KRISTIN HANNAH

Dinlersen toprağım sana kendi hikâyesini anlatır.
Ailemizin hikâyesini...

DÖRT RÜZGÂR

PEGASUS

DÖRT RÜZGÂR

Pegasus Yayınları: 2607

Dört Rüzgâr
Kristin Hannah
Özgün Adı: The Four Winds

Editör: Tüvana Zararsız
Düzelti: Mustafa Erdoğan
Sayfa Tasarımı: Ezgi Gültekin

Baskı-Cilt: Alioğlu Matbaacılık
Sertifika No: 45121
Orta Mah. Fatin Rüştü Sok. No: 1/3-A
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: 0212 612 95 59

1. Baskı: İstanbul, Eylül 2023
ISBN: 978-625-410-186-1

Türkçe Yayın Hakları © PEGASUS YAYINLARI, 2023
Copyright © Visible Ink Corporation, 2021

Fotoğraflar: 3. sayfa: gillmar/Shutterstock.com; 9. sayfa: Mark Taylor Cunningham/Shutterstock.com; 69. sayfa: FSA fotoğrafı (Toz Çanağı çiftliği, Coldwater Bölgesi Teksas), Library of Congress, Basılı Materyal ve Fotoğraf Bölümü, FSA/OWI Koleksiyonu; 215. sayfa: Toz Çanağı, AP fotoğrafı; 315. sayfa: FSA fotoğrafı (çalışma kampı), Basılı Materyal ve Fotoğraf Bölümü, FSA/OWI Koleksiyonu

Bu kitap bir hayal ürünüdür. Eserde geçen isimler, yerler ve olaylar yazarın hayal gücünün ürünüdür ya da hayalî olarak tasarlanmıştır. Hayatta ya da ölmüş kişilerle, olaylarla ya da yerlerle ilgili benzerlikler tamamen tesadüfidir.

Tüm hakları saklıdır. Bu kitapta yer alan fotoğraf/resim ve metinler Pegasus Yayıncılık Tic. San. Ltd. Şti.'den izin alınmadan fotokopi dâhil, optik, elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla kopyalanamaz, çoğaltılamaz, basılamaz, yayımlanamaz.

Yayıncı Sertifika No: 45118

Pegasus Yayıncılık Tic. San. Ltd. Şti.
Gümüşsuyu Mah. Osmanlı Sk. Alara Han
No: 11/9 Taksim / İSTANBUL
Tel: 0212 244 23 50 (pbx) Faks: 0212 244 23 46
www.pegasusyayinlari.com / info@pegasusyayinlari.com

pegasusyayinlari pegasusyayinevi pegasusyayinlari Pegasus Yayınları

KRISTIN HANNAH

DÖRT RÜZGÂR

İngilizceden çeviren:
Sevinç Seyla Tezcan

PEGASUS YAYINLARI

Baba, bu senin için...

ÖN SÖZ

Umut, yanımdan hiç ayırmadığım bir madenî para, zamanla sevdiğim bir adamın bana verdiği bir Amerikan senti. Yolculuğum sırasında o madenî paranın ve temsil ettiği umudun beni ayakta tutan tek şey olduğu zamanlar oldu.

Batıya daha iyi bir hayat arayışıyla geldim ama Amerikan rüyam yoksulluk, zorluklar ve açgözlülük yüzünden bir kâbusa dönüştü. Son birkaç yıl, yitirilen şeylerle geçti: İşler. Yuvalar. Yiyecek.

Sevdiğimiz topraklar bize sırt çevirdi, hava durumu hakkında konuşup o mevsim her zamankinden daha fazla mahsul veren buğday için birbirlerini tebrik eden inatçı yaşlı adamlar dâhil hepimizi kırıp geçirdi. O yaşlı adamlar birbirlerine, *adam dediğin hayatını kazanmak için mücadele eder*, derlerdi.

Adamlar.

Adamlardan başka laf yoktu. Yemek pişirmenin, temizlik yapmanın, çocuk doğurmanın ve bahçelere bakmanın bir anlamı olmadığını düşünür gibiydiler. Ama biz Büyük Ovalar'ın kadınları da gün doğumundan gün batımına kadar çalışır, sevdiğimiz

topraklar misali kuruyup kavrulana kadar buğday tarlalarında ter dökerdik.

Bazen gözlerimi kapattığımda ağzımda tozun tadını duyduğuma yemin edebilirim.

1921

Toprağa verilen zarar, çocuklarınıza verilen zarardır.

– WENDELL BERRY,
ÇİFTÇİ VE ŞAİR

BİR

Elsa Wolcott uzun yıllarını zoraki bir yalnızlık içinde, kurgu maceralar okuyarak ve başka hayatları hayal ederek geçirmişti. Arkadaş edindiği romanlarla çevrili boş yatak odasında bazen bir macera hayali kurmaya cesaret ederdi. Ama bu çok sık olmazdı. Ailesi ona durmadan çocukluğunda sağ çıkmayı başardığı hastalığın hayatını değiştirdiğini, onu güçsüz ve yalnız bıraktığını anlatmıştı. Elsa iyi günlerinde buna inanırdı.

Bugünkü gibi kötü günlerde ise kendi ailesinin onu her daim dışladığını bilirdi. Ondaki eksikliği ve aileye uymadığını daha en başından hissetmişlerdi.

Sürekli dışlanmanın ve onaylanmamanın getirdiği bir acı, adı konmayan, bilinmeyen bir şeyi yitirme hissi vardı. Elsa buna sessiz kalarak, ilgi istemeye ya da dikkat çekmeye çalışmayarak, sevildiğini ama hazzedilmediğini kabul ederek dayanmıştı. Kırgınlığını artık o kadar kanıksamıştı ki nadiren fark ediyordu. Reddedilmesinin her zaman bağlandığı hastalıkla aslında hiçbir alakasının olmadığını biliyordu.

Salonda en sevdiği koltukta otururken kucağındaki kitabı kapattı ve düşündü. *Masumiyet Çağı* kitabı, içinde bir şeyi uyandırmış, ona zamanın nasıl su gibi geçtiğini hatırlatmıştı.

Yarın doğum günüydü.

Yirmi beşine basacaktı.

Çoğuna göre gençti. Erkeklerin ev yapımı içkiler içip pervasızca araç sürdüğü, *ragtime* müzikler dinleyip, püsküllü elbiselerini saç bantlarıyla tamamlamış kadınlarla dans ettiği bir yaş.

Kadınlar içinse durum farklıydı.

Bir kadın yirmisine bastığı zaman onun için umut azalmaya başlardı. Yirmi ikisine geldiği zaman kasaba ve kilisede fısıldaşmalar, uzun ve üzgün bakışlar başlardı. Yirmi beşinde ise iş işten geçmiş olurdu. Evlenmemiş bir kadın, kız kurusu sayılırdı. Kafalarını sallayarak ve kaçırılan fırsatlarına cık cıklayarak, "Evde kaldı," derlerdi. İnsanlar genellikle bunun *nedenini*, iyi bir aileden gelen o son derece sıradan kadını neyin bir kız kurusuna dönüştürdüğünü merak ederlerdi. Ama Elsa örneğinde herkes nedenini biliyordu. Hakkında konuşulanlara bakılırsa onu sağır sanıyor olmalıydılar. *Zavallıcık. Fasulye sırığı gibi kupkuru. Kız kardeşlerinin güzelliğinden nasibini almamış.*

Güzellik. Elsa bunun meselenin özü olduğunu biliyordu. Çekici bir kadın değildi. En iyi gününde, en şık giysilerini giymişken belki bir yabancı ona hoş göründüğünü söyleyebilirdi ama hepsi o kadar. Elsa her şeyin "aşırısıydı"; çok uzun, çok zayıf, çok solgun, çok özgüvensiz.

Elsa iki kız kardeşinin de düğünlerine katılmıştı. İkisi de ondan mihrapta yanında durmasını istememiş, Elsa onları anlamıştı. Bir metre seksen santime yaklaşan boyuyla damatlardan daha uzun olduğu için fotoğrafları mahvederdi. Ve Wolcott ailesi için imaj her şeydi. Anne ve babası imaja her şeyden çok değer verirdi.

Elsa'nın hayatının gidişatına bakıp geleceğini görmek için dâhi olmak gerekmezdi. Burada, ebeveynlerinin Rock Yolu'ndaki evinde kalacak ve kendini bildi bileli evi idare eden yardımcıları Maria tarafından bakılacaktı. Bir gün, Maria da emekli olunca Elsa anne ve babasının bakımına terk edilecek, onlar da gidince yalnız kalacaktı.

"Yaşadığım hayat" diyeceği hayat nasıl olacaktı? Bu dünyada geçirdiği zamandan geriye nasıl bir iz kalacaktı? Onu kim hatırlayacaktı ve neyle?

Gözlerini kapattı ve uzun zamandır içinde sakladığı tanıdık bir hayalin aklına süzülmesine izin verdi. Kendini başka bir yerde yaşarken hayal etti. Kendi evinde. Çocuklarının kahkahalarını duyar gibiydi. *Kendi* çocuklarının.

Sadece bir var olma hali değil, bir hayat. Hayali buydu; hayatının ve seçimlerinin on dört yaşındayken yakalandığı ateşli romatizma tarafından belirlenmediği, bundan evvel bilinmeyen güçlü yanlarını keşfettiği, dış görünüşünden daha fazlasıyla yargılandığı bir hayat.

Ön kapı hızla açıldı ve ailesi paldır küldür içeri girdi. Her zamanki gibi önde yüzü alkolden kızarmış, boylu poslu babası, arkasında kuğu kanatları misali iki yanına açılan iki güzel kız kardeşi Charlotte ve Suzanna, en arkada ise yakışıklı damatlarıyla sohbet eden zarif annesi olmak üzere konuşarak ve gülüşerek.

Babası durdu. "Elsa," dedi. "Neden hâlâ ayaktasın?"

"Sizinle konuşmak istedim."

"Bu saatte mi?" dedi annesi. "Yüzün kızarmış sanki. Yoksa ateşin mi var?"

"Ateşim yıllardır çıkmadı anne. Bunu sen de biliyorsun." Elsa ayağa kalktı, ellerini önünde kavuşturdu ve ailesine baktı.

Şimdi, diye düşündü. Bunu yapmalıydı. Cesaretini bir daha kaybedemezdi.

"Baba." Sesi duyulamayacak kadar yumuşak çıkınca biraz yükselterek tekrar denedi. "Baba."

Babası ona baktı.

"Yarın yirmi beşime giriyorum," dedi Elsa.

Bu hatırlatma annesini rahatsız etmiş gibiydi. "Bunu biliyoruz Elsa."

"Elbette. Ben sadece size bir karar verdiğimi söylemek istedim."

Bu sözler aileyi susturdu.

"Ben... Chicago'da edebiyat eğitimi veren bir kolej var ve kadınları da kabul ediyorlar. Orada eğitim almak istiyorum..."

"Elsinore," dedi babası. "Eğitim almana ne gerek var? Zamanında okulu bitiremeyecek kadar hastalandın. Bu çok saçma bir fikir."

Orada durup eksiklerinin birçok gözdeki yansımasını izlemek çok zordu. *Kendin için savaş. Cesur ol.*

"Ama baba, ben yetişkin bir kadınım. On dört yaşından beri hastalanmadım. Doktorun... teşhis koyarken aceleci davrandığına inanıyorum. Şimdi iyiyim. Gerçekten. Öğretmen olabilirim. Ya da yazar."

"Yazar mı?" dedi babası. "Yoksa bizim bilmediğimiz gizli bir yeteneğin mi var?"

Elsa'yı bakışlarıyla delip geçti.

"Olabilir," dedi Elsa cılız bir sesle.

Babası, annesine döndü. "Bayan Wolcott, sakinleşmesi için Elsinore'a bir şey verin."

"Histerik değilim baba."

Elsa bittiğini biliyordu. Bu kazanabileceği bir savaş değildi. Ondan sessiz ve gözlerden uzak kalması, hayata karışmaması bekleniyordu. "Ben iyiyim. Yukarı çıkıyorum."

Anın hararet geçince gözlerini ondan ayıran ailesine arkasını döndü. Bir şekilde, her zaman olduğu gibi olduğu yerde çözülmüşçesine odadan silinmişti.

Keşke *Masumiyet Çağı*'nı hiç okumasaydı. İfade edilmeyen bunca özlemin ne faydası olmuştu ki? Elsa asla âşık olmayacak, çocuk sahibi olamayacaktı.

Merdivenden çıkarken aşağıdan gelen müzik sesini duydu. Yeni Victrola'yı dinliyorlardı.

Duraksadı.

Aşağı in, bir sandalye çek.

Yatak odasının kapısını sertçe kapatarak aşağıdan gelen sesleri dışarıda bıraktı. Aşağıda ona yer yoktu.

Tuvalet masasının üstündeki aynada yansımasını gördü. Solgun yüzü kaba eller tarafından sündürülerek sivri bir çeneye kavuşturulmuş gibi görünüyordu. Mısır püskülüne benzeyen sarı saçları fazla sönük, dalgalı saçların revaçta olduğu bir dönem için fazla düzdü. Annesi kısa daha kötü görüneceğini söyleyerek saçlarını modaya göre kestirmesine izin vermemişti. Mavi gözleri dışında Elsa'ya dair her şey renksiz ve solgundu.

Baş ucu lambasını açtı ve en sevdiği romanlardan birini komodininden çekip aldı.

Bir Zevk Kadınının Anıları.

Elsa yatağına geçti ve o çarpıcı hikâyede kendini kaybederken, korkutucu ve günahkâr bir kendine dokunma ihtiyacıyla doldu. Az kalsın buna teslim olacaktı. Sözcüklerle gelen sızı, fiziksel özlemin acısı neredeyse dayanılmazdı.

Daha da dışlanmış hissederek kitabı kapattı. Huzursuz. Hoşnutsuz.

Yakında çarpıcı bir şey yapmazsa geleceği bugününden pek farklı olmayacaktı. Hayatı boyunca on yıl önce geçirdiği bir hastalığın ve değiştirilemez bir cazibesizliğin gölgesinde bu evde kalacaktı. Bir erkeğin dokunuşunun heyecanını ya da yatağını paylaşmanın konforunu tadamayacaktı. Kendi çocuğunu asla kollarına alamayacaktı. Hiçbir zaman kendine ait bir yuvası olmayacaktı.

Elsa o geceyi büyük bir özlemle kavrularak geçirdi. Ertesi sabah gün doğduğunda hayatını değiştirmek için bir şey yapması gerektiğini biliyordu.

Ama ne?

Kadınların hepsi güzel, hatta hoş değildi. Başkaları da çocukken ateşli hastalıklar geçirmiş ama hayatı hakkını vererek yaşamışlardı. Kalbinde kalan hasar ona göre sadece tıbbi bir varsayımdı. Kalbi bir kez bile teklememiş ya da ona gerçekten endişelenmesi için bir neden vermemişti. Hiç sınanmamış ya da açığa çıkmamış olsa da içinde dayanıklılık olduğuna inanmak zorundaydı. Kim biliyordu ki? Koşmasına, oynamasına ve dans etmesine hiçbir zaman izin verilmemişti. On dört yaşında okulu bırakmaya zorlandığı için hiç sevgilisi olmamıştı. Hayatının büyük bir kısmını odasında kurgu maceralar okuyarak, hikâyeler uydurarak, eğitimini kendi başına tamamlayarak geçirmişti.

Dışarıda fırsatlar olmalıydı ama onlara nasıl ulaşacaktı?

Kütüphane. Kitaplarda her sorunun cevabı bulunurdu.

Yatağını düzelttikten sonra tuvalet masasına gitti, beline kadar inen sarı saçlarını iyice tarayıp ördü. Sonra lacivert krep kumaştan sade bir elbise, ipek çoraplar ve topuklu siyah ayakkabılar giydi. Bir pelerin, oğlak derisinden eldivenler ve bir çantayla giysisini tamamladı.

Annesinin bu erken saatte hâlâ uykuda olmasına şükrederek aşağıya indi. Annesi cemaatten kızının sağlığı için dua etmelerini rica ettiği pazar ayinleri dışında Elsa'nın kendisini zorlamasından hiç hoşlanmazdı. Elsa bir fincan kahve içti ve o güneşli mayıs ortası sabahında dışarı çıktı.

Teksas, Panhandle'ın parlak güneşin altında yeni yeni uyanan Dalhart kasabası önünde uzanıyordu. Ahşap kaldırımlar boyunca kapılar açılıyor, KAPALI tabelaları tersine çevriliyordu.

Kasabanın ötesinde, uçsuz bucaksız mavi göğün altında verimli çiftliklerin yan yana sıralandığı dümdüz Büyük Ovalar vardı.

Dalhart bölgenin idari merkeziydi ve ekonominin şahlandığı günlerdi. Kansas'tan New Mexico'ya giden tren oradan geçmeye başladığından beri Dalhart çok büyümüştü. Kasabanın silüetine yeni bir su kulesi hâkimdi. Büyük Savaş bu toprakları bir buğday ve mısır madenine dönüştürmüştü. *"Savaşı buğday kazanacak!"* ifadesi, çiftçileri gururlandırmaya devam eden bir ifadeydi. Onlar üzerlerine düşeni yapmışlardı.

Traktör de tam zamanında yetişerek hayatları kolaylaştırmış ve iyi mahsul alınan –yağmurun bol, fiyatların yüksek olduğu– yıllarda çiftçilerin daha fazla araziyi sürmesine ve daha fazla buğday yetiştirmesine olanak sağlamıştı. Eskilerin uzun süre bahsettiği 1908 kuraklığı çoktan unutulmuştu. Yıllardır düzenli olarak yağan yağmur kasabadaki herkesi zenginleştirmişti ama sattığı çiftlik ekipmanına karşı hem nakit hem senet alan babası kadar değil.

Çiftçiler bu sabah mahsul fiyatlarını konuşmak için lokantanın önünde toplanmışlardı. Kadınlar da çocuklarını okula götürüyordu. Sadece birkaç sene önce sokaklarda atlı arabalar varken şimdi otomobiller kornalarını öttürerek ve duman püskürterek ışıltılı, altın gibi bir geleceğe doğru yol alıyorlardı.

Dalhart yardım amaçlı kilise kermeslerinin, meydan danslarının ve pazar ayinlerinin kasabasıydı ve şehir olma yolunda hızla ilerliyordu. Çalışkanlık ve benzer zihniyette insanlar topraktan iyi hayatlar yaratıyorlardı.

Elsa ana cadde boyunca uzanan kaldırıma çıktı. Ayaklarının altındaki tahtalar attığı her adımda sarsılarak ona sektiği hissini veriyordu. Dükkânların saçaklarına asılmış çiçek saksıları sokaklara eksikliği fazlasıyla hissedilen rengi katıyordu. Kasabanın Güzelleştirme Komitesi çiçeklere özenle bakıyordu. Elsa tasarruf ve kredi ofisinin ve yeni Ford bayisinin önünden geçti.

Bir insanın bir dükkâna girip bir araba seçmesi ve aynı gün eve arabayla dönmesi ona hâlâ inanılmaz geliyordu.

Yanında kasabanın alışveriş merkezinin kapıları açıldı ve sahibi Bay Hurst elinde bir süpürgeyle dışarı çıktı. Gömleğinin sıvadığı kollarının altından etli kolları görünüyordu. Bir yangın musluğunu andıran basık ve yuvarlak burnu, sağlıklı, pembe suratında dikkat çekiyordu. Kasabanın en zengin adamlarından biriydi. Alışveriş merkezinin yanı sıra lokanta, dondurmacı ve eczane de onundu. Ama Wolcott'lar kasabada daha eskiydiler. Üç nesildir Teksaslıydılar ve bununla gurur duyarlardı. Elsa'nın sevgili büyükbabası öldüğü güne kadar kendini bir Teksas Muhafızı olarak görmüştü.

"Hey, Bayan Wolcott," dedi dükkân sahibi, kalan saçlarından gözünün önüne düşenleri kenara çekerek. "Çok güzel bir gün olacak gibi görünüyor. Kütüphaneye mi?"

"Evet," dedi Elsa. "Başka nereye olabilir ki?"

"Yeni kırmızı ipeklerim geldi. Kız kardeşlerinize söyleyin. Güzel elbise olur."

Elsa durdu.

Kırmızı ipek.

Hiç kırmızı ipek giymemişti. "Bana gösterin. Lütfen."

"Ah! Elbette. Onları elbisenizle şaşırtabilirsiniz."

Bay Hurts onu dükkâna buyur etti. Elsa nereye baksa bir renk cümbüşü görüyordu. Bezelye ve çilek kutuları, her biri ayrı ayrı pelür kâğıda sarılmış lavanta sabunu yığınları, un ve şeker çuvalları, turşu kavanozları.

Bay Hurst onu porselen ve çatal bıçak takımlarının, rengârenk masa örtülerinin ve önlüklerin arasından geçirip kumaş köşesine götürdü. Kumaş yığınını karıştırıp aradan bir top yakut kırmızısı kumaş çekti.

Elsa eldivenlerini çıkarıp kenara koydu ve ipeğe uzandı. Hiç bu kadar yumuşak bir şeye dokunmamıştı. Hem bugün doğum günüydü.

"Charlotte'un tenine çok..."

"Ben alıyorum," dedi Elsa. *Ben* kelimesini biraz kabaca mı vurgulamıştı? Evet. Öyle yapmış olmalıydı. Bay Hurst ona tuhaf tuhaf bakıyordu.

Adam kumaşı kahverengi kâğıda sardı, sicimle bağlayıp ona uzattı.

Elsa tam dükkândan çıkmaya hazırlanırken boncuk işlemeli, ışıltılı, gümüş rengi bir saç bandı gördü. Tam *Masumiyet Çağı*'ndaki Kontes Olenska'nın takacağı türden bir şeydi.

Elsa kütüphaneden eve kahverengi kâğıda sarılı kırmızı ipeği göğsüne sıkıca bastırarak yürüdü.

Oymalı siyah kapıyı açıp annesinin dünyasına, bakımlı, düzenli, yasemin ve gül kokan bahçeye adım attı. İki yanında çitin uzandığı yolun sonunda İç Savaş'tan hemen sonra büyükbabası tarafından sevdiği kadın için inşa edilen büyük Wolcott malikânesi yükseliyordu.

Elsa büyükbabasını hâlâ her gün özlüyordu. İçkiye ve tartışmaya düşkün, gürültücü bir adamdı ama bir şeyi sevdiği zaman bütün benliğiyle severdi. Senelerce karısının yasını tutmuştu. Elsa dışında okumayı seven tek Wolcott'tu ve aile içi anlaşmazlıklarda sık sık ondan yana olurdu. *Ölmekten korkma Elsa. Yaşayamamaktan kork. Cesur ol.*

O öldüğünden beri kimse Elsa'ya böyle şeyler söylemiyordu ve Elsa onu her an özlüyordu. Büyükbabasının Teksas'taki, Laredo'da, Dallas'ta ve Austin'deki, Büyük Ovalar'daki kanunsuz günlerle ilgili hikâyeleri en güzel anılarıydı.

Hayatta olsaydı Elsa'ya o kırmızı ipeği kesinlikle almasını söylerdi.

Annesi kafasını güllerden kaldırdı, yeni güneş şapkasını arkaya itti ve "Elsa. Nerelerdeydin?" dedi.

"Kütüphanede."

"Seni oraya baban götürseydi. Yürümek için çok uzun bir yol."

"Ben iyiyim anne."

Gerçekten... Bazen Elsa'ya hasta olmasını istiyorlarmış gibi geliyordu.

Elsa paketin içindeki ipek kumaşı daha sıkı tuttu.

"Git de uzan. Hava ısınacak. Maria'ya sana limonata yapmasını söyle." Annesi elindekileri hasır sepetine bırakıp çiçek kesmeye döndü.

Elsa ön kapıya doğru yürüdü ve gölgelerle dolu evin içine girdi. Sıcak olması beklenen günlerde bütün perdeler çekilirdi. Eyaletin bu kısmında bu, birçok günün karanlık iç mekânlarda geçmesi anlamına gelirdi. Elsa kapıyı arkasından kapatırken, Maria'nın mutfakta İspanyolca bir şarkı söylediğini duydu.

Evin içinde sessizce ilerledi ve merdivenlerden yatak odasına çıktı. Orada kahverengi kâğıdı açtı, canlı yakut kırmızısı ipeğe baktı. Kendini kumaşa dokunmaktan alamadı. Ona çocukken başparmağını emdiği zamanlarda tuttuğu kurdeleyi anımsatan yumuşaklığı Elsa'yı sakinleştirdi.

Bir anda zihnine dolan bu çılgınlığı gerçekten yapabilir miydi? İşe dış görünüşüyle başlıyordu.

Cesur ol.

Beline kadar inen saçını avucunun içinde topladı ve çene hizasında kesti. Kendini biraz delirmiş gibi hissetse de ayaklarının etrafı açık sarı saç tutamlarıyla dolana kadar kesmeye devam etti.

Kapısı çalınınca irkilerek makası elinden düşürdü. Makas bir tıngırtıyla tuvalet masasının üstüne düşmüştü.

Kapı açıldı, annesi odaya girdi ve Elsa'nın kırpılmış saçlarını gördü. "Sen ne yaptın?"

"Ben istedim ki..."

"Saçların uzayana kadar evden çıkamazsın. İnsanlar ne der?"

"Genç insanlar saçlarını küt kestiriyor anne."

"İyi genç hanımlar kestirmiyor Elsinore. Sana bir şapka getiririm."

"Ben sadece güzel olmak istemiştim."

Annesinin gözlerindeki acıma, Elsa'nın kaldırabileceğinden bile ağırdı.

İKİ

Elsa kendini iyi hissetmediğini söyleyerek günlerce odasında kapalı kaldı. Esasında eğri büğrü kesilmiş saçları ve açığa çıkardığı ihtiyacıyla babasının karşısına geçemezdi. Önce okumaya çalıştı. Kitaplar her zaman sığınağı olmuş, romanlar ona sadece kendi hayal dünyasında bile olsa yürekli, cesur ve güzel olabileceği bir alan sağlamıştı.

Ama kırmızı ipek ona fısıldıyor, onu dışarı çağırıyordu. Sonunda kitaplarını kaldırdı ve gazete kâğıdından kalıp çıkarmaya başladı. Bunu yapınca işi daha ileri götürmemek ona saçma geldi. Böylece kumaşı kesti ve sırf kendini oyalamak için dikmeye başladı.

Diktikçe içi göz ardı edilemeyecek bir hisle dolmaya başladı: *umut*.

Sonunda bir cumartesi akşamı tamamlanan elbisesini iki eliyle havaya kaldırdı. Büyük şehir modasının bir örneğiydi: v yaka üst kısım, kalça hizasından bollaşan mendil etek. Baştan aşağı, cüretkâr bir şekilde modern. Bütün gece dans eden ve dünya yansa umurunda olmayan kadınlara göre bir elbise. Onlara

flapper deniyordu. Bağımsızlığını ilan etmiş, içki ve sigara içen ve bacaklarını açıkta bırakan elbiseler giyip dans eden genç kadınlar.

Elsa elbiseyi bu dört duvarın dışında asla giyemeyecek olsa da en azından üstünde görmeliydi.

Banyo yaptı, bacaklarını tıraş etti ve ipek çoraplarını çıplak tenine geçirdi. Nemli saçlarını bigudilerle sardı ve en azından *biraz* dalgalanmaları için dua etti. Saçı kururken, kimseye görünmeden annesinin odasına süzüldü ve tuvalet masasından bazı makyaj malzemelerini ödünç aldı. Aşağıdan Victrola'dan yayılan müziğin sesini duyabiliyordu.

Sonunda hafifçe dalgalanan saçlarını taradı ve gösterişli gümüş rengi saç bandını alnına yerleştirdi. Üstten adım atarak içine girdiği elbisesi bir bulut hafifliğiyle vücudunu kapladı. Mendil etek olması uzun bacaklarını vurguluyordu.

Aynaya doğru eğilip mavi gözlerine siyah sürme çekti ve çıkık elmacık kemiklerine azıcık uçuk pembe pudra sürdü. Kırmızı ruj dudaklarını tıpkı kadın dergilerinde vadedildiği gibi daha dolgun gösterdi.

Elsa aynadaki yansımasına baktı ve *ah, Tanrım, neredeyse güzel oldum diyeceğim*, diye düşündü.

Yüksek sesle, "Bunu yapabilirsin," dedi. *Cesur ol.*

Odadan çıkıp merdivenden inerken şaşırtıcı bir özgüven hissediyordu. Hayatı boyunca ona hep çirkin olduğu söylenmişti. Ama şimdi...

Onu ilk fark eden annesi oldu. Kocasına okuduğu *Farm Journal* dergisinden kafasını kaldırmasını sağlayacak sertlikte bir şaplak indirdi.

Babasının kaşları çatıldı. "Üstündeki ne?"

"Ben... Ben yaptım," dedi Elsa ellerini gergin bir tavırla önünde kavuşturarak.

Babası *Farm Journal*'ı öfkeyle kapattı. "Saçların... Tanrım. Üstündeki ucuz kadın elbisesi... Odana dön ve kendini daha fazla rezil etme."

Elsa yardım istercesine annesine döndü. "Bu son moda..."

"İyi kadınlar için değil Elsinore. *Dizlerin* açıkta. Burası New York değil."

"Git," dedi babası. "*Hemen.*"

Elsa bir an itaat edecek gibi oldu. Sonra itaat etmenin ne anlama geldiğini düşündü ve durdu. Büyükbaba Walt olsaydı ona pes etmemesini söylerdi.

Çenesini kaldırdı. "Ben bu akşam müzik dinlemek için bara gideceğim."

"Hayır, gitmeyeceksin." Babası ayağa kalktı. "İzin vermiyorum."

Elsa yavaşlarsa durmaktan korkarak kapıya koştu. Dışarı fırladı ve ona seslenen anne ve babasını duymazlıktan gelerek koşmaya devam etti. Kesilen nefesi izin verdiği sürece durmadı.

Kasabanın kaçak barı, otomobil çağında tahtalarla kapatılmış eski bir fayton istasyonu ile bir fırının arasına sıkışmıştı. On Sekizinci Anayasa Değişikliği yürürlüğe girdiğinden ve İçki Yasağı Dönemi başladığından beri, Elsa hem kadınların hem erkeklerin kaçak barın ahşap kapısının arkasında gözden kayboluşunu izlemişti. Ve annesinin görüşünün aksine, genç kadınların çoğu onun gibi giyiniyordu.

Elsa kapalı kapının önündeki ahşap basamaklardan çıktı ve kapıyı tıklattı. Daha önce fark etmediği bir yarık aralandı, aradan bir çift kısık göz göründü. Bir piyano melodisi ve puro dumanı dışarı süzüldü. "Parola," dedi tanıdık bir ses.

"Parola mı?"

"Bayan Wolcott. Yolunuzu mu kaybettiniz?"

"Hayır, Frank. Biraz müzik dinlemek istiyorum," dedi Elsa, sesi bu kadar sakin çıktığı için kendisiyle gurur duyarak.

"Sizi içeri alırsam babanız derimi yüzer. Eve gidin. Sizin gibi bir kızın bu kılıkta sokaklarda dolaşmasına hiç gerek yok. Bu ancak bela getirir."

Panel kayarak kapandı. Elsa kilitli kapının ardından süzülen şarkıyı duyabiliyordu: "Ain't We Got Fun." Havada biraz puro dumanı asılı kalmıştı.

Bir an şaşkınlık içinde olduğu yerde durdu. İçeri bile giremeyecek miydi yani? Neden? Tamam, İçki Yasağı içki içmeyi yasa dışı kılıyordu ama kasabadaki herkes böyle yerlerde birkaç tek atar, polisler de bunu görmezlikten gelirdi.

Elsa sokakta kasaba mahkemesine doğru amaçsızca yürüdü.

Ve kendisine doğru gelen adamı o zaman gördü.

Siyah saçları parlayan pomatla kısmen yatıştırılmış, uzun boylu, ince yapılı bir adamdı. Dar kalçalarına yapışan tozlu, siyah bir pantolon ve bej kazağının altına düğmelerini boğazına kadar iliklediği beyaz bir gömlek giymişti. Kazağının yakasından kareli kravatının sadece düğümü görünüyordu. Kafasında yamuk duran deri bir gazeteci çocuk şapkası vardı.

Adam ona doğru yürürken Elsa onun ne kadar genç olduğunu fark etti. Muhtemelen on sekiz yaşından büyük değildi, teni güneşten kararmıştı ve kahverengi gözleri vardı. (Elsa'nın okuduğu romanlara göre bakışları mahmurdu.)

"Merhaba hanımefendi." Genç adam durdu, gülümsedi ve şapkasını çıkardı.

"Ba... bana mı dediniz?"

"Ben burada başka kimseyi görmüyorum. Adım Raffaello Martinelli. Dalhart'ta mı yaşıyorsunuz?"

İtalyan. Aman Tanrım. Babası bu çocukla konuşmak şöyle dursun, ona bakmasını bile istemezdi.

"Evet."

"Ben burada yaşamıyorum. Oklahoma sınırı yakınlarındaki Lonesome Tree metropolünden geldim. Geçerken dikkat etmezseniz orayı göz açıp kapayana kadar kaçırabilirsiniz. Adınız nedir?"

"Elsa Wolcott," dedi Elsa.

"Şu traktör parçalarının markası gibi mi? Hey, babanızı tanıyorum." Gülümsedi. "Bu güzel elbiseyle burada tek başınıza ne arıyorsunuz Elsa Wolcott?"

Fanny Hill gibi ol. Cesur ol. Bu, Elsa'nın tek şansı olabilirdi. Eve döndüğü zaman büyük olasılıkla babası onu odasına kilitleyecekti. "Şey... sanırım kendimi yalnız hissettim."

Raffaello'nun koyu renkli gözleri büyüdü. Yutkununca âdemelması hızla inip kalktı.

Genç adam konuşana kadar Elsa sonsuza dek beklemiş gibi hissetti.

"Ben de yalnızım."

Genç adam onun eline uzandı.

Elsa az kalsın elini geri çekecek kadar afallamıştı.

En son ne zaman biri ona dokunmuştu?

Sadece bir dokunuş Elsa, aptallık etme.

Genç adam o kadar yakışıklıydı ki Elsa midesinin bulandığını hissetti. Okulda onunla alay eden ve onu itip kakan, arkasından ona "Elsa Olmasa, Başkası Olsa" lakabını takan oğlanlar gibi davranır mıydı acaba? Ay ışığı ve gölgeler genç adamın çıkık elmacık kemiklerini, geniş ve yassı alnını, sivri ve düz burnunu ve Elsa'ya okuduğu günahkâr romanları hatırlatan dolgun dudaklarını vurguluyordu.

"Benimle gel Els."

Ona yeni bir isim vererek onu bir anda farklı bir kadına dönüştürmüştü. Elsa bu ismin uyandırdığı yakınlıkla içinden bir ürpertinin geçtiğini hissetti.

Genç adam onu gölgeli, boş bir ara sokaktan karanlık bir sokağa çıkardı. Kaçak barın açık pencerelerinden, "Toot, toot, Tootsie! Goodbye"ın melodisi süzülüyordu.

Genç adam Elsa'yı yeni tren deposunun önünden geçirip şehrin dışına, tiriz kasalı bir Ford Model T çiftlik kamyonetine götürdü.

"Güzel kamyonet," dedi Elsa.

"Buğday açısından iyi bir seneydi. Gece arabayla dolaşmayı sever misin?"

"Elbette." Elsa yolcu koltuğuna oturunca genç adam motoru çalıştırdı. Kamyonet sarsılarak kuzeye doğru yola koyuldu.

Bir kilometre sonra, Dalhart dikiz aynalarında sadece bir yansımaya dönüşünce etrafta görülecek hiçbir şey kalmadı. Ne tepeler, ne vadiler, ne ağaçlar, ne nehirler. Sadece dünyayı yutmuş gibi görünen, yıldızlı, uçsuz bucaksız bir gökyüzü.

Genç adam engebeli ve yer yer otların bürüdüğü yol boyunca ilerleyip eski Steward çiftliğine saptı. Bir zamanlar ambarının büyüklüğüyle ülke çapında nam salan çiftlik son kuraklıkta terk edilmişti ve ambarın arkasındaki küçük ev yıllar önce pencerelerine tahtalar çakılarak kapatılmıştı.

Martinelli kamyoneti boş ambarın önüne çekti, motoru durdurdu ve bir süre karşıya bakarak oturdu. Aralarındaki sessizliği sadece nefesleri ve duran motorun tıkırtıları bozuyordu.

Sonra Martinelli farları kapattı, kapısını açtı ve Elsa'nın kapısını açmak için onun tarafına geçti.

Elsa delikanlının uzanıp elini tutmasını ve kamyonetten inmesine yardım etmesini seyretti.

Martinelli bir adım geri çekilebilirdi ama çekilmeyince Elsa onun nefesindeki viski kokusunu ve muhtemelen annesinin, gömleğini ütülerken ya da yıkarken kullandığı lavantanın kokusunu duydu.

Genç adam ona gülümsedi. Elsa da ona içi umutla dolarak karşılık verdi.

Martinelli kamyonetin ahşap kasasına bir çift örtü serdikten sonra kasaya tırmandılar.

Yan yana uzanıp yıldızlarla bezeli gökyüzüne baktılar.

"Kaç yaşındasın?" diye sordu Elsa.

"On sekiz ama annem bana çocuk muamelesi yapıyor. Bu gece burada olabilmek için evden gizlice kaçmam gerekti. İnsanların ne düşüneceğini çok fazla umursuyor. Şanslısın."

"Şanslı mıyım?"

"Geceleri o elbiseyle, yanında biri olmadan sokaklarda dolaşabiliyorsun."

"Sana babamın bu durumdan hiç hoşnut olmadığını söyleyebilirim."

"Ama başarmışsın. İplerini koparmışsın. Hiç hayatın burada gördüğümüzden daha büyük olabileceğini düşündün mü Els?"

"Hep düşünürüm," dedi Elsa.

"Demek istediğim, bir yerlerde bizim yaşımızdaki insanlar ev yapımı içkiler içerek caz müzik eşliğinde dans ediyorlar. Kadınlar halka açık yerlerde sigara içiyor." Martinelli iç geçirdi. "Bir de bize bak."

"Saçlarımı kestim," dedi Elsa. "Babamın tepkisini görseydin birini öldürdüğümü zannederdin."

"Yaşlılar hep yaşlı kalıyor. Benimkiler Sicilya'dan buraya ceplerinde birkaç papelle gelmişler. Bana sürekli bu hikâyeyi anlatıp uğur paralarını gösteriyorlar. Burada olmak *şanssız* gibi."

"Sen erkeksin Raffaello. Her şeyi yapabilir, her yere gidebilirsin."

"Bana Rafe de. Annem bu ismin kulağa daha Amerikalı geldiğini söylüyor ama madem Amerikalı olmayı bu kadar önemsiyorlar, adımı George koymaları gerekirmiş. Ya da Lincoln." Genç adam iç geçirdi. "Bunları bir kez olsun yüksek sesle söyleyebilmek kesinlikle iyi geldi. Sen iyi bir dinleyicisin Els."

"Teşekkürler Rafe."

Rafe yan döndü. Elsa delikanlının bakışlarını yüzünde hissetti ve nefesinin ritminin bozulmaması için çaba harcadı.

"Seni öpebilir miyim Els?"

Elsa başını belli belirsiz eğdi.

Delikanlı uzanıp onu yanağından öptü. Dudakları sıcacıktı, Elsa onun dokunuşlarıyla canlandığını hissetti.

Delikanlının öpücükleri boynuna doğru bir yol çizerken Elsa ona dokunmak istedi ama cesaret edemedi. İyi kadınlar böyle şeyler yapmazdı herhâlde.

"Ben... daha fazlasını yapabilir miyim Elsa?"

"Yani?.."

"Seni sevebilir miyim?"

Elsa böyle bir anı hayal etmiş, bunun için dua etmiş, okuduğu kitaplardaki parçalardan bu anı şekillendirmişti ama şimdi oluyordu işte. Gerçek oluyordu. Bir erkek onu sevmek için ondan izin istiyordu.

"Evet," diye fısıldadı.

"Emin misin?"

Elsa başını salladı.

Genç adam geri çekildi, bir süre uğraştıktan sonra kemerini çözdü, çıkarıp kenara attı. Kemerinin tokası kamyonet kasasının yan duvarına çarpıp tangırdarken pantolonunu indirdi.

Elsa'nın kırmızı ipek elbisesini yukarıya doğru itti. Kumaş içinin gıcıklanmasına neden olarak ve onu tahrik ederek sıyrıldı. Martinelli onun paçalı iç çamaşırını aşağıya çekerken Elsa'nın çıplak bacakları ay ışığında parlıyordu. Ilık gece havası tenini okşuyor, içini ürpertiyordu. Delikanlı tutup nazikçe ayırana ve üstüne çıkana kadar bacaklarını kapalı tuttu.

Ah, Tanrım.

Martinelli içine girerken Elsa gözlerini kapattı. Canı öyle çok yandı ki kendini tutamayıp haykırdı.

Sessiz kalmak için eliyle ağzını kapattı.

Sonra Martinelli inleyerek sarsıldı ve üstüne yığıldı. Elsa boynunun girintisinde nefes nefese kalmış delikanlının soluğunu hissetti.

Sonra Martinelli yana yuvarlandı ama yakınında kaldı. "Vay canına," dedi. Sesinde bir gülümseme var gibiydi ama bu nasıl olabilirdi ki? Elsa yanlış bir şey yapmış olmalıydı. Hepsi bu kadar olamazdı.

"Sen çok özel bir şeysin Elsa," dedi genç adam.

Elsa cesaretini toplayıp, "İyi miydi?" diye sordu.

"Harikaydı."

Elsa yan dönmek ve delikanlının yüzünü incelemek istedi. Onu öpmek. Bu yıldızları milyonlarca kez görmüştü. Ama genç adam yeni bir şeydi ve onu istemişti. Bunun etkisi, dünyasında sarsıcı bir ayaklanma yaratmıştı. Hiçbir zaman gerçekten hayal etmediği bir fırsat. *Seni sevebilir miyim*, diye sormuştu. Belki de birlikte uyuyakalırlardı ve...

"Şey, sanırım seni evine bıraksam iyi olur Els. Şafak vakti traktör üstünde olmazsam babam derimi yüzer. Daha fazla buğday ekmek için yarın beş yüz dönümü daha süreceğiz."

"Ah," dedi Elsa. "Tabii. Elbette."

Elsa kamyonetin kapısını kapattı ve açık pencereden ona gülümseyen Rafe'e baktı. Delikanlı elini kaldırıp ona selam verdikten sonra uzaklaştı.

Bu nasıl bir vedaydı? Onu tekrar görmek isteyecek miydi acaba?

Ona bir baksana. Elbette istemeyecek.

Ayrıca Rafe, Lonesome Tree'de yaşıyordu. Neredeyse elli kilometre uzakta. Ve Elsa'ya Dalhart'ta rastlasa bile onu fark etmezdi.

İtalyan'dı. Katolikti. Gençti. Ailesi için kabul edilebilir bir tarafı yoktu.

Bahçe kapısını açıp annesinin mis kokulu dünyasına girdi. Şu andan itibaren tomurcuklanan gece yaseminlerinin kokusu Elsa'ya her zaman onu hatırlatacaktı.

Eve girince ön kapıyı açtı ve gölgelerle dolu salona girdi.

Kapıyı kapatırken bir gıcırtı duyup durdu. Pencereden içeriye ay ışığı doluyordu. Babasının Victrola'nın yanında ayakta durduğunu gördü.

"Kimsin sen?" dedi babası ona doğru yaklaşırken.

Elsa'nın boncuklu, gümüş rengi saç bandı aşağıya kaydı. Elsa onu eliyle geri itti. "Sizin kızınız."

"Aynen öyle. Babam Teksas'ı Amerika Birleşik Devletleri'nin bir parçası haline getirmek için savaştı. Teksas Muhafızları'na katıldı, Laredo'da savaştı, vuruldu, az kalsın ölüyordu. Bu topraklarda kanımız var."

"E... evet. Biliyorum ama..."

Babasının elinin kalktığını gördüğünde kaçmak için artık çok geçti. Çenesine inen tokat öyle sertti ki Elsa dengesini kaybedip yere düştü.

Geri geri kayarak köşeye sindi. "Baba..."

"Bizi utandırıyorsun. Gözüme görünme."

Elsa ayağa fırladı, üst kata koştu ve yatak odasının kapısını çarparak kapattı.

Titreyen ellerle yatağının baş ucundaki lambayı yaktı ve soyundu.

Göğsünün üstünde kırmızı bir leke vardı. (Bunu Rafe mi yapmıştı?) Çenesinde bir morluk oluşmaya başlamıştı bile ve seviştiği için saçları dağınıktı. Tabii buna sevişmek denirse.

Bunlara rağmen, fırsatı olsa bunu yine yapardı. Babasının ona vurmasına, bağırmasına, hakaret etmesine ve hatta onu evlatlıktan reddetmesine izin verirdi.

Artık daha önce bilmediği, varlığından şüphe bile duymadığı bir gerçeği biliyordu: Sadece bir geceliğine bile olsa sevilmek için her şeyi yapar, her şeye katlanırdı.

Elsa ertesi sabah açık pencereden içeri süzülen güneş ışığıyla uyandı. Kırmızı elbisesi dolap kapağında asılıydı. Çenesindeki sızı, Rafe'in onunla sevişmesinden geriye kalan acıyla birleşerek ona önceki geceyi hatırlattı. Birini unutmak, birini hatırlamak istiyordu.

Demir karyolasının üstüne genellikle soğuk kış aylarında mum ışığında diktiği örtüler yığılıydı. Ayak ucunda, içinde cazibesizliğinin henüz geçici bir safha değil, kalıcı olduğu açığa çıkmadan önce işlemeye başladığı nakışlı çarşaflar, şık bir beyaz gecelik ve bir çeyiz yorganının durduğu bir umut sandığı vardı. Elsa âdet görmeye başladığında annesi onun düğününden bahsetmeye ve Alençon dantellerine boncuk işlemeye son vermişti bile. Pelür kâğıt katları arasında o boncuklu dantellerden bir gelinliğin yarısına yetecek kadar vardı.

Kapı çalındı.

Elsa yatağında doğruldu.

Annesi ahşap zeminin büyük bir kısmını kaplayan halının üstünde hiç ses çıkarmayan son moda ayakkabılarıyla içeri süzüldü. Uzun boylu, geniş omuzlu, ciddi görünüşlü bir kadındı. Eleştirilemeyecek bir hayat sürdürüyor, kilise komitelerine başkanlık ediyor, kasabanın Güzelleştirme Komitesi'ni yönetiyor ve öfkelendiği zamanlarda bile sesini yükseltmiyordu. Hiç kimse ve hiçbir şey Minerva Wolcott'un dağılmasına neden olamazdı. Bunun, ailesine özgü, ona at sırtında altı günlük bir at yolculuğu boyunca başka tek bir beyaz yüzün görülmediği bir zamanda Teksas'a gelen atalarından miras kalan bir özellik olduğunu söylerdi.

Annesi yatağın kenarına oturdu. Siyaha boyalı saçlarını keskin yüz hatlarının ciddiyetini vurgulayacak şekilde topuz yapmıştı. Uzanıp Elsa'nın çenesindeki taze morluğa dokundu. "Babam bana çok daha kötüsünü yapardı."

"Ama..."

"Aması falan yok Elsinore." Bayan Wolcott öne eğildi ve Elsa'nın dağınık sarı saçlarından bir tutamı kulağının arkasına itti. "Bugün kasabada dedikodular duyacağımı tahmin ediyorum. *Dedikodu.* Kızlarımdan biri hakkında." Derin bir iç çekti. "Başını belaya soktun mu?"

"Hayır, anne."

"Yani hâlâ iyi bir kız mısın?"

Elsa yüksek sesle yalan söyleyemeyeceği için başını sallamakla yetindi.

Annesi işaret parmağını onun çenesinin altına uzattı ve yüzünü yukarı kaldırdı. Hafifçe kaşlarını çatarak Elsa'nın yüzüne dikkatle baktı. "Güzel bir elbise insanı güzel yapmaz hayatım."

"Ben sadece..."

"Bunu konuşmayacağız ve bir daha böyle bir şey yaşanmayacak."

Annesi ayağa kalktı. Lavanta rengi krep eteğini hiçbir kırışıklık olmamasına rağmen –kırışıklıklar oluşmaya cüret bile edemezdi– düzeltti. Aralarında bir çit kadar sağlam, kocaman bir mesafe vardı. "Bütün paramıza ve itibarımıza rağmen sen evlenilecek bir kız değilsin. Hiçbir saygın erkek ona tepeden bakan cazibesiz bir eş istemez. Zayıf yönlerini görmezlikten gelebilecek biri çıksa bile, bu sefer de muhtemelen lekeli bir itibarı yok saymaz. Gerçek hayatla mutlu olmayı öğren. O saçma romantik kitaplarını da kaldırıp at."

Kırmızı elbiseyi de yanına alarak odadan çıktı.

ÜÇ

Büyük Savaş'tan bu yana geçen yıllar içinde milliyetçilik Dalhart'ta büyük rağbet görür olmuştu. Buna yağışlar ve artan buğday fiyatları da eklenince herkesin 4 Temmuz'u kutlamak için bir nedeni oldu. Kasabada dükkânların vitrinlerine Bağımsızlık Günü indirimlerine dair tabelalar asıldı ve insanlar neşeyle çınlayan kapı çanlarının altından dükkânlara girip çıkarak şenlikler için yiyecek ve içecek stokladılar.

Elsa normalde bu kutlama için sabırsızlanırdı ama son birkaç hafta onun için çok zor geçmişti. Rafe'le geçirdiği akşamdan sonra kendini kafeste gibi hissediyordu. Huzursuz. Mutsuz.

Gerçi ailesinden kimse ona farkı görecek kadar dikkatli bakmıyordu. Hoşnutsuzluğunu dile getirmek yerine içine gömerek hayata devam etti. Bildiği tek şey buydu.

Başını önüne eğerek hiçbir şey değişmemiş gibi davrandı. Yazın kavurucu sıcaklarında bile olabildiğince odasında kaldı. Kütüphaneden kitaplar –uygun kitaplar– getirtti ve onları baştan sona okudu. El bezleri ve yastık kılıfları işledi. Akşam yemeklerinde annesi ile babasının konuşmalarını dinledi ve gereken yerlerde

başını salladı. Kilisede dikkat çekecek kadar kısa saçlarını bir şapkanın altına sakladı ve kendini iyi hissetmediği bahanesiyle insanlardan uzak durdu.

Başını sevdiği bir kitaptan kaldırıp dışarı bakmaya cüret ettiği sayılı seferde ise bir kız kurusunun geleceğinin ufka ve ötesine kadar uzanan boşluğunu gördü.

Kabullen.

Çenesindeki morluk geçmişti. Hiç kimse –kız kardeşleri bile– o morluk hakkında yorum yapmamıştı. Wolcott'ların evinde hayat normale dönmüştü.

Elsa kendini kurgu karakter Shalott Leydisi gibi hissediyordu. Lanetlenerek bir kuleye kapatılan ve dışarıdaki hayatı sonsuza dek oradan seyretmeye mahkûm edilen bir kadın gibi. Ani sessizliğini fark eden varsa bile yorum yapmıyor ya da nedenini sormuyordu. Aslında eskisinden çok da farklı değildi. Görünmez olmayı uzun zaman önce öğrenmişti. Savunma mekanizması manzaraya karışmak ve görünmez hale gelmek olan hayvanlar gibiydi. Reddedilmeyle bu şekilde baş ediyordu: Hiçbir şey söyleme ve kaybol. Asla karşı koyma. Yeterince sessiz kalırsa insanlar bir süre sonra orada olduğunu unutup onu rahat bırakırlardı.

Babası merdivenden, "Elsa!" diye seslendi. "Gitme zamanı. Senin yüzünden geç kalmayalım."

Elsa oğlak derisi eldivenlerini taktı –bu korkunç sıcakta bile takılması gerekli görülüyordu– ve başına hasır bir şapka geçirdi. Sonra aşağı indi.

Merdivenin yarısında durdu, adım atamaz oldu. Ya Rafe de partiye gelirse?

Dört Temmuz, bütün vilayetin bir araya toplandığı nadir günlerden biriydi. Genellikle farklı kasabalar kendi belediye binalarında kutlama yapardı ama bu parti için insanlar kilometrelerce uzaktan gelirdi.

"Gidelim," dedi babası. "Annen geç kalmaktan nefret eder."

Elsa anne ve babasının peşi sıra şişe yeşili, yepyeni Model T Runabout üstü açık arabalarına doğru yürüdü. Arabaya bindiler ve deri koltuğa yan yana sıkıştılar. Kasabada yaşamalarına ve kutlama binasına çok yakın olmalarına rağmen taşıyacak çok fazla yiyecekleri vardı ve annesi herhangi bir partiye yürüyerek gitmeye şiddetle karşıydı.

Dalhart Toplanma Binası kırmızı, beyaz ve mavi renklerde kat kat flamalarla süslenmişti. Ön tarafa bir düzineden fazla araba park edilmişti. Arabaların çoğu son birkaç yıldır işleri rast giden çiftçilere ve bu büyümeyi finanse eden bankerlere aitti. Güzelleştirme Komitesi'ndeki kadınların emekleri sayesinde ön taraftaki çimenlik yemyeşildi. Ön kapıya çıkan basamakların etrafında rengârenk çiçekler açmıştı. Bahçe oyun oynayan, gülen ve koşan çocuklarla doluydu. Elsa ortalıkta hiç yirmi yaş altı genç göremiyordu ama muhtemelen kuytu köşelerde kaçamak öpücükler almakla meşguldüler.

Babası arabayı sokağa park edip motoru durdurdu.

Elsa müziği duydu. Partinin sesleri –insan sesleri, öksürükler, kahkahalar– açık kapılardan dışarı süzülüyordu. Bir banjo ve gitar bir çift keman eşliğinde "Second Hand Rose"u çalıyordu.

Babası bagajı açınca, Maria'nın hazırlamak için günlerce uğraştığı yiyecekler açığa çıktı. Övgülerini annesinin toplayacağı yemekler. Teksas'a öncü gelen atalarından ona geçen aile tarifleri: pekmezli kat kat pastalar, Bertha halanın çeşnili zencefilli çöreği, şeftalili turta ve Büyükbaba Walt'un favori yemeği olan, kahve ve et suyuyla yapılmış bir sosla servis edilen jambon. Yemeklerin her biri insanlara Wolcott'ların Teksas tarihindeki köklü yerini hatırlatmak için tasarlanmıştı.

Elsa kucağında hâlâ sıcak olan bir dökme demir tencereyle anne ve babasının arkasından yürüdü.

İçeride, süslemeden masa örtüsüne kadar çeşitli şekillerde kullanılan renkli örtüler göze çarpıyordu. Arka duvarın önüne sıralanmış masaların üstü yiyecek doluydu: domuz rostolar,

bol malzemeli güveçler, jambon yağında pişirilmiş taze fasulye tepsileri. Tavuk salataları, patates salataları, sosisler, bisküviler, ekmekler, mısır ekmekleri, her çeşit pasta ve turta. Bu vilayette yaşayan herkes partilere bayılır, kadınlar birbirlerini etkilemek için hiçbir zahmetten kaçınmazdı. Tütsülenmiş jambon, tavşan sosisi, taze çırpılmış tereyağıyla servis edilen ekmek somunları, haşlanmış yumurtalar, meyveli turtalar ve sosisli sandviçlerle dolu tepsiler her yerdeydi. Annesi önden yürüyerek Güzelleştirme Komitesi'nin getirilen yiyecekleri düzenlemekle meşgul olduğu köşe masaya yaklaştı.

Elsa Güzelleştirme Komitesi'nin arasında kız kardeşlerini gördü. Suzanna, Elsa'nın kırmızı ipeğinden yapılmış bir bluz giymişti. Charlotte'un boynunda da kırmızı ipekten bir eşarp vardı.

Elsa durdu. O kırmızı ipeği kız kardeşlerinin üstünde görmek içinin burkulmasına neden olmuştu.

Babası sahnenin yanında gürültülü bir sohbete dalmış olan erkek grubunun arasına karıştı.

İçki Yasağı içkiyi kaldırsa da Rusya, Almanya, İtalya ve İrlanda'dan gelen dayanıklı ve güçlü kuvvetli göçmenlerden oluşan erkekler için yeterince içki vardı. Buraya hiçbir şeyleri olmadan gelmiş ve her şeyi yoktan var etmişlerdi. Nasıl yaşayacaklarının ne birbirleri ne de Büyük Ovalar'ın varlığından bile habersiz görünen hükûmet tarafından dayatılmasına razı gelirlerdi. Genellikle biraz yorgun görünseler de çoğunun bankada bolca parası vardı. Buğdayın kilesi bir dolar otuz sente satılırken ve yetiştirilmesi kırk sente mal olurken kasabadaki herkes mutluydu. Yeterince toprağı olan her erkek zengin olabilirdi.

Babası müziğin arasında duyulabilecek kadar yüksek sesle, "Dalhart büyüme yolunda," dedi. "Önümüzdeki yıl bizim için bir opera binası yaptıracağım. Biraz kültür için neden ta Amarillo'ya kadar gitmek zorunda kalalım ki?"

"Kasabaya elektrik lazım. Olması gereken bu," diye ekledi Bay Hurst.

Annesi yokluğunda hiçbir zaman standartlarını karşılayacak şekilde düzenlenemeyen yiyecekleri düzenlemeye girişmişti. Charlotte ve Suzanna, çoğu genç anneler olan şık giyimli, güzel arkadaşlarıyla gülüşüyorlardı.

Elsa, Rafe'i yemek masasının yakınlarında bir köşede duran diğer İtalyan ailelerin arasında gördü. Tepesi kabarık, kulak çevresi daha kısa olan saçlarının kesime ihtiyacı vardı. Kullandığı pomat saçına parlaklık katsa da kontrol etmeye yetmiyordu. Dirsekleri yıpranmış düz bir gömlek ve kahverengi pantolon giymiş, eyer derisinden pantolon askıları ve kareli bir papyon takmıştı. Koyu renk saçlı, güzel bir kız koluna yapışmıştı.

Elsa'nın onu gördüğü gecenin üstünden geçen altı haftada Rafe'in yüzü tarlada geçirdiği uzun saatler sonucu iyice bronzlaşmıştı.

Elsa önce, *bu tarafa bak*, diye düşündü. Sonra vazgeçti. *Hayır, bakma.*

Rafe onu tanımıyormuş gibi davranacaktı. Ya da daha kötüsü, onu hiç görmemiş gibi yapacaktı.

Elsa kendini ilerlemeye zorladı. Topuklarının sert dans pistinde çıkardığı tıkırtıyı duyuyordu.

Dökme demir tencereyi beyaz örtülü masanın üstüne bıraktı.

"Tanrı aşkına, Elsa. Tatlı masasının ortasında jambon. Senin aklın nerede acaba?" dedi annesi.

Elsa tencereyi alıp yandaki masaya taşıdı. Attığı her adım onu Rafe'e biraz daha yaklaştırıyordu.

Tencereyi olabildiğince sessiz bir şekilde masaya bıraktı.

Rafe ona doğru baktı ve onu gördü. Gülümsemedi. Daha kötüsü, bakışları yanındaki kıza çevrildi.

Elsa derhâl bakışlarını kaçırdı. Burada böyle duramazdı. Boğucuydu bu. Ve dünyada isteyeceği en son şey bütün gece Rafe tarafından görmezlikten gelinmekti.

"Anne?" dedi annesinin yanına sokularak. "Anne?"

"Bayan Tolliver'la konuştuğumu görmüyor musun?"

"Evet, özür dilerim. Sadece..." *Ona bakma.* "Kendimi iyi hissetmiyorum."

"Fazla heyecandan sanırım," dedi annesi, arkadaşına bakarak.

"Sanırım eve gitsem iyi olacak," diye karşılık verdi Elsa.

"Elbette."

Elsa, Rafe'e bakmamaya özen göstererek açık kapıya doğru yürüdü. Yanından geçtiği dans pistinde çiftler dönüyordu.

Kapıyı açtı ve ılık, altın rengi akşamüstüne çıktı. Kapı arkasından çarpılarak kapanınca neşeli keman sesi ve yere vurulan ayakların sesleri geride kaldı.

Elsa park edilmiş otomobillerin ve daha az başarılı olmuş çiftçileri bu tür kutlamalar için kasabaya taşıyan at arabalarının arasından geçti.

Birazdan geceye karışacak karamel rengi bir ışıkla parlayan ana cadde şimdi sakindi. Elsa kaldırıma çıktı.

"Els?"

Elsa durdu, yavaşça arkasına döndü.

"Özür dilerim Els," dedi Rafe huzursuz bir tavırla.

"Özür dilerim mi?"

"İçeride seninle konuşmalıydım. Sana selam vermeliydim."

"Ah."

Rafe yanına yaklaşınca Elsa ondan yayılan sıcaklığı hissedip belli belirsiz buğday kokusunu aldı.

"Anlıyorum Rafe. Çok hoş bir kız."

"Gia Composto. Ailelerimiz evlenmemize daha biz emeklerken karar vermiş." Rafe ona iyice sokuldu. Elsa delikanlının sıcak nefesini yanağında hissediyordu.

"Seni hayal ettim," dedi Rafe bir çırpıda.

"Ö... öyle mi?"

Rafe biraz mahcup bir tavırla başını salladı.

Elsa kendini bir uçurumun kıyısında gibi hissetti. Az ötesinde düşse kemiklerini un ufak edecek bir boşluk vardı. Rafe'in bakışları. Sesi. Elsa delikanlının gece gibi karanlık, anlamlı ve

üzülecek bir şeyi olmasına ihtimal vermekte zorlansa da hüzünlü bakan gözlerinin içine baktı.

"Bu gece buluş benimle," dedi Rafe. "Gece yarısı. Eski Steward ambarında."

Elsa tamamen giyinik bir halde yatağındaydı.

Gitmemeliydi. Bu çok açıktı. Çenesindeki morluk iyileşmişti ama yüzeyin altında hâlâ izi vardı. İyi kadınlar Rafe'in ondan istediği şeyi yapmazlardı.

Anne ve babasının eve döndüğünü, merdivenden çıktıklarını ve koridorun sonunda odalarının kapısını açıp kapattıklarını duymuştu.

Baş ucundaki saat 21.40'ı gösteriyordu.

Elsa yattığı yerde sığ ve kesik nefesler alarak evin sessizliğe gömülmesini bekledi.

Gitmemeliydi.

Bunu kafasında ne kadar tekrarlarsa tekrarlasın hiçbir şey değişmeyecekti çünkü kısacık bir an, bir an bile kendi tavsiyesine uymayı düşünmemişti.

Saat on bir buçukta yatağından çıktı. Odada boğucu bir sıcak vardı ama penceresi Büyük Ovalar'ın karanlık semalarına bakıyordu. Maceraya açılan çocukluk kapısı. Kim bilir kaç kez bu pencerede durup hayallerini bilinmeyen evrenlere göndermişti.

Pencereyi açtı ve metal çiçek kafesine tırmandı. Yıldızlarla kaplı gökyüzüne tırmanır gibiydi.

Sonunda gür çimenlerin arasına inince duraksadı ve gergin bir tavırla fark edilmeyi bekledi ama içeride ışık yanmadı. Evin yan tarafına yürüyüp kız kardeşlerinden birinin eski bisikletini aldı. Bisiklete atladı ve yola çıkıp önce ana caddeye, sonra kasabanın dışına pedal çevirdi.

Yöre halkı sadece karanlık bir örtünün üstüne serpiştirilmiş beyaz noktacıklara benzeyen yıldızların aydınlattığı dünyanın

geceleri büründüğü o kocaman ve yalnız hale alışıktı. Burada ev yoktu, sadece kilometrelerce uzanan bir karanlık vardı.

Elsa eski ambara varınca bisikletinden indi ve bisikleti yolun yanındaki manda otlarının arasına bıraktı.

Rafe gelmeyecekti.

Elbette gelmeyecekti.

Elsa, Rafe ona çok az şey söylemiş olsa da ettiği her kelimeyi ve konuşurkenki yüz ifadesinin her ince detayını hatırlıyordu. Gülümsemesinin ağzının bir köşesinden başlayıp kayarcasına ilerleyerek yerini almasını. Çenesindeki virgüle benzeyen solgun yara izini. Ön dişlerinden birinin hafifçe öne çıkık olmasını.

Seni hayal ettim.

Bu gece buluş benimle.

Elsa ona cevap vermiş miydi? Yoksa dilini yutmuş gibi sessiz mi kalmıştı? Hatırlayamıyordu.

Ama gelmişti işte. Terk edilmiş bir ambarın önünde tek başına duruyordu.

Tam bir aptal gibi.

Yakalanırsa bedeli çok büyük olurdu.

Bağcıklı, kahverengi ayakkabılarının topuklarıyla yoldaki küçük taşları çıtırdatarak ilerledi. Ambar karşısında yükseliyor, çatının sivri tepesi balık kancasına benzeyen ayın ucuna takılmış gibi görünüyordu. Kiremitlerden bazıları eksikti. Yerlerinden kurtulan tahtalar etrafa saçılmıştı.

Elsa üşür gibi kollarını bedenine sardı ama aslında rahatsız olacak kadar sıcaklamıştı.

Orada ne kadar durdu? Midesi bulanmaya başlayacak kadar. Tam pes etmek üzereyken bir motor sesi duydu. Döndü ve yoldan ona doğru yaklaşan bir çift far ışığı gördü.

O kadar şaşırmıştı ki kıpırdayamadı.

Martinelli kamyoneti çok hızlı ve pervasızca sürüyor, lastikler etrafa minik çakıl taşları saçıyordu. Kornasının sesi duyuldu. *Düüüt düüüt.*

Frene fazla sert basmış olacaktı ki kamyonet arkası savrularak durdu. Etrafından toz havalandı.

Rafe aceleyle kamyonetten atladı. Sırıtarak, "Els," dedi ve ona mor ve pembe çiçeklerden oluşan bir buket uzattı.

"Ba... bana çiçek mi getirdin?"

Delikanlı kamyonetin kabinine uzandı ve içeriden bir şişe çıkardı. "Biraz da içki!"

Elsa bunların ikisine de nasıl tepki vereceğini bilmiyordu.

Rafe çiçekleri eline tutuşturdu. Elsa delikanlının gözlerine baktı ve *işte bu*, diye düşündü. Bunun için her bedeli ödemeye hazırdı.

"Seni istiyorum Els," diye fısıldadı Rafe.

Elsa onun peşinde kamyonetin kasasına çıktı.

Örtüler çoktan serilmişti. Elsa eliyle örtüyü biraz düzeltti ve üstüne uzandı. Hilal şeklindeki aydan çok cılız bir ışık süzülüyordu.

Rafe yanına uzandı.

Elsa delikanlının vücudunu yanında hissetti, nefesini duydu.

"Sen beni düşündün mü?" diye sordu Rafe.

"Evet."

"Ben de. Seni düşündüm yani. Bunu." Elsa'nın elbisesinin üst kısmının düğmelerini çözmeye başladı.

Dokunduğu yer alev alıyordu. Ve o çözülme hissi başlıyordu. Elsa kendini durduramıyor, hissettiklerini saklayamıyordu.

Rafe onun eteğini yukarı, paçalı iç çamaşırını aşağıya çekerken Elsa gece havasını teninde hissetti. Tenine değen hava, çıplaklığı, Rafe'in nefes alıp verişi, hepsi onu tahrik ediyordu.

Ona dokunmak, tadını almak, ona nerelerine dokunulmasını istediğini, nerelerine dokunulmasına ihtiyaç duyduğunu söylemek için can atıyordu ama küçük düşme korkusuyla susuyordu. Söylediği her şey bir hanımefendiye yakışmayacak türden yanlış bir söz olabilirdi ve Rafe'i mutlu etmeyi çok istiyordu.

Daha o hazır olmadan Rafe içine girmişti bile, inleyerek üstünde gidip gelmeye başladı. Titreyerek ve nefes nefese Elsa'nın üstüne yığılması birkaç saniye sürdü.

Sonra Elsa'nın kulağına anlaşılmaz bir şey fısıldadı. Elsa onun romantik bir şeyler fısıldadığını umdu.

Çenesindeki yeni çıkmış kısa sakallara dokundu. Dokunuşu öyle yumuşak ve çekingendi ki delikanlının hissettiğini bile sanmıyordu.

"Seni özleyeceğim Els," diye fısıldadı Rafe.

Elsa elini hızla geri çekti. "Nereye gidiyorsun?"

Rafe cin şişesini açtı, büyük bir yudum içti ve şişeyi ona uzattı. "Benimkiler beni üniversiteye gönderiyor." Yan döndü ve başını eline yaslayıp Elsa'nın içkiden bir yudum almasını, boğazı alev alev yanarken eliyle ağzını kapatmasını seyretti.

Sonra kendisi bir yudum daha aldı. "Annem gerçek bir Amerikalı olmam için üniversite mezunu olmamı istiyor. Ya da onun gibi bir şey işte."

"Üniversite," dedi Elsa özlemle.

"Evet. Aptalca, değil mi? Kitaplardan öğrenilen şeylere ihtiyacım yok. Times Meydanı'nı, Brooklyn Köprüsü'nü ve Hollywood'u görmek istiyorum. *Yaparak* öğrenmek yani. Dünyayı görmek." İçkiden bir yudum daha aldı. "Senin hayalin ne Els?"

Elsa bu sorunun sorulmasına o kadar şaşırdı ki cevap vermesi birkaç dakika sürdü. "Çocuk sahibi olmak sanırım. Belki kendime ait bir yuva."

Rafe sırıttı. "O sayılmaz. Bir kadının çocuk sahibi olmak istemesi bir tohumun büyümek istemesi gibi bir şey. Başka?"

"Gülersin."

"Gülmeyeceğim. Söz."

"Cesur olmak istiyorum," dedi Elsa neredeyse duyulmayacak kadar yumuşak bir sesle.

"Seni ne korkutuyor?"

"Her şey. Büyükbabam Teksas Muhafızları'ndandı. Bana ayağa kalkmamı ve mücadele etmemi söylerdi. Ama ne için? Bilmiyorum. Yüksek sesle söyleyince kulağa çok saçma geliyor."

Rafe'in bakışlarını yüzünde hissetti ve gecenin, yüzüne nazik davrandığını umdu.

"Tanıdığım diğer kızlara benzemiyorsun," dedi Rafe genç kadının saçını kulağının arkasına iterek.

"Ne zaman gideceksin?"

"Ağustosta. Bu bize biraz zaman kazandırır. Tabii benimle tekrar buluşursan."

Elsa gülümsedi. "Buluşurum."

Rafe'ten alabildiği kadarını alacak ve bedeli her neyse ödeyecekti. Cehenneme gitmek dâhil. Rafe ona kendini bir dakika içinde dünyanın geri kalanının yirmi beş sene içinde hissettirdiğinden daha güzel hissettirmişti.

DÖRT

Ağustos ortası geldiğinde Dalhart kasaba merkezindeki birkaç asma saksıda ve pencere içindeki kutularda büyüyen çiçeklerin tamamı kavrulmuş ve solmuştu. Bu sıcakta çok az tüccar kendinde çiçek budayacak ve sulayacak enerjiyi bulabiliyordu, zaten çiçekler her hâlükârda fazla dayanmazdı. Elsa kütüphaneden eve dönerken Bay Hurst ona eliyle cansız bir selam verdi.

Elsa bahçe kapısını açınca bahçenin mide bulandıracak kadar tatlı kokusu üstüne çullandı. Eliyle ağzını kapattı ama bulantıyı bastırması imkânsızdı. Annesinin en sevdiği Amerikan Güzeli güllerinin üstüne kustu.

Midesinde hiçbir şey kalmayana kadar kuru kuru öğürmeye devam etti. Sonunda ağzını sildi ve titrek bir şekilde doğruldu.

O anda yanında bir hışırtı duydu.

Annesi başında hasır şapkası ve pamuklu günlük elbisesinin üstüne taktığı önlükle yere çömelmişti. Elindeki budama makasını bırakıp ayağa kalktı. Önlüğünün cepleri kestiği çiçeklerle doluydu. Güllerin dikenleri onu nasıl oluyordu da rahatsız etmiyordu acaba?

"Elsa," dedi şaşırtıcı derecede keskin bir sesle. "Sen birkaç gün önce de kusmamış mıydın?"

"İyiyim. Bir şeyim yok."

Annesi eldivenlerini parmaklarından tek tek çekerek Elsa'ya doğru yürüdü.

Elinin üst kısmını Elsa'nın alnına dayadı. "Ateşin yok."

"İyiyim ben. Sadece midem bozuk."

Elsa annesinin konuşmasını bekledi. Bir şey düşündüğü belliydi. Kaşları çatılmıştı, oysa bunu yapmamaya her zaman dikkat ederdi. *Hanımefendiler duygularını belli etmez*, deyişi en sevdiği deyişlerden biriydi. Elsa yalnızlıktan ağladığı ya da bir dansa gitmesine izin verilmesi için yalvardığı zamanlarda bu sözü çok fazla duymuştu.

Annesi onu süzerek, "Olamaz," dedi.

"Ne?"

"Bizi utandıracak bir şey yaptın mı?"

"Ne?"

"Bir erkekle birlikte oldun mu?"

Annesi elbette Elsa'nın sakladığı sırrı görebiliyordu. Elsa'nın okuduğu bütün kitaplarda anne kız arasındaki bağa romantik bir anlam yüklenmişti. Annesi ona her zaman şefkat göstermese de (şefkat de bir hanımefendinin gizlemesi gereken şeylerden biriydi) Elsa aralarındaki güçlü bağın farkındaydı.

Annesine uzanıp ellerini iki elinin arasına aldı ve annesinin içgüdüsel olarak irkildiğini hissetti. "Sana söylemek istedim. Kafamı karıştıran duygularla çok yalnızlık çekiyordum. Ve o..."

Annesi ellerini hızla geri çekti.

Elsa annesiyle arasına çöken sessizlikte bahçe kapısının açılıp kapandığını duydu.

"Tanrı aşkına, hanımefendiler, neden bu bunaltıcı sıcağın altında dışarıda dikiliyorsunuz? Bir bardak soğuk çay iyi gelecek."

"Kızın bebek bekliyor," dedi annesi.

"Charlotte mu? Artık zamanı gelmişti. Düşünmüştüm ki..."

"Hayır," dedi annesi sert bir sesle. "Elsinore."

"Ben mi?" dedi Elsa. *Bebek beklemek mi?*

Bu doğru olamazdı. O ve Rafe sadece birkaç kez birlikte olmuşlardı. Ve her birleşmeleri çok hızlı olup bitmişti. Neredeyse başlamadan bitmişti. Herhâlde böyle bir yakınlaşmadan dünyaya bir bebek gelmezdi.

Ama bu tür şeyler hakkında ne biliyordu ki? Anneler kızlarına düğün gününe kadar cinsellikten bahsetmezlerdi ve Elsa'nın düğünü olmadığı için, annesi bunları hiçbir zaman tecrübe etmeyeceğini varsayarak ona hiçbir zaman tutkudan ya da çocuk sahibi olmaktan bahsetmemişti. Elsa'nın cinsellik ve üreme hakkındaki bütün bilgisi romanlarla sınırlıydı. Dürüst olmak gerekirse orada da detaylar kısıtlıydı.

"*Elsa?*" dedi babası.

Annesinin tek cevabı, "Evet," oldu.

Babası Elsa'yı kolundan tutup kendine çekti. "Seni kim kirletti?"

"Hayır, baba..."

"Bana onun adını hemen söyle, yoksa Tanrı şahidim olsun, kapı kapı dolaşır ve bu kasabadaki her erkeğe kızımı kirletenin o olup olmadığını sorarım."

Elsa babasının onu bir modern çağ Hester Prynne'i gibi kapıdan kapıya sürüklediğini, kapıları yumrukladığını ve Bay Hurst gibi ya da Bay McLaney gibi adamlara, "*Bu kızı sen mi kirlettin?*" diye sorduğunu hayal etti.

Babası er ya da geç kasabadan çıkıp çiftliklere yönelecekti.

Bunu yapardı. Elsa yapacağını biliyordu. Bir şeyi aklına koyunca onu durdurmak imkânsızdı. "Gideceğim," dedi Elsa. "Buradan hemen gideceğim. Tek başına uzaklaşacağım."

"Bu... şey... bir suç olmalı," dedi annesi. "Hiçbir erkek..."

"Beni istemez, öyle mi?" dedi Elsa hızla annesine dönerek. "Hiçbir erkek beni istemez! Hayatım boyunca böyle söyledin. Çirkin ve sevilemez olduğumu anlamam için ne gerekiyorsa yaptın ama bu doğru değildi. Rafe beni istedi. O..."

"Martinelli," dedi babası tiksintiyle boğuklaşan bir sesle. "Bir İtalyan bozuntusu. Babası bu yıl benden bir harman makinesi almıştı. Tanrım. İnsanlar bunu duyunca..." Elsa'yı iterek kendisinden uzaklaştırdı. "Odana git. Düşünmeliyim."

Elsa sendeleyerek uzaklaştı. Bir şey söylemek istedi ama bu durumu hangi sözcükler düzeltebilirdi ki? Verandanın basamaklarından çıkıp içeri girdi.

Maria elinde gümüş bir şamdan ve bir bezle mutfağın girişinde duruyordu. "Bayan Wolcott, iyi misiniz?"

"Hayır Maria, iyi değilim."

Elsa üst kata, odasına koştu. Gözyaşlarının bastırdığını hissetti ama vadettikleri rahatlamayı kendine tanımadı.

Dümdüz, neredeyse içe göçmüş karnına dokundu. Orada gizli gizli bir bebeğin büyüdüğünü hayal edemiyordu. Herhâlde kadınlar böyle şeyleri anlardı.

Bir saat geçti, sonra bir saat daha. Anne ve babası ne konuşuyorlardı? Ona ne yapacaklardı? Onu dövüp odasına kapatacak, sonra da polisi arayıp kurmaca bir suç duyurusunda mı bulunacaklardı?

Odanın içinde bir süre dolaştı. Oturdu. Sonra yine dolaştı. Penceresinden havanın kararmaya başladığını görebiliyordu.

Onu evden atacaklardı ve doğum zamanı gelene kadar harap bir halde Büyük Ovalar'da oradan oraya savrulacak, bebeği sefalet içinde bir başına doğuracaktı. Sonunda vücudu pes edecekti. Çocuk doğururken ölecekti.

Bebekle birlikte.

Kes şunu. Anne ve babası böyle bir şey izin vermezdi. Veremezlerdi. Onu seviyorlardı.

Sonunda odasının kapısı açıldı. Annesi hiç olmadığı kadar rahatsız ve dağılmış bir halde kapıda duruyordu. "Kendine bir çanta hazırla Elsa."

"Nereye gidiyorum? Gertrude Renke gibi mi olacağım? Theodore'la skandalından sonra aylarca ortalıkta yoktu. Sonra geri döndü ve kimse bu konuda ağzını açmadı."

"Çantanı topla."

Elsa karyolasının yanına çömelip valizini çıkardı. Onu en son Amarillo'daki hastaneye gittiğinde kullanmıştı. On bir sene önce.

Dolabından giysilerini düşünmeden ya da tasarlamadan çıkardı ve katlayarak açık haldeki valizine koydu.

Dolup taşan kitap raflarına baktı. Kitaplar hem kütüphanenin raflarına hem de yanına, yerlere istiflenmişti. Komodininin üstünde de kitaplar vardı. Aralarından seçim yapmasını istemek hava ile su arasında seçim yapmasını istemek gibiydi.

"Bütün gün bekleyecek zamanım yok," dedi annesi.

Elsa *Oz Büyücüsü*'nü, *Akıl ve Tutku*'yu, *Jane Eyre*'i, *Uğultulu Tepeler*'i aldı. Bir şekilde her şeyi başlatan *Masumiyet Çağı*'nı ise bıraktı.

Dört romanı koyduğu valizi kapattı.

"Bakıyorum da İncil'i almadın. Gel," dedi annesi. "Gidelim."

Elsa annesinin peşi sıra evden çıktı. Bahçeyi geçtiler ve otomobilin yanında bekleyen babasına yaklaştılar.

"Bu iş bize dönmemeli Eugene," dedi annesi. "Onunla evlenmesi gerek."

Elsa durdu. "Onunla evlenmek mi?" Korkunç kaderini hayal etmeye çalıştığı onca saat boyunca bu ihtimal hiç aklına gelmemişti. "Ciddi olamazsınız. O daha on sekiz yaşında."

Annesi tiksinti dolu bir ses çıkardı.

Babası yolcu kapısını açtı ve Elsa'nın arabaya binmesini sabırsızlıkla bekledi. Elsa oturur oturmaz babası kapıyı çarparak kapattı, sürücü koltuğuna geçti ve motoru çalıştırdı.

"Beni tren istasyonuna götürün yeter."

Babası arabanın farlarını açtı. "İtalyan bozuntusunun seni istemeyeceğinden mi korkuyorsun? Çok geç küçük hanım. Or-

tadan kaybolacak değilsin. Ah, hayır. Günahının sonuçlarına katlanacaksın."

Dalhart'ın birkaç kilometre dışına çıktıkları zaman ikiz farların sarı ışığından başka görülecek bir şey kalmadı. Geçen her dakika, aşılan her kilometre Elsa'nın korkusunu daha da artırdı; dayanamayıp dağılması an meselesiydi.

Lonesome Tree, Oklahoma sınırı yakınlarında küçük bir kasabaydı. Saatte otuz beş kilometre hızla kasabanın içinden geçtiler.

Üç buçuk kilometre sonra farların ışığı, üzerinde MARTINELLI yazan bir posta kutusunu aydınlattı. Elsa'nın babası iki yanına kavak ağaçlarının sıralandığı toprak bir yola ve çoğunlukla ağaçsız olan bu arazide, Martinelli'lerin bulabildikleri odunlarla tutturulmuş dikenli tellerle çevrili çiftliğe girdi.

Araba bakımlı bir avluda, ön cephesinde üstü kapalı bir veranda ve yola bakan çatı pencereleri olan beyaz badanalı bir çiftlik evinin önünde durdu.

Babası kornaya bastı. Bir kez. İki kez. Üç kez.

Ambardan omzuna bir balta yaslamış bir adam çıktı. Adam farların ışığına girince Elsa onun üzerinde bölgede yaygın olan çiftçi üniforması olduğu gördü. Yamalı işçi tulumu ve kolları sıvanmış bir gömlek.

Evden çıkan bir kadın, adama katıldı. Siyah saçları taç şeklinde örülmüş, ufak tefek bir kadın. Yeşil ekose elbisesinin üstüne bembeyaz bir önlük takmıştı. Rafe ne kadar yakışıklıysa kadın da o kadar güzeldi. Biçimli yüz hatları, çıkık elmacık kemikleri, dolgun dudakları ve esmer teni tıpkı onunki gibiydi.

Elsa'nın babası arabadan indi, yolcu kapısına yürüdü ve Elsa'yı çekerek aşağı indirdi.

"Eugene," dedi çiftçi. "Harman makinesi ödemelerimi aksatmıyorum, değil mi?"

Babası onu duymazlıktan gelerek, "Rafe Martinelli!" diye haykırdı.

Yer yarılsaydı da Elsa'yı içine çekseydi keşke. Çiftçi ve karısının ona baktıkları zaman ne gördüklerini biliyordu. Sıska ve çoğu erkek gibi uzun boylu, saçları yamuk yumuk kesilmiş, dar ve çıkık çeneli yüzü toprak zemin gibi dümdüz bir kız kurusu. İnce dudakları çatlamıştı ve kan içindeydi. Saatlerdir durmadan dudaklarını ısırıyordu. Sağ elindeki valiz, neredeyse hiçbir şeyi olmayan bir kadın olduğunu ispatlar gibi küçücüktü.

Rafe verandada belirdi.

"Sizin için ne yapabiliriz Eugene?" dedi Bay Martinelli.

"Oğlun kızımı kirletmiş Tony. Kız gebe kalmış."

Elsa bunu duyunca Bayan Martinelli'nin yüzünün nasıl değiştiğini, bakışlarındaki nezaketin yerini şüpheye bıraktığını gördü. Yüzünde Elsa'nın ya yalancı, ya rahat bir kadın ya da her ikisi olarak mühürlendiği yargılayıcı bir bakış belirmişti.

Kasabadaki insanlar Elsa'yı artık böyle göreceklerdi. Bir oğlanı baştan çıkarıp kendini kirlettirmiş, yaşlı bir kız kurusu. Elsa kafasının içini dolduran çığlığa ses vermemek için var gücüyle kendine hâkim olmaya çalışıyordu.

Utanç.

Utancın ne olduğunu bildiğini sanıyordu. Hatta eskiden olsaydı bunların her zamanki şeyler olduğunu söylerdi ama şimdi farkı görebiliyordu. Ailesinin çirkin ve evlenilemez üyesi olduğu için utanç duymuştu. O utancın onun bir parçası olmasına, vücuduna ve zihnine yayılmasına, onu bir arada tutan dokuya dönüşmesine izin vermişti. Ama o utanca rağmen günün birinde bütün bunların ardındaki gerçek benliğini, bir evlat ve kardeş olarak zihninin içindeki onu görebilecekleri umudunu taşımıştı. Sımsıkı kapattığı taç yapraklarını açmak için çaresizce güneşi bekleyen bir çiçek gibi.

Bu utanç ise farklıydı. Elsa bu utancı kendisi yaratmıştı ve daha da kötüsü bu zavallı genç adamın hayatını mahvetmişti.

Rafe basamaklardan inip anne ve babasının arasında durdu.

Far ışığında bir arada duran Martinelli ailesi ona ancak dehşet olarak tarif edebileceği bir ifadeyle bakıyordu.

"Oğlun kızımdan faydalandı," dedi babası.

Bay Martinelli kaşlarını çattı. "Nereden biliyorsunuz?.."

Rafe öne çıktı. "Els," dedi. "Sen iyi misin?"

Elsa bu küçük incelik karşısında ağlama isteğiyle doldu.

"Bu doğru olamaz," dedi Bayan Martinelli. "Oğlum Gia Composto'yla nişanlı."

"Nişanlı mı?" dedi Elsa, Rafe'e.

Delikanlının yüzü kıpkırmızı oldu. "Geçen hafta."

Elsa güçlükle yutkundu ve aldırmaz bir tavırla başını salladı. "Seni hiçbir zaman... Bilirsin işte. Demek istediğim, ben gideyim. Bu benim meselem."

Bir adım geri çekildi.

"Ah, hayır, öyle olmayacak küçük hanım." Babası, Bay Martinelli'ye baktı. "Wolcott'lar iyi bir ailedir. Dalhart'ta saygı görürler. Oğlunuzdan bunu düzeltmesini bekliyorum." Elsa'ya tiksintiyle baktı. "Her hâlükârda senin yüzünü bir daha görmek istemiyorum Elsinore. Artık kızım değilsin."

Bunu söyledikten sonra çalışır durumdaki aracına bindi ve oradan ayrıldı.

Elsa elinde valiziyle kalakalmıştı.

"Raffaello," dedi Bay Martinelli bakışlarını oğluna çevirerek. "Bu doğru mu?"

Rafe gözlerini babasından kaçırarak kıpırdandı. "Evet."

"*Madonna mia*," dedi Bayan Martinelli, sonra İtalyanca bir şeyler daha söyledi. Elsa'nın tek anladığı kadının öfkeli olduğuydu. Sonra Rafe'in kafasının arkasına gürültüyle bir şaplak indirdi ve bağırmaya başladı. "Onu gönder buradan Antonio! *Puttana!*"

Bay Martinelli karısını çekerek onlardan uzaklaştırdı.

"Çok üzgünüm Rafe," dedi Elsa ikisi yalnız kalınca. Utançtan boğulacak gibiydi. Bayan Martinelli'nin önce, "Hayır!" sonra tekrar, "*Puttana!*" diye bağırdığını duydu.

Bir dakika sonra Bay Martinelli geri döndüğü zaman Elsa'ya az öncekinden kat kat yaşlı göründü. Gür kaşları, çıkık alnı, bir kereden fazla kırılmış gibi görünen burnu, düz ve yassı çenesiyle kaba bir yüzü vardı. Üst dudağının büyük bir kısmı eski moda, fırça gibi bir bıyığın altına gizlenmişti. Teksas, Panhandle'ın kötü hava şartlarının etkisi güneşten iyice kararmış yüzünün her santimetre karesinden ve alnında bir ağaç kütüğündeki yaş halkaları gibi birikmiş çizgilerden okunuyordu. "Adım Tony," dedi ve sonra başını beş metre ötede duran karısına doğru yatırarak, "Karım... Rose," diye ekledi.

Elsa onaylar gibi başını salladı. Tony Martinelli'nin, babasından her mevsim krediyle teçhizat alan ve hasat sonrası ödeme yapan sayısız çiftçiden biri olduğunu biliyordu. Birkaç vilayet toplantısında karşılaşmışlardı ama çok sık değil. Wolcott'lar, Martinelli'ler gibi insanlarla vakit geçirmezdi.

"Rafe," dedi Tony oğluna bakarak, "kız arkadaşını bizimle doğru düzgün tanıştır."

Kız arkadaşın.

Sürtüğün, fahişen değil.

Elsa hiçbir zaman birinin *kız arkadaşı* olmamıştı. Zaten kız sayılamayacak kadar yaşlanmıştı.

"Baba, seni Elsa Wolcott'la tanıştırayım," dedi Rafe son kelimede çatlayan bir sesle.

"Hayır. Hayır. Hayır!" diye bağırdı Bayan Martinelli. Ellerini kalçalarına vurdu. "O üç gün sonra üniversiteye gidecek, Tony. Kayıt depozitosunu ödedik. Bu kadının hamile olduğunu nereden biliyoruz? Yalan olabilir. Bir bebek..."

"Her şeyi değiştirir," dedi Bay Martinelli. Sonra İtalyanca bir şeyler daha söyleyerek karısını susturdu.

"Onunla evleneceksin," dedi Bay Martinelli, Rafe'e.

Sonra yüksek sesle İtalyanca küfretti. En azından söylediği şey küfre benziyordu.

Rafe başını salladı. O da en az Elsa kadar korkmuş gibi görünüyordu.

"Peki ya geleceği ne olacak Tony?" dedi Bayan Martinelli. "Onun için kurduğumuz bütün o hayaller?.."

Bay Martinelli karısına bakmadı. "Hepsinin sonu geldi Rose."

Elsa sessizce bir kenarda duruyordu. Rafe gözlerini ona dikmiş bakarken sanki zaman yavaşlamış, uzadıkça uzuyor gibiydi. Kümeste gıdaklayan tavuklar ve burnuyla aheste aheste toprağı eşeleyen domuz dışında üzerlerine derin bir sessizlik çökmüştü.

"Ben onu yerleştireyim," dedi Bayan Martinelli kaskatı bir ses tonu ve hoşnutsuz bir ifadeyle. "Siz de gidip gece yapılacak işleri tamamlayın."

Bay Martinelli ve Rafe tek kelime etmeden uzaklaştılar.

Elsa, *git*, diye düşündü. *Çek git.* Yapmasını istedikleri buydu. Şimdi giderse bu aile hayatlarına kaldığı yerden devam edebilirdi.

Ama nereye gidecekti?

Nasıl yaşayacaktı?

Elini düz karnına bastırdı ve orada büyüyen canı düşündü.

Bir bebek.

Bütün o utanç ve pişmanlık fırtınasının arasında asıl önemli olanı nasıl unutabilmişti?

Anne olacaktı. *Anne.* Onu sevecek, onun seveceği bir bebek olacaktı.

Bir mucize.

Bayan Martinelli'ye arkasını döndü ve araç yolunda uzun yürüyüşüne başladı. Attığı her adımın ve esintiyle hışırdayan kavakların sesini duyabiliyordu.

"Bekle!"

Elsa durdu. Döndü.

Bayan Martinelli sıkılı yumrukları ve düz bir çizgi halini almış gergin ağzıyla hemen arkasında duruyordu. En ufak bir

esintide devrilecek kadar ufak tefekti ama etrafa yaydığı gücü hissetmemek imkânsızdı. "Nereye gidiyorsun?"

"Neden soruyorsunuz? Uzaklara."

"Annen ve baban seni kirlenmiş halinle geri alacaklar mı?"

"Sanmam."

"O zaman..."

"Çok üzgünüm," dedi Elsa. "Oğlunuzun hayatını mahvetmek istemezdim. Ya da onun için beslediğiniz umutları yerle bir etmek. Ben sadece... Neyse, artık bir önemi yok."

Elsa egzotik görünüşlü bu ufak tefek kadının yanında kendini zürafa gibi hissediyordu.

"Yani hepsi bu, öyle mi? Çekip gideceksin?"

"Yapmamı istediğiniz bu değil mi?"

Bayan Martinelli ona biraz yaklaştı ve başını kaldırıp Elsa'yı dikkatle süzdü. Uzun ve rahatsız edici saniyeler geçti. "Kaç yaşındasın?"

"Yirmi beş."

Bayan Martinelli bundan hoşnut olmamış gibi baktı. "Katolik olacak mısın?"

Elsa'nın neler olduğunu anlaması birkaç saniye sürdü. Pazarlık ediyorlardı.

Katolik.

Ailesi utançtan yerin dibine geçerdi. Onu evlatlıktan reddederlerdi.

Zaten etmişlerdi ya. *Artık kızım değilsin.*

"Evet," dedi Elsa. Çocuğunun bir inancın konforuna ihtiyacı olacaktı ve Martinelli'lerden başka ailesi yoktu.

Bayan Martinelli başını salladı. "İyi. O zaman..."

"Bu çocuğu sevecek misiniz?" diye sordu Elsa. "Gia'dan doğacak bir çocuğu seveceğiniz kadar?"

Bayan Martinelli şaşırmış gibiydi.

"Yoksa bir *puttana*'nın çocuğuna sadece katlanacak mısınız?" Elsa bu kelimenin ne anlama geldiğini bilmiyordu ama hoş

olmadığının farkındaydı. "Çünkü sevgi gösterilmeyen bir evde büyümenin nasıl bir şey olduğunu biliyorum. Bunu çocuğuma yapmam."

"Anne olduğun zaman şu anda ne hissettiğimi anlayacaksın," dedi Bayan Martinelli sonunda. "İnsanın çocukları için hayalleri o kadar..." Durdu, dolan gözlerini kaçırdı ve devam etti. "Raffaello'nun bizimkinden daha iyi bir hayatı olsun diye yaptığımız fedakârlıkları hayal bile edemezsin."

Bu kadına verdiği acıyı fark edince Elsa'nın utancı katlandı. Tekrar özür dilememek için kendini zor tuttu.

"Bebeği seveceğim," dedi Bayan Martinelli sessizliğin içinde. "İlk torunum olacak."

Elsa cümlenin dile getirilmeyen devamını net bir şekilde duydu. *Ama seni, hayır.* Fakat *seveceğim* kelimesi bile kalbini yatıştırmaya ve kırılgan kararlılığını güçlendirmeye yetmişti.

Bu yabancıların arasında istenmeden yaşayabilirdi. Görünmezlik, öğrendiği bir beceriydi. Şimdi asıl önemli olan bebekti.

Elini karnına bastırıp, *sen, küçüğüm, sen benim tarafımdan sevilecek ve karşılığında da beni seveceksin*, diye düşündü.

Başka hiçbir şeyin önemi yoktu.

Anne olacağım.

Elsa bu çocuk için kendisini sevmeyen bir adamla evlenecek ve istemeyen bir aileye katılacaktı. Şu andan itibaren bütün seçimleri buna göre yapılacaktı.

Çocuğu için.

"Eşyalarımı nereye koyayım?"

BEŞ

Bayan Martinelli o kadar hızlı yürüyordu ki ona ayak uydurmak zordu. Basamaklardan çıkıp verandadaki birbiriyle alakasız sandalyeler topluluğunun yanından geçerlerken ufak tefek kadın, "Karnın aç mı?" diye sordu.

"Hayır, efendim."

Bayan Martinelli ön kapıyı açtı ve içeriye girdi. Elsa da peşinden içeri adım attı. Salonda ahşap mobilyalar ve çizikli bir sehpa gördü. Sandalyelerin arkasına tığ işi sehpa örtüleri asılmıştı. Duvarlardan ikisine büyük haçlar asılıydı.

Katolik.

Bu tam olarak ne demekti? Elsa neye dönüşme sözü vermişti?

Bayan Martinelli oturma odasından, dar bir holden ve içeride bakır bir banyo küveti ile bir tuvalet masasının olduğu açık bir kapının önünden geçti. Tuvalet yoktu.

İçeride tesisat yok muydu yani?

Koridorun sonuna geldiklerinde Bayan Martinelli bir kapıyı itti.

Şifonyerin üstünde müsabaka kupaları olan bir genç odası. Dağınık yatak, mavi pamuklu kumaştan perdelerin çevrelediği geniş bir pencereye bakıyordu. Elsa komodinde Gia Composto'nun bir fotoğrafını gördü. Yatağın üstünde hiç şüphesiz üniversite için hazırlanmış bir valiz duruyordu.

Bayan Martinelli fotoğrafı aldı ve valizi yatağın altına itti. "Düğüne kadar burada tek başına kalacaksın. Rafe ambarda uyuyabilir. Sıcak yaz gecelerinde orada uyumayı sever zaten." Bayan Martinelli bir lamba yaktı. "Peder Michael'la hemen konuşacağım. Bu işi uzatmaya gerek yok." Kaşlarını çattı. "Tabii Composto'larla da konuşmam gerekecek."

"Belki de bunu Rafe yapsa daha iyi olur."

Bayan Martinelli kafasını kaldırdı. Bu kadın bir tezatlar yumağıydı. Bir kuşun hızlı ve seri hareketlerine sahipti ve kırılgan görünüyordu ama Elsa'nın ondan aldığı asıl his güçtü. Ve dayanıklılık. Rafe'in ailesinin hikâyesini hatırladı. Tony ve Rose, Sicilya'dan Amerika'ya ceplerinde sadece birkaç dolarla gelmişlerdi. Birlikte bu araziyi bulmuş ve üstünde hayatta kalmayı başarmışlardı. Bir tepenin yamacına kendi elleriyle oydukları toprak bir evin içinde senelerce yaşamışlardı. Teksas çiftliklerinde sadece dayanıklı kadınlar sağ kalabilirdi.

"Bence bunu ona borçlu," dedi Elsa.

"Yıkan. Eşyalarını yerleştir," dedi Bayan Martinelli. "Sabah görüşürüz. Gün ışığında her şey daha iyi görünür."

"Ben hariç," dedi Elsa.

Bayan Martinelli, Elsa'yı, eksiklerini gördüğünü düşündüren bir ifadeyle uzun uzun süzdükten sonra odadan çıkıp kapıyı arkasından kapattı.

Elsa bir anda nefes alamadığını hissederek yatağın kenarına oturdu.

Kapı hafifçe çalındı.

"Girin," dedi Elsa.

Rafe kapıyı açtı ve tozlu yüzüyle eşikte durdu. Kepini çıkarıp ellerinin arasında büktü.

Sonra yavaşça kapıyı arkasından kapattı. Elsa'ya doğru yürüyüp yatağın üstüne oturdu. Yaylar eklenen ağırlığa gıcırdayarak tepki verdi.

Elsa ona yan gözle baktı ve kusursuz profilini gördü. *Ne kadar yakışıklı.*

"Çok üzgünüm," dedi.

"Ah, boş ver Els, üniversiteye gitmek istemiyordum zaten." Rafe ona sıkıntılı bir gülümsemeyle baktı. Siyah saçları tek gözünün üstüne dökülüyordu. "Burada kalmak da istemiyordum ama..."

Birbirlerine baktılar.

Sonunda Rafe, Elsa'nın elini tuttu. "İyi bir koca olmaya çalışacağım."

Elsa da onun elini tutmak ve bu sözcüklerin onun için anlamını göstermek için iyice sıkmak istedi ama cesaret edemedi. Rafe'e bir tutunursa onu bir daha asla bırakamamaktan korkuyordu. Şu andan itibaren temkinli olmalı, ona ürkek bir kedi gibi davranmalı, çok hızlı hareket etmemeye ya da ona çok ihtiyaç duymamaya dikkat etmeliydi.

Elsa ertesi sabah geç uyandı. Saçlarını yüzünden itti. Birkaç saç teli yanağına yapışmıştı. Uykusunda ağlamış olmalıydı.

İyi. Gece kimse görmezken ağlaması daha iyiydi. Zayıflığını bu yeni aileye açık etmek istemezdi.

Tuvalet masasına gitti ve yüzünü ılık suyla yıkadı. Sonra dişlerini fırçalayıp saçlarını taradı.

Önceki akşam eşyalarını yerleştirirken giysilerinin çiftlik yaşamına ne kadar aykırı olduğunu fark etmişti. O bir kasaba kızıydı, toprakta yaşamdan ne anlardı ki? Yanına sadece krep kumaştan elbiseler, ipekli çoraplar ve topuklu ayakkabılar almıştı. Kilise giysileri.

En sade günlük elbisesini –inci düğmeli ve dantel yakalı, koyu gri bir elbise– ve çoraplarını giydi, ayaklarına önceki gün giydiği siyah ayakkabıları geçirdi.

Ev jambon ve kahve kokuyordu. Midesi guruldayınca önceki günün öğle yemeğinden sonra hiçbir şey yemediğini hatırladı. Parlak sarı duvar kâğıtları, kareli perdeleri ve beyaz muşamba kaplı zemini olan oda boştu. Tezgâhın üstünde kurumaya bırakılmış tabaklar Elsa'nın kahvaltıyı kaçırdığının habercisiydi. Bu insanlar saat kaçta kalkıyordu ki? Saat daha dokuzdu.

Dışarı çıktı ve Martinelli çiftliğini bu kez gün ışığında gördü. Tam ortasındaki birkaç dönümlük kısmını evin kapladığı arazi, yüzlerce dönüm biçilmiş buğday tarlası, kurumuş, kesilmiş altın rengi salkımlar denizi halinde dört bir yana uzanıyordu.

Tarlaların arasından iki yanını kavak ağaçlarının ve çitlerin çevrelediği kahverengi bir toprak yol kıvrılıyordu. Çiftlik bir ev, büyük ahşap bir ambar, bir at ağılı, bir sığır otlağı, bir domuz ağılı, bir tavuk kümesi, birkaç ek bina ve bir değirmenden oluşuyordu. Evin arkasında bir meyve bahçesi, küçük bir üzüm bağı ve etrafı çitlerle çevrili bir sebze bahçesi vardı. Bayan Martinelli bahçede yere eğilmiş çalışıyordu.

Bay Martinelli ambardan çıkıp Elsa'ya yaklaştı. "Günaydın. Benimle gel."

Elsa'yı başakları biçilmiş buğday tarlası boyunca yürüttü. Biçilmiş mahsuller Elsa'ya nedense kırık ve bir şekilde hırpalanmış göründü. Kendisi gibi. Geri kalanlar yumuşak bir esintiyle dalgalanınca bir hışırtı duyuldu.

"Sen bir kasaba kızısın," dedi Bay Martinelli tok İtalyan aksanıyla.

"Sanırım artık değilim."

"Bu iyi bir cevap." Bay Martinelli yere eğilip bir avuç toprak aldı. "Dinlersen toprağım sana kendi hikâyesini anlatır. Ailemizin hikâyesini. Ekeriz, büyütürüz ve toplarız. Sicilya'dan getirdiğim asma fidanlarından şarap yaparım ve yaptığım şarap bana babamı

hatırlatır. Bu toprak bizi nesillerdir olduğu gibi birbirimize bağlar. Şimdi de seni bize bağlayacak."

"Ben hiçbir şey yetiştirmedim."

Bay Martinelli ona baktı. "Bunu değiştirmek ister misin?"

Elsa adamın gözlerinde hayatı boyunca ne kadar korktuğunu biliyormuş gibi şefkat gördüğünü sandı ama ona öyle gelmiş olmalıydı. Onun hakkında bildiği tek şey şu anda burada olduğu ve kendisiyle birlikte oğlunu da dibe çektiği olmalıydı.

"Başlangıçlar sadece istemekle alakalıdır Elsa. Rosalba ve ben Sicilya'dan buraya geldiğimizde sadece on yedi dolarımız ve bir hayalimiz vardı. Bizim başlangıcımız bu oldu. Ama bize bu iyi hayatı o vermedi. Bu araziye onun için harcadığımız emek sayesinde sahip olduk; hayatın zorluğuna rağmen burada kaldığımız için. Bu toprak bizi doyurdu. İzin verirsen seni de doyurur ve besler."

Elsa toprağı hiç böyle düşünmemişti. İnsana tutunacak bir dal olan ve ona hayat sunan bir şey olarak. Burada kalma, iyi bir hayat ve ait olacağı bir yer bulma düşüncesi onu hiçbir şeyin cezbetmediği kadar cezbediyordu.

Her anlamda gerçek bir Martinelli olmak, hikâyelerine dâhil olmak ve hatta onu sahiplenip taşıdığı çocuğa aktarmak için elinden geleni yapacaktı. Bu ailenin, bebeğini kendilerinden biri gibi koşulsuz sevmesi için her şeyi yapabilir, herkes olabilirdi. "Bunu isterim Bay Martinelli," dedi sonunda. "Ben de buraya ait olmak isterim."

Bay Martinelli gülümsedi. "Sende bu ışığı gördüm Elsa."

Elsa tam ona teşekkür edecekken araya olgun domatesler ve yeşilliklerle dolu bir sepetle onlara doğru yürüyen Bayan Martinelli'nin sesi girdi. "Elsa," dedi yanlarında durarak. "Uyandığını görmek ne hoş."

"Ben... uyuyakalmışım."

Bayan Martinelli başını salladı. "Beni takip et."

Mutfağa girince Bayan Martinelli sepetindeki sebzeleri masanın üstüne boşalttı. İri, kırmızı domatesler, sarı soğanlar, yeşil otlar, sarımsak başları. Elsa hiç bu kadar çok sarımsağı bir arada görmemişti.

Önlüğünü takarken Elsa'ya, "Ne pişirebilirsin?" diye sordu.

"Ka... kahve," dedi Elsa.

Bayan Martinelli durdu. "Yemek yapamıyor musun? Hem de bu yaşta?.."

"Çok üzgünüm Bayan Martinelli. Hayır, ama..."

"Temizlik yapabilir misin?"

"Şey... Öğrenebileceğimden eminim."

Bayan Martinelli kollarını göğsünde kavuşturdu. "Elinden ne iş gelir?"

"Dikiş. Nakış. Yama. Okumak."

"Bir hanımefendi. *Madonna mia.*" Tertemiz mutfakta etrafına bakındı. "Pekâlâ. O zaman sana yemek pişirmeyi öğreteyim. *Arancini*'yle[1] başlayalım. Ve bana Rose de."

Nikâh töreni, öncesinde ya da sonrasında kutlama yapılmadan, sessizce halledildi. Her şey Rafe'in Elsa'nın parmağına sade bir alyans geçirip, "Evet," demesinden ibaretti. Kısa tören boyunca Rafe fiziksel olarak acı çeker gibiydi.

Düğün gecelerinde karanlıkta bir araya geldiler ve yeminlerini sözcüklerle olduğu gibi bedenleriyle de mühürlediler. Tutkuları en az onları saran gece kadar sessizdi.

Bunu izleyen günler ve haftalarda Rafe de Elsa da iyi birer eş olmaya çalıştılar.

Başlangıçta, en azından Rose'un gözünde Elsa hiçbir şeyi doğru yapamıyor gibiydi. Domates doğrarken parmağını kesti,

---

1 (İt.) Sicilya mutfağının geleneksel yemeklerinden, ekmek kırıntısıyla kaplanıp kızartılmış pirinç topları. (yay. n.)

ekmeği fırından çıkarırken bileğini yaktı. Olgun bir kabak ile olmamış bir kabağı birbirinden ayırt edemiyordu. Elsa gibi sakar biri için kabak çiçeklerini doldurmak neredeyse imkânsızdı. Katolik oldu ve Latince ayini tek kelimesini bile anlamadan ama güzel seslerle tuhaf bir şekilde rahatlayarak dinledi. Duaları ezberledi, tespih çekmeyi öğrendi ve önlüğünün cebinde bir tespih taşımaya başladı. Günah çıkardı ve küçük, karanlık bir dolabın içinde oturup Peder Michael'a günahlarını anlattı. Peder de onun için dua etti ve onu günahlarından arındırdı. Başlangıçta bunların hiçbiri Elsa'ya anlamlı gelmiyordu ama zamanla tanıdık bir rutine, yeni bir hayatın bir parçasına dönüştü. Tıpkı cuma günleri et yememek ve kutladıkları çeşitli aziz günleri gibi.

Elsa hem kendisini hem kayınvalidesini şaşırtarak kolay pes etmeyen biri olduğunu öğrendi. Her sabah kocasından önce kalkıyor ve kahve yapmak için mutfağa gidiyordu. Zeytinyağı, *fettuccine* makarna, *arancini*, *pancetta*[2] gibi hiç görmediği malzemelerden yapılan, adlarını hiç duymadığı yemekleri yemeyi ve sevmeyi öğrendi. Bir çiftlikte nasıl gözden kaybolacağını öğrendi: diğer herkesten daha çok çalışarak ve yakınmayarak.

Zamanla yepyeni ve beklenmedik bir aidiyet hissiyle dolmaya başladı. Bahçede toprağın içinde diz çökerek, ektiği tohumların filizlenmesini, topraktan çıkıp yeşillenmelerini izleyerek saatler geçiriyordu. Filizlenen her tohum ona yeni bir başlangıç gibi geliyordu. Bir gelecek vaadi gibi. Yoğun mor renkteki Nero d'Avola üzümlerini toplamayı ve Tony'nin babasınınkiler kadar iyi olduğuna yemin ettiği şaraba dönüştürmeyi öğrendi. Daha yeni sürülmüş bir tarlaya bakmanın verdiği huzuru ve o tarlaların ilham olduğu umudu keşfetti.

---

2 (İt.) Domuzun karın kısmından elde edilen etin tuzlanmasıyla yapılan pastırma benzeri bir tür şarküteri ürünü. (yay. n)

Bazen, baktığı toprak parçasının üstünde dururken, *burada*, diye düşünüyordu; çocuğu *burada* büyüyecek, koşup oynayacak, toprağın, üzümlerin ve buğdayın anlattığı hikâyeleri öğrenecekti.

Kış boyunca kar yağdı ve çiftlik evine çekilerek yeni bir rutine girdiler. Kadınlar uzun saatleri temizlikle, dikişle, yama yapmakla ve örgü örmekle geçirirken, erkekler hayvanlara bakıyor ve çiftlik ekipmanını gelecek bahara hazırlıyorlardı. Karlı gecelerde ateşin etrafına toplanıyorlardı. Elsa yüksek sesle hikâyeler okuyor, Tony keman çalıyordu. Elsa kocası hakkında çok horladığı, çok huzursuz uyuduğu ve kâbusların etkisiyle sık sık çığlık atarak uyandığı gibi bir sürü küçük şey öğrendi.

Rafe bazen, "Bu arazi insanı delirtecek kadar sessiz," diyordu ve Elsa onun ne demek istediğini anlamaya çalışıyordu. Çoğu zaman cevap vermeden konuşmasını dinliyor, Rafe'in nadiren ve her zaman karanlıktayken de olsa ona sokulmasını bekliyordu. Büyüyen karnının onu korkuttuğunu biliyordu. Rafe onunla konuştuğu zamanlarda genellikle ya şarap ya viski kokuyordu ve gülümseyerek günün birinde Hollywood'da ya da New York'ta yaşayacakları hayalî hayatla ilgili hikâyeler uyduruyordu. İşin aslı, Elsa evlendiği bu yakışıklı ve değişken adama ne diyeceğini hiçbir zaman bilemiyordu ama zaten konuşmak hiçbir zaman güçlü yanlarından biri olmamıştı ve ona ne hissettiğini, bu çiftliğe geldikten sonra kendinde beklenmedik bir güç bulduğunu, ona ve ebeveynlerine olan sevgisinin ne kadar büyüdüğünü anlatmaya cesareti yoktu. Bunun yerine acı verici reddediliş karşısında her zaman yaptığını yaptı; kenara çekildi, dilini tuttu ve bazen umutsuzluk içinde, dönüştüğü kadını kocasının görmesini bekledi.

Şubat ayında Büyük Ovalar toprağa ekilen tohumları besleyen bir yağmurla buluştu. Mart ayında arazi yeni büyüyen bitkilerin canlı yeşiline boyandı. Tony akşamları tarlalarının yanında durup büyüyen buğdayı gözlüyordu.

Havanın özellikle açık ve güneşli olduğu bir gün Elsa evdeki bütün pencereleri açtı. Serin esinti beraberinde yeni hayatın kokusunu getiriyordu.

Elsa ocağın başında durmuş, kasabadaki dükkândan aldıkları enfes ithal zeytinyağında ekmek kırıntılarını kavuruyordu. Mutfak sıcak yağı kahverengileştiren sarımsağın baş döndürücü kokusuyla dolmuştu. Bu ekmek kırıntılarını peynir ve taze maydanozla karıştırıp sebzeden makarnaya her şeyin üstüne serpmek için kullanıyorlardı.

Elsa'nın arkasındaki masada geçen yılın bereketli mahsulünden öğütülmüş bir kâse un, ekmek hamuruna dönüştürülmeyi bekliyordu. Oturma odasındaki Victrola'da, Elsa'da sözleri anlamasa da onlara eşlik etme isteği uyandıran "Santa Lucia" şarkısı çalıyordu.

Hiç beklemediği bir anda karnının derinliklerine saplanan bir sancıyla iki büklüm oldu. Dik durmaya çalıştı ve karnını tutarak sancının geçmesini bekledi.

Ama birkaç dakika sonra karnına ilkinden daha beter bir sancı saplandı. "Rose!"

Rose, kolları kirli çamaşırlarla dolu bir halde içeri koştu.

"Ben..." Elsa'nın suyu gelmişti ve çoraplı bacaklarından akarak zeminde birikiyordu. Bu görüntü Elsa'yı panikletmişti. Son birkaç aydır güçlendiğini hissediyordu ama şu anda acı onu altüst ederken, doktorun uzun zaman önce kalbini zorlamaması için ona fazla heyecanlanmaması gerektiğini söylemiş olması dışında hiçbir şey düşünemiyordu.

Doktor haklıysa ne olacaktı? Dehşet içinde kafasını kaldırdı. "Hazır değilim Rose."

Rose çamaşırları yere bıraktı. "Kimse hazır olmaz."

Elsa'nın nefesi kesilmişti. Karnına içini delip geçen bir sancı daha girdi.

"Bana bak," dedi Rose. Bunu yapmak için parmak uçlarında yükselmesi gerekse de Elsa'nın yüzünü ellerinin arasına aldı.

"Bu çok normal." Elsa'yı elinden tutup yatak odasına götürdü ve yataktan çektiği örtü ile çarşafları yere attı.

Sonra Elsa'yı soymaya başladı. Normalde kocaman karnı ve biçimsiz uzuvlarıyla çıplak görülmekten çok utanacak olmasına rağmen sancının şiddetinden Elsa'nın gözü hiçbir şey görmüyordu.

Bu acının âdeta *dişleri* vardı. Elsa'dan bir parça koparıyor, sonra kopardığı parçayı tükürürken bir an soluklanmasına izin veriyor, ardından onu yine ısırıyordu.

"Tutma kendini, bağır," dedi Rose, Elsa'nın yatağa uzanmasına yardım ederken.

Elsa zaman mefhumuyla birlikte acı dışındaki her şeyle bağlantısını da kaybetti. İhtiyaç duyunca çığlık atıyor, aralarda köpek gibi hızlı hızlı soluyordu.

Rose onu bir bez bebek gibi oturtup çıplak bacaklarını iyice açtı. "Başını görüyorum Elsa, şimdi ıkınabilirsin."

Elsa ıkındı ve acıyla çığlık attı. "Kalbim duracak," dedi nefes nefese. Onlara hasta olduğunu, çocuk sahibi olmaması gerektiğini, ölebileceğini söylemeliydi. "Durursa..."

"Böyle şeyler söylemek kötü şans getirir Elsa. Ikın."

Elsa çaresizlik içinde son bir kez daha ıkındı ve muhteşem bir rahatlama hissederek bitkin bir halde yastıkların üstüne yığıldı.

Odanın içi bir bebeğin ağlamasıyla doldu.

"Sağlam akciğerleri olan güzel, küçük bir kız." Rose bebeğin göbek bağını kestikten sonra onu uzun kış boyunca ördükleri sayısız battaniyeden birine sardı ve küçük kundağı Elsa'ya uzattı.

Elsa kızını kollarına alıp ona hayranlıkla karışık bir hayretle baktı. İçine dolan taşkın sevgi gözyaşı olup gözlerinden süzüldü. Daha önce hiç böyle bir şey –sevinç ve korkunun bu denli baş döndürücü ve heyecan verici bir karışımı– hissetmemişti. "Merhaba bebeğim."

Bebek sustu ve ona baktı.

Rose bir kolye gibi boynunda taşıdığı kadife keseye uzandı. Kesenin içinde bir Amerikan senti vardı. Rose parayı öptü ve

Elsa'nın görmesi için ona uzattı. Paranın arka yüzünde iki buğday dalı vardı. "Tony Amerika'ya gelmek için gemiyle yola çıkacağımız gün bunu sokakta, anne ve babamın evinin önünde bulmuş. Nasıl bir şans olduğunu düşünebiliyor musun? Buğday bizim kaderimizi çizdi. Birbirimize, *bu bir işaret*, dedik ve doğru çıktı. Bu para şimdi başka bir nesle göz kulak olacak," dedi Elsa'ya bakarak. "Benim güzel torunuma."

"Ona Loreda adını vermek isterim," dedi Elsa. "Laredo'da doğan büyükbabamın anısına."

Rose kulağına yabancı gelen ismi tekrarladı. "Lo-rey-da. Güzelmiş. Bence hayli Amerikalı," dedi parayı Elsa'nın avucuna bırakırken. "İnan bana Elsa, bu küçük kız seni kimsenin sevmediği gibi sevecek... seni deli edecek ve ruhunu teslim etmenin eşiğine getirecek. Genellikle de hepsini aynı anda yapacak."

Rose'un koyu renkli, yaşlı gözlerinde Elsa kendi duygularının bir yansımasını ve binlerce yıldır kadınların paylaştığı bu annelik bağının, ruhunun derinliklerine işlemiş anlayışını gördü.

Ayrıca Rose'un gözlerinde Elsa'nın kendi annesinin gözlerinde hiç görmediği bir şefkat de vardı. "Aileye hoş geldin," dedi Rose titrek bir sesle ve Elsa onun bunu Loreda'ya olduğu kadar kendisine de söylediğini anladı.

1934

Milletin üçte birinin evlerinin, giyim kuşamlarının ve beslenmelerinin yetersiz olduğunu görüyorum. İlerlememiz, zaten çok şeye sahip olanlara daha fazla refah katmamızla değil, çok az şeyi olanlara yetecek kadarını sağlayıp sağlayamamamızla ölçülür.

–FRANKLIN D. ROOSEVELT

Ay Işığı
KİTAPLIĞI

ALTI

Hava o kadar sıcaktı ki arada bir gökyüzünden bir kuş düşüyor, küçük bir patırtıyla sert ve sıkı toprağın üstüne iniyordu. Tavuklar başlarını öne uzatmış yerde, toprak yığınlarının üstünde oturuyordu ve kalan son iki inek sıcaktan ve yorgunluktan adım atamaz halde yan yana duruyordu. Çiftliğin içinden esen cansız rüzgâr boş çamaşır iplerini titretiyordu.

Çiftlik evine uzanan araç yolunun iki tarafı hâlâ eğreti direkler ve dikenli tellerle çevriliydi ama birçok yerde direkler devrilmişti. Yolun iki yanındaki iskelete dönmüş ağaçlar ölü gibi duruyordu. Çiftlik, rüzgâr ve kuraklık tarafından yeniden şekillendirilmiş ve çalı topakları ile ölmeye yüz tutmuş meskit ağaçlarından ibaret bir araziye dönüşmüştü.

Senelerce süren kuraklık Büyük Buhran'ın ekonomik tahribatıyla birleşip Büyük Ovalar'a diz çöktürmüştü.

Teksas, Panhandle bu kuraklığı yıllardır çekiyordu ama 1929'da yaşanan Borsa Çöküşü sonucu ülkenin tamamı yıkıma uğrarken ve on iki milyon insan işinden olurken büyük şehir gazeteleri kuraklığa değinmeye zahmet bile etmemişti. Hükû-

met çiftçiye hiç el uzatmamıştı, gerçi çiftçilerin de bu yardımı istediği söylenemezdi. Hükûmet yardımıyla geçinemeyecek kadar gururluydular. Tek istedikleri buğday ve mısırın altın kollarını yeniden göğe uzatması için yağmurun toprağı yumuşatması ve tohumları filizlendirmesiydi.

Yağmurlar 1931'de azalmaya başlamıştı ve son üç yıldır neredeyse hiç yağmur yağmamıştı. Bu yıl, bu zamana kadar metrekareye düşen yağmur miktarı on iki santimin altındaydı. Bırakın binlerce dönümlük buğdayı sulamayı, bir çaydanlığı doldurmaya bile yetmezdi.

Şimdi ağustos ayının sıcaklıkta rekor kıran günlerinden birinde, Elsa dizginleri tutan elleri süet eldivenlerinin içinde terleyerek ve kaşınarak eski at arabasının sürücü koltuğunda oturuyordu. Artık benzin alacak para olmadığı için kamyonet de tıpkı traktör ve saban gibi ambara çekilmişti.

Bir zamanlar beyazken şimdi tozdan kahverengiye dönmüş şapkasını güneşten yanmış alnına indirmiş ve boynuna mavi bir bandana bağlamıştı. Dişleri ve diliyle cık cık ederek arabayı çiftlikten ana yola çıkarırken toz yüzünden gözlerini kısmak zorunda kaldı. Milo'nun isteksiz adımlarının sesi, kuruyup sıkılaşmış toprak zeminde yankılanıyordu. Direklerin arasına çekilmiş telefon tellerine kuşlar tünemişti.

Lonesome Tree'ye girdiğinde saat öğleden sonra üç olmamıştı. Kasaba sessizdi ve sıcak yüzünden kabuğuna çekilmişti. Alışverişe çıkmış kasabalılar ya da dükkânların önünde toplanmış kadınlar yoktu. O günler yeşil çimenlerle birlikte geride kalmıştı.

Şapkacının vitrini de tıpkı eczane, meşrubat dükkânı ve lokanta gibi tahtalarla kapatılmıştı. Rialto Sineması can çekişiyordu. Haftada bir matine yapılıyordu ama çok az insanın sinemaya gidecek parası vardı. Hırpani giysiler içindeki insanlar ellerinde metal kaşık ve kaplarla presbiteryen kilisesinin önünde yemek kuyruğundaydılar. Ebeveynleri kadar bitkin, çilli ve güneşten yanmış çocuklar sessizdi.

Ana caddenin kasabaya adını veren yalnız kavak ağacı ölüyordu. Elsa'nın kasabaya her gelişinde ağaç biraz daha kötü görünüyordu.

Araba, tekerlekleri tıngırdayarak ilerledi, sosyal yardım bürosunun tahtalarla kapatılmış binasının (ihtiyaç çok, kaynak yoktu) ve sokak serserileri, boş gezenler ve tren avareleri sayesinde hiç olmadığı kadar meşgul olan ruhsuz hapishanenin önünden geçti. Doktorun muayenehanesi hâlâ açıktı ama fırın çoktan kapanmıştı. Binaların çoğu tek katlı ve ahşaptı. Yağışlı senelerde her yıl boyanırlarken şimdi bakımsızdılar ve grileşiyorlardı.

Elsa, "Hoo, Milo," diyerek dizginlere asıldı. At ve araba bir tangırtıyla durdu. Beygir kafasını salladı ve yorgun bir sesle kişnedi. O da bu sıcakta dışarıda olmaktan nefret ediyordu.

Elsa, Silo Saloon'a baktı. Diğer ana cadde binalarının yarı genişliğinde ve iki kat uzunluğunda olan alçak, kare binanın yola bakan iki penceresi vardı. Biri geçen sene iki sarhoş arasında çıkan bir kavgada kırılmış ve o zamandan beri değiştirilmemişti. Kare boşluk kirli bantlarla kapatılmıştı. Bar 1880'lerde Teksas-New Mexico sınırı boyunca uzanan on iki milyon dönümlük XIT Çiftliği'nin kovboyları için açılmıştı. Çiftlik kapanalı ve kovboyların çoğu yollarına gideli uzun zaman olsa da Silo hâlâ yerindeydi.

Yasaklamanın kaldırıldığı aylardan bu yana Silo gibi yerler yeniden açılmıştı ama Büyük Buhran yüzünden biraya verecek parası olan insanlar azalınca çok azı ayakta kalabilmişti.

Elsa atı bir direğe bağladı ve nemli pamuklu elbisesinin önünü düzeltti. Elbiseyi eski un çuvallarından kendisi yapmıştı. Bugünlerde herkes tahıl ve un çuvallarından elbise dikiyordu. Hatta çuval üreticileri kumaşların üstüne hoş desenler basmaya başlamıştı. O çiçek desenleri küçük bir detaydı ama bu zor zamanlarda bir kadına kendini güzel hissettirecek her şey altın değerindeydi. Elsa eskiden üstüne tam oturan ama zamanla kalça ve göğüs kısmı bollaşan elbisesinin düğmelerinin boğazına kadar ilikli olmasına dikkat ediyordu. İki çocuklu, otuz sekiz yaşında bir kadın olmasına rağmen bu tür yerlere girmekten hâlâ nefret

etmesi çok hazindi. Anne ve babasını yıllardır görmemiş olsa da, bir ebeveynin kınamasının kişinin kendisi hakkındaki imajını biçimlendiren ve belirleyen güçlü ve kalıcı bir ses olduğunu zamanla öğrenmişti.

Kendini hazırladı ve kapıyı açtı. Uzun ve dar bar da kasabanın kendisi kadar donuk ve bakımsızdı. Dumanlı havada etrafa dökülen içkilerin ve erkek terinin kokusu vardı. Maun bar, üstünde içki içilen elli yılın sonunda saten parlaklığı kazanmıştı. Barın önüne rengi solmuş, yüzleri eskimiş tabureler sıralanmıştı. Sıcak yaz gününün ortasında çoğu boştu.

Rafe önünde boş bir kadehle, dirsekleri barın üstünde, başı öne eğik, taburelerden birinde oturuyordu. Siyah saçları yüzünü örtmüştü. Üstünde rengi solmuş, yamalı bir tulum ve bej rengi, düz çuval kumaşından yapılmış bir gömlek vardı. İki kirli parmağının arasında elle sarılmış kahverengi bir sigara tutuyordu.

Mekânın arka tarafında yaşlı bir adam kıkırdadı. "Dikkatli ol Rafe. Şerif kasabaya giriş yaptı." Dili, gri sakalının tutamları arasında görünmeyen ağzının içinde dolaşıyordu.

Barmen omuzunda kirli bir paçavrayla kafasını kaldırdı. "N'aber Elsa? Seninkinin borcunu ödemeye mi geldin?"

Harika. Çocuklara yeni ayakkabı alacak ya da Elsa'nın son çift çorabının yerine yenisini koyacak paraları yoktu ama kocası veresiye içki içiyordu.

Üstünden dökülen çuval bezi elbisesi, pamuklu başlığı ve ayaklarını olduğundan da büyük gösteren eski, deri ayakkabıları içinde kendini sakil ve çirkin hissediyordu.

Kocasına arkadan yaklaşıp onu ürkek bir tayı yatıştırır gibi yumuşatma umuduyla çıplak elini omzuna koyarken usulca, "Rafe?" dedi.

"Niyetim sadece bir tek atmaktı." Rafe derin bir iç çekti.

Elsa kocasının *niyetim* kelimesiyle başlayan cümlelerinin sayısını unutmuştu. Evliliklerinin ilk yıllarında Rafe çok çabalamıştı. Elsa kocasının onu sevmeye, mutlu olmaya çalıştığını

gözleriyle görmüştü ama kuraklık tıpkı toprak gibi kocasını da kurutmuştu. Son dört yılda Rafe geleceğe dair hayaller uydurmayı bırakmıştı. Üç sene önce bir oğullarını toprağa vermişlerdi ama o kayıp bile Rafe'i yoksulluk ve kuraklık kadar dağıtmamıştı. "Baban bu öğleden sonra sonbahar patateslerini ekmesine yardım etmeni bekliyordu."

"Evet."

"Çocukların patatese ihtiyacı var," dedi Elsa.

Rafe başını ancak siyah saçlarının arasından yüzünü gösterecek kadar eğdi. "Bunu bilmediğimi mi düşünüyorsun?"

Elsa içinden, *elimizde avucumuzda kalan azıcık parayla da burada oturup içki içtiğini düşünüyorum, bu yüzden ne bildiğini nereden bilebilirim? Loreda'nın yeni bir çift ayakkabıya ihtiyacı var,* diye geçirdi ama bunu yüksek sesle söylemedi.

"Ben kötü bir babayım Elsa. Ve daha da kötü bir kocayım. Neden hâlâ benimlesin?"

Çünkü seni seviyorum.

Rafe'in koyu renkli gözlerindeki bakış Elsa'nın kalbini bir kez daha parçaladı. Kocasını da en az çocukları Loreda ile Anthony'yi, zaman içinde de Martinelli'leri ve arazilerini sevdiği kadar seviyordu. Elsa neredeyse sonsuz bir sevme kapasitesine sahip olduğunu keşfetmişti. Tanrı yardımcısı olsun ki dilini sürekli bağlayan ve acınası görünmemek için içine kapanmasına neden olan asıl şey, Rafe'e duyduğu talihsiz ve sarsılmaz sevgiydi. Bazen, özellikle de Rafe'in yatağa hiç gelmediği gecelerde Elsa daha iyisini hak ettiğini ve ayağa kalkıp daha fazlasını talep etse istediğini alabileceğini düşünürdü. Ama sonra anne ve babasının onun hakkında söylediklerini, hiç değişmeyen cazibesiz bir kadın olduğu gerçeğini hatırlar ve sessizliğini korurdu.

"Haydi Elsa, beni eve götür. Günün geri kalanını yağmursuzluktan ölecek patatesleri ekmekle uğraşarak geçirmek için can atıyorum."

Elsa yalpalayan kocasına destek olarak onu bardan çıkardı ve arabaya binmesine yardım etti. Sonra dizginleri eline aldı ve doru atın kıçına vurdu. Milo yorgun bir kişneme eşliğinde kasabanın içinden, eskiden Rotary ve Kiwanis kulüplerinin toplandığı terk edilmiş toplantı binasının önünden geçecekleri uzun ve ağır yolculuk için harekete geçti.

Rafe, Elsa'ya yaslandı, uzun parmaklı elini karısının bacağına koydu ve *ben ne yaptım böyle* diyen yumuşak sesiyle, "Üzgünüm Els," dedi.

Elsa da kalbinin derinliklerinden gelen bir samimiyetle, "Sorun değil," diye karşılık verdi. Rafe yanında olduğu sürece sorun yoktu. Onu her zaman affedebilirdi. Rafe ona çok az şey verse de, gösterdiği şefkat zaman zaman gergin bir hal alsa da Elsa onu kaybetme korkusuyla yaşıyordu. Rafe'i kaybetme korkusuyla. Tıpkı ruhsal iniş çıkışlar yaşayan ergen kızının sevgisini kaybetmekten korktuğu gibi.

Son zamanlarda o korku da altından kalkamayacağı kadar büyümüştü.

Loreda on iki yaşına girdiği gibi öfkeli birine dönüşmüştü. Anne kız bahçeyle uğraştıkları, geceleri kitap okudukları, Heathcliff'in doğasını ve Jane Eyre'in gücünü tartıştıkları zamanlar bir gecede geride kalmıştı sanki. Loreda her zaman babasının kızı olmuştu ama çocukken kalbinde iki ebeveyni için de yer vardı. Daha doğrusu herkes için. Her zaman gülen, el çırpan ve dikkat çekmeyi seven, çok mutlu bir çocuk olmuştu. Senelerce ancak Elsa yanına uzanıp saçlarını okşarsa uyuyabilmişti.

Ama şimdi bunların hepsi tarih olmuştu.

Elsa ilk çocuğuyla yakınlığını kaybetmenin acısını her gün hissediyordu. Önce kızının akıl dışı ergenlik öfkesinin duvarlarını aşmaya çalışmış, ona sevgi sözcükleriyle karşılık vermişti ama Loreda'nın Elsa'ya karşı sürekli ve gittikçe büyüyen sabırsızlığı Elsa'yı ezip geçiyordu. Çocukluğundaki bütün güvensizliklerin yeniden canlanmasına neden olmuştu. Elsa bir noktada önce

kızının bu inişli çıkışlı ruh halinden sıyrılmaya başlayacağını umarak, sonra da –daha kötüsü– ailesinin onda yıllar önce gördüğü eksiklikleri sonunda Loreda'nın da görmeye başladığına inanarak kızından uzaklaşmaya başlamıştı.

Kızının ona sırt çevirmesi Elsa'ya derin bir utanç veriyordu. Hissettiği bu kırgınlıkla her zaman yaptığı şeyi yaptı: Kenara çekildi. Ancak bir yandan da hem kocasının hem de kızının, onları ne çok sevdiğini bir gün anlamalarını ve sevgisine karşılık vermelerini bekliyor, bunun için dua ediyordu. O zamana dek onları çok fazla zorlamaya ya da onlardan çok fazla şey talep etmeye cesareti yoktu. Bunun bedeli çok ağır olabilirdi.

Evliliğe adım atarken ve anne olurken bilmediği bir şeyi artık biliyordu: Sevgisiz yaşamak, sadece sevgiyi hiç tatmadığınız sürece mümkündü.

Kasabada kalan tek öğretmen Nicole Buslik, okulun ilk günü elinde tebeşirle tahta başında duruyordu. Kestane rengi saçları tokalarından kurtulmuş, sıcaktan al al olmuş yüzünün etrafında kabarık bir bulut oluşturmuştu. Yakasındaki dantelin rengi terden bir ton koyulmuştu ve Loreda, Bayan Buslik'in ter lekeleri görünecek diye kollarını kaldırmaya çekindiğinden emindi.

On iki yaşındaki Loreda, sırasında öne eğilmişti ve o günkü dersle ilgilenmiyordu. Ders daha çok yolunda gitmeyen şeyler hakkında bitmek bilmeyen bir gevezelikti. Büyük Buhran, kuraklık vesaire vesaire...

Loreda kendini bildi bileli "zor zamanlar"dan geçiyorlardı. Ah, çok eskiden, onun hatırlayamadığı zamanlarda yağmurların her mevsim yağıp toprağı beslediğini biliyordu. O yeşil yıllardan tek hatırladığı, büyükbabasının buğdaylarının, uçsuz bucaksız mavi gökyüzü altında dans eden başakların görüntüsüydü. Ve hışırtıları. Günde yirmi dört saat arazide dolaşan, toprağı süren,

her geçen gün biraz daha fazla toprağı ters yüz eden traktörler. Yeri çiğneyen bir mekanik böcekler sürüsü.

Kötü yıllar tam olarak ne zaman başlamıştı? Tam vaktini kestirmek güçtü. Çok fazla seçenek vardı. Kimileri 1929'da borsada yaşanan çöküş derdi ama buradaki insanlar öyle düşünmüyordu. Loreda o zamanlar yedi yaşındaydı ve o günlerin bir kısmını hatırlıyordu. O zamanlar insanlar tasarruf ve kredi ofisinin önünde kuyruk oluştururdu. Büyükbabası kötü buğday fiyatlarından yakınırdı. Büyükannesi mum yakıp tespih çekerek dualar mırıldanırdı.

Çöküş kötü olmuştu ama zorlukların büyük bir kısmı Loreda'nın hiç gitmediği şehirlerde yaşanmıştı. 1929 senesi yağmur açısından iyi bir seneydi, bu genel olarak iyi mahsul demekti ve Martinelli'ler için de fena zamanlar değildi.

Büyükbabası Büyük Buhran yüzünden fiyatlar düşerken bile traktörünü sürmeye, buğday ekmeye devam etmişti. Hatta kızaklı kasası olan bir Ford Model AA çiftlik kamyoneti almıştı. O günlerde babası sık sık gülümser ve annesi iş yaparken Loreda'ya uzak diyarların hikâyelerini anlatırdı.

Son iyi mahsul, Loreda'nın sekiz yaşını doldurduğu 1930'da alınmıştı. Doğum gününü hatırlıyordu. Güzel bir bahar günüydü. Hediyeler. Büyükannesinin kakao kaplı üst yüzeyine mumlar diktiği tiramisusu. En yakın arkadaşı Stella'nın gece onlarda yatıya kalmasına ilk kez izin verilmişti. Babası onlara Charleston yapmayı öğretirken büyükbabası kemanıyla eşlik etmişti.

Sonra yağmurlar yavaşlamış ve bir daha hiç başlamamıştı. *Kuraklık.*

Bugünlerde yeşil tarlalar uzak bir anıdan, çocukluğuna dair bir seraptan ibaretti. Yetişkinler de toprak kadar kurumuş görünüyordu. Büyükbabası ölü buğday tarlalarında saatler geçiriyor, kuru toprağı nasırlı elleriyle avuçlayıp parmaklarının arasından ufalanarak dökülmesini izliyordu. Ölen üzüm bağları için yas tutuyor ve onu dinleyen herkese İtalya'dan gelen ilk asmaları

ceplerinde kendisinin getirdiğini anlatıyordu. Büyükannesi her yere mihraplar kurmuş, duvarlardaki haçların sayısını iki katına çıkarmıştı ve her pazar günü herkese yağmur için dua ettiriyordu. Farklı mezhepler Tanrı'ya nem için yakarıyordu. Presbiteryenler, baptistler, İrlandalı ve İtalyan Katolikler; hepsi kendi sıralarında. Meksikalılar kendi kiliselerini yıllar önce inşa etmişlerdi.

Herkes sürekli kuraklıktan bahsediyor ve eski günleri özlüyordu. Annesi dışında.

Loreda derin bir iç çekti.

Annesinin eğlenceli biri olduğu bir dönem olmuş muydu? Olduysa bile Loreda'nın başka kayıp anıları arasında kalmış olsa gerekti. Bazen yatağında uzanıp uykuya dalarken annesinin kahkahasının tınısını, dokunuşunun sıcaklığını ve hatta iyi geceler öpücüğünden önce fısıldadığı, "*Cesur ol*," cümlesini hatırlar gibi oluyordu.

O anılar Loreda'ya her geçen gün biraz daha yapay ve uydurulmuş geliyordu. Annesinin herhangi bir şeye en son ne zaman güldüğünü hatırlayamıyordu.

Tek yaptığı çalışmaktı.

İş, iş, iş. Sanki iş yapmak onları kurtaracakmış gibi.

Loreda annesinin... ortadan yok olmasına tam olarak ne zaman öfkelenmeye başladığını hatırlayamıyordu. Bu durumu tarif edecek başka bir kelime yoktu. Annesi gün doğmadan kalkıyor ve çalışıyordu. Her gün. Saatlerce. Durmadan yiyecekleri ziyan etmemekten, giysileri kirletmemekten, su israfından kaçınmaktan bahsediyordu.

Loreda yakışıklı, büyüleyici ve eğlenceli babasının, annesine nasıl âşık olduğunu çözemiyordu. Bir keresinde babasına annesinin gülmekten korkar gibi göründüğünü söylemişti. Babası da kendine has tarzıyla başını yana eğmiş ve ona bu konuyu konuşmayacağını anlatan bir gülümsemeyle, "Haydi ama Lolo," demişti. Karısından asla yakınmazdı fakat Loreda onun ne hissettiğini bildiği için

onun adına yakınırdı. Bu onları birbirine yaklaştırıyor, babasıyla birbirlerine ne kadar benzediklerini ispatlıyordu.

Bir elmanın iki yarısı gibi. Herkes öyle derdi.

Babası gibi Loreda da Teksas, Panhandle'daki bir buğday çiftliğinde hayatın ne kadar kısıtlı olduğunu görebiliyordu ve annesine benzemek gibi bir niyeti yoktu. Hayatı boyunca bu ölmeye yüz tutmuş buğday çiftliğinde oturup kauçuğu bile eritecek kadar sıcak güneşin altında kuruyup kavrulmaya hiç niyeti yoktu. Bütün dualarını yağmur için etmeyecekti. Böyle bir ihtimal yoktu.

Dünyayı dolaşacak, maceralarını yazacaktı. Bir gün o da Nellie Bly kadar ünlü olacaktı.

Bir gün.

Kahverengi bir tarla faresinin pencerenin altındaki süpürgeliğin üstünde ilerlemesini izledi. Fare, öğretmenin masasına gelince durdu, yüzünü bir mürekkep damlasına doğru uzattı. Kafasını kaldırdığında minik burnu maviye boyanmıştı.

Loreda yanındaki sırada oturan Stella Devereaux'yu dirseğiyle dürttü.

Stella sıcak yüzünden ağırlaşmış gözlerle ona baktı.

Loreda fareyi işaret etti.

Stella gülümser gibi oldu.

O sırada zil çaldı ve fare köşeye koşup delikte gözden kayboldu.

Loreda ayağa kalktı. Un çuvalından elbisesi terden üstüne yapışmış gibiydi. Kitap çantasını aldı ve Stella'yla beraber kapıya doğru yürüdü. Normalde sınıftaki oğlanlar, kitaplar, görmek istedikleri yerler ya da Rialto Sineması'na gelecek filmler hakkında hiç durmadan konuşarak çıkarlardı ama bugün hava fazladan çaba sarf edilemeyecek kadar sıcaktı.

Kapıya ilk ulaşan her zamanki gibi Loreda'nın kardeşi Anthony oldu. Yedi yaşındaki Ant, bükülü dirsekleri ve gevşek eklemleriyle asi bir tay gibi koşardı. Diğer çocukların hepsinden daha hayat dolu olan Ant'ın adımları her zaman coşkuluydu. Birkaç santim kısalmış, soluk ve yamalı bir tulum giymişti. Tulumun eprimiş

paçaları süpürge saplarına benzeyen incecik ayak bileklerini ve burunları delinmiş eski ayakkabılarını açıkta bırakıyordu. Yanaklarında kırmızı güneş yanıkları olan çilli ve köşeli yüzü güneşte eyer derisi rengini almıştı. Şapkası siyah saçlarının ne kadar kirli olduğunu saklıyordu. Dışarı çıkınca Anthony at arabasında anne ve babasını gördü, heyecanla el sallayarak onlara doğru koştu. Hayatında kuraklıktan başka bir şey görmediği için sıradan bir çocuk gibi gülüp oynamaya devam ediyordu. Stella'nın küçük kardeşi Sophia da büyük bir cesaretle ona ayak uydurmaya çalıştı.

"Annen bu sıcakta nasıl hep bu kadar dik durabiliyor?" dedi Stella. Sınıfta yeni ayakkabılar ve pamuklu kareli kumaştan dikilmiş bir elbise giyen tek çocuk oydu. Devereaux ailesi için çok kötü zamanlar değildi ama Loreda'nın büyükbabası bütün bankaların başının belada olduğunu söylüyordu.

"Ne kadar sıcak olursa olsun yakınmaz."

"Benim annem de çok şikâyet etmez ama ablamı görmelisin. Evlendiğinden beri bir eş olmanın gerektirdiği işlerden çitlere takılmış bir domuz gibi yakınıyor."

"Ben evlenmeyeceğim," dedi Loreda. "Babam ve ben bir gün birlikte Hollywood'a gideceğiz."

"Annen bir şey demez mi?"

Loreda omuz silkti. Annesi neye bir şey derdi ki? Ve kimin umurundaydı?

Stella ve Sophia sola döndüler ve kasabanın diğer ucundaki evlerinin yolunu tuttular.

Ant ise at arabasına koştu.

"Selam anne," dedi eksik dişini gösteren bir sırıtışla. "Baba."

"N'aber evlat?" dedi babası. "Arkaya geç."

"Bugün sınıfta ne çizdiğimi görmek ister misiniz? Bayan Buslik diyor ki..."

"Arabaya bin Anthony," dedi babası. "Çizimine güneş battıktan sonra bu lanet olası sıcaktan kurtulunca bakarım."

Ant'in yüzü asıldı.

Loreda babasının bu üzgün ve yenik halinden nefret ediyordu. Kuraklık onu iyiden iyiye kurutmuştu. Babası ve o parlamaya ihtiyaç duyan parlak yıldızlardı. Babası hep böyle söylerdi. "Yarın sinemaya gitmek ister misin baba?" dedi Loreda ona sevgiyle bakarak. "*Little Miss Marker* tekrar gösterime girmiş."

"Sinemaya verecek paramız yok Loreda," dedi annesi. "Arkaya, kardeşinin yanına geç."

"Ama ya?.."

"Arabaya bin Loreda," dedi annesi.

Loreda çantasını arabanın arkasına atıp kasaya tırmandı. O ve Ant arka tarafta tuttukları eski, tozlu örtünün üstünde yan yana oturdular.

Annesi dizginlere asıldı ve yola çıktılar.

At arabasının hareketiyle sallanırlarken Loreda kuru topraklara baktı. Hava toz ve sıcak kokuyordu. Bir öküzün çürümüş, kaburgaları ve boynuzları topraktan dışarı uzanıyormuş gibi görünen leşinin yanından geçtiler. Etrafında sinekler uçuşuyordu. Bir karga leşin üstüne kondu, onu sahiplenir gibi gakladı ve kemikleri gagalamaya koyuldu. Yanında kapıları açık, lastikleri dingiline kadar kuru toprağa gömülü, terk edilmiş bir Model T araba vardı.

Sol taraflarında ağaçların gölgeleyemediği, kahverengi topraklarla çevrili küçük bir çiftlik evi vardı. Ön kapısına üzerlerinde "MÜZAYEDE" ve "HACİZ" yazan tabelalar çakılmıştı.

Bahçede içi tıka basa insan ve hurdayla dolu külüstür bir araba vardı. Arkada iç içe geçirilmiş kovalar, dökme demirden bir kızartma tavası, cam kavanozlar ve buğday çuvallarıyla dolu tahta bir kasa duruyordu. Çalışır durumdaki motor havaya siyah duman salıyor, metal iskeleti tangırdatıyordu. Bağlanabilecek her yere tencere ve tavalar bağlanmıştı. İki çocuk paslı marşpiyelerde ayakta duruyor, üzgün yüzlü ve seyrek saçlı bir kadın, kucağında bir bebekle ön yolcu koltuğunda oturuyordu.

Şoför tarafındaki kapının yanında bir tulum ve tek kollu bir gömlek giymiş çiftçi Will Bunting duruyordu. Eski kovboy şapkasını tozlu yüzüne kadar indirmişti.

Loreda'nın annesi dizginleri çekerek ve şapkasını arkaya iterek, "Hooo," dedi.

"Hey, Rafe," dedi Will, çiğnediği tütünü ayaklarının dibine tükürmeden önce. "Elsa." Aşırı yüklü arabanın yanından ayrılıp ağır adımlarla at arabasına yaklaştı. Yanlarına varınca hiçbir şey demeden durdu ve ellerini ceplerine soktu.

"Nereye gidiyorsunuz?" diye sordu Loreda'nın babası.

"Durumumuz çok kötü," dedi Will. "Biliyorsunuz, oğlum Kallson bu yaz öldü." Arabadaki karısına baktı. "Şimdi bu yenisi geldi. Daha fazla dayanamayacağız. Gidiyoruz."

Loreda sırtını dikleştirdi. *Gitmek mi?*

Annesi kaşlarını çattı. "Ama araziniz?.."

"Artık bankanın. Ödemeleri yapamadık."

"Nereye gideceksiniz?" diye sordu babası.

Will arka cebinden kırışık bir broşür çıkardı. "California'ya. Orası için süt ve bal diyarı diyorlar. Bal lazım değil. İşimiz olsun yeter."

Babası kâğıdı Will'in elinden alırken, "Doğru olduğunu nereden biliyorsun?" diye sordu. *Herkese iş! Fırsatlar ülkesi! Batıya, California'ya gidin!*

"Bilmiyorum."

"Öylece gidemezsiniz," dedi annesi.

"Bizim için çok geç. Bir ailenin toprağa vereceği çocukların bir sınırı olmalı. Sizinkilere hoşça kal dediğimi söylersiniz."

Will arkasını dönüp tozlu arabasına yürüdü ve direksiyona geçti. Metal kapı tangırdayarak kapandı.

Loreda'nın annesi cık cıklayarak dizginleri savurunca Milo yavaş yürüyüşüne kaldığı yerden devam etti. Loreda külüstür arabanın bir toz bulutu içinde yanlarından geçmesini izlerken başka bir şey düşünemiyordu. *Gitmek.* Babasıyla konuştukları

yerlerden birine gidebilirlerdi. San Francisco'ya, Hollywood'a ya da New York'a.

"Glenn ve Mary Lynn Mounger geçen hafta gittiler," dedi babası. "California yolundalar. O hurda Packard'larıyla."

Kısa bir sessizliğin ardından annesi, "Gördüğümüz haberi hatırlıyor musun? Chicago'da ekmek kuyrukları. Central Park'ta barakalarda ve karton kutularda yaşayan insanlar. Bizim en azından yumurtamız ve sütümüz var."

Babası iç geçirdi. Loreda o sesin barındırdığı acıyı ve beraberinde getirdiği kırgınlığı hissetti. Annesi illa hayır diyecekti. "Evet, biliyorum." Babası broşürü arabanın zeminine bıraktı. "Zaten benimkiler ne olursa olsun hiçbir yere gitmezler."

Annesi onu onayladı. "Asla."

O gece akşam yemeğinden sonra Loreda verandadaki salıncağa oturdu.

Gitmek.

Güneş çiftliği ağır ağır terk ediyor, gece düz, kahverengi, kupkuru toprağı yutmaya hazırlanıyordu. İneklerinden biri susadığı için yakınır gibi böğürdü. Birazdan, karanlık çökünce büyükbabası kuyudan kovayla su taşıyarak hayvanlara su vermeye başlayacak, büyükannesi ve annesi bahçeyi sulayacaktı.

Bu sessizlikte veranda salıncağının zincirinin gıcırtısı kulağa fazla yüksek geliyordu. İçeriden yerel kapalı devre telefonun sesini duydu. Bugünlerde gelen hiçbir telefondan eğlenceli bir haber çıkmıyor, kimse kuraklıktan başka bir şeyden bahsetmiyordu.

Loreda'nın babası dışında. O, çiftçiler ya da dükkân sahipleri gibi değildi. Diğer erkeklerin hepsi toprak, hava durumu ve mahsuller için yaşıyor ve ölüyordu. Büyükbabası gibi.

Loreda küçükken, henüz yağmurlar yağarken ve buğdaylar büyüyüp altın rengine bürünürken büyükbabası Tony sürekli gülümser, hafta sonları çavdar viskisi içer ve kasaba partilerinde

keman çalardı. Loreda'yı elinden tutup onu fısıldayan buğdayların arasında dolaştırır ve kulak verirse başakların anlattığı hikâyeleri duyabileceğini söylerdi. Kocaman, nasırlı elleriyle yerden aldığı toprağı elmas gibi özenle tutar ve "Bir gün bunların hepsi senin olacak, senden çocuklarına, onlardan da kendi çocuklarına geçecek," derdi. *Toprak*. Bu kelimeyi Peder Michael'ın *Tanrı* dediği gibi telaffuz ederdi.

Ya büyükannesi ve annesi? Onlar da Lonesome Tree'deki diğer çiftlik kadınları gibiydiler. Canları çıkana kadar çalışır, nadiren güler ve çok az konuşurlardı. Konuştukları zamanlarda da ağızlarından asla ilginç bir şey çıkmazdı.

Fikirlerden, tercihlerden ve hayallerden bahseden tek kişi babasıydı. Seyahatlerden, maceralardan ve bir insanın yaşayabileceği farklı hayatlardan konuşurdu. Loreda'ya bu çiftliğin ötesinde büyük ve güzel bir dünya olduğunu defalarca söylemişti.

Loreda arkasındaki kapının açıldığını duydu. Pişmiş domates, kızarmış *pancetta* ve sarımsak kokusu ona doğru süzüldü.

Babası verandaya çıkıp kapıyı arkasından usulca kapattı. Bir sigara yakıp salıncakta onun yanına oturdu. Loreda babasının nefesindeki şarabın tatlı kokusunu alabiliyordu. Her şeyden tasarruf etmeleri gerekiyordu ama babası şarabından ve kaçak içkiden vazgeçmeyi reddediyordu. İçkinin onu keçileri kaçırmaktan alıkoyan tek şey olduğunu söylüyordu. Akşam yemeklerinden sonra içtiği şarabına bir dilim tatlı konserve şeftali atmayı severdi.

Loreda babasına sokuldu. Babası kolunu omzuna attı ve öne arkaya sallanırlarken onu kendine çekti. "Çok sessizsin Loreda. Benim kızım bu değil."

Çiftlik etraflarında seslerle dolu karanlık bir dünyaya dönüşmüştü. Kıymetli sularını çıkaran yel değirmeninin takırtısı tavukların zemini gagalama, domuzların eşelenme seslerine karışıyordu.

"Bu kuraklık," dedi Loreda o tatsız kelimeyi diğerleri gibi vurgulayarak. Sustu ve sözcüklerini dikkatle seçerek, "Toprağı öldürüyor," diye ekledi.

"Öyle." Babası sigarasını bitirdi ve izmariti yanındaki ölü çiçeklerle dolu saksıya bastırarak söndürdü.

Loreda broşürü cebinden çıkarıp özenle açtı.

California. Süt ve bal diyarı.

"Bayan Buslik California'da iş olduğunu söylüyor. Sokaklarda para varmış. Stella'nın amcasının gönderdiği kartpostalda Oregon'da iş bulunabileceği yazıyormuş."

"Sokaklarda para olduğundan şüpheliyim Loreda. Buhran şehirlerde daha beter. Son okuduklarıma göre on üç milyondan fazla insan işsiz kalmış. Trenlerde yaşayan seyyar işçileri görmüşsündür. Oklahoma City'de insanı ağlatacak kadar büyük bir Hoover şehri varmış. Aileler elma arabalarında yaşıyormuş. Kış gelince park banklarında soğuktan donacaklar."

"California'da soğuktan ölen yok. Orada iş bulabilirsin. Belki demiryolunda çalışırsın."

Babası iç geçirdi. Loreda onun nefesini serbest bırakış şeklinden düşündüğünü anladı. Onu bu kadar iyi tanıyordu.

"Benim annem, babam ve senin annen bu topraklardan asla ayrılmazlar."

"Ama..."

"Yağmur yağacak," dedi babası ama bunu söyleyişinde yağmurun onları kurtarmasını istemiyormuş gibi bir hüzün vardı.

"Çiftçi olman şart mıydı?"

Babası ona döndü. Loreda onun gür, siyah kaşlarının çatıldığını gördü. "Çiftçi olarak doğdum."

"Bana her zaman burası Amerika dersin. İnsanın istediği her şey olabileceğini."

"Pekâlâ, evet. Ben seneler önce kötü bir tercih yaptım... ve... bazen hayatın senin adına seçilir." Sonrasında uzun süre sessiz kaldı.

"Nasıl bir kötü tercih?"

Babası ona bakmadı. Bedeni Loreda'nın yanında oturuyordu ama aklı başka yerdeydi.

"Burada kuruyup ölmek istemiyorum," dedi Loreda.

Uzun bir sessizlikten sonra babası, "Yağmur yağacak," diye karşılık verdi.

YEDİ

Yine kavurucu bir gündü ve saat daha on bile olmamıştı. Eylül ayı şu ana kadar hava sıcaklıkları açısından en ufak bir rahatlama getirmemişti.

Elsa mutfakta yere çömelmiş, muşamba zemini fırçalıyordu. Kalkalı saatler olmuştu. İşleri şafak vakti ve akşamüstü gibi nispeten daha serin saatlerde halletmek en iyisiydi.

Minik bir sürünme sesi duydu. Gövdesi elma büyüklüğünde bir tarantulanın köşedeki yuvasından çıktığını gördü. Ayağa kalktı ve paspasla örümceği dışarı kovaladı. Onu bu sıcakta dışarı atmak ayağının altında ezmekten daha büyük bir acımasızlıktı. Öte yandan ne örümceği umursayacak iradesi kalmıştı ne de ezecek enerjisi. Son zamanlarda ucunda yiyecek ya da su olmayan şeyleri yapmakta zorlanıyordu.

Bu kuru sıcakta hayatın anahtarı her şeyi idareli kullanmaktı. Su, yiyecek ve duygular. En zoru sonuncusuydu.

Rafe ve Loreda'nın ne kadar mutsuz olduklarının farkındaydı. Birbirlerine kum taneleri kadar çok benzeyen baba kız bugünlerde diğer herkesten daha sıkıntılı görünüyorlardı. Gerçi

çiftlikte mutlu olan yoktu. Nasıl mutlu olabilirlerdi ki? Ama Tony, Rose ve Elsa hayatın zor olduğunu bilen ve hayatta kalmak için direnç kazanmış insanlardı. Elsa'nın kayınvalidesi ve kayınpederi, biri demiryollarında, diğeri bir gömlek fabrikasında olmak üzere arazilerinin parasını çıkarmak için senelerce çalışmışlardı. Buradaki ilk evleri kendi elleriyle yaptıkları toprak tuğlalardan inşa edilmiş yığma bir yapıydı. Gemiden Anthony ve Rosalba olarak inmiş olabilirlerdi ama sıkı çalışmaları ve toprakları onları Tony ile Rose'a dönüştürmüştü. Amerikalılara. Pes etmektense susuzluktan ve açlıktan ölmeyi yeğlerlerdi. Elsa da çiftçi olarak doğmasa da zamanla çiftçi olmuştu.

Son on üç yılda bu toprağı ve bu çiftliği aklının alamayacağı kadar çok sevmeyi öğrenmişti. İyi senelerde bahçesinin serpildiğini izlediği bahar onun için bir sevinç, sonbahar ise bir gurur zamanı olurdu. Emeğinin karşılığını kilerdeki raflarda görmeyi severdi. Sebze ve meyvelerle –kırmızı domatesler, ışıltılı şeftaliler ve tarçın kokulu elmalar– dolu kavanozlar. Domuzun karnından elde edilen etlerle yapılmış baharatlı *pancetta* ruloları ve tavandaki kancalara asılan tütsülenmiş etler. Bahçede yetiştirdikleri patateslerle, soğanlarla, sarımsaklarla dolup taşan kasalar.

Martinelli'ler Elsa'ya kucak açmış, o da bu beklenmedik nezaketin karşılığını derin bir adanmışlıkla, onlara ve yaşam tarzlarına duyduğu içten bir sevgiyle ödemişti ama Elsa aileye dâhil oldukça Rafe ondan uzaklaşmıştı. Mutsuzdu, hem de senelerdir mutsuzdu ve şimdi Loreda da babasının izinden gidiyordu. Elbette gidecekti. Rafe'in cazibesine ve akıl almaz hayallerine kapılmamak imkânsızdı. Rafe gülümsemesiyle girdiği odayı aydınlatırdı. Kolay etkilenen ve ruh hali çok hızlı değişen kızını çocukluğundan beri hayalleriyle beslemişti ve şimdi de ona hoşnutsuzluğunu aktarıyordu. Elsa onun Loreda'ya bir şeyler anlattığını, anne babasına ya da karısı olarak kendisine söylemeyeceği şeylerden kızına yakındığını biliyordu. Loreda, Rafe'in kalbinde

en büyük yere sahipti. Bu, Loreda'nın ilk nefesini aldığı günden beri hiç değişmemişti.

Elsa mutfağın zeminini ovalamaya kaldığı yerden devam etti, sonra diğer sekiz odayı da silip ahşap alanların ve pencere içlerinin tozunu aldı. İşi bitince halıları toplayıp dışarı astı ve bir sopayla vurarak tozlarını silkeledi.

Bir anda çıkan rüzgâr elbisesini havalandırdı. Yüzünden ve göğüslerinin arasından ter süzülürken durdu ve elini gözlerine siper etti. Çiftliğin çatılarının ötesinde gökyüzü idrar sarısı, bulanık bir pusla koyulmuştu.

Elsa şapkasını arkaya iterek hastalık sarısı ufka baktı.

Toz fırtınası. Büyük Ovalar'ın en son belası.

Gökyüzü renk değiştirerek kızıl kahverengiye döndü.

Çiftliğin güney ucundan bir rüzgâr esmeye başlamıştı.

Bir salsola yüzüne çarpıp yanağını çizdi. Bir diken topağı yanından yuvarlanarak geçti. Tavuk kümesinden kopan bir tahta parçası evin yan tarafına çarptı.

Rafe ve Tony ambardan koşarak çıktılar.

Elsa bandanasını ağzının ve burnunun üstüne çekti.

İnekler öfkeyle böğürerek kemikli kıçlarını toz fırtınasına çevirmek için itişiyorlardı. Statik elektrik kuyruklarındaki tüyleri diken diken etmişti. Küçük bir kuş sürüsü, arkalarında tozla hızla kanat çırparak ve ötüşerek yanlarından geçti.

Rafe'in kovboy şapkası başından uçtu ve dikenli telli çite doğru yuvarlanıp bir dikene takıldı. "İçeri girin!" diye haykırdı Rafe. "Hayvanları ben hallederim."

"Çocuklar!"

"Bayan Buslik ne yapacağını bilir. Siz içeri girin."

Elsa'nın çocukları. *Bu şartlarda dışarıda.*

Rüzgâr artık onlara vuruyor, bedenlerini yana savurarak uluyordu. Elsa rüzgâra doğru iki büklüm eğildi ve havalanan tozun arasında eve girmek için mücadele etmeye başladı.

Bel vermiş basamaklarda santim santim ilerleyerek yukarı çıktı, tozlu verandayı aşıp metal kapı tokmağını tuttu. Bir statik elektrik akımı ayaklarını yerden kesti. Afallamış halde öksürerek ve nefes almaya çalışarak yerde bir süre yattı.

Kapı açıldı.

Rose onu ayağa kaldırdı ve tangırdayan, uluyan eve soktu.

İkisi birlikte pencereden pencereye koşarak camları ve pencere kenarlarını gazetelerle, paçavralarla örttüler. Toz tavandan yağıyor, pencerelerin çerçevelerindeki ve duvarlardaki gözle görülmeyen çatlaklardan içeri doluyordu. Derme çatma mihraptaki mumlar söndü. Yüzlerce kırkayak duvarlardan fırlayıp saklanacak bir yer bulmak için sağa sola kaçışmaya başladı.

Ev, çatıyı alıp götüreceği hissini veren sert bir rüzgârla sarsıldı.

Ve *ses.*

Sanki bir lokomotif hızla üzerlerine geliyordu. Ev soluk soluğa kalmış gibi titriyor, rüzgâr cehennemden fırlamış bir yaratık gibi uluyordu.

Kapı açıldı, Elsa'nın kocası ve Tony sendeleyerek içeri girdiler. Tony kapıyı arkalarından güçlükle kapatıp sürgüyü çekti. Bir haç yere düştü.

Elsa sırtını sarsılan duvara verdi.

Kayınvalidesinin, nefesi kesilir gibi boğuk bir sesle dua ettiğini duyabiliyordu.

Elsa yana uzanıp onun elini tuttu.

Rafe, Elsa'nın yanına sokuldu. Elsa ikisinin de aynı şeyi düşündüklerinden emindi. Ya çocuklar dışarıda, oyun alanındaysalar? Fırtına çok *hızlı* bastırmıştı. Bugünlerde her şey öldüğü için toprağı tutacak güçlü kökler kalmamıştı. Böyle bir rüzgâr, çiftlikleri yerlerinden sökebilirdi. En azından sökecekmiş gibi hissettiriyordu.

"Onlara bir şey olmayacak," dedi Rafe tozdan öksürürken.

Elsa fırtınanın gürültüsünde ona sesini duyurabilmek için bağırdı. "Nereden biliyorsun?"

Kocasının verebileceği tek cevap gözlerindeki çaresizlikti.

Loreda yanına sokulmuş kardeşiyle sarsılan okul binasında yerde oturuyordu. İkisi de haydutlar gibi bandanalarını ağızlarının ve burunlarının üstüne sarmıştı. Ant cesur görünmeye çalışıyordu ama ne zaman sert bir rüzgâr binaya vurup camları tangırdatsa irkiliyordu.

Tavandan toz yağıyordu. Loreda tozun saçlarında ve omuzlarında biriktiğini hissediyordu. Rüzgâr neredeyse insan sesini anımsatan bir çığlıkla ahşap duvarları dövüyordu. Paniğe kapılan kuşlar peş peşe cama çarpıyordu.

Fırtına başlarken Bayan Buslik hepsini içeri toplamış ve hep birlikte pencerelerden en uzak köşeye oturmalarını istemişti. Önce bir hikâye okumayı denemişti ama kimse konsantre olamıyordu, bir süre sonra sesi duyulmaz olunca o da pes edip kitabı kapatmıştı.

Geçen yıl buna benzer en az on toz fırtınası yaşanmıştı. O bahar bir gün tozla beraber rüzgâr on iki saat aralıksız esince, o toz fırtınasının ortasında yemek yapmak, yemek ve işlerini halletmek zorunda kalmışlardı.

Büyükannesi ve annesi onlara dua etmelerini söylemişti.

Dua.

Sanki mum yakıp diz çökmek bunu durdurabilirmiş gibi. Eğer Tanrı Büyük Ovalar'ın halkını izliyorsa ya oradan gitmelerini ya da ölmelerini istiyor olmalıydı.

Sonunda fırtına dinip okul binasına sessizlik çökünce çocuklar bir süre korkudan büyümüş gözlerle ve toz toprak içinde oturmaya devam ettiler.

Bayan Buslik ağır hareketlerle yerden kalktı. Ayağa kalkınca kucağından toprak döküldü. Yerde vücut hatlarının çizdiği bir toprak deseni bırakmıştı. Kapıyı açınca güzel, masmavi gökyüzü göründü.

Loreda, Bayan Buslik'in rahat bir nefes aldığını gördü. Kadın nefesini serbest bırakırken öksürmeye başladı. "Pekâlâ çocuklar," dedi çatlayan bir sesle. "Bitti."

Ant, Loreda'ya baktı. Çilli yüzünün ağzını ve burnunu örten bandananın dışında kalan kısmı tozdan kahverengileşmişti. Gözlerini ovalayınca rakuna benzedi. Kirpiklerinden düşmemek için inat eden yaşlar çamurdan boncukları andırıyordu.

Loreda bandanasını aşağı çekti. "Haydi Ant." Sesi cılız ve çatlaktı.

Loreda, Stella ve Ant kitap çantalarını ve boş yemek kaplarını alıp okuldan çıktılar. Sophia da başı öne eğik bir halde, ayaklarını sürüyerek onları takip ediyordu.

Binadan çıkarlarken Loreda, Ant'in elini sıkıca tuttu.

Kasabaya bir felaket sessizliği çökmüştü. İnsanların, arabaların ve hayvanların fırtına sırasında güvenli bir yere ulaşmaları için ışık gerektiğinden, kuruldukları zaman kasaba için büyük gurur kaynağı olan karbonlu ark lambalar yakılmıştı.

Ana caddeden yürüdüler. Kaldırımlara diken yumakları takılmıştı. Pencereler hem Büyük Buhran hem de toz fırtınaları nedeniyle tahtalarla kapatılmıştı.

Tren garına yaklaştıkları zaman Stella sesinin ailesinin evine ulaşmasından korkar gibi alçak sesle, "Gittikçe kötüleşiyor Lolo," dedi.

Loreda'nın buna verecek cevabı yoktu. Martinelli'lerin evinde durum senelerdir kötüydü. Stella'nın onu bekleyen zorluktan kendini korumak ister gibi kamburunu çıkararak uzaklaşmasını seyretti. Stella rüzgârın sokakta oluşturduğu yeni bir kum tepesini aşıp evlerine giden yoldan köşeyi döndü. Sophia da peşinden gitti.

Loreda ve Ant yürümeye devam ettiler. Dünyada onlardan başka kimse kalmamış gibi geliyordu.

Çit direklerine asılmış birkaç "SATILIK" tabelasının önünden geçtiler. Sonra hiçbir şey kalmadı. Ne evler ne hayvanlar ne değirmenler. Sadece kum tepesi şeklini almış uçsuz bucaksız bir kahverengilik. Telefon direklerinin dibinde kum birikmiş, direklerden biri devrilmişti.

Ağır ve donuk toynak tıkırtılarını ilk duyan Loreda oldu.

"Anne!" diye haykırdı Ant.

Loreda kafasını kaldırdı.

Annesi arabayı onlara doğru sürüyordu. Milo'nun hızlı, daha hızlı gitmesini sağlamaya çalışır gibi öne eğilmişti ama zavallı yaşlı beygir de diğer herkes kadar bitkin düşmüş ve susamıştı.

Ant ablasının elinden kurtulup koşmaya başladı.

Anneleri atı durdurdu ve arabadan aşağı atladı. Tozdan kahverengiye boyanmış yüzü, belden aşağısı lime lime olmuş elbisesi ve savrulan önlüğüyle onlara doğru koştu. Açık sarı saçları da toz yüzünden kahverengiye dönmüştü.

Annesi onu bir daha hiç göremeyeceğini düşünmüş gibi kucakladığı Ant'i etrafında döndürdü ve kirli yüzünü öpücüklere boğdu.

Loreda o öpücükleri hatırlıyordu. Annesi iyi yıllarda lavanta, sabun ve talk pudrası kokardı.

Ama artık değil. Annesinin onu öpmesine en son ne zaman izin verdiğini hatırlamıyordu. İnsanı tutsak eden bir sevgi istemiyordu. Ona yükseklere uçabileceğinin, istediği her şey olabileceğinin ve istediği her yere gidebileceğinin söylenmesini istiyordu. O, babasının istediği şeyleri istiyordu. Bir gün sigara içecek, caz kulüplerine gidecek ve bir iş bulacaktı. *Modern* olacaktı.

Annesinin kadınların yeriyle ilgili düşünceleri Loreda'nın katlanamayacağı kadar üzücüydü.

Annesi Ant'in arabanın ön koltuğuna tırmanmasına yardım ettikten sonra Loreda'nın karşısında durdu. "İyi misin?" dedi Loreda'nın saçını kulağının arkasına sıkıştırırken. Elini hemen çekmedi.

"Evet, çok iyiyim," dedi Loreda. Sesindeki sertliği kendisi de fark etmişti. Şu anda annesine kızmasının yanlış olduğunu biliyordu, hava durumunun suçlusu o değildi ama Loreda kendine engel olamıyordu. Dünyaya öfkeliydi ve bu da nedense en çok annesine öfkelenmesine neden oluyordu.

"Ant ağlamış gibi görünüyor."

"Korktu."

"Ablası yanında olduğu için mutluyum."

Annesi böyle bir zamanda nasıl gülümseyebiliyordu ki? Bu sinir bozucuydu.

"Dişlerin tozdan kahverengi olmuş, biliyorsun değil mi?" dedi Loreda.

Annesi irkildi ve gülümsemeyi hemen kesti.

Loreda annesinin duygularını incitmişti. Yine.

Bir anda içinden ağlamak geldi. Annesi bu duyguyu göremesin diye hızlı adımlarla arabanın arka tarafına yürüdü.

"Burada bizimle oturabilirsin," dedi annesi.

"Gittiğimiz yeri görmek, geçtiğimiz yolu görmekten daha iyi *diyil*. Manzara hiç değişmiyor."

"Değil," diye düzeltti annesi onu otomatik olarak.

"Ah, tabii," dedi Loreda. "Eğitim her şeydir."

Eve giderlerken Loreda gözlerini dümdüz araziye dikti.

Araç yollarına sıralanmış ağaçların hepsi ölüyordu. Sıcak ve kuru geçen yıllar ağaçları hastalıklı, griye çalan bir kahverengiye boyamıştı. Yaprakları önce kararmış, kavruk konfetilere dönüşmüş, ardından rüzgârla savrulup gitmişti. Ağaçlardan sadece üçü ayaktaydı. Her direğin dibinde tozlu toprak yığınları birikmişti. Tarlalarda hiçbir şey yetişmiyordu. Hiçbir yerde tek bir yeşil dal yoktu. Salsolalar –diken yumakları– ve yukkalardan başka canlı bitki kalmamıştı. Bir kum yığınının içinde çürümeye başlamış, kargaların didiklediği bir leş –muhtemelen tavşan leşi– vardı.

Annesi arabayı avluda durdurdu. Milo toynaklarının altındaki sert toprağı eşelemeye başladı. "Loreda, sen Milo'yu içeri sok. Ben de konserve limonları alıp limonata yapayım."

"Tamam," dedi Loreda aksi bir tavırla. Arabadan indi, atın dizginlerini tutup arabayı ambara doğru çekti.

Zavallı Milo o kadar yavaş hareket ediyordu ki Loreda bir zamanlar dünyada en yakın arkadaşı olan bu ata acımaktan

kendini alamadı. "Her şey yolunda oğlum. Hepimiz senin gibi hissediyoruz."

Beygirin kadife yumuşaklığındaki burnunu okşarken babasının ona ata binmeyi öğrettiği günü hatırladı. Etrafın altın sarısı bir buğday deniziyle çevrili olduğu, masmavi bir gündü. Loreda çok korkmuştu. Yetişkin boy eyere tırmanmak onu çok ürkütmüştü.

Babası onu yukarı kaldırırken, "Endişelenme," diye fısıldamış, sonra da Loreda'nın hissettiği kadar gergin görünen annesinin yanına çekilmişti.

Loreda bir kez bile düşmemişti. Babası ona doğuştan yetenekli olduğunu söylemiş ve akşam yemeğinde aileye Loreda'nın gördüğü en iyi küçük binici olduğunu anlatmıştı.

Loreda babasının övgüsünü âdeta içine çekmiş ve büyüdükçe o övgüyü hak etmişti. Sonrasında uzun seneler boyunca Milo'yla ayrılmaz bir ikili olmuşlardı. Ödevlerini her fırsatta atın bölmesinde yapmış, ikisi birlikte Loreda'nın bahçeden söktüğü havuçları kemirmişlerdi.

"Seni özlüyorum oğlum," dedi atın başını okşayarak.

Beygir sümkürdü ve Loreda'nın çıplak koluna ıslak ve kumlu sümük püskürttü.

"Iyy!"

Loreda büyükbabasının gurur ve mutluluk kaynağı olan ambarın çift kanatlı kapısını açtı. Geniş ambarın orta koridoruna traktör ve kamyonet park edilmişti. İki taraftaki iki bölmenin kapıları at ağıllarına açılıyordu. İkisi atlar, ikisi sığırlar için. Mis kokulu yeşil saman balyalarının istiflendiği çatı arası hızla boşalıyordu. Herkes o çatı arasının babasının en sevdiği yer olduğunu bilirdi. Babası orada oturup sigara ve içki içmeyi, büyük hayaller kurmayı severdi. Son günlerde orada gittikçe daha fazla zaman geçirir olmuştu.

Loreda beygirin koşumlarını çözerken tatlı saman ve gübrenin rahatlatıcı kokularının yanı sıra lastiklerden yayılan kauçuk kokusunu, motorun metalik kokusunu duydu. Uçtaki yan yana

bölmelerde diğer beygirleri Bruno, burnunu bölmenin kapısına vurarak hafifçe kişnedi.

"Size biraz su vereyim çocuklar," dedi Loreda, Milo'nun ıslak gemini ağzından çıkarırken. Onu arka tarafı ağıla açılan bölmesinde çevirdi.

Bölmenin kapısını kapatırken bir ses duydu.

Neydi o?

Ambardan çıkınca etrafına bakındı.

Aynı sesi yine duydu. Derinden gelen bir gümbürtü. Fırtına değildi bu. Gökyüzünde bulut yoktu.

Yer ayaklarının altında parçalara ayrılır gibi çatırdayarak titremeye başladı.

Toprakta dev bir zikzak çizen bir yarık oluştu.

Güm.

Havaya toz püskürüyor, açılan yeni çatlağın içine yanlarından ufalanan toprak yağıyordu. Dikenli tel çitin bir kısmı yarığın içine düştü. Ana çatlaktan, bir ağacın dalları gibi yeni çatlaklar açıldı.

Avluda on beş metrelik bir yarık açılmıştı. Yarığın ufalanan yan duvarlarından iskelet ellerine benzeyen ölü kökler uzanıyordu.

Loreda dehşet içinde bakakaldı. Toprağın kuruluktan çatladığına dair hikâyeler duymuştu ama sadece efsane olduklarını sanıyordu.

Artık kuruyan sadece hayvanlar ve insanlar değildi. Toprak da ölüyordu.

❧

Loreda ve babası en sevdikleri yerde, değirmenin dev kollarının altındaki platformda yan yana oturuyorlardı. Gökyüzü karanlık çökmeden önceki son anlarında kırmızıya dönerken, Loreda bildiği tek dünyayı en ucuna kadar görüyor ve ötesinde uzanan şeyleri hayal edebiliyordu.

"Okyanusu görmek istiyorum," dedi. Bu hep oynadıkları bir oyundu. Günün birinde yaşayacakları diğer hayatları hayal etmek.

Loreda bu oyuna ne zaman başladıklarını hatırlayamıyordu ama bugünlerde babasının yeni kederli hali yüzünden daha önemli hale geldiğini biliyordu. Babasının kederi en azından ona yeni geliyordu. Belki de hep oradaydı ve Loreda sonunda onu görecek kadar büyümüştü.

"Göreceksin Lolo."

Babası normalde, *göreceğiz*, derdi.

Rafe öne eğilmiş, kollarını bacaklarına yaslamıştı. Gür, siyah saçları dalgalar halinde geniş alnına düşüyordu. Yan kısımları kısa kesilmişti ama Loreda'nın annesinin detaylara ayıracak çok fazla zamanı olmadığı için uçları yamuk yumuktu.

"Brooklyn Köprüsü'nü görmek istiyorsun, unuttun mu?" dedi Loreda. Babasının mutsuzluğunu düşünmek onu korkutuyordu. Son zamanlarda onunla çok fazla zaman geçiremez olmuştu ve ona kendisini kocaman bir geleceği olan özel bir kız gibi hissettiren babasını dünyadaki her şeyden çok seviyordu.

Babası ona hayal kurmayı öğretmişti. Sürekli iş yaparak ve hiç eğlenmeden sadece günü geçiren, durmadan bir şeyler yapan annesinin tam tersiydi. Hatta o ve babası birbirlerine benziyorlardı. Herkes öyle söylüyordu. Aynı gür siyah saçlar, ince kemikli yüzler, aynı dolgun dudaklar. Loreda'nın annesinden aldığı tek şey mavi gözleriydi ama o gözlere rağmen, Loreda olaylara babasının bakış açısıyla bakıyordu.

"Elbette unutmadım Lolo. Nasıl unutabilirim? Sen ve ben günün birinde dünyayı göreceğiz. Empire State'in en tepesinde duracak ya da Hollywood Bulvarı'nda bir filmin prömiyerine katılacağız. Tanrım, hatta belki de..."

"Rafe!"

Annesi değirmenin dibinde durmuş, yukarı bakıyordu. Kahverengi eşarbı, un çuvalından elbisesi ve bollaşmış çoraplarıyla neredeyse büyükannesi kadar yaşlı görünüyordu. Her zamanki gibi dimdik duruyordu. İnatçı, yılmaz ve tavizsiz duruşunu ku-

sursuzlaştırmıştı. Omuzları dik, omurgası düz, çenesi yukarıda. Eşarbının altından mısır püskülü gibi açık renk saçları görünüyordu.

"Hey, Elsa. Bizi buldun demek," dedi babası, Loreda'ya onunla bir sır paylaşır gibi gülümseyerek.

"Baban hava serinken sulamaya yardım etmeni istiyor," dedi annesi. "Ve halletmesi gereken işler olan bir kız tanıyorum."

Babası omzuyla Loreda'nın omzunu dürttükten sonra değirmenden aşağı indi. Tahtalar adımlarıyla gıcırdayıp sallandı. Yere bir metre kala aşağı atladı ve karısının karşısına dikildi.

Loreda da babasının peşinden aşağı indi ama yeterince hızlı değildi. Aşağı vardığında babası çoktan ambarın yolunu tutmuştu.

"Nasıl oluyor da kimsenin eğlenmesine izin vermemeyi başarabiliyorsun?" dedi annesine.

"Senin ve babanın eğlenmenizi isterim Loreda ama uzun bir gün geçirdim ve çamaşırları kaldırmak için yardımına ihtiyacım var."

"Çok *kötüsün*."

"Ben kötü değilim Loreda," dedi annesi.

Loreda annesinin sesindeki kırgınlığı fark etti ama aldırmadı. Her zaman yüzeye çok yakın olan öfkesi kontrolsüz bir şekilde dışarı fırladı. "Babamın mutsuz olması umurunda değil mi?"

"Hayat çok zor Loreda. Ya ondan daha güçlü olursun ya da o seni ters yüz eder. Babana yaptığı gibi."

"Babamı üzen hayat değil."

"Ah, öyle mi? O zaman bu dünyaya dair bütün tecrübenle bana babanı neyin mutsuz ettiğini söyler misin?"

"Sen," dedi Loreda.

SEKİZ

Hava gölgede kırk dereceydi ve kuyu kurumaya başlamıştı. Tanktan eve kovayla taşınan suyun çok dikkatli kullanılması gerekiyordu. Geceleri hayvanlara verebildikleri kadar su veriyorlardı.

Elsa ve Rose'un büyük bir özenle baktığı sebzeler ölmüştü. Önceki günün rüzgârı ve tozu acımasız güneşle birleşince bitkilerin hepsi ya köklerinden sökülmüş ya da kuruyup solmuştu.

Elsa, Rose'un yaklaştığını duydu ve "Bunları sulamanın bir anlamı yok," dedi.

"Evet."

Elsa kayınvalidesinin sesindeki kırgınlığı duydu. Keşke ona iyi gelecek bir şeyler söyleyebilseydi.

"Bugün çok sessizsin," dedi Rose.

"Her zamanki geveze halimin aksine," dedi Elsa, yapmak istemediği bir konuşmadan kaçınmak için.

Rose omzuyla Elsa'nın kolunu dürttü. "Bana sorunun ne olduğunu söyle. Elbette, zaten bildiğimiz şeyin dışında."

"Loreda bana öfkeli. Sürekli. Yemin ederim ben daha konuşmadan, her ne söyleyeceksem ona öfkeleniyor."

"Tam o yaşlarda."

"Bence daha fazlası da var."

Rose harap haldeki tarlalara baktı. "Oğlum," dedi. "*Stupido.* Kızın aklını hayallerle dolduruyor."

"Rafe mutsuz."

"Peh," dedi Rose sabırsızlıkla. "Kim değil ki? Olanlara baksana."

"Benim annem babam, ailem değil," dedi Elsa usulca. Bu nadiren konuştuğu bir konuydu. Kelimelere dökülemeyecek kadar derin bir acı kaynağıydı, özellikle de sözcükler hiçbir şeyi değiştirmezken. Loreda'nın onunla ilgili görüşleri, gençliğindeki kalp sızısını yeniden canlandırmıştı. Elsa evlenmiş olmasının onu geri kabul etmelerini sağlayacağını umarak Loreda'yı pembelere sarıp anne ve babasının evine götürdüğü günü hatırladı. Bebeğe cici, pembe bir elbise dikmek için haftalarca uğraşmış, elbisenin kenarlarını dantellerle süslemişti. Aynı renkte bir de şapka örmüştü. Sonunda kamyoneti ödünç alıp tek başına Dalhart'ın yolunu tutmuş, aracı arka kapının önüne park etmişti. Her anını detaylarıyla hatırlıyordu: *yoldan yürüyüşünü, güllerin kokusunu. Her şey çiçek açmıştı. Gökyüzü açık ve masmaviydi. Güllerin etrafında arılar vızıldıyordu.*

Elsa hem gergin hem gururlu hissetmişti. O artık yabancıların bile dile getirdiği güzellikte bir bebeği olan bir eşti.

Kapıyı tıklatmıştı. Ayak sesleri, ahşap zeminde yankılanan topuk tıkırtıları. Annesi kilise giysileri ve inciler içinde kapıyı açmıştı. Babası kahverengi takımını giymişti.

"Bakın," demişti Elsa tedirgin bir gülümsemeyle ve gözleri istemsizce yaşlarla dolarak. "Kızım Loreda."

Annesi boynunu bükerek Loreda'nın küçük, kusursuz yüzüne bakmıştı.

"Bak Eugene. Teni ne kadar koyu. Yüz karanı hemen buradan götür Elsinore."

Kapı çarpılarak kapanmıştı.

Elsa onlarla bir daha görüşmemeye, konuşmamaya karar vermişti ama buna rağmen yoklukları asla geçmeyen bir sızıya neden oluyordu. Demek ki insan yanlış olduğunu bilse de bazı insanları sevmekten ya da sevgilerine ihtiyaç duymaktan vazgeçemiyordu.

"Evet?" dedi Rose ona bakarak.

"Beni sevmiyorlardı. Nedenini hiçbir zaman anlayamadım. Ama şimdi Loreda'yı bana bu kadar öfkeli gördükçe, acaba o da beni aynı şekilde mi görüyor, diye düşünmeden edemiyorum. Onların gözünde de ben hiçbir zaman doğru olanı yapamıyordum."

"Loreda'nın doğduğu gün sana söylediklerimi hatırlıyor musun?"

Elsa neredeyse gülümseyecekti. "Beni hiç kimsenin sevmeyeceği gibi seveceğini, deli edeceğini ve ruhumu teslim etmenin eşiğine getireceğini mi?"

"*Sì.* Şimdi ne kadar haklı olduğumu görüyor musun?"

"Kısmen, sanırım. Ama kalbimi kırdığı kesin."

"Evet. Ben de zavallı *mamma*'m için bir sınavdım. Sevgi onun hayatının başında, seninkinin sonunda gelir. Tanrı bu açıdan acımasızdır. Kalbin sevemeyecek kadar kırık mı?"

"Elbette değil."

"O zaman devam et." Rose, *annelik işte*, der gibi omuz silkti. "Bizim için başka seçenek var mı?"

"Sadece içim acıyor."

Rose bir an sessiz kaldıktan sonra, "Evet," dedi.

Uzaktaki bir tarlada Tony ve Rafe canla başla çalışıyor, yüzeyi un gibi ince, altı sert olan toprağa kışlık buğday ekiyorlardı. Üç yıldır buğday ekiyor, yağmur yağması için dua ediyor, çok az yağdığı için hiç mahsul alamıyorlardı.

"Bu sezon daha iyi olacak," dedi Rose.

"Hâlâ satacak sütümüz ve yumurtamız var. Bir de sabunumuz." Küçük nimetler önemliydi. Elsa ve Rose kişisel iyimserliklerini birleştirince daha güçlü ve dayanıklı bir hal alan ortak bir umuda dönüştürüyorlardı.

Rose kolunu Elsa'nın beline sardı, Elsa da ufak tefek kadına sokuldu. Loreda doğarken ve o zamandan bu yana geçen onca yılda Rose, Elsa'ya her açıdan annelik etmişti. Sevgilerini dile getirmeseler de, duygularını uzun ve içten sohbetlerle paylaşmasalar da aralarında sağlam bir bağ vardı. Konuşmaya alışkın olmayan kadınlara has bir sessizlikle hayatlarını birleştirmişlerdi. Günbegün birlikte çalışmış, birlikte dua etmiş, büyüyen ailelerini çiftlik hayatının zorlukları içinde bir arada tutmayı başarmışlardı. Elsa üçüncü çocuğunu –tek bir nefes bile alamayan oğlunu– kaybettiği zaman ona sarılıp ağlamasına izin veren ve "Bazı hayatlar bize ait olmaz, Tanrı tercihlerini bize sormadan yapar," diyen de Rose olmuştu. Kendi kaybettiği bebeklerden ilk kez bahsederek Elsa'ya kedere günden güne, adım adım katlanılabileceğini göstermişti.

"Ben gidip hayvanlara su vereyim," dedi Elsa.

Rose başını salladı. "Ben de çıkarabildiğim kadar sebze çıkarayım."

Elsa verandadan metal bir kova aldı ve içindeki toz tabakasını sildi. Tulumbaya ulaşınca ellerini yakıcı metalden korumak için eldivenlerini taktı ve bir kova su doldurdu.

Tek bir damlasını bile ziyan etmemeye gayret ederek, çalkalanan suyu eve taşırken metale sürtünen testere sesini anımsatan bir ses duydu.

Yavaşladı, kulak kesildi ve sesi tekrar duydu.

Kovayı elinden bırakıp ambarın köşesini döndü ve Rafe'i kollarını tırmığın tepesine yaslamış, yüzü eğik şapkasının ardında kaybolmuş halde zemindeki yeni çatlağın başında buldu.

Ağlıyordu.

Elsa onun yanına gitti ve hiç konuşmadan durdu. Sözcükler, Rafe'in karşısında kolayca bulup çıkarabildiği şeyler değildi. Her zaman yanlış bir şey söylemekten, yakınlaşmak isterken onu uzaklaştırmaktan çekinmişti. Rafe de Loreda gibiydi; ruh hali sürekli değişiyor, tutku gelgitleri yaşıyordu. Ne ehlileştirebildiği

ne de anlayabildiği bu değişim Elsa'yı korkutuyordu. Bu yüzden dilini tuttu.

"Bütün bunlara daha ne kadar dayanabilirim bilmiyorum," dedi Rafe.

"Yakında yağmur yağacak. Göreceksin."

"Sen nasıl dayanıyorsun?" dedi Rafe gözlerini elinin tersiyle silerek.

Elsa buna ne cevap vereceğini bilmiyordu. Onlar anne babaydılar. Çocukları için güçlü kalmaya mecburdular. Yoksa Rafe başka bir şeyi mi kastetmişti? "Çünkü çocukların dayanmamıza ihtiyaçları var."

Rafe iç geçirdi ve Elsa yanlış bir şey söylediğini anladı.

O eylül sıcaklık Büyük Ovalar'ı günden güne, haftadan haftaya kavurarak yazdan sağ çıkan ne varsa kurutuyordu.

Elsa'nın uykuları bölük pörçük bir hal almış, hatta tamamen son bulmuştu. Kâbuslarında parçalara ayrılmış çocuklar ve ölmüş mahsuller görüyordu. Kemik yığını iki at ve iki inekten oluşan büyükbaş hayvanları kendiliğinden büyüyen dikenleri yiyerek hayatta kalıyordu. Hasattan kalan az miktardaki saman da tükenmek üzereydi. Hayvanlar bazen attıkları her adımın onları öldürmesinden çekinir gibi saatlerce hareketsiz duruyorlardı. Günün sıcaklığın kırk beş dereceyi aştığı en sıcak saatlerinde gözleri matlaşıyor ve boş bakmaya başlıyordu. Ailece her fırsatta ağıla kovalarla su taşıyorlardı ama su hiçbir zaman yetmiyordu. Kuyudan çıkan her damlanın korunması gerekiyordu. Tavuklar o kadar uyuşmuştu ki nadiren hareket ediyor, tüy yığınları gibi tozun toprağın içinde yatıyor, rahatsız edildikleri zaman bile gıdaklamaya zahmet etmiyorlardı. Yumurtlamaya devam ediyorlardı ve her yumurta bir altın külçesi değerindeydi. Elsa her seferinde aldığı yumurtanın sonuncusu olmasından korkuyordu.

Bu sabah da çoğu sabah gibi horoz ötmeden uyanmıştı.

Ölü bahçeyi, kurumuş toprağı ve yaklaşan kışı düşünmemeye çalışarak yatakta bir süre yattı. Pencerelerden içeri güneş ışığı süzülmeye başlayınca yatakta oturdu ve *Jane Eyre*'dan bir bölüm okuyarak tanıdık sözcüklerin onu yatıştırmasına, rahatlatmasına izin verdi. Sonra romanı bir kenara bırakıp Rafe'i uyandırmamaya gayret ederek yataktan çıktı. Giyindikten sonra kısa bir an durup uyuyan kocasına baktı. Rafe önceki gece geç saate kadar ambarda kalmış ve sonunda yatağa viski kokarak, sendeleyerek gelmişti.

Elsa da huzursuzdu ama ikisi de teselli bulmak için birbirlerine sığınmıyorlardı. Bunu nasıl yapacaklarını bilmediklerinden olsa gerekti; birbirlerini teselli etmeyi hiçbir zaman öğrenememişlerdi. Ya da belki de hayat bu kadar kötüyken teselli bulmak mümkün değildi.

Elsa'nın tek bildiği, kocasıyla arasındaki zayıf bağın da gittikçe gevşediğiydi. Son birkaç haftadır kocasının ona sırt çevirme sıklığının arttığını fark etmişti. Tarlalarını mahvedip işlerini üçe katlayan toz fırtınalarından beri mi böyleydi? Yoksa Rafe babasıyla birlikte kış buğdaylarını ektiğinden beri mi?

Rafe geç saatlere kadar uyanık kalıyor, macera romanı okur gibi gazete okuyor, pencereden dışarı bakıyor ve haritaları inceliyordu. Nihayet yalpalayarak yatağa girince Elsa'ya arkasını dönüyor ve bazen ona öldüğünü düşündürecek kadar derin bir uykuya dalıyordu.

Önceki gece de, sık sık olduğu gibi, nihayet yataklarına geldiğinde Elsa kocasının ona dönmesi ve dokunması için yanıp tutuşuyordu. Ama bunu yapsaydı bile ikisi de tatmin olmayacaktı. Yakınlık kurdukları zamanlarda Rafe hiç konuşmuyor, ihtiyacıyla ilgili tek kelime bile etmeden, daha başlamadan pişman olmuş gibi alelacele işini görüyordu. Elsa bazen sevişmeleri bittiği zaman kendini öncesinde hissettiğinden daha yalnız hissediyordu. Rafe, çok kolay hamile kaldığı için ondan uzak durduğunu söylese de Elsa gerçeğin bundan çok daha karanlık olduğunu biliyordu. Her zamanki gibi bütün mesele çirkinliğiydi. Elbette Rafe onu

arzulamakta zorlanıyordu. Elsa yatakta iyi olmadığı için de işi aceleye getiriyordu.

İlk senelerde Elsa ona cesurca yaklaştığı, birbirlerine dokunma şekillerini değiştirdiği, elleriyle ve ağzıyla vücudunu keşfettiği rüyalar görürdü. Sonra ne ifade edebildiği ne paylaşabildiği bir arzuyla dolmuş bir halde, hüsran içinde uyanırdı. Yıllarca Rafe'in bu durumu, *onu* görmesini ve ona yaklaşmasını beklemişti.

Ancak son zamanlarda bu hayal artık ona çok uzak geliyordu. Ya da belki de artık Elsa buna inanamayacak kadar yorgundu ve yıpranmıştı.

Yatak odalarından çıkıp koridor boyunca yürüdü. Çocukların odalarının kapılarında durup içeri baktı. Uyurlarken yüzlerindeki huzur içini burktu. Böyle zamanlarda Loreda'nın küçük ve mutlu olduğu, hep güldüğü, kollarını kucaklaşmak için açık tuttuğu günleri hatırlıyordu. Kızının dünyada en sevdiği insanın kendisi olduğu zamanları.

Kahve ve fırından yeni çıkmış pişmiş ekmek kokan mutfağa girdi. Kayınvalidesi ile kayınpederi de artık uyuyamıyorlardı. Elsa gibi onlar da daha fazla çalışmanın onları kurtarabileceği umuduna ve ispat edilemez inancına tutunuyorlardı.

Elsa kendine bir fincan sade kahve aldı, onu hızlıca içti, fincanı yıkayıp topukları neredeyse tamamen aşınmış kahverengi ayakkabılarını giydi ve güneş şapkasını taktı.

Dışarı çıkınca parlak güneşe karşı eldivenli elini gözlerine siper etti.

Tony çoktan işinin başına geçmişti. Sabahın nispeten serin olmasından faydalanıyordu. Kalan az miktarda samanı ambara kaldırıyor ve öğle sıcağının atlarını öldürmesinden korktuğu için bunu sabah erken saatlerde yapıyordu. İki beygir de her geçen gün daha yavaş hareket ediyordu. Bazen açlık iniltilerinin bile alçalması Elsa'yı ağlama isteğiyle dolduruyordu.

Elsa kayınpederine el salladı, kayınpederi de ona karşılık verdi. Şapkasını bağladıktan sonra müştemilat binasına uğradı

ve çamaşırlar için mutfağa su taşıdı. Meyve bahçesini ya da evin bahçesini sulamak için bir neden kalmamıştı. Su taşıma işini bitirdiğinde kolları ağrıyordu ve ter içinde kalmıştı. Sonunda kendi küçük bahçesine gitti. Mutfak penceresinin hemen altında kendine sabahları gölgede kalan küçük bir alan yaratmıştı. Değerli bir şey yetiştirilemeyecek kadar küçük bir alan olduğu için oraya sadece birkaç çiçek tohumu ekmişti. Tek istediği biraz yeşillik, belki bir parça renkti.

Tozlu toprağın önünde çömeldi ve bahçenin sınırlarını belirlemek için yarım daire şeklinde dizdiği taşları yeniden düzenledi. Son rüzgârlar bir kısmını yerlerinden oynatmıştı. Ortada kahverengi sapları ve meydan okuyan yeşil yapraklarıyla biricik yıldızpatı çiçeği duruyordu.

"Bu sıcak dalgasına dayanabilirsen yakında hava serinleyecek," dedi Elsa birkaç damla su döktüğü toprağın renginin hızla koyulmasını izlerken. "Çiçek açmak istediğini biliyorum."

"Yine küçük arkadaşınla mı konuşuyorsun?"

Elsa dizlerinin üstüne oturdu ve kafasını kaldırınca bir an güneşten gözleri kamaştı.

Rafe sarı bir halenin içinde karşısında duruyordu. Son zamanlarda zahmet edip de tıraş olmadığı için yüzünün alt yarısı koyu renkli, gür bir sakalla kaplıydı.

Elsa'nın yanına çömeldi ve elini omzuna koydu. Elsa onun önceki gecenin içkisinin etkisiyle titreyen avucunun nemini hissetti.

Biraz olsun sahiplenici bir etki vermek için kendini kocasının elinin altına biraz daha sokulmaktan alamadı.

"Gece geldiğimde seni uyandırdıysam özür dilerim," dedi Rafe.

Elsa ona döndü. Şapkalarının kenarları birbirine değince bir hışırtı çıktı. "Önemli değil."

"Bütün bu olanlara nasıl dayanıyorsun bilmiyorum."

"Bu olanlar?.."

"Hayatımız. Bir iki döküntü için sürekli kazmak. Aç kalmak. Çocuklarımızın sıskalığı."

"Biz birçok insandan daha fazlasına sahibiz."

"Ne kadar az şeyle yetiniyorsun Elsa."

"Kötü bir şeymiş gibi söylüyorsun bunu."

"Sen iyi bir kadınsın."

Rafe bunu da kötü bir şeymiş gibi söylemişti. Elsa ne tepki vereceğini bilemedi ve şaşkınlığın neden olduğu sessizlikte Rafe bitkin bir tavırla ağır ağır ayağa kalktı.

Elsa kocasının karşısında durup yüzünü ona çevirdi. Rafe'in ne gördüğünü biliyordu. Yüzü güneşten soyulmuş, kocaman ağızlı ve gözleri Tanrı'nın ona ayırdığı bütün rengi toplamış gibi bakan, uzun boylu, itici bir kadın.

"İşe koyulsam iyi olacak," dedi Rafe. "Şimdiden o kadar sıcak ki nefes almakta zorlanıyorum."

Elsa içinden, *dönüp bana bak ve gülümse*, diye geçirerek kocasının arkasından baktı ama Rafe ona dönmedi. Sonunda Elsa da beklemeyi bırakıp çamaşır yıkamaya başlamak için eve yürüdü.

İlk Öncü Yerleşimciler Günü kutlaması 1905'te Lonesome Tree'nin henüz mavi yeşil manda otlarıyla kaplı uçsuz bucaksız bir ova olduğu ve XIT Çiftliği'nin bin kovboya istihdam sağladığı günlerde kutlanmıştı. Arazi sahipleri bu bölgeye bebek arabası büyüklüğünde lahanalar ve buğday yetiştirebileceklerini vadeden broşürler sayesinde gelmişlerdi. Hem de sulama olmadan. Buna kuru çiftçilik deniyordu ve burada mümkündü.

Ama.

Loreda partinin aslında erkeklerin kendilerini kutlamalarıyla alakalı olduğundan emindi.

"Çok güzel görünüyorsun," dedi annesi, Loreda'nın odasına kapısını bile çalmadan girerek. Loreda bu teklifsizlik karşısında öfkeye kapıldı. Mahremiyeti konusunda öfkeli bir yorum yapmamak için alt dudağını ısırdı.

Annesi ona arkasından yaklaştı ve bir an yüzleri Loreda'nın tuvalet masasındaki aynada yan yana geldi. Loreda'nın bronz teninin ve küt kesimli siyah saçlarının yanında annesinin solgunluğu dikkat çekiyordu. Annesinin teninin hiç bronzlaşmadan sadece yanıp soyulması nasıl mümkün olabiliyordu? Saçları için başının etrafını saracak şekilde örmenin ötesinde bir şey yapmaya zahmet bile etmemişti. Stella'nın annesi bu zor zamanlarda dahi her zaman makyaj malzemeleri kullanır ve saçlarını maşayla kıvırırdı.

Annesi iyi görünmek için *çabalamıyordu* bile. Giydiği elbise ona en az bir beden büyüktü ve uzun boyunu, zayıflığını iyice vurguluyordu.

"Sana yeni bir elbise dikemediğim ve en azından yeni çoraplar alamadığım için üzgünüm. Önümüzdeki sene. Yağmur yağınca."

Loreda annesinin bu sözcükleri nasıl yüksek sesle dile getirebildiğini bile anlayamıyordu. Ondan uzaklaştı ve çene hizasındaki saçlarına verdiği dalgaları, kâküllerini düzeltti. "Babam nerede?"

"Atı arabaya koşuyor."

Loreda döndü. "Gece Stella bizde kalabilir mi?"

"Elbette," dedi annesi. "Ama sabah işlerini halletmen gerekecek."

Loreda o kadar mutlu olmuştu ki annesine gerçekten sarıldı ama annesi ona fazla uzun ve sıkı sarılarak onu da mahvetti.

Loreda hızla geri çekildi.

Annesi üzülmüş gibiydi. "Aşağı in," dedi. "Yiyecekler için büyükannene yardım et."

Loreda odadan dışarı fırladı ve telaşla aşağı indi. Büyükannesi tencere içindeki *minestrone*[3] çorbasını paketlemekle meşguldü. Masanın üstündeki servis tabağında, tatlandırılmış *ricotta* peyniriyle doldurulmuş *cannoli*[4] vardı. İkisi de sadece diğer İtalyan ailelerin yiyeceği şeylerdi.

---

3 İtalyanlara özgü, sebzeli ve erişteli ya da pirinçli bir çorba türü. (yay. n.)

4 İçi peynir dolgulu, bir çeşit İtalyan hamur tatlısı. (yay. n)

Loreda üstünü bir el beziyle örttüğü tatlı tepsisini dışarıdaki arabaya taşıdı. Arabanın arkasına tırmanıp babasının yanına oturdu, babası kolunu kızının omzuna atıp ona sıkıca sarıldı. Büyükannesi ve büyükbabası da ön taraftaki yerlerini aldılar. Arabanın arka tarafına son tırmanan annesi oldu.

Annesine sokularak oturan Ant durmadan konuşuyor, tiz sesi kasabaya yaklaştıkça heyecandan yükseliyordu. Loreda babasının alışılmadık bir şekilde sessiz olduğunu fark etti.

Etrafında hiçbir şey olmayan dümdüz bir ovanın üstüne kurulmuş küçük bir kasaba olan Lonesome Tree ufukta görünmüştü.

Bulutsuz, mavi gökyüzüne sadece su kulesi yükseliyordu.

Bir zamanlar vatanseverlik kasabada çok revaçtaydı. Loreda yaşlı adamların her toplantıda sürekli Büyük Savaş'tan bahsettiklerini hatırlıyordu. Kim savaşmıştı, kim ölmüştü ve birlikleri besleyecek buğdayı kim yetiştirmişti? O zamanlar Öncü Yerleşimciler Günü çiftçilerin kendileriyle duydukları gururun ifadesi ve sıkı çalışmalarının bir kutlamasıydı. *Amerikalılar! Refah!* Ana caddedeki dükkânlar kırmızı, beyaz ve mavi flamalarla süslenir, çiçek saksılarına Amerikan bayrakları dikilir ve vitrinlere vatan sevgisi temalı sloganlar yazılırdı. Erkekler toplanıp içki ve sigara eşliğinde, savaşı kazandıkları ve otlakları çiftliklere dönüştürdükleri için birbirlerini tebrik ederlerdi. Bütün işi kadınlar yaparken onlar ev yapımı içkiler içer, keman ve gitar çalarlardı.

Ya da en azından Loreda böyle görürdü. Kutlamadan bir önceki hafta annesi ve büyükannesi evde daha fazla makarna yapar, daha fazla çamaşır yıkar, giyilecek her giysi parçasını yamalar ya da tamir ederdi. Günler zorlu, para az olsa da anneleri çocuklarının iyi görünmesini isterdi.

Bugün flamalar asılmamıştı (ya hava çok sıcak olduğu ya da sonunda bir kadın çıkıp, *ne gerek var*, dediği için olsa gerekti), çiçek saksılarında çiçek ya da bayrak, vitrinlerde vatan sevgisi temalı sloganlar yoktu. Loreda bunların yerine, Hoover bayrağı denilen şekilde ters yüz edilip dışarı sarkıtılmış boş cepleriyle

paçavralar içinde tren deposunda toplanmış yoksul, gezgin işçileri gördü. Delikli ayakkabılara da Hoover ayakkabısı denirdi. Herkes Büyük Buhran'ın suçlusunun kim olduğunu biliyordu ama bu durumun nasıl düzeltileceği konusunda kimsenin bir fikri yoktu.

Ana cadde boyunca toynak tıkırtıları eşliğinde ilerlediler. Park edilmiş sadece iki araba vardı. İkisi de bankacılara aitti. Çok çalışan insanları hileyle topraklarından ettikleri, sonra da topu atıp kapılarını kapatarak insanların güvende olduğunu sandıkları paralara el koydukları için bugünlerde onları tanımlamak için bankacı ve gangster kelimelerinin birleşiminden oluşan "bankster" kelimesi kullanılıyordu.

Büyükbabası at arabasını okul binasının önüne çevirip durdu.

Loreda açık kapıdan yayılan müziği ve yere vurulan ayakların seslerini duydu. Arabadan aşağı atladı ve hızlı adımlarla okula girdi.

İçeride parti çoktan hareketlenmişti. Bir köşede toplama bir orkestra müzik çalıyor, birkaç çift dans ediyordu.

Sağ tarafta yiyecek masaları vardı. Çok fazla şey yoktu ama Loreda yıllarca süren kuraklığın ardından kadınların bu şölen için ne kadar endişelendiklerini ve nasıl uğraştıklarını biliyordu.

"Loreda!"

Loreda ona doğru yaklaşan Stella'yı gördü. Her zaman olduğu gibi salonda Stella ve kız kardeşi Sophia dışında yeni ve şık parti elbiseleri giymiş kimse yoktu.

Loreda belli belirsiz bir kıskançlık sızısı duydu ama o duyguyu hemen bir kenara itti. Stella onun en yakın arkadaşıydı. Elbiseler kimin umurundaydı ki?

Loreda ve Stella her zamanki gibi bir araya geldiler, el ele tutuşup başlarını birbirlerine doğru eğdiler.

"Anlat bakalım, ne var ne yok gündüz güzeli?" dedi Loreda kimsenin bilmediği bir şeyi bilir gibi görünmeye çalışarak.

"Benim dünyadan haberim yok, bilmiyor musun?" dedi Stella.

Stella'nın anne ve babası kızların arkasından geldiler ve Martinelli'lerle konuşmak için durdular.

Loreda, Bay Deveraux'nun, "Kayınbiraderimden bir kart daha geldi," dediğini duydu. "Oregon'daki demiryollarında iş varmış. Bunu bir düşünmelisiniz Tony. Rafe."

Kadınların bir görüşü olamazmış gibi.

Ve büyükbabasının yanıtı. "Gittiği için kimseyi suçlamam Ralph. Ama bize göre değil. Bu topraklar..."

Yine mi aynı şey? Topraklar.

Loreda, Stella'yı yetişkinlerden uzaklaştırdı.

Ant bir böcek gibi görünmesine neden olan bir gaz maskesiyle koşarak yanlarından geçti. Loreda'ya çarptı, kıkırdadı ve uçar gibi kollarını iki yana uzatarak, koşarak uzaklaştı.

"Kızıl Haç çocuklar toz fırtınalarında taksın diye bankaya büyük bir kutu gaz maskesi bağışlamış. Annem bu akşam maskeleri dağıtıyor."

"Gaz maskesi," dedi Loreda kafasını sallayarak. "Tanrım."

"Babam durumun gittikçe kötüleştiğini söylüyor."

"Gaz maskelerini konuşmayalım. Tanrı aşkına, partideyiz," dedi Loreda. Uzanıp Stella'nın ellerini tuttu. "Annem senin bu akşam bizde kalabileceğini söyledi. Kütüphaneden dergiler aldım. Clark Gable'ın fotoğrafını görünce başın dönecek."

Stella geri çekildi, gözlerini kaçırdı.

"Sorun ne?"

"Banka kapanıyor," dedi Stella.

"Ah."

"Jimmy dayım, hani Portland, Oregon'daki... Babama bir kartpostal göndermiş. Demiryollarının işçi aldığını ve orada toz fırtınası olmadığını söylüyor."

Loreda bir adım geri çekildi. Devamını duymak istemiyordu.

"Gidiyoruz."

DOKUZ

Loreda odasının penceresinden dışarı sarktı ve sıkıntıyla çığlık attı. Aşağıdaki tavuklar da gıdaklayarak ona cevap verdiler. "Uçun gidin şuradan aptal kuşlar. Burada öldüğümüzü göremiyor musunuz?"

Stella gidiyordu.

Loreda'nın Lonesome Tree'deki en yakın –ve tek– arkadaşı gidiyordu.

Odası üstüne üstüne geliyordu, nefes alamayacağı kadar küçülmüştü sanki. Aşağı indi. Ev sessizdi, çatlaklardan içeriye rüzgâr dolmuyor, tahtalar temelinden sarsılmıyordu.

Karanlıkta kolayca hareket edebiliyordu. Son bir ay içinde kapalı devre telefonu kapattırmışlardı –bunun için para yoktu– ve şimdi burada gerçekten tek başlarına kalmışlardı. Loreda ön kapıyı bulup dışarı çıktı. Parlak ay, ambarın çatısını gümüşi bir ışıkla yıkamıştı.

Güneşte pişmiş toprak ve tavuk gübresi kokusuna bir şey daha karışıyordu. Sigara dumanı? Loreda kokuyu takip ederek çiftlik evinin yan tarafına dolaştı.

Değirmenin altında bir sigaranın kırmızı ateşinin yükselip alçaldığını gördü. *Baba.* Demek o da uyuyamamıştı.

Loreda babasına yaklaşınca kırmızı gözlerini ve yanaklarındaki gözyaşı izlerini gördü. Babası tek başına karanlıkta oturmuş, sigara içerek ağlıyordu. "Baba?"

"Hey, minik kuzu. Beni yakaladın."

Babası rahat görünmeye çalışıyordu ama böyle açıkça numara yapması Loreda'ya kendini daha da kötü hissettirdi. Ona gerçeği söyleyeceğine inandığı tek bir kişi varsa o da babasıydı. Ama şimdi durum babasını *ağlatacak* kadar kötüydü.

"Deveraux'ların gideceğini duydun mu?"

"Çok üzgünüm Lolo."

"Ben artık çok 'üzgünüm'lerden bıktım," dedi Loreda. "Biz de gidebiliriz. Deveraux'lar, Mounger'lar ve Mull ailesi gibi. Buradan gidebiliriz."

"Bu akşam herkes gitmekten bahsediyordu. İnsanların çoğu büyükannen ve büyükbaban gibi. Gitmektense burada ölmeyi yeğliyorlar."

"Burada *gerçekten* ölebileceğimizin farkında değiller mi?"

"Ah, inan bana, farkındalar. Bu akşam büyükbaban şöyle dedi... Tamamen kendi sözleriyle söylüyorum: *Beni buraya gömün çocuklar. Hiçbir yere gitmiyorum.*" Rafe sigara dumanını üfledi. "Bunu bizim geleceğimiz için yaptıklarını söylüyorlar. Bu toprak parçası bizim isteyebileceğimiz tek şeymiş gibi."

"Belki onları gitmeye ikna edebiliriz."

Babası güldü. "Belki Milo'nun da kanatları çıkar ve uçup gider."

"Onlarsız gidemez miyiz? Bir sürü insan gidiyor. Sen her zaman buranın her şeyin mümkün olduğu Amerika olduğunu söylersin. California'ya gidebiliriz. Ya da Oregon'daki demiryolunda iş bulabilirsin."

Loreda ayak sesleri duydu. Sonra eski sabahlığı ve iş botlarıyla, saçları darmadağınık bir halde annesi göründü.

"Rafe," derken kaçıp gitmiş olmasından korkmuş gibi, rahatlamış görünüyordu. Annesinin, babasını sürekli göz hapsinde tutması çok acınası bir durumdu. Hepsini. Bir anneden çok polis gibi davranıyor, her şeyin tadını kaçırıyordu. "Uyanınca yokluğunu fark ettim. Sandım ki..."

"Buradayım," dedi babası.

Annesinin gülümsemesi de diğer her şeyi gibi cılızdı. "İçeri girin. İkiniz de. Geç oldu."

"Tamam Els," dedi babası.

Loreda babasının sesinin bu kadar yenik çıkmasından, annesi etraftayken ateşinin bir anda sönmesinden nefret ediyordu. Annesi o üzgün ve acı çeker gibi bakışlarıyla herkesin içindeki yaşama sevincini emiyordu.

"Hep senin yüzünden."

"Bu kez kabahatim ne Loreda? Hava durumu mu? Büyük Buhran mı?"

Babası Loreda'ya dokundu ve *yapma*, der gibi başını iki yana salladı.

Annesi bir an durup Loreda'nın konuşmasını bekledi ama sonra dönüp eve doğru yürüdü.

Babası da arkasından gitti.

"Gidebiliriz," dedi Loreda onu duymamış gibi yürümeye devam eden babasına. "Her şey mümkün."

Ertesi sabah Elsa şafaktan önce uyandı ve yatakta Rafe'in tarafını boş buldu. Demek yine ambarda uyumuştu. Son zamanlarda ambarı onunla olmaya tercih ediyordu. Elsa iç geçirerek giyindi ve odasından çıktı.

Karanlık mutfakta Rose elleri kuyudan taşıyıp lavaboya boşalttığı suyun içinde, tezgâhın başında duruyordu. Yanındaki tezgâhta büyük, çatlak bir karıştırma kâsesi el havlularının üstünde kurumaya bırakılmıştı. Elsa'nın geceleri mum ışığında kendi

elleriyle Rafe'in en sevdiği renklerde işlediği havlular. Kusursuz bir yuva yaratmanın mutlu bir evliliğin cevabı olduğunu sanmıştı. Lavanta kokan temiz çarşaflar, nakışlı yastık kılıfları, el örgüsü atkılar. Saatlerini bu tür işlere vermiş, kalbini ve ruhunu el işlerine akıtmış, söyleyemediği sözcükleri dile getirmek için iplikleri kullanmıştı.

Ocağın üstündeki kahve demliğinden odaya insanı rahatlatan bir aroma yayılıyordu. Masanın üstünde nohut unundan yapılmış dikdörtgen şeklinde *panelle*'lerle dolu bir tepsi duruyordu ve ocağın üstündeki dökme demir tavada bir yemek kaşığı zeytinyağı vardı. Onun yanındaki tencerede yulaf lapası fokurduyordu.

"Günaydın," dedi Elsa. Çekmeceden bir spatula aldı ve *panelle*'lerden ikisini sıcak yağın içine bıraktı. Bunlar, üzerlerine konserve limon suyu sıkılarak sandviç şeklinde yiyecekleri öğle yemekleriydi.

"Yorgun görünüyorsun," dedi Rose yumuşak bir sesle.

"Rafe iyi uyumuyor."

"Geceleri ambarda içki içmeyi bıraksa çok iyi olur."

Elsa kendine bir fincan kahve aldı ve okka gülü desenli duvar kâğıdına yaslandı. Zeminde muşambanın soyulduğu köşe gözüne takıldı. Sonra *panelle*'leri çevirmek için döndü ve güzelce kızardıklarını gördü.

Rose yanına geldi ve kızartma işini devraldı.

Elsa tereyağı yayığını parçalarına ayırmaya başladı. Yıkanmaları, kaynatılmaları ve numara sırasına göre birleştirildikten sonra yayığın bir sonraki kullanım için hazır edilmesi gerekiyordu. Kafa dağıtmak için kusursuz bir işti.

Bir kırkayak saklandığı köşeden çıkıp tezgâhın üstüne fırladı. Elsa bir bıçak alıp kırkayağı parçalara ayırdı. Evi kırkayaklarla, örümceklerle ve diğer haşerelerle paylaşmak sıradan bir hal almıştı. Büyük Ovalar'da yaşayan her canlı toz fırtınalarından saklanacak bir delik arıyordu.

Güneş doğana ve çocuklar odalarından çıkana kadar hoş bir sessizlik içinde işlerini yapmaya devam ettiler.

"Karınlarını ben doyururum," dedi Rose. "Neden Rafe'e biraz kahve götürmüyorsun?"

Elsa kayınvalidesinin anlayışına minnet duydu. Gülümseyerek, "Teşekkürler," dedi ve kocasına bir fincan kahve doldurup dışarı çıktı.

Güneş bulutsuz, bebek mavisi gökyüzünde sapsarı parlıyordu. Elsa arazinin aldığı son hasarlar yerine –kırık çit direkleri, zarar gören değirmen, gittikçe büyüyen toz toprak yığınları– iyi haberlere odaklandı. Elini çabuk tutarsa bugün çamaşır yıkayabilir, her şeyi bembeyaz yapabilirdi. İpe asılmış temiz çarşafların, ruhuna iyi gelen bir tarafı vardı. Belki de sadece ailesinin hayatını iyileştiren bir şey yapmanın getirdiği bir rahatlamaydı bu. Kimse fark etmese bile.

Tony değirmenin kollarından birini tamir ediyordu ve çekicinin *tak tak*'ları uçsuz bucaksız kahverengi düzlükte yankılanıyordu.

Rafe, Elsa'nın onu bulmayı en son bekleyeceği yerdeydi: aile mezarlığı. Yamulmuş çitlerle çevrili küçük bir toprak parçası. Bir zamanlar pembe gündüzsefalarının beyaz çitlere sarıldığı, mavi yeşil manda otlarıyla kaplı güzel bir bahçesi vardı. Elsa her pazar yağmur, sıcak ya da kar demeden orada bir saat geçirirdi ama son zamanlarda mezarlığa pek sık uğramıyordu. Her zamanki gibi mezar taşları ona kaybettiği oğlunu, karnındayken onun için kurduğu hayalleri ve zamanla yumuşayan ama asla tam olarak geçmeyen o acıyı hatırlatmıştı.

Kırık bir menteşenin ucundan sarkan kapıyı açtı. Zeminde kimi kırık, kimi hırçın rüzgârla yerinden sökülmüş düzinelerce beyaz çit kazığı duruyordu.

Toprağın içinden dört gri mezar taşı yükseliyordu. Üçü Rose ile Tony'nin çocuklarına aitti –hepsi kızdı– ve bir de Lorenzo vardı.

Rafe oğlunun mezar taşının yanına çömelmişti. *Lorenzo Walter Martinelli, d. 1931, ö. 1931.*

Elsa da yanına çömeldi ve elini omzuna koydu.

Rafe ona döndü. Elsa kocasının gözlerinde hiç bu kadar büyük bir acı görmemişti, yeni doğan oğullarını gömdükleri zaman bile. Rafe o nefes almayan küçücük çocuğu kollarının arasında tutup kaybı için gözyaşı dökerken daha yirmi sekiz yaşındaydı. Elsa'nın bildiği kadarıyla buraya bir daha hiç gelmemiş, mezarın başında hiç diz çökmemişti.

"Onu ben de özlüyorum," dedi Elsa kelimelere biraz takılarak.

"Bizim Orloff son sığırını da bu hafta kesmiş. Zavallıcığın içi toz toprak doluymuş."

"Evet." Elsa konunun tuhaf bir şekilde değişmesine şaşırmıştı.

"Ant bana neden karnının sürekli ağrıdığını sordu. Ona toprağın onu öldürdüğünü nasıl söyleyebilirim?" Rafe ayağa kalktı, karısını da elinden tutup kaldırdı. "Gidelim."

"Gidelim mi?"

"Batıya. California'ya. İnsanlar her gün gidiyor. Orada demiryolunda iş var diyorlar. Belki FDR'nin[5] programına da uygun bulunurum. Sivil Koruma Birlikleri'nde."

"Benzin paramız yok."

"Yürüyebiliriz. Trenlere atlarız. İnsanlar bizi arabalarına alır. Oraya ulaşırız. Çocuklar dayanıklı."

"*Dayanıklı mı?*" Elsa onun elinden kurtulup bir adım geri çekildi. "Ayaklarına uygun ayakkabıları yok. Paramız yok. Yiyeceğimiz yok. Hooverville[6] fotoğraflarını gördün, oraların nasıl olduğunu biliyorsun. Anthony yedi yaşında. Sence ne kadar yürüyebilir? Hareket halindeki bir trene atlamasını mı bekliyorsun?"

"California farklı," dedi Rafe inatla. "Orada işler var."

---

5 O dönemin ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in adının kısaltması. (ç. n.)

6 Amerika'da Büyük Buhran sırasında evsiz insanlar tarafından inşa edilen gecekondu kasabası. (yay. n.)

"Annen ve baban hiçbir yere gitmez. Bunu biliyorsun."

"Onlarsız gideriz?" Rafe bunu bir cümle değil, soru gibi vurgulamıştı ve Elsa, kocasının ona bunu sorduğu için bile ne kadar utandığını gözlerinden okuyabiliyordu.

"Onlarsız gitmek mi?"

Rafe elini saçlarının arasından geçirdi ve buğday tarlalarına, arazilerinin üstünde şimdiden yerlerini almış mezarlara baktı. "Bu kahrolası rüzgâr ve kuraklık onları öldürecek. Bizi de öldürecek. Buna daha fazla dayanamam. Yapamam."

"Rafe... Ciddi olamazsın."

Bu arazi onun mirası, gelecekleri, çocuklarının geleceğiydi. Çocuklar bu topraklarda geçmişlerini, kim olduklarını ve kimlerden geldiklerini bilerek büyüyeceklerdi. Verimli geçirilen bir günün getirdiği gururu öğreneceklerdi. Bir yere *ait* olacaklardı. Rafe bir yere ait olmamanın nasıl bir his olduğunu, nasıl bir acı verdiğini bilmiyordu ama Elsa biliyordu ve bu kalp kırıklığını çocuklarına asla yaşatmayacaktı. Burası onların *yuvasıydı.* Zor zamanların er ya da geç bittiğini biliyor olmalıydı. Toprağın dayandığını. Tony ile Rose'u burada yalnız bırakmayı nasıl düşünebilirdi? Vicdansızlık olurdu bu, düşünülemezdi bile. "Yağmur yağdığı zaman..."

"Tanrım, bu cümleden nefret ettim," dedi Rafe, Elsa'nın ondan hiç duymadığı kadar iğneleyici bir tonla.

Elsa kocasının gözlerindeki acıyı, hayal kırıklığını, öfkeyi görebiliyordu.

Ona uzanmak ve dokunmak istedi ama cesaret edemedi. *Seni seviyorum*, cümlesi kurumuş boğazında yandı. "Ben sadece düşündüm ki..."

"Ne düşündüğünü biliyorum."

Rafe arkasına bile bakmadan oradan uzaklaştı.

Git. Bu topraklardan vazgeç ve hiçbir şey almadan yürü git.

Gerçekten *yürüyerek*. Elsa saatler sonra, karanlık çöktükten sonra bile hâlâ bunu düşünüyordu.

Batıya yönelen işsiz, evsiz, gezgin işçiler ve göçmenler güruhuna katıldığını hayal bile edemiyordu. O trenlere atlamanın tehlikeli olduğunu, bacakların ve ayakların kesilebildiğini, devasa metal tekerlekler altında bedenlerin ortadan ikiye bölündüğünü duymuştu. Üstelik yol boyunca suç eksik olmuyordu. Vicdanlarını aileleriyle birlikte geride bırakmış kötü adamlar vardı. Elsa cesur bir kadın değildi.

Yine de...

Kocasını seviyordu. Onu sevmeye, onurlandırmaya ve ona itaat etmeye yemin etmişti. Elbette "peşinden gitmesi" anlaşılır bir şeydi.

Ona, *California'ya gideriz*, mi demesi gerekirdi? En azından bu konuyu konuşması. Belki baharda. Yağmur yağar da mahsul alırlarsa benzin paraları da olurdu.

Ve Tanrı biliyordu ya, Rafe burada mutsuzdu. Loreda da öyle.

Belki de gidebilirlerdi, hep birlikte. Sonra kuraklık son bulunca geri dönerlerdi.

Neden olmasın?

Toprak onları beklerdi.

En azından Elsa bunu onunla doğru düzgün tartışabilir, Rafe'e onun eşi olduğunu, bir ekip olduklarını ve bunu yeterince istiyorsa kendisinin de ona uyacağını anlatabilirdi. Zamanla çok sevdiği bu araziden, edindiği tek yuvadan ayrılacağını.

Onun için.

Eski geceliğinin üstüne, omzuna bir şal attı, ön kapıda duran lastik çizmeleri ayağına geçirip dışarı çıktı.

Rafe neredeydi acaba? Tek başına değirmende oturmuş hayal kırıklıklarına mı kafa yoruyordu? Yoksa arabaya atlamış, barda oturup viski içmek için Silo'ya mı gitmişti?

Saat dokuza yaklaşıyordu ve çiftlik sessizdi.

Evdeki tek ışık, Loreda'nın üst kattaki odasından geliyordu. Kızı tıpkı onun yaşındayken Elsa'nın da yaptığı gibi yatağında kitap okuyordu. Elsa avluya çıktı. O geçerken tavuklar uyuşuk uyuşuk doğrulsalar da hemen sakinleştiler. Elsa kayınvalidesi ile kayınpederinin odasından gelen müzik sesini duydu. Tony keman çalıyordu. Elsa, Tony'nin zor zamanlarda Rose'la müzik aracılığıyla konuştuğunu bilirdi. Bu ona hem geçmişlerini hem geleceklerini hatırlatırdı ve bir, *seni seviyorum*, deme şekliydi.

Rafe'i karanlıkta ağılın yanında gördü. Ağılın siyah tirizlerine yaslanmış karanlık silüeti, büyümekte olan ayın gümüşi ışığıyla aydınlanıyordu. Sigarasının turuncu ucu gibi.

Ayak seslerini duyduğu anlaşılıyordu.

Rafe yaslandığı yerden doğruldu, sigarasını söndürdü ve içilmemiş kısmı gömleğinin cebine attı. Tony'nin aşk şarkısının ezgisi onlara kadar geliyordu.

Elsa kocasının karşısında durdu. Küçücük bir hareket, elini omzuna koyması için yeterliydi. Rengi solmuş mavi gömleğinin bu uzun ve sıcak günün ardından hâlâ ılık olduğunu biliyordu. Kocasının sahip olduğu her giysiyi o dikmiş, yıkamış ve katlamıştı; her birinin nasıl bir his verdiğini ezbere bilirdi.

Kocasına vücudundan yayılan sıcaklığı hissedecek, nefesindeki viski ve sigara kokusunu alacak kadar yakın dururken aralarında engin bir okyanus varmış gibi uzak hissedebilmesi nasıl mümkün olabilirdi?

Rafe, Elsa'yı elinden tutup kollarının arasına çekerek şaşırttı.

"İlk gecemizi hatırlıyor musun? Hani Steward'ın ambarının önünde, kamyonette?"

Elsa ne yapacağını bilemeyerek başını salladı. Bunlar konuştukları şeyler değildi.

"Bana cesur olmak istediğini söylemiştin. Ben sadece... başka bir yerde olmak istiyordum."

Elsa ona baktı ve acısını gördü. Onun da içi sızladı. "Ah, Rafe."

Rafe onu dudaklarından, diliyle tadını alarak uzun uzun öptü. "Öpüştüğüm ilk kadın sendin," dedi ona bakacak kadar geri çekilirken. "O zamanki halimi hatırlıyor musun?"

Bu, Rafe'in o güne dek söylediği en romantik şeydi ve Elsa'nın içini umutla doldurdu. "Her zaman," diye fısıldadı.

Tony'nin müziği kesilmiş ve ardında ağır bir sessizlik bırakmıştı. Böcekler kesik kesik şarkılarına başlamışlardı. Atlar ağılda ruhsuz bir şekilde dolaşıyor, burunlarını çite vurarak aç olduklarını anlatmaya çalışıyorlardı.

Gece simsiyah, uçsuz bucaksız gökyüzü yıldızlarla doluydu. Belki de Elsa'nın yukarıda gördükleri başka kâinatlardı.

Gece güzeldi, romantikti ve ikisi sadece şu anda, koskoca gezegende gecenin sesleriyle baş başa olabilirlerdi.

"California'yı düşünüyorsun," dedi Elsa konuşmayı başlatmak için doğru sözcükleri bulmaya çalışarak.

"Evet. Ant'in bin beş yüz kilometreyi kötü ayakkabılarla nasıl yürüyeceğini. Bir yerlerde ekmek kuyruğunda beklediğimizi. Haklıydın. Gidemeyiz."

"Belki baharda..."

Rafe onu bir öpücükle susturdu ve "Yatağına git," diye mırıldandı. "Birazdan ben de gelirim."

Elsa, Rafe'in onu bırakıp geri çekildiğini hissetti. "Rafe, bence bunu konuşmamız..."

"Korkma Elsa," dedi. "Birazdan yatağa geleceğim. O zaman konuşuruz. Şimdi hayvanlara su vermeliyim."

Elsa onu durdurmak ve söyleyeceklerini dinlemesini sağlamak istedi ama bu tür bir cesaret gösterisi onu aşıyordu. Rafe üzerindeki etkisinin zayıflığından hep için için korkmuştu. Şimdi o etkiyi sınayamazdı.

Ama bu gece ona ulaşmaya çalışacak, hep hayalini kurduğu bir yakınlıkla dokunacaktı. Kendi hatası olan ne varsa aşacak ve sonunda kocasını hoşnut edecekti.

Bunu yapacaktı. Ve sevişmeleri bitince onunla beraber gitme konusunu ciddi ciddi konuşacaktı. Daha da önemlisi onu dinleyecekti.

Odalarına döndü ve volta atmaya başladı. Sonunda pencereye gitti, camı ve pervazını örten kirli paçavraları, gazete kâğıtlarını söktü.

Değirmenin âdeta bir çiçeği andıran ve mücevherlerle bezeli gece göğüne doğru yükselen silüetini gördü.

Rafe oradaydı. Yaslandığı değirmenle neredeyse tek vücut olmuştu. Sigara içiyordu.

Elsa yatağa girdi, yorganı üstüne çekti ve kocasını bekledi.

Gözlerini açtığında gün doğmuştu ve kahve kokusu alıyordu. Kahvenin zengin ve buruk aroması onu yatağının konforundan ayrılmaya zorladı. Saçlarını parmaklarıyla düzelttikten sonra, Rafe'in gece yine yatağa gelmemiş olmasının verdiği kırgınlığı bir kenara itmeye çalışarak gündelik elbisesini giydi.

Saçlarını tekrar örüp başının arkasına doladı ve tokayla tutturup üstüne eşarbını bağladı.

Çocuklara baktıktan sonra –cumartesi sabahı olduğu için onları rahatsız etmedi– önceki gecenin patates suyuyla dolu bir tencerenin ekmek yapmak için kenara ayrıldığı mutfağa indi.

Tek kahvaltılıkları olan buğday lapasını ocağa koydu. Tanrı'ya şükür hâlâ süt veren bir inekleri vardı.

İkinci kattaki odasından uyku mahmuru halde ilk çıkan Loreda oldu. Küt kesimli siyah saçları kuş yuvası gibi dağınıktı. Yüzünde yer yer güneş yanıkları göze çarpıyordu. "Buğday lapası. Harika," dedi buz kutusuna giderken. Kutuyu açıp içinde biraz krema olan sarı, metal sürahiyi çıkardı ve benekli kâse ve tabakların tozlanmasın diye ters kapatıldığı muşamba kaplı masaya getirdi. Üç kâseyi düz çevirdi.

Sonra Ant geldi ve ablasının yanındaki sandalyeye otururken, "Pankek istiyorum," diye mırıldandı.

"Buğday lapana biraz mısır şurubu koyarım," dedi Elsa.

Elsa lapayı kâselere koydu, üstüne biraz krema ve mısır şurubu döktükten sonra iki bardağa soğuk süt doldurdu.

Çocuklar konuşmadan kahvaltı ederlerken Elsa ambara yöneldi. Rüzgâr ve yer değiştiren kum, manzarayı bir gecede tekrar değiştirmiş, arazinin içinden geçen dev çatlağı büyük ölçüde doldurmuştu.

Elsa domuz ağılının önünden geçerken, kalan son domuzlarının uyuşuk bir halde sert toprağın üstünde tembel tembel yattığını ve uzun süredir kullanılmayan, yarısına kadar kuma gömülmüş John Deere tohum ekme makinesini gördü. Biraz ötedeki meyve bahçesinde ise Rose çatlamış toprağın üstünde elma arıyordu.

Ahırda iki inekleri yan yana durmuş, acı acı böğürüyordu. Kaburgaları sayılıyordu, karınları içlerine göçmüştü ve derilerinde su toplamış yaralar açılmıştı. Elsa birkaç sene önce ineklerden daha genç olanın, Bella'nın doğduğu zamanı hatırladı. Annesi doğumda öldüğü için yavruyu biberonla beslemişti. Rose ona biberon yapmayı ve titrek buzağıya sütü nasıl içireceğini öğretmişti. Bella bugün bile zaman zaman evcil bir hayvan gibi Elsa'nın peşinde dolaşırdı.

"Hey, Bella," dedi Elsa ineğin çöküк karnını okşayarak.

Bella kir pas içindeki iri kahverengi gözleriyle ona baktı ve yakınır gibi böğürdü.

"Biliyorum," dedi Elsa çit direğinde asılı duran kovayı alırken.

Bella'yı ambarın nispeten daha serin olan iç kısmına götürdü, ortadaki direğe bağladı ve süt sağma taburesini çıkardı. Samanın yarısının tükendiği samanlığa bakmaktan kendini alamadı. Rafe'in dün gece yine orada uyuduğundan emindi. Yine.

Elsa süt sağmayı hep çok sevmişti. Başlangıçta süt sağmaya alışması biraz zaman almıştı, tekniği kapmaya çalışırken Rose'un cık cıklamalarına bolca maruz kalmıştı ama sonunda ustalaşmıştı

ve artık en sevdiği işlerden biriydi. Bella'nın yanında olmayı, taze sütün kokusunu, ilk süt kovaya fışkırdığı zaman çıkan tıngırtıyı seviyordu. Hatta sonrasında taze ve ılık sütü eve taşıyıp separatöre boşaltmayı, makineyi eliyle çevirip yoğun, sarı kremayı ayırmayı, sütün yağlı kısmını ailesine ayırdıktan sonra, yağı alınmış kısmı hayvanlara ayırmayı bile seviyordu.

Elsa ineğin doğru düzgün dolmamış memelerine uzandı ve rüzgârdan çatlamış meme uçlarına usulca dokundu.

İnek acıyla böğürdü.

"Özür dilerim Bella," dedi Elsa. Olabildiğince yumuşak davranarak memeye tekrar dokundu ve yavaşça aşağı çekti.

Ekşi kokulu, kahverengi bir süt aktı. Beyaz ve kullanılabilir süte ulaşmak her gün biraz daha uzun sürüyordu sanki. Sağılan ilk kısım her zaman böyle kirli oluyordu. Elsa kahverengi sütü boşalttı, kovayı temizledi ve tekrar denedi. Bella'nın inlemeleri ne kadar acı verici olursa olsun, temiz süte ulaşmak ne kadar uzun sürerse sürsün Elsa asla pes etmezdi.

İhtiyaçları olandan daha az süt almış halde işi bittiğinde zavallı ineği tekrar ahıra aldı.

Atların bölmelerinin önünden geçerken Milo ve Bruno kişneyip tahtayı yemeye çalışır gibi kapıyı dişlediler.

Elsa ambarın kapısını arkasından kapatırken bir silah sesi duydu.

Ne olmuştu acaba?

Döndü ve kayınpederini domuz ahırında gördü. Son domuzları sendeleyerek yere yığılırken Tony elindeki tüfeği indirdi.

"Tanrı'ya şükür," diye mırıldandı Elsa. Çocuklar et yiyecekti.

Ölü domuzu bir el arabasına yükleyip parçalamak için ambara doğru hareket eden kayınpederine el salladı.

Bir diken yumağı esintiyle yuvarlanarak yanından geçti. Elsa'nın bakışları kuraklığın ve rüzgârın ortasında her şeye rağmen inatla büyüyen deve dikenlerine çevrildi. Başka hiçbir şey olmayınca inekler onları yiyordu. Tabii atlar da.

Elsa sütü eve bırakıp tekrar dışarı çıktı ve ambar ile çit arasında kalan toprak alana baktı. Rüzgâr onu durdurmaya çalışır gibi başındaki eşarbı çekiştiriyordu.

Diken yumakları iğnelerden ve kuru saplardan ibaretti ve pek yeşil değildiler. İnce. Sert. İğne gibi sivri dikenler.

Elsa önlüğünün cebinden çıkardığı eldivenleri taktı. Önlüğünü leğen gibi önüne açarak sivri dikenli uçların arasından uzandı ve yeşil bir sürgün kopardı.

Tadına baktı.

Hiç fena değil. Belki bunu zeytinyağı, şarap, sarımsak ve diğer otlarla pişirebilirlerdi. Tadı enginara benziyor olabilir miydi? Tony enginara bayılırdı. Ya da belki de turşularını kurmak iyi bir fikir olabilirdi.

Yarın herkesi bu sürgünleri toplamaya çıkaracak ve bunları saklamanın bir yolunu bulacaktı.

Öğle saatlerinde önlüğünün aldığı kadar sürgün toplamış olarak eve geri döndü.

Çocukları ve Tony'yi öğle yemeği için masanın başında buldu.

"Biraz üzüm buldum," dedi Ant, işlere katkı sağladığı için ağzı kulaklarına varmış halde sandalyesinde zıplayarak.

Elsa oğlunun saçlarını karıştırdı ve dokusunu parmaklarının ucunda hissetti. "Bu akşam tanıdığım küçük bir oğlan banyo yapacak."

"Mecbur muyum?"

Elsa gülümsedi. "Kokunu buradan alabiliyorum. Evet."

Tony şapkasını çıkarınca alnındaki güneş görmemiş beyaz kısım açığa çıktı. Koca bir fincan çayı iki yudumda içtikten sonra ağzını elinin tersiyle sildi.

O sırada Rose mutfağa girdi ve kocasına bir kadeh kırmızı şarap doldurdu.

Tony *arancini* tabağına daldı. Ailenin en sevdiği yemekti bu. *Pancetta* ve sarımsakla tatlandırılmış domates sosunda yüzen peynir dolgulu pirinç topları.

Elsa diken sürgünlerini bir kâseye boşaltıp lavabonun yanına bıraktı.

"O ne?" diye sordu Rose ellerini önlüğüyle kurularken.

"Deve dikeni. Sanırım onları yenilebilir hale getirmenin bir yolunu bulabilirim. Tatları enginara benziyor."

Rose iç geçirdi. "İş bu noktaya geldi. İtalyanlar at yemi yiyor. *Madonna mia.*"

"Rafe nerede?" dedi Elsa etrafına bakarak. "Onunla konuşmam gerek."

"Bugün onu hiç görmedim," dedi Ant. "Ben de aradım."

Elsa verandaya çıktı. Öğle yemeğini haber veren çanı çaldı ve çiftliğe bakınarak bekledi.

Atlar ve araba yerinde olduğuna göre Rafe kasabaya gitmemişti.

Belki de odalarındaydı.

Tekrar içeri girdi ve yatak odalarına gitti. Güneş solgun, beyaz duvarları altın rengine boyamıştı. İsa'nın kocaman, çerçeveli bir portresi ona bakıyordu.

Odada kocasıyla paylaştığı yatak, şifonyer ve görüntüsünün yansıdığı oval aynalı tuvalet masasından başka bir şey yoktu. Her şey yerli yerindeydi, sadece...

Yerde yatağın altına doğru izler vardı. Sanki bir şey yatağın altına konmuş ya da yatağın altından çıkarılmış gibi.

Elsa yorganı kaldırıp karyolanın altına baktı. Evlenirken yanında getirdiği valizi ve her ihtimale karşı sakladığı bebek giysilerinin durduğu kutuyu gördü.

Bir şey eksikti. Ama ne?

Daha iyi bakmak için dizlerinin üstüne indi. Eksik olan neydi?

Rafe'in valizi. Yıllar önce üniversiteye gitmek için topladığı valiz. Babası Elsa'yı buraya bırakınca boşalttığı valiz.

Elsa yana baktı. Rafe'in kancalarda asılı duran giysileri de şapkasıyla birlikte gitmişti.

Elsa ağır hareketlerle ayağa kalktı, şifonyere gidip en üst çekmeceyi açtı.

Rafe'in çekmecesini.

Geriye sadece mavi pamuklu kumaştan bir gömlek kalmıştı.

ON

Gecenin bir yarısı tek kelime etmeden gittiğine inanamıyordu. Elsa onunla on üç sene geçirmiş, aynı yatağı paylaşmış, çocuklarını doğurmuştu. Rafe'in ona hiç âşık olmadığını biliyordu ama *bu kadarı?*..

Odasından çıktı, bütün aileyi –onun, onların ailesi– masada sohbet ederken gördü. Ant üzüm bulma hikâyesini tekrar anlatıyordu.

Rose kafasını kaldırdı, Elsa'yı görünce kaşları çatıldı. "Elsa?"

Elsa ona bu korkunç şeyi söylemek istiyordu, biri ona sarılsın istiyordu ama emin olana kadar hiçbir şey söyleyemezdi. Belki de Rafe... bir iş için kasabaya yürüyerek gitmişti.

Bütün eşyalarını yanına alarak.

"Halletmem gereken işler var," dedi Elsa ve Rose'un ona inanmayarak baktığını gördü.

Hızlı adımlarla evden çıkıp Loreda'nın bisikletini aldı. Araç yoluna biriken kalın toprak tabakasının üstünde bacaklarındaki tüm güçle pedal çevirdi. Devrilmiş ağaçların son fırtınada açığa

çıkan ölü dallarından kaçmak için birkaç kez zikzak çizmesi gerekti. Posta kutusunun yanında durup içine baktı. Hiçbir şey yoktu.

Kasabaya giderken bu sıcakta yolda ne bir otomobille ne de bir at arabasıyla karşılaştı. Başının üstündeki telefon tellerine toplanmış kuşlar şakıyordu. Özgürce dolaşan inekler ve atlar yiyecek ve su için yakınırcasına inliyordu. Hayvanları kesemeyen ya da bakımını yapamayan çiftçiler onları kendi başlarının çaresine bakmaları için serbest bırakmışlardı.

Lonesome Tree'ye vardığında Elsa'nın saçları yüzüne düşmemesi için tutturduğu tokalardan kurtulmuştu ve eşarbı terden ıslanmıştı.

Ana caddeye varınca durdu. Bir diken yumağı yanından yuvarlanarak geçerken çıplak bacağını sıyırdı. Lonesome Tree uyuşturulmuş gibiydi. Dükkânlar tahtalarla kapatılmıştı, hiç yeşillik yoktu, kasabaya adını veren kavak ağacı kurumuştu ve sokak boyunca tahtalar rüzgâr tarafından sökülmüştü.

Elsa tren garına doğru pedal çevirmeye devam etti ve oraya varınca bisikletten indi.

Belki de hâlâ içerideydi.

İçeride boş sıralar vardı. Kirli bir zemin. Sadece beyazların kullanabildiği bir çeşme.

Bilet gişesine gitti. Küçük, üstü kemerli bir pencerenin arkasında tozlu, beyaz gömleğinin üstüne siyah kolluk takmış bir adam oturuyordu.

"Merhaba Bay McElvaine."

"Merhaba Bayan Martinelli," dedi adam.

"Kocam yakın zamanda buraya uğradı mı? Bilet aldı mı?"

Adam önündeki kâğıtlara baktı.

"Lütfen, bayım. Sizi sıkıştırmak istemem. Bu benim için zaten yeterince aşağılayıcı bir durum, öyle değil mi?"

"Parası yoktu."

"Nereye gitmek istediğini söyledi mi size?"

"Bunu söylememi istemezsiniz."

"İsterim."

Adam iç geçirerek kafasını kaldırdı. "'Burası dışında nereye olursa,' dedi."

"Öyle mi dedi?"

"Faydası olur mu bilmem ama ağladı ağlayacaktı."

Adam buruşuk, lekeli bir zarf çıkardı ve gişe penceresinin demir parmaklıklarının arasından Elsa'ya uzattı. "Bunu size vermemi söyledi."

"Geleceğimi biliyor muydu?"

"Eşler her zaman gelir."

Elsa sakinleşmek için derin bir nefes aldı. "Yani eğer parası yoksa, belki..."

"Hepsinin yaptığını yaptı."

"Hepsi?"

"Ülkenin dört bir yanında erkekler ailelerini terk ediyor. Aileler çocuklarını ve akrabalarını geride bırakıyorlar. Hiç böyle bir şey görmemiştim. Cimarron County'den bir adam gitmeden önce bütün ailesini öldürmüş."

"Parasız nereye gidiyorlar?"

"Batıya hanımefendi. Çoğu. Kasabadan geçen ilk trene atlıyorlar."

"Belki döner."

Adam iç geçirdi. "Hiçbirinin döndüğünü görmedim."

Elsa tren garının önünde durdu. Patlamasından korkar gibi yavaş hareketlerle Rafe'in mektubunu açtı. Kâğıt kırışık ve tozluydu, mürekkep yer yer nemden dağılmış gibi görünüyordu. Nedeni gözyaşları mıydı yoksa?

Elsa,

Üzgünüm. Sözcüklerin bir öneminin olmadığını, belki de hiçbir şey söylemememden daha kötü olduğunu biliyorum.

Tek bildiğim, burada ölüyorum. Bu çiftlikte bir gün daha geçirirsem kafama silah dayayabilirim. Ben güçsüzüm. Sen güçlüsün. Sen bu toprakları ve bu hayatı benim asla sevemediğim bir şekilde seviyorsun.

Anneme, babama ve çocuklarıma onları sevdiğimi söyle. Hepiniz bensiz daha iyi olacaksınız. Lütfen beni aramayın. Bulunmak istemiyorum. Zaten nereye gittiğimi de bilmiyorum.

Elsa ağlayamadı bile.

Kalp kırıklığı o kadar uzun süre hayatının bir parçası olmuştu ki artık saçının rengi ya da omurgasının hafif kavisi kadar tanıdıktı. Bazen dünyayı içinden gördüğü mercek, bazen de görmemek için gözlerine bağladığı bant olmuştu. Ama her zaman oradaydı. Elsa bunun bir şekilde kendi hatası, kendi eseri olduğunu biliyordu fakat temellerine ne kadar kafa yorarsa yorsun, onda bu denli belirleyici olan kusurun ne olduğunu bir türlü bulamamıştı. Anne ve babası o kusuru görmüşlerdi. Özellikle de babası. Ondan yaşça küçük ve daha güzel olan kız kardeşleri de. Hepsi Elsa'daki eksikliği hissetmişti. Tıpkı Loreda gibi.

Herkes –kendisi dâhil– Elsa'nın daha hayat dolu insanların ihtiyaçlarının arasına saklanarak, sürekli savunma halinde yaşayacağını varsaymıştı. Evdeki ocağın, sobanın sönmemesini sağlamak için arkada bırakılan, diğerlerine bakan, şefkatli kadın.

Sonra Rafe'le tanışmıştı.

Yakışıklı, etkileyici ve ruh hali sürekli değişen kocasıyla.

"Başını dik tut," dedi yüksek sesle.

Düşünmesi gereken çocukları vardı. Babalarının ihanetinin ardından teselli edilmeye ihtiyaç duyacak iki küçük insan.

Babalarının bu zor zamanda onları terk ettiğini bilerek büyüyecek çocuklar.

Kendisininki gibi bir kalp kırıklığıyla şekillenecek çocuklar.

Elsa çiftliğe döndüğünde kendini yavaş yavaş dağılan bir makine gibi hissediyordu. Ailesi evde bir şeylerle meşguldü. Rose ve Loreda mutfakta makarna yapıyordu, Ant ve büyükbabası ise oturma odasında deri bir koşum takımının kayışlarını yağlıyorlardı.

Çocukların hayatı bugünden sonra bir daha asla aynı olmayacaktı. Her şeye dair görüşleri değişecekti. Ama en çok da kendilerine, sevginin dayanıklılığına ve ailelerinin gerçekliğine dair fikirleri. Ebediyen babalarının, annelerini –ya da onları– zor zamanlarda yanlarında kalacak kadar sevmediğini bilerek yaşayacaklardı.

İyi bir anne bu şartlarda ne yapardı? Çocuklarına sert ve çirkin gerçeği mi söylerdi?

Yoksa bir yalan daha mı iyi olurdu?

Elsa çocuklarını Rafe'in bencilliğinden, Rafe'i onların kırgınlığından korumak için yalan söylerse gerçeğin ortaya çıkması –tabii çıkarsa– uzun zaman alabilirdi.

Oturma odasındaki Tony ile Ant'in yanından geçip kızının un serpilmiş masada makarna hamuru yoğurduğu mutfağa girdi. Loreda'nın zayıf omzunu sıktı. Kızını kollarının arasına çekip ona sımsıkı sarılmamak için kendini zor tutuyordu ama işin aslı şu anda bir reddedilişi daha kaldıramazdı.

Loreda geri çekildi. "Babam nerede?"

"Evet," dedi Ant oturma odasından. "Babam nerede? Ona büyükbabamla bulduğumuz mızrak başını göstermek istiyorum."

Rose ocağın başında durmuş, içi su dolu tencereye tuz atıyordu. Elsa'ya baktı ve ocağı kapattı.

"Sen ağladın mı?" diye sordu Loreda.

"Toz yüzünden gözlerim sulandı," dedi Elsa zoraki bir gülümsemeyle. "Çocuklar, patates aramaya gider misiniz? Büyükanneniz ve büyükbabanızla konuşmalıyım."

"Şimdi mi?" diye sızlandı Loreda. "Patates aramaktan nefret ediyorum."

"Şimdi," dedi Elsa. "Kardeşini de al."

"Gel Ant," dedi Loreda hamuru önünden iterek. "Gidip domuzlar gibi toprağı eşeleyelim."

Ant kıkırdadı. "Ben domuz olmayı seviyorum."

"Bundan eminim."

Çocuklar ayaklarını sürüyerek evden çıktılar ve kapı arkalarından çarpılarak kapandı.

Rose, Elsa'ya baktı. "Beni korkutuyorsun."

Elsa oturma odasına gitti ve doğruca Tony'nin çavdar viskisi şişesine uzanıp kendine bir kadeh doldurdu.

Tadı o kadar kötüydü ki bir tane daha doldurup onu da içti.

"*Madonna mia*," dedi Rose usulca. "Bunca yıldır seni hiç içerken görmedim ve şimdi iki kadeh birden içiyorsun."

Elsa'ya arkasından yaklaştı ve elini omzuna koydu.

"Elsa," dedi Tony koşum takımını elinden bırakıp ayağa kalkarken. "Ne oldu?"

"Rafe."

"Rafe mi?" dedi Rose kaşlarını çatarak.

"Gitmiş," dedi Elsa.

"Rafe gitmiş mi?" dedi Tony. "Nereye?"

"Gitmiş işte," dedi Elsa yorgun bir sesle.

"Yine o lanet olası bara mı?" dedi Tony. "Ona bir daha..."

"Hayır," dedi Elsa. "Lonesome Tree'den gitmiş. Trenle. En azından bana söylenen bu."

Rose, Elsa'ya bakakalmıştı. "*Gitmiş mi?* Hayır. O bunu asla yapmaz. Mutsuz olduğunu biliyorum ama..."

"Tanrı aşkına, Rose," dedi Tony. "Hepimiz mutsuzuz. Havadan toz yağıyor. Ağaçlar kuruyup gidiyor. Hayvanlar ölüyor. Hepimiz mutsuzuz."

"California'ya gitmek istemişti," dedi Elsa. "Ona hayır dedim. Hata ettim. Onunla bu konuyu konuşacaktım ama..." Mektubu cebinden çıkarıp onlara uzattı.

Rose mektubu titreyen ellerle aldı ve dudaklarını kıpırdatarak sessizce okudu. Başını kaldırdığında gözleri yaşlarla doluydu.

"Piç kurusu," dedi Tony mektubu buruşturarak. "Bu kadar şımartılırsa olacağı buydu."

Rose sarsılmış görünüyordu. "Dönecektir," dedi.

Üçü birbirlerine baktılar. Görünüşe bakılırsa bir insanın yokluğu bir odayı nefes alınamayacak kadar doldurabiliyordu.

Ön kapı hızla açıldı. Loreda ve Ant kirli eller, kirli yüzler ve toplamda üç küçük patatesle içeri girdiler.

"Bunlar hiçbir işe yaramaz." Loreda durdu. "Sorun ne? Kim öldü?"

Elsa kadehini elinden bıraktı. "Sizinle konuşmalıyım."

Rose eliyle ağzını kapattı. Elsa anlıyordu. Sözcükleri yüksek sesle söylemek çocukların hayatını değiştirecekti.

Rose ona sımsıkı sarıldı, sonra geri çekildi.

Elsa çocuklarına döndü.

Ama yüzleri onu allak bullak etti. İkisi de babalarının birer kopyasıydı. Elsa yanlarına gitti ve ikisini aynı anda kendine çekti. Ant ona memnuniyetle karşılık verdi, Loreda ise kurtulmaya çalıştı.

"Beni boğuyorsun," diye söylendi.

Elsa kızını bıraktı.

"Babam nerede?" diye sordu Ant.

Elsa oğlunun saçlarını çilli yüzünden geriye itti. "Benimle gelin." Onları verandaya çıkardı. Hep birlikte salıncağa oturdular. Elsa yer açmak için Ant'i kucağına aldı.

"Yine ne oldu?" dedi Loreda aksi bir tavırla.

Elsa derin bir nefes aldı ve ayaklarıyla yeri iterek salıncağı hareket ettirdi. Ah, keşke büyükbabası yanında olup ona, "*Cesur ol*," deseydi ve güç verseydi. "Babanız gitti..." dedi Elsa.

Loreda sabırsız görünüyordu. "Ah, öyle mi? Nereye gitti?"

İşte o an gelmişti. Gerçeği söyleme ya da yalan söyleme anı.

Bizi kurtarmak için kasaba dışındaki bir işi kabul etti. Söylemesi kolay, eve aylarca mektup ya da para gelmeyince ve babaları eve uğramayınca doğrulaması zor bir yalan. Ama en azından o gün ağlayarak uyumazlardı.

Ağlamak sadece Elsa'ya düşerdi.

"Anne?" dedi Loreda ters bir tavırla. "Babam nereye gitti?"

"Bilmiyorum," dedi Elsa. "Bizi terk etti."

"Bir dakika? *Ne?*" Loreda ayağa fırladı. "Yani..."

"Gitti, Lolo," dedi Elsa. "Anlaşılan bir trene atlamış."

"SAKIN BANA ÖYLE HİTAP ETME! Bana sadece babam öyle hitap edebilir!" diye haykırdı Loreda.

Elsa kendini gözlerinin dolmasına engel olamayacak kadar kırılgan hissetti. "Özür dilerim."

"Babam *seni* terk etti," dedi Loreda.

"Evet."

"SENDEN NEFRET EDİYORUM!" Loreda veranda basamaklarından koşarak indi ve evin köşesinden dönüp gözden kayboldu.

Ant ise annesinin yüzüne bakmak için olduğu yerde döndü. Şaşkınlığı yürek parçalayacak denli büyüktü. "Ne zaman dönecek?"

"Döneceğini sanmıyorum, Ant."

"Ama... ona ihtiyacımız var."

"Biliyorum bebeğim. İnsanın canı acıyor." Elsa oğlunun saçlarını geriye itti.

Ant'in gözlerine dolan yaşlar Elsa'nın gözlerini de yaşarttı ama Ant'in önünde ağlamayacaktı.

"Babamı istiyorum. Babamı istiyorum."

Elsa oğlunu göğsüne bastırdı ve ağlamasına izin verdi. "Biliyorum bebeğim. Biliyorum."

Başka ne diyeceğini bilemedi.

Loreda değirmene tırmandı ve dev kolların altındaki platforma oturup dizlerini çenesine çekti. Altındaki ahşap güneşten ısınmıştı.

Babası bunu nasıl yapabilmişti? Ailesini mahsulü ya da suyu olmayan bir çiftlikte nasıl bırakabilmişti? Ve nasıl olur da...

Onu terk ederdi?

Canı o kadar acıyordu ki düşününce nefesi kesildi.

"Geri dön!" diye haykırdı.

Güneşle aydınlanan masmavi Büyük Ovalar seması Loreda'nın cılız çığlığını yuttu ve onu orada küçücük, yapayalnız bıraktı.

Onun da bu çiftlikten gitmeyi ne kadar çok istediğini bile bile babası onu nasıl terk edebilmişti? O, annesi ya da büyükannesi, büyükbabası gibi değil, babası gibiydi. Çiftçi olmak istemiyordu; kocaman dünyaya karışmak, yazar olmak ve önemli şeyler yazmak istiyordu. Teksas'tan gitmek istiyordu.

Değirmende bir titreşim hissetti ve *harika*, diye düşündü. Şimdi annesi o acınası tavırlarıyla yukarı gelecek ve onu teselli etmeye çalışacaktı. Şu anda görmek isteyeceği en son kişi annesiydi.

"Git başımdan," dedi gözlerini silerek. "Hepsi senin suçun."

Annesi iç geçirdi. Solgun ve kırılgan görünüyordu ama bu çok saçmaydı. Annesi ancak bir yukka bitkisinin kökü kadar kırılgandı.

Elsa platforma tırmanmaya devam edip Loreda'nın yanına, babasının hep oturduğu yere oturunca Loreda öfkelendi. "Sana burada yer yok. Sen ancak..." Sesi titredi.

Annesi elini kızının bacağına koydu. "Tatlım..."

"Hayır. *Hayır.*" Loreda bacağını onun elinin altından çekti. "Senden her şeyin nasıl yoluna gireceği konusunda yalanlar duymak istemiyorum. Bir daha hiçbir şey yoluna girmeyecek. Onu buradan sen uzaklaştırdın."

"Ben babanı seviyorum Loreda," dedi annesi, güçlükle duyabildiği bir sesle. Loreda onun gözlerinde parlayan yaşları gördü ve içinden, *oturup ağlamanı izleyecek değilim*, diye geçirdi.

"Beni bırakmazdı." Loreda kelimeler içinden koparılıyormuş gibi hissetti. Değirmenden indi ve gözyaşları yüzünden önünü göremeden, büyükannesi ile büyükbabasının bir kasırgadan sağ çıkmış afetzedeler gibi sarsılmış bir halde, el ele kanepede oturdukları eve koştu.

"Loreda," dedi büyükannesi. "Buraya gel..."

Loreda odasına daldı ve Ant'i yatağının üstünde top gibi kıvrılmış halde parmağını emerken buldu.

Onu ağlarken görmek Loreda'nın dağılmasına neden olan son damla oldu. O anda gözyaşlarının yanaklarını yakarak süzüldüğünü fark etti.

"Babam bizi terk mi etti?" dedi Ant. "Gerçekten mi?"

"Bizi değil. Onu. Muhtemelen bir yerlerde bizi bekliyordur."

Ant yattığı yerden doğruldu. "Macera gibi mi?"

"Evet." Loreda, *elbette*, diye düşünerek gözlerini kuruladı. "Macera gibi."

Elsa hiçbir şey görmeden boşluğa bakarak bir süre daha platformda oturdu. Aşağı inme, eve, odasına –yatağına– dönme düşüncesi ona kaldıramayacağı kadar ağır geliyordu. Böylece orada kalıp şu ana uzanan yolda yaptığı bütün yanlışları ve hayatının bundan sonra nasıl olacağını düşündü.

Rüzgârın saçlarını havalandırdığını hissetti. Acısına kendini öylesine kaptırmıştı ki rüzgârı fark etmedi bile.

Loreda'nın peşinden gitmeliyim.

Ama kızının öfkesiyle ve kalp kırıklığıyla yüzleşecek durumda değildi. Henüz.

Rafe'e onunla batıya gideceğini söylemeliydi. Sadece, *elbette Rafe, tabii ki gideriz*, deseydi şimdi her şey çok farklı olurdu. Rafe kalırdı. Tony ile Rose'u da ikna edebilirlerdi.

Hayır.

Bu, kendine böyle bir zamanda bile söyleyemeyeceği bir yalandan başka bir şey değildi. Elsa ve Rafe onları nasıl arkada bırakabilirlerdi ki? Arabasız ve parasız batıya nasıl gidebilirlerdi?

Rüzgâr eşarbını başından çekip aldı.

Elsa kumaşın havada süzüldüğünü gördü. Platform sarsıldı, üstündeki değirmenin kolları gıcırdayarak döndü.

Fırtına geliyor.

Elsa titreyen platformdan indi. Yere ayak bastığı anda sert bir esinti toprağın en üst tabakasını havalandırdı ve uluyarak yana doğru savurdu. Kum minik cam parçaları gibi Elsa'nın yüzüne çarptı.

Rose evden dışarı fırladı ve Elsa'ya, "Fırtına! Çok hızlı geliyor!" diye bağırdı.

Elsa kayınvalidesine doğru koştu. "Çocuklar?"

"İçerideler."

El ele tekrar eve koştular ve kapıyı arkalarından sürgülediler. İçeride duvarlar sarsılıyor, tavandan toz yağıyordu. Sert bir rüzgâr her şeyi zangırdatarak sarstı.

Rose pencere kenarlarına biraz daha bez parçası ve eski gazete sıkıştırdı.

"Çocuklar!" diye haykırdı Elsa.

Ant koşarak oturma odasına geldi. Korkmuştu. "Anne!" Elsa'nın kollarına atıldı.

Elsa onu sımsıkı tuttu. "Gaz maskeni tak."

"İstemiyorum. Onunla nefes alamıyorum," diye sızlandı Ant.

"Tak şunu Anthony. Sonra da gidip mutfak masasının altına otur. Ablan nerede?"

"Hı?"

"Git ve Loreda'yı buraya getir. Ona gaz maskesini takmasını söyle."

"Şey, söyleyemem."

"Söyleyemez misin? Neden?"

Ant üzgün görünüyordu. "Söylemeyeceğime söz verdim."

Elsa oğlunun gözlerinin içine bakmak için önünde diz çöktü. Üzerlerine toz yağıyordu. "Anthony, ablan nerede?"

"Kaçtı."

"Ne?"

Ant üzgün bir tavırla başını salladı. "Ona bunun aptalca bir fikir olduğunu söylemiştim."

Elsa, Loreda'nın odasına koştu ve kapıyı hızla iterek açtı.

Loreda yoktu.

Yağan tozun arasında beyaz bir şey gördü.

Şifonyerin üstünde bir not vardı.

Onu bulacağım.

Elsa, Rose ile Tony'ye, "Loreda kaçmış!" diye bağırarak alt kata koştu. "Ben kamyoneti alıyorum. Depoda hiç benzin var mı?"

"Biraz var," diye bağırdı Tony. "Ama bu havada dışarı çıkamazsın."

"Mecburum."

Elsa uzun zamandır kullanılmayan kamyonetin anahtarını mutfaktaki ıvır zıvır kovasında buldu ve iri taneli toz fırtınasında dışarı çıktı. Bandanasını ağzının ve burnunun üstüne çekti ve korunmak için gözlerini kıstı.

Rüzgâr önünde girdaplar yaratıyordu. Statik elektrik saçlarını diken diken etmişti. Eskiden çitin olduğu tarafta, dikenli tellerde mavi kıvılcımların çaktığını gördü.

Toz fırtınasında el yordamıyla ilerleyerek ev ile ambar arasına çektikleri kalın ipi buldu.

İpe tutunarak ambara yürüdü ve kapıyı hızla açtı. İçeriye dolan rüzgâr, tirizleri kırarak atları korkuttu.

Bruno açılan boşluktan dışarı fırladı ve burun delikleri korkuyla titreyerek, panik içinde ortada durdu. Elsa'ya kişnedi ve dışarı koştu.

Elsa kamyonetin üstündeki örtüyü kaldırdı. Rüzgâr çuval bezinden örtüyü ellerinin arasından çekip açık bir yelken gibi samanların durduğu çatı arasına fırlattı. Milo da kendi bölmesinde korkuyla kişniyordu.

Elsa şoför koltuğuna tırmandı ve anahtarı kontağa takıp sertçe çevirdi. Motor isteksizce öksürerek çalıştı. *Lütfen onu bulmama yetecek kadar benzin olsun.*

Onu hendeğe yuvarlamaya çalışan rüzgâra karşı direksiyonu sımsıkı tutarak ambardan fırtınaya çıktı. Arkasında, kısa devre

yapmasın diye kamyoneti topraklamak için dingile bağlanmış bir zincir şıngırdıyordu.

Elsa'nın önündeki kahverengi toprak bir oraya bir buraya savruluyor, kamyonetin farları karanlığı mızrak gibi deliyordu. Elsa araç yolunun sonuna gelince, *ne tarafa*, diye düşündü.

Kasabaya.

Loreda asla diğer yöne dönmezdi. Orası ile Oklahoma sınırı arasında kilometrelerce hiçbir şey yoktu.

Elsa direksiyonu bütün gücüyle çevirerek kasaba yönüne döndü. Rüzgâr arkasında kalmış, onu ileriye itiyordu. Elsa önünü görmek için iyice eğildi. Saatte en fazla on beş kilometre hızla gidebilirdi. Pencereler tahtalarla kapatılmış, kapılar sıkı sıkı kapanmıştı. Toz, kum, toprak kalkıyor, diken yumakları sokak boyunca yuvarlanıyordu.

Elsa, Loreda'yı tren garında, kapalı kapının önüne büzüşmüş, rüzgârın elinden koparmaya çalıştığı bir valizi sıkı sıkı tutmuş halde buldu.

Kamyoneti durdurup indi. Kahverengi pusun içinde iğne başı gibi görünen sokak lambalarının etrafında altın rengi, incecik haleler ışıldıyordu.

"Loreda!" diye haykırdı Elsa. Sesi cılız ve çatlak çıkmıştı.

"Anne!"

Elsa fırtınaya karşı iki büklüm eğildi. Rüzgâr elbisesini yırtıyor, yanaklarını çiziyor, gözlerini kör ediyordu. Garın merdivenlerinden sendeleyerek çıktı, Loreda'yı kendine çekip ona sımsıkı sarılınca bir an ne fırtına kaldı, ne tırmalayan rüzgâr, ne de ısıran kum. Sadece ikisi vardı.

Tanrım, sana şükürler olsun.

"Gara girmeliyiz," dedi.

"Kapı kilitli."

Yanlarındaki bir pencere patladı. Elsa, Loreda'yı bıraktı ve tutunarak kırık pencereye doğru yürüdü, keskin kenarlarının etine battığını hissederek cam kırıklarının üstünden pervaza tırmandı.

İçeri girince ön kapının kilidini açtı ve Loreda'yı içeri çekip kapıyı arkalarından kapattı.

Gar etraflarında sarsılırken bir pencere daha çatladı. Elsa çeşmeye gitti ve avucuna doldurduğu ılık suyu Loreda'ya taşıdı. Loreda suyu kana kana içti.

Elsa kızının yanına çöktü. Gözleri o kadar acıyordu ki etrafı iyi göremiyordu.

"Çok üzgünüm Loreda."

"Batıya gitmek istedi, değil mi?" dedi Loreda.

Garın duvarları tangırdayarak sarsılıyor, sanki dünya parçalanıyordu.

"Evet."

"Neden ona sadece evet demedin?"

Elsa iç geçirdi. "Kardeşinin ayakkabısı yok. Benzin için para da. Hiçbir şey için para yok. Büyükannen ve büyükbaban hiçbir yere gitmez. Gitmemek için bir sürü nedenden başka bir şey görememiştim."

"Buraya kadar geldim ama nereye gideceğimi bilemedim. Bilmemi istemedi."

"Biliyorum."

Elsa kızının sırtına dokundu.

Ama Loreda yana çekilerek annesinin dokunuşundan uzaklaştı.

Elsa elini geri çekti ve söyleyeceği hiçbir şeyin kızıyla arasında oluşan uçurumu kapatamayacağını bildiği için ses çıkarmadan oturdu. Rafe ikisini de terk etmiş, çocuklarını ve sorumluluklarını bırakıp gitmişti. Loreda ise *hâlâ* Elsa'yı suçluyordu.

O gece fırtına dindikten sonra Elsa, Loreda'yla birlikte çiftliğe döndü. Bir şekilde kendi karnını ve çocuklarının karnını doyuracak gücü buldu ve sonunda onları yataklarına soktu. Bütün bunları kimsenin önünde ağlamadan yapmayı başarmıştı. Kendini büyük bir zafer kazanmış gibi hissediyordu. Rafe'in gidişini izleyen saat-

lerde Rose'un acısı yerini kendini İtalyanca çıkışlarla gösteren bir öfkeye bırakmıştı. Loreda'nın çaresizliği akşam yemeğini sessiz geçirmesine neden olmuştu ve Ant'in şaşkınlığı acı vericiydi. Tony ise kimseyle göz teması kurmuyordu.

Sonunda yatak odasına girerken uzun süredir konuşmadığını, ona bir şey söylendiği zaman bile cevap vermeye zahmet etmediğini fark etti. Rafe'in gidişinin acısı, içinde büyümeye ve gittikçe daha fazla yer kaplamaya devam ediyordu.

Şimdi hiç rüzgâr esmiyordu. Doğanın güçleri duvarları yıkmaya çalışmaya ara vermişti. Sadece sessizlik vardı. Ara sıra bir çakal uluyor, zaman zaman zeminden bir böceğin tıkırtısı geliyordu ama hepsi o kadardı.

Elsa pencerenin altındaki şifonyere gitti. Çekmeceyi açıp Rafe'in geride bıraktığı tek gömleğe baktı. Ondan kalan tek şeye.

Gömleği kaldırdı. Mavi pamuklu kumaştan, pirinç çıtçıtlı gömlek. Kol ağzında hâlâ Elsa'nın iğneyi parmağına batırdığı zaman akan kanın bıraktığı küçük, kahverengimsi leke duruyordu.

Elsa gömleği eşarp gibi boynuna sardı ve amaçsızca dışarı, yıldızlı gökyüzünün altına çıktı. Nereye gittiğini bilmeden. Belki yürümeye başlar ve durmazdı. Ya da bu eşarbı, buna nasıl başladığını ve gömleğin kime ait olduğunu hatırlamadığını söyleyeceği zamana dek çıkarmazdı; günün birinde, yaşlanıp saçları beyazlayana ve bir çocuk, boynuna eşarp yerine gömlek bağlamış o deli kadının neden öyle yaptığını sorana dek.

Posta kutusuna yaklaşırken atlardan Bruno'nun, ağzında kabuk gibi kurumuş bir toprak tabakasıyla, devrilmiş ağaçların kurumuş dallarına takılmış ölüsünü buldu. Yarın onu gömmek için sert ve kuru toprakta bir çukur açmaları gerekecekti. Berbat bir görev, tatsız bir veda daha.

İç geçirerek eve geri döndü ve yatağına girdi. Tek başınayken yatak kollarını ve bacaklarını iki yana açtığında bile fazla büyüktü.

Yıkanmış ve gömülmeye hazırlanmış bir ceset gibi kollarını göğsünün üstünde kavuşturdu, gözlerini tozlu tavana dikti.

Onca yıl, onca dua, günün birinde sevileceği, kocasının onu göreceği ve gördüğü şeyi seveceği umudu bir anda uçup gitmişti.

Anne ve babası başından beri haklıydı.

ON BİR

Loreda babasının onları terk etmesi konusunda annesini suçlayamayacağını biliyordu. En azından tamamen suçlayamayacağını. Uzun ve uykusuz bir gecenin sonunda bu tatsız ve üzücü sonuca varmıştı.

Babası hepsini terk etmişti. Bu gerçeği bir kez gördükten sonra zihninden silip atması imkânsızdı. Babası kafasını hayallerle doldurmuş ve onu sevdiğini söylemişti ama sonra bırakmış, çekip gitmişti.

Loreda hayatında ilk kez umutsuz hissediyordu.

Ertesi sabah uyanıp penceresinden mavi gökyüzünü görünce, kaçarken giydiği kirli giysilerini tekrar giydi ve saçlarını taramaya ya da dişlerini fırçalamaya zahmet etmedi. Ne anlamı vardı ki bunların? Bu çiftlikten asla çıkamayacaktı ve çıkamayacaksa nasıl göründüğü kimin umurundaydı?

Büyükannesini mutfakta, ocakta fokurdayan kahvaltılık kremalı buğdayın başında buldu. Kaskatı görünüyordu. Halini tarif edecek başka kelime yoktu. Kendi kendine, Amerikalı olmalarını

istediği için torunlarına öğretmeyi reddettiği dilde, İtalyanca konuşuyordu.

Ant ayaklarını toz toprak tabakasının içinde sürüyerek mutfağa girdi. Loreda yine tozla kaplı kâselerin ters kapatıldığı muşamba kaplı masanın sandalyelerinden birini kardeşi için çekti.

Kâseleri de çevirip tozlarını sildikten sonra, çöküк omuzları olduğundan daha küçük görünmesine neden olan kardeşinin yanına oturdu. Ant krema ve tereyağının bile tat veremeyeceği kadar tatsız buğday lapasını yemeye başladı.

Büyükbabaları eski ve yamalı tulumunun askılarını takarak mutfağa girdi. "Kahve güzel kokuyor Rose." Ant'in kirli saçlarını karıştırdı.

Ant ağlamaya başladı ve ağlamasının sonuna yürek parçalayan bir öksürük eklendi. Loreda uzanıp kardeşinin elini tuttu. O da ağlamaklıydı.

"Onları nasıl terk edebildi?" dedi büyükbabaları, sarsılmış görünen büyükannelerine.

"*Silenzio*," diye çıkıştı Rose. "Kelimelerin ne faydası olacak?"

Büyükbabaları derin bir iç geçirdi ve nefesini bırakırken öksürdü. Dünkü fırtınanın tozu orada toplanmış gibi elini göğsüne bastırdı.

Rose süpürge ile faraşa uzandı. Loreda yüksek sesle inledi. Koca bir günü dünkü fırtınanın izlerini temizlemekle –halıları döverek, pencere içlerinden toz toprak avuçlayarak ve dolaplardaki her şeyi yıkayıp ters olarak yerlerine kaldırarak– geçireceklerdi. Ve yine süpürülecek toz olacaktı.

Ön kapı çalındı.

Loreda, "Baba!" diye haykırarak ayağa fırladı.

Koşup kapıyı hızla açtı.

Kapıda paçavralar içinde, kirli suratlı bir adam duruyordu.

Eskimiş gazeteci çocuk modeli şapkasını çıkarıp kirli ellerinin arasında büktü.

Karnı açtı. "Oraya" giderken yol üstünde onlara uğrayan bütün evsiz, gezgin işçiler gibi.

Babasının istediği bu muydu? Tek başına açlıktan kıvranmak ve yiyecek için bir yabancının kapısını çalmak. *Bu* kalmaktan daha mı iyiydi yani?

Büyükannesi, Loreda'nın yanına geldi.

"Karnım çok aç hanımefendi. Benimle paylaşacak birkaç lokmanız varsa minnettar kalırım." Adamın gömleği tozdan ve terden öylesine bozarmıştı ki asıl rengini tahmin etmek imkânsızdı. Belki maviydi. Ya da gri. İşçi tulumunun belini bir kemerle iyice sıkmıştı. "İş varsa memnuniyetle yaparım."

"Buğday lapası var," dedi büyükbabaları Tony. "Ve verandayı süpürmen iyi olur."

Yemek saatlerinde yemek için yalvaran ya da bir dilim ekmek karşılığında iş yapmayı teklif eden gezgin işçilere alışkındılar. Bu zor zamanlarda insanlar kendileri kadar talihli olmayan başkaları için ellerinden geleni yapıyorlardı. Çoğu gezgin işçi birkaç işi hallettikten sonra tekrar yola devam ediyordu. Adamlardan biri ambarlarına bir sembol çizmişti. Diğer avare işçilere bir işaret olarak. Bu, *burada durun, iyi insanlar*, anlamına geliyor olmalıydı.

Büyükbabası adamı süzdü. "Nerelisin evlat?"

"Arkansas efendim."

"Kaç yaşındasın?"

"Yirmi iki efendim."

"Ne zamandır yoldasın?"

"Neresi olduğunu bilseydim, gittiğim yere çoktan varacağım kadar uzun zamandır."

"İnsanı kalkıp yollara düşmeye iten ne? Bana bunu söyleyebilir misin?" dedi Tony.

Hepsi bu soruyla boğuşur gibi görünen işçiye bakıyordu. "Şey, efendim... Sanırım insan, hayatının bulunduğu yerdeki haline daha fazla katlanamayınca yola düşüyor."

"Ya geride bıraktığın ailen?" dedi Rose sert bir sesle. "İnsan karısına ve çocuklarına ne olacağına aldırmaz mı?"

"Sanırım aldırsa zaten gitmez," dedi adam.

"Bu doğru değil," dedi Loreda.

"Haydi, sana kahvaltını verelim," dedi büyükannesi. "Bütün günü konuşarak geçirmenin kimseye faydası yok."

"Loreda." Ant, Loreda'nın kolunu çekiştirdi. "Annemin bir şeyi var."

Loreda dağınık saçlarını gözlerinin önünden çekti ve süpürgeye yaslandı. Terleyecek kadar uzun süredir ve gayretle süpürüyordu. "Ne demek istiyorsun?"

"Uyanmıyor."

"Çok saçma. Büyükannem, bırakın uyusun, dedi."

Ant'in omuzları düştü. "Bana inanmayacağını biliyordum."

"Tamam."

Loreda kardeşinin peşinde anne ve babasının yatak odasına girdi. Küçük oda genelde tertemiz olurdu ama şimdi yatak dâhil her yerde toz vardı. Bu, babalarının onları terk ettiğinin tokat gibi bir hatırlatmasıydı. Annesi yatmadan önce odayı süpürmekle uğraşmamıştı. Üstelik tam bir temizlik delisi olmasına rağmen. "Anne?"

Annesi çift kişilik yatağın sağ kenarına olabildiğince yakın yattığı için sol tarafında kocaman bir boşluk vardı. Başında kirli bir eşarp, sırtında yer yer içi görünecek kadar eprimiş bir gecelik vardı. Boynunun etrafına mavi bir gömlek –babalarının gömleği– sarılmıştı. Yüzü neredeyse çarşaf kadar beyazdı ve elmacık kemikleri çökük yanaklarıyla tezat oluşturuyordu.

Annesi her zaman solgundu. Teni yaz güneşinde bile yanar ve soyulurdu. Asla bronzlaşamazdı. Ama bu...

Loreda annesinin omzunu hafifçe dürttü. "Uyan anne."

Hiçbir şey olmadı.

"Git, büyükannemi çağır. Bella'yı sağıyor," dedi Loreda kardeşine.

Annesinin kolunu bu kez daha sert dürttü. "Anne, uyan. Hiç komik değil."

Loreda her zaman boyun eğmez, inatçı ve mizah duygusundan yoksun görünen Elsa'ya baktı. Şimdi onun aslında ne kadar narin, zayıf ve solgun olduğunu görebiliyordu. Yatakta, boynunda babasının gömleğiyle yatarken çok kırılgan görünüyordu.

Bu korkutucuydu.

"Uyan anne. Haydi."

Büyükannesi boş bir metal kovayla içeri girdi. "Sorun ne?" Ant büyükannesine sokulmuş, yanından ayrılmıyordu.

"Annem uyanmıyor."

Rose metal kovayı yere koydu ve komodindeki çatlamış porselen sürahinin üstünde duran, çimento çuvalından havluyu aldı. Havludan yere incecik bir toz döküldü. Sonra bir el bezini suya soktu, fazlalığı leğene sıktı ve el bezini gelininin alnına koydu. "Ateşi yok," dedi. Ardından, "Elsa?" diye seslendi.

Elsa cevap vermedi.

Rose odaya bir sandalye taşıdı ve yatağın yanına oturdu. Uzun süre hiç konuşmadan oturdu. Sonunda iç geçirdi. "O bizi de terk etti Elsa. Sadece seni değil. Sevdiği herkesi terk etti. Bunun için onu asla affetmeyeceğim."

"Öyle söyleme!" dedi Loreda.

"*Silenzio*," diye karşılık verdi büyükannesi. "Kırık bir kalp, bir kadını öldürebilir. Durumu kötüleştirme."

"Gitmesi onun hatası. Annem California'ya gitmeyi reddetmiş."

"Erkekler ve aşk üzerine uçsuz bucaksız tecrübenle buna sen karar veriyorsun demek. Dehan için teşekkürler Loreda. Anneni çok rahatlattığından eminim."

Rose ıslak bezi Elsa'nın alnında dolaştırdı. "Şu anda canının ne kadar yandığını biliyorum Elsa. İnsan istese de, kalbi kırılsa da sevmekten vazgeçemiyor. Uyanmak istememeni anlıyorum.

Tanrım, hayatımız bu haldeyken seni kim suçlayabilir ki? Ama kızının sana ihtiyacı var. Özellikle de şimdi. O da babası kadar aptal. Ant de beni endişelendiriyor." Elsa'ya doğru eğildi ve "Loreda'yı ilk kez kollarına aldığında ikimiz de ağlamıştık, hatırlıyor musun?" dedi. "Oğlunun gülüşünü ve seninle kucaklaşırken sana nasıl sımsıkı sarıldığını hatırla. Çocukların, Elsa. Loreda'yı hatırla... Anthony'yi hatırla."

Elsa kıyıya vurmuş gibi, derin ve keskin bir nefes alarak bir anda hızla doğruldu. Rose onu kollarının arasına aldı ve öylece durdu.

Loreda hiç böyle hıçkıran birini duymamıştı. Annesi ağlamasının şiddetiyle ortadan ikiye ayrılacak sandı. Annesi nihayet hıçkırmadan nefes alabilir hale gelince harap bir halde geri çekildi. Halini tarif edecek başka sözcük yoktu.

"Loreda, Ant, lütfen bizi yalnız bırakın," dedi Rose.

"Nesi var?" diye sordu Loreda.

"Tutkunun karanlık bir tarafı vardır. Baban büyümeyi başarabilseydi kafanı o saçmalıklarla doldurmak yerine sana bunu anlatırdı."

"Tutku mu? Bunun olanlarla ne ilgisi var?"

"Bunu anlamak için çok genç, Rose," dedi Elsa.

Büyükannesi sabırsız bir tavırla elini şöyle bir salladı. "Tutku bir kasırgadır; gelir ve geçer. Besler, *sì* ama boğar da. Toprağımız sizi koruyacak ve kurtaracak. Babanız bunu asla öğrenemedi. Bencil ve aptal babandan daha akıllı olmaya bak *cara.* Güvenilir ve gerçek bir toprak adamıyla evlen. Sana istikrarlı bir hayat verebilecek biriyle."

Yine evlilik. Büyükannesinin her soruya cevabı buydu. Sanki evlenmek iyi bir hayat demekmiş gibi. "Sadece bir köpek alsam? O da kulağa benim için istediğin hayat kadar heyecan verici geliyor."

"Oğlum seni şımarttı Loreda ve çok fazla romantik kitap okumana izin verdi. Bu seni mahvedecek."

"Okumak mı? Bundan şüpheliyim."

"Dışarı," dedi büyükannesi ona kapıyı işaret ederek. "Şimdi."
"Zaten burada kalmak istemiyorum," dedi Loreda. "Gel Ant."
"İyi," dedi büyükannesi. "Bugün çamaşır günü. Git, su getir."
Loreda odadan beş dakika önce çıkmadığına pişman oldu.

"Beni hiçbir zaman sevmedi," dedi Elsa. "Neden sevsin ki?"

"Ah, *cara*." Rose ona sokuldu ve çalışmaktan kızarmış, sertleşmiş elini Elsa'nın elinin üstüne koydu. "Üç kız evlat kaybettim, biliyorsun. Tam üç kız. İkisi bu dünyada tek bir nefes dahi alamadı, biri aldı. Ama seninle bunu hiç konuşmadık." Derin bir nefes alıp verdi. "Her biri için kendime kısa bir yas süresi tanıdım. Kendimi Tanrı'nın benim için yaptığı planlara inandırdım. Kiliseye gittim, mum yaktım, dua ettim. Hayatımda hiç Raffaello'yu rahmimde taşıdığım zamanki kadar korkmadım. İçeride *kıpır kıpırdı.* Onu sadece sağlıklı olarak düşünebildiğimi fark ettim ve umudumdan korkmaya başladım. Kara kedi görünce gözyaşlarına boğuluyordum. Kazayla zeytinyağı dökmek, kötü talihle savaşmak için kiliseye koşmama neden oluyordu. Tek bir patik örmedim, battaniye ya da vaftiz elbisesi dikmedim. Tek yaptığım onu hayal etmekti sanki. Benim için kızların hiç olmadığı şekilde gerçek bir hal aldı. Sonunda doğduğu zaman –dinç, zinde ve dayanılmaz derecede güzel– Tanrı'nın beni, bana kızlarıma mal olan günahlarım konusunda affettiğini anladım. Onu çok sevdim ama... ona bir türlü disiplin veremedim. Onu hiçbir şeyden mahrum bırakamıyordum. Tony bana onu şımarttığımı söylüyordu ama ben, ne zararı olabilir ki, diye düşünüyordum. O bir yıldızdı ve ışığıyla gözlerimi kör etmişti. Ben... onun için öyle çok şey istiyordum ki. Aşkı ve refahı tatsın, Amerikalı olmayı bilsin istiyordum."

"Ve ben çıkageldim."

Rose bir an durdu. "O günü dün gibi hatırlıyorum. Üniversiteye gitmek için eşyalarını toplamıştı. *Üniversite.* Bir Martinelli. O kadar gururluydum ki bunu herkese anlattım."

"Sonra karşınızda beni buldunuz."

"Bir süpürgenin sapı kadar sıskaydın. Saçlarının bakıma ihtiyacı vardı. Nasıl gülümseyeceğini bile bilmeyen genç bir kadına benziyordun. Ayrıca onun için yaşça çok büyük olduğunu düşünmüştüm."

"Hepsi doğruydu."

"Senin sevgiye ve bağlanmaya, tanıdığım herkesten daha muktedir bir kadın olduğunu anlamam aylarımı aldı. Sen oğlumun başına gelen en iyi şeydin. Bunu göremediği için aptal olmalı."

"Böyle söylemen büyük incelik."

"Ama inanamıyorsun." Rose iç geçirdi. "Benim Raffaello'yu çok fazla severek neden olduğum hasarı, korkarım ki annen ve baban da seni gereğinden az severek sana vermiş."

"Beni sevmeye çalıştılar. Rafe gibi."

"Öyle mi dersin?" dedi Rose.

"Hastalıklı bir çocuktum. Ergenliğimde geçirdiğim ateşli hastalık beni güçsüz bırakmıştı. Anne ve babama genç yaşta öleceğim ve hasarlı bir kalbimin olduğu söylenmişti."

"Sen de onlara inandın."

"Elbette."

"Elsa, çocukluğunu, hastalığını, ebeveynlerinin ne dediğini ya da ne yaptığını bilmiyorum. Ama şunu biliyorum: Sende bir aslanın yüreği var. Sana bunun aksini söyleyen kimseye inanma. Ben gözlerimle gördüm. Oğlum aptalın teki."

"Gitmeden önce bana söylediği son şey, 'O halimi hatırlıyor musun?' oldu. Romantik davranmaya çalıştığını sanmıştım."

"Bunun hepimizin içini uzun süre acıtacağını tahmin ediyorum ama Loreda ile Ant'in sana ihtiyacı var. Loreda onu aptal babasının değil, bu toprakların kurtaracağını öğrenmeli."

"Üniversiteye gitmesini istiyorum Rose. Cesur olmasını ve maceralara atılmasını."

"Bir kızın mı?" Rose güldü. "Bunları Ant yapacak. Loreda durulacak. Görürsün."

"Durulmasını istediğimden emin değilim Rose. Ateşine hayranlık duyuyorum. Yanan ben olsam da. Ben sadece... mutlu olmasını istiyorum. Onu babası gibi mutsuz görmek içimi acıtıyor."

"Suçlanması gereken onlarken sen kendini suçluyorsun." Rose ona güven veren bir ifadeyle baktı. "Unutma *cara*, zor zamanlar kalıcı değildir. Ama toprak ve aile kalıcıdır."

ON İKİ

Kasımda ilk kış fırtınası kuzeyden vurdu ve arkasında ince bir kar tabakası bıraktı. Tertemiz, ışıl ışıl, bembeyaz kar, değirmenin kaba kollarını, tavuk kümesini, inek postlarını ve araziyi örttü.

Kar iyiye işaretti. Su demekti. Su ise mahsul. Mahsul de sofrada yemek demekti.

Havanın her zamankinden daha soğuk olduğu bugün Elsa mutfak masasının başında pembe, şiş ve yer yer su toplamış elleriyle köfte yuvarlıyordu. Soğuk şişlikleri bu mevsimde çok sık görülüyordu ve evdeki –vilayetteki– herkesin boğazı ağrıyor, çok sık yaşanan kar fırtınaları sonucu kan çanağına dönmüş gözleri kaşınıyordu.

Elsa sarımsakla tatlandırılmış köfteleri tepsiye dizdi, üzerlerini bir havluyla örtüp Rose'un soba başında çorap yamaladığı oturma odasına geçti.

Tony eve girdi, çizmelerindeki karı ayaklarını yere vurarak silkeledi ve kapıyı sertçe kapattı. Eldivenli ellerini birleştirerek aralarına üfledi. Yanakları soğuktan kızarmış ve sertleşmiş, rüz-

gârdan yanmıştı. Saçları donmuş tutamlar halinde şapkasının altından çıkıyordu. "Değirmen pompalamıyor," dedi. "Soğuk yüzünden olmalı." Odun sobasının başına gitti. Sobanın yanındaki kovada gittikçe azalan tezek stokları duruyordu. Bu tozlu ve kurak yıllarda Büyük Ovalar'daki hayvanlar ölüyor ve bu ağaçsız toprak, çiftçilerin sonsuz olduğunu varsaydığı yakıt kaynağını kaybediyordu. Tony ateşe birkaç tezek parçası attı. "Domuz ağılının tirizlerinin bazıları hâlâ kırık. Gidip onları parçalayayım. Bu akşam güçlü bir ateşe ihtiyacımız olacak."

"Ben giderim," dedi Elsa.

Kışlık paltosunu ve eldivenlerini kapının yanındaki kancadan aldı ve buz tutmuş dünyaya çıktı. Avluda yuvarlanan ışıltılı ve donuk diken yumakları her yuvarlanışlarında biraz daha parçalanıyordu.

Elsa ahşap kutudan bir balta aldı.

Baltayı boş domuz ağılına götürdü ve kalan tirizleri inceledikten sonra kendine bir başlama noktası seçti. Sonra baltayı kaldırdı, tahtanın üstüne indirdi ve ahşaba çarpan metalin tangırtısını omzunda hissederken çatırtıyı duydu.

Domuz ağılından geriye kalanı parçalayıp yakacağa dönüştürmesi yarım saat bile sürmedi.

❧

Gökyüzü insan ruhunu bile boğacak kadar griydi.

Elsa yanında Ant'le battaniyelere sarınmış bir halde arabanın arkasında oturuyordu. Kendi battaniyelerinin arasında tek başına oturan Loreda'nın yanakları kızarmış ve mevsim normallerinin üzerinde seyreden soğuk yüzünden çatlamıştı. Rafe gittiğinden beri Loreda giderek sessizleşmiş, uzaklaşmıştı. Kızının gürültülü öfkesini bu sessiz depresyona tercih ettiğini fark etmek Elsa'yı şaşırtıyordu. Rose ve Tony önde oturuyordu, dizginler Tony'deydi. Hepsi de en iyi pazar günü giysileri olarak tanımlanabilecek eski giysiler içindeydiler.

Kasım ayının sonuna yaklaştıkları bugün Lonesome Tree çok sessizdi. Ölmeye yüz tutmuş bir kasabaya yakışacak şekilde sessiz. Kar her şeyin üstünü örtmüştü.

Katolik kilisesi terk edilmiş gibi görünüyordu. Çatının yarısı geçen ay sökülmüş, çan kulesi çatlamıştı. Sağlam bir fırtına geri kalanını da yerle bir etmeye yeterdi.

Tony at arabasını ön tarafa park etti. Bir kovayı tulumbaya yaklaştırdı, suyla doldurdu ve Milo için bıraktı.

Elsa örgülü saçlarının üstüne örttüğü keçe başlığı düzeltti ve çocuklarını yanına çekti. Birlikte gıcırdayan basamaklardan çıkıp kiliseye girdiler. Kırık pencereler suntalarla tamir edildiği için mihrap karanlıktı.

İyi zamanlarda bile kasabada çok fazla Katolik yoktu ve artık iyi zamanlar çok uzaktı. Her pazar kiliseye daha az insan geliyordu. İrlandalı Katoliklerin Dalhart'ta kendi kiliseleri vardı ve Meksikalılar seneler önce inşa edilmiş kiliselerde ibadet ediyordu. Ama hepsinin cemaatleri azalıyordu. Vilayetteki bütün kiliselerin. Büyük Ovalar'daki posta kutularına düşen ve California'da, Oregon'da, Washington'da iş bulmuş, yakınlarını da peşlerinden gitmeye teşvik eden insanlardan notlar içeren kartpostalların ve mektupların sayısı her geçen gün artıyordu.

Elsa arkalarından içeri girenlerin seslerini duydu. Eski günlerin aksine, yemek tariflerini konuşmak için bir araya toplanan kadınlar ya da hava durumunu tartışan erkekler yoktu. Çocuklar bile sessizdi. Ahşap sıraların gıcırtısına şiddetli öksürük sesleri karışıyordu.

Zamanı gelince Peder Michael mihrabın önünde durdu ve gittikçe küçülen cemaate baktı.

"Sınanıyoruz." En az Elsa'nın hissettiği kadar yorgun görünüyordu. Hepsinin hissettiği kadar. "Bu karın yaklaşan yağmurun habercisi olması için dua edelim. Ve mahsullerin."

"Tanrı'dan hayır yok," diye homurdandı Loreda.

Rose onu dirseğiyle sertçe dürttü.

"Sınanıyor olmamız unutulduğumuz anlamına gelmez," dedi Peder Michael küçük, yuvarlak gözlüğünün ardından Loreda'ya bakarak. "Dua edelim."

Elsa başını öne eğdi. *Tanrım, bize yardım et*, diye düşündü ama bunun tam olarak bir dua olduğundan emin değildi. Daha çok çaresiz bir yakarış gibiydi.

Dua ettiler, ilahiler söylediler, biraz daha dua ettiler ve sonra Komünyon için sıraya girdiler.

Bitince, kalan arkadaş ve komşularına baktılar. Kimse uzun süre göz teması kurmuyordu. Her biri eskiden pazar günlerini süsleyen yiyecekleri ve dostluklarını hatırlıyordu.

Dışarıda Carrio donmuş su tulumbasının yanında duruyordu.

Bay Carrio ailesinden ayrıldı ve duygularını belli etmeyen bir ifadeyle onlara doğru yürüdü. Bugünlerde çok azın bir anda çokluğa dönüşmesi korkusuyla kimse duygularını göstermek istemiyordu.

"Tony," dedi saçlarını soğuktan kızarmış yüzünden geri iterken. Kupkuru ve dinç bir adamdı. Çıkık bir çenesi ve ince bir burnu vardı.

Büyükbaba Tony şapkasını çıkarıp arkadaşının elini sıktı. "Cirillo'lar nerede?"

"Ray, Los Angeles'taki kız kardeşinden bir mektup aldı," dedi Bay Carrio belirgin bir İtalyan aksanıyla. "Anlaşılan durumunu düzeltmiş. Bir iş bulmuş. Cirillo, Andrea ve çocuklar da o tarafa gitmek için toparlanıyorlar. Burada kalmak için bir neden olmadığını söylüyor."

Sessizlik.

"Keşke biz de daha önce gitseydik," dedi Bay Carrio. "Şimdi benzin için para kalmadı. Oğlundan haber aldın mı? İş bulmuş mu?"

"Henüz değil," dedi Tony gergin bir tavırla. Henüz hiç kimseye Rafe'in onları terk ettiği gerçeğini söylememişlerdi. İhanetinin ve zayıflığının ilan edilmesi düşüncesini kaldıramazlardı.

"Yazık," dedi Bay Carrio. "Burada sıkışıp kaldınız desene."

"Ben topraklarımdan asla ayrılmam," dedi Tony.

Bay Carrio'nun yüzü karardı. "Hâlâ anlamadın mı Tony? Bu topraklar bizi burada istemiyor. Ve durum gittikçe kötüleşecek."

Elsa mevsim normallerini aşan bir soğukla geçirdikleri o uzun kışın her gününe tek bir amaçla uyandı: çocuklarının karnını doyurmak. Sağ kalmaları her geçen gün daha fazla pamuk ipliğine bağlı hale geliyordu. Elsa karanlıkta tek başına uyanıyor ve ışık olmadan giyiniyordu. Tanrı biliyordu ya, aynaya bakmaktan hayır geldiği de yoktu.

Dudakları soğuktan çatlamış ve endişelendiği zaman ısırma alışkanlığı yüzünden şişmişti. Her an endişeliydi. Soğuk havalar yüzünden, mahsuller konusunda, çocukların sağlığı konusunda. En kötüsü buydu. Okul geçen hafta temelli kapanmıştı; okulun sıcaklığı eksilere düşmüştü. Tezek tükendikçe okulu ısıtmak hiçbirinin altından kalkamayacağı bir lükse dönüşmüştü. Bu yüzden Elsa'nın günlük işlerine bir de eğitim eklenmişti. Liseden mezun olmamış bir kadın için çocuklarının eğitiminin sorumluluğunu yüklenmek çok büyük bir sıkıntıydı ama Elsa bunu büyük bir şevkle yapıyordu. Her şeyden çok istediği bir şey varsa o da çocuklarının eğitimin getirdiği fırsatlardan yararlanmasıydı.

Kendine Rafe'i düşünme ve onun için acı çekme iznini ancak karanlık çöküp çocuklarla dua ettikten sonra, tek başına yatağına girdiği zaman veriyordu. Rafe'in her zaman ne kadar nazik olduğunu hatırlıyor ve kendisini bir parça bile olsa özleyip özlemediğini merak ediyordu. Sonuçta ortak bir geçmişleri vardı ve Elsa kendini onu sevmeye devam etmekten alamıyordu. Her şeye, Rafe'in ardında bıraktığı bütün acıya, kalp kırıklığına ve öfkeye rağmen geceleri gözlerini kapattığında yanında olmasını, nefesinin sesini duymayı ve günün birinde onu gerçekten seveceğini umut etmeyi özlüyordu. Sonunda huzursuz bir uykuya teslim

olana kadar durmadan, *keşke California'ya gideceğimi söyleseydim*, diye düşünüyordu.

Çiftlik ve çocukların varlığı için Tanrı'ya şükrediyordu çünkü bir deliğe kıvrılıp ağlamak istediği günler hâlâ çok sıktı. Ya da belki de gün boyu pijama ve terlik giyen ve bir pencere önünde onu terk eden adamı bekleyen o deli kadınlardan olmak. Hayatında ilk kez ihanetin fiziksel acısını tadıyordu. O acıdan kaçmak için yapmayacağı şey yoktu. Koşmak. İçki içmek. Afyon ruhu kullanmak.

Ama o sadece kendinden ibaret değildi. *Biz* olarak düşünmeliydi. Loreda bunu henüz bilmese de, iki güzel çocuğu ona güveniyordu.

Aralığın sonlarına rastlayan bu soğuk günde Elsa geç uyandı ve sahip olduğu bütün giysileri üst üste giydikten sonra tutam tutam yapışmış saçlarını önce kırmızı bir bandanayla, sonra Rose'un Noel için ördüğü yün şapkayla örttü.

Rafe'in gömleğini eşarp gibi boynuna sarıp mutfağa girdi ve buğdayı kaynatmak için ocağa koydu.

Bugün *nihayet* hükûmetten yardım alacaklardı. Kasaba için büyük bir haberdi bu. Geçen pazar kilisede konuşulan tek konu buydu.

Elsa kışlık botlarını ayağına geçirip dışarı çıktı ve anında titremeye başladı. Tavuklara birkaç avuç dolusu darı atıp sularını kontrol etti. Kuyu bu dondurucu soğukta sadece ara sıra kullanılır halde olduğu için hayli sorun çıkarmıştı. Neyse ki donduğu zaman içinde hayvanlar ve kendileri için kar biriktirebileceklerdi. Tony'yi evin yan tarafında tahtaları parçalarken gördü. Ambar tahtalarını söküp çıraya dönüştürüyorlardı.

Elsa ona el salladıktan sonra ambara döndü. Ahırda Milo'nun yularına bir çekme halatı taktı.

Zavallı aç hayvan ona öyle hüzünlü bir bakış attı ki Elsa elinde olmadan duraksadı. "Biliyorum oğlum. Hepimiz aynı hisler içindeyiz."

Kemik torbasına dönen atı aydınlık güne çıkardı. Onu arabaya bağlarken Tony yanına geldi.

Elsa kayınpederinin yanaklarının soğuktan nasıl kızardığını, nefesinin soğuk havada bıraktığı buharı, kaybettiği kiloların yüzünü ve yanaklarını iyice çökerttiğini gördü. İki dini –Tanrı ve toprak– olan bir erkek olarak, her ikisinin verdiği hayal kırıklığıyla her geçen gün biraz daha ölüyordu. Günün büyük bir kısmını karla kaplı buğday tarlalarına bakıp Tanrı'sına buğdayın büyümesine izin vermesi için yalvararak geçiriyordu. "Bu toplantı cevap olacak," dedi Elsa.

"Umarım," diye karşılık verdi Tony.

Soğuk kış Loreda için de zor olmuştu. Hem babasını hem de en yakın arkadaşını kaybettiği yetmezmiş gibi, şimdi bir de okul kapanmıştı. Küçülen dünyası yüzünün günden güne daha fazla asılmasına neden oluyor ve onu daha derin bir mutsuzluğa itiyordu.

Elsa çiftlik evinin kapısının açıldığını işitti. Verandanın basamaklarında adımların tıkırtısı duyuldu. Loreda ve Ant, üzerlerine olan bütün giysilerine sarınmış bir halde, ayaklarını sürüyerek arabaya yaklaştılar. Rose kucağında kasabada satacakları şeylerle dolu bir kutuyla arkalarından dışarı çıktı.

Elsa ve çocuklar, satılacak şeyler kutusuyla birlikte arabanın arkasına geçti.

Elsa, Ant'i bir battaniyeyle sarıp yanında tuttu. Loreda onlara katılmaktansa donmayı yeğlediği için az ötede titriyordu.

Tony dizginlere asılınca Milo hareketlendi. Arabanın arkasındaki kutuda sabunlar tıkırdıyordu. Elsa devrilmemeleri için bir eliyle yumurta yığınını tutuyordu. "Biliyorsun Loreda, ısınmak için bize sokulsan bile sana söz veriyorum, öfkeli olduğunu unutmam."

"Çok komik," dedi Loreda dişleri takırdadığı sırada kollarını göğsünde kavuştururken.

"Morarıyorsun," dedi Elsa.

"Hayır, morarmıyorum."

"Aslında daha çok kızarıyor," dedi Ant sırıtarak.

"Bana bakmayın," dedi Loreda.

"Tam karşımızdasın," dedi Elsa.

Loreda özellikle yana bakmaya devam etti.

Ant kıkırdadı.

Loreda gözlerini devirdi.

Elsa dikkatini araziye çevirdi.

Karla kaplıyken manzara çok güzeldi. Kasaba ile Martinelli'lerin çiftliği arasında çok fazla yerleşim yeri yoktu ama yolun üstündeki çiftliklerin çoğu çoktan terk edilmişti. Kulübeler, barakalar, yığma evler, tahtalarla kapatılmış pencereler ve haciz duyurularının üstüne yapıştırılmış "SATILIK" tabelalarıyla dikkat çekiyordu.

Mull ailesinin terk edilmiş arazilerinin önünden geçtiler. Duyduğuna göre Tom ve Lorri, yakınlarının arkasından yaya olarak California yoluna düşmüşlerdi. *Yaya.* İnsan nasıl bu kadar çaresiz kalabilirdi ki? Üstelik Tom avukattı. Bugünlerde çulsuz kalanlar sadece çiftçiler değildi.

Ne çok insan gidiyordu.

California'ya gidelim.

Elsa bu düşünceyi derhâl bir kenara itti ama hava kararınca yine zihnine musallat olacağını biliyordu.

Kasabaya vardıklarında Tony arabayı kenara çekti ve Milo'yu bir direğe bağladı. Elsa yumurta, tereyağı ve sabunla dolu kutuyu kucakladı. Hâlâ açık olan sayılı dükkânın önüne yerleştirilmiş afişlerde, Başkan Roosevelt'in Sivil Koruma Kolordusu'ndan bir bilim insanı olan Hugh Bennett'in o gün kasabaya geleceği ilan ediliyordu. FDR, Amerikalıları yeniden iş sahibi yapma niyetiyle düzinelerce ajans kurmuş, Buhran'ı sözcükler ve fotoğraflarla belgelemek gibi işlere ve köprü yapmak, yolları tamir etmek gibi kaba kuvvet gerektiren işlere koşmuştu. Bennett ta Washington'dan sonunda çiftçilere yardım etmek için geliyordu.

Dükkâna girdikleri zaman boş rafları görmek Elsa'yı derinden sarstı. Buna rağmen onları insanda ümit uyandıran bir renk ve kokular karışımı karşılamıştı. Kahve, senelerdir satılmayan parfümler, bir kasa dolusu elma. Sağda solda boş raflara aletler, elbise kalıpları, güneş şapkaları, pirinç ve şeker çuvalları, konserve etler ve kutu sütler yerleştirilmişti. Kareli, puantiyeli ve çizgili kumaş topları, tıpkı zımba ve dantel yığınları gibi toz tutmuştu. Son zamanlarda giysi yapmak için kullanılan tek malzeme tahıl çuvallarıydı.

Elsa, Bay Pavlov'un yorgun bir gülümseme ve çok daha iyi günler görmüş beyaz bir gömlekle arkasında durduğu tezgâha doğru yürüdü. Bir zamanlar kasabanın en zengini olan adam, şimdi dükkânını ayakta tutmak için çabalıyordu ve bunu herkes biliyordu. Banka evine haciz koyunca ailece dükkânın üst katına taşınmışlardı.

"Martinelli'ler," dedi. "Kasabaya toplantı için mi indiniz?"

Elsa kucağındaki kutuyu tezgâha bıraktı.

"Öyle," dedi Tony. "Gelecek misin?"

"Uğrayacağım. Umarım hükûmet buralardaki insanlara yardım edebilir. İnsanların pes edip gittiğini görmekten nefret ediyorum."

Tony başıyla onayladı. "Ama çoğu kalıyor."

"Çiftçiler çok dayanıklı."

"Bırakıp gidemeyecek kadar çok çalıştık ve bir sürü fedakârlık yaptık. Kuraklık illaki bitecek."

Bay Pavlov onu başıyla onayladı ve Elsa'nın tezgâhın üstüne bıraktığı kutuya baktı. "Tavuklar yumurtluyor demek. Ne mutlu size."

"Elsa'nın sabunu da var," dedi Rose. "Lavanta kokulu. Eşiniz sever."

Çocuklar Elsa'nın yanında duruyordu. Elsa şekerlere iç geçirerek baktıkları ve dükkânın içinde bir şeyler almak için yalvararak koşturdukları zamanları düşünmeden edemedi.

Bay Pavlov çerçevesiz gözlüğünü iyice yukarı itti. "Ne lazım?"

"Kahve. Şeker. Pirinç. Fasulye. Belki biraz maya. Varsa şu iyi zeytinyağından bir teneke."

Bay Pavlov kafasında hesaplar yaptı. Tatmin olunca, yanında bir ipin ucunda asılı duran sepeti çekti. Bir kâğıt parçasına "*Şeker, kahve, fasulye, pirinç*" yazdı. "Stokta zeytinyağı yok ve maya için bir şey istemez." Listeyi sepete koydu ve sepeti karısı ile kızının alındı makbuzlarını düzenlediği dükkânın ikinci katına çıkaran kolu kaldırdı.

Birkaç dakika sonra iri cüsseli bir kız arka taraftaki odadan bir çuval şeker, biraz kahve, bir torba pirinç ve bir torba fasulyeyle çıktı.

Ant tezgâhın üstünde duran meyan kökü şekerlerine bakıyordu.

Elsa oğlunun başına dokundu.

"Meyan kökü bugünün özel ürünü," dedi Bay Pavlov. "İki al bir öde. Borç olarak yazabilirim."

"Biliyorsun, veresiyeyle işim olmaz," dedi Tony. "Ve borcumuzu ne zaman ödeyebileceğimizi bilmiyorum."

"Biliyorum," dedi Bay Pavlov. "Benden olsun. İki tane alın."

İyiliği, orada hayatı katlanılabilir kılan şeylerden biriydi.

"Teşekkürler Bay Pavlov," dedi Elsa.

Tony aldıklarını arabanın arkasına yükledi ve üzerlerini muşambayla örttü. Milo'yu direğe bağlı bırakıp, buz tutmuş kaldırımdan, önünde birkaç at arabasının beklediği, tahtalarla kapatılmış okul binasına doğru yürüdüler.

"Çok fazla gelen yok," dedi Tony.

Rose kocasının eline uzandı. "Duyduğuma göre Emmett, Washington eyaletindeki akrabalarından bir kartpostal almış. Orada demiryolu işleri varmış."

"Pişman olacaklar," dedi Tony. "O işler boş hayalden ibaret. Öyle olmalı. Milyonlarca işsiz var. Diyelim ki gerçekten Portland'a ya da Seattle'a ulaştın ve iş yok. Yabancı bir yerde topraksız ve işsiz ne yapabilirsin ki?"

Elsa, Ant'in elini tuttu. Birlikte okulun basamaklarından çıktılar. İçeride çocukların sıraları duvar diplerine çekilmişti. Kırık pencerelerin çoğu suntalarla kapatılmıştı. Birileri portatif bir sinema ekranının önüne bir dizi sıra çekmişti.

"Ah, Tanrım," dedi Ant heyecanla. "Sinema!"

Tony ailesini arka taraftaki bir sıraya yönlendirdi. Kasabada kalan diğer İtalyanların yanına oturdular.

Birkaç kişi daha geldi. Kimse fazla konuşmuyordu. Yaşlılardan birkaçı o sonbahar çiftlikleri kasıp kavuran toz fırtınalarının bir hatırlatması olarak durmadan öksürüyordu.

Kapı çarpılarak kapandı ve ışıklar söndü.

Bir vınlama ve tıkırtının ardından beyaz ekranda siyah beyaz bir görüntü belirdi. Bir çiftlikte yaşanan bir kasırga görüntüsüydü bu. Tahtalarla kapatılmış bir çiftlik evinin önünden diken yumakları yuvarlanarak geçti.

Altta, "*Büyük Ovalar'daki çiftçilerin yüzde 30'u hacizle karşı karşıya,*" yazıyordu.

Bir sonraki görüntü, yatakları dolu, gri üniformalı hemşirelerin öksüren bebeklerle ve yaşlı insanlarla ilgilendiği bir Kızıl Haç hastanesine aitti. "*Toz zatürresi ağır kayıplara neden oluyor.*"

Bir sonraki görüntüde çiftçilerin sokaklara döktüğü süt, kurak toprakta hemen kayboluyordu.

"*Süt, üretim maliyetinin altında satılıyor.*"

Gri ekranda kılıksız, yorgun yüzlü hayaletleri andıran erkek, kadın ve çocuklar belirdi. Bir Hoover şehri kampı. Binlerce insan karton kutularda, bozuk arabalarda ve teneke kutulardan ve metal levhalardan yapılmış derme çatma barakalarda yaşıyordu. Çorba kuyruklarında bekliyorlardı.

Film bitti. Işıklar tekrar açıldı.

Elsa sert zeminde kararlılıkla ilerleyen ayakların sesini duydu. Herkes gibi o da sesin geldiği yöne döndü.

Kasabadaki herkesten daha iyi giyimli bir adam, kendinden emin duruşuyla öne çıktı. Portatif ekranı kenara çekti, kara tahtanın önüne geçti ve bir tebeşir alıp tahtaya "*Tarım yöntemleri*" yazdı. Sonra kelimelerin altını çizdi.

Yüzünü kalabalığa çevirdi. "Adım Hugh Bennett. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı beni yeni Koruma Kolordusu'na atadı. Birkaç aydır Büyük Ovalar'ı geziyorum. Oklahoma, Kansas, Teksas. Şunu söylemeliyim ki bu yaz, gördüğüm her yerde Lonesome Tree'deki kadar zorlu geçti. Ve kuraklığın daha ne kadar süreceğini kim bilebilir? Duyduğuma göre bu yıl çok azınız tohum ekmekle uğraşmış."

"Bilmediğimizi mi sanıyorsunuz?" dedi biri öksürerek.

"Yağmur yağmadığını biliyorsunuz dostum. Ben buraya daha fazlası da olduğunu söylemeye geldim. Topraklarınızın başına gelen, çok ciddi bir ekolojik felaket. Belki ülkemizin tarihindeki benzerlerinin en kötüsü ve daha da kötüye gitmesini önlemek için tarım yöntemlerinizi değiştirmelisiniz."

"Yani hatanın bizde olduğunu mu söylüyorsunuz?" dedi Tony.

"Sizin de katkınızın olduğunu söylüyorum," dedi Bennett. Oklahoma en az dört yüz elli ton toprak kaybetti. Gerçek şu ki siz çiftçiler bu durumdaki rolünüzü görmelisiniz, yoksa bu büyük topraklar ölecek."

Carrington ailesi ayağa kalktı ve kapıyı arkalarından çarparak çıktılar. Renke ailesi de peşlerinden gitti.

"O zaman ne yapmalıyız?" dedi Tony.

"Tarım şekliniz toprağı öldürüyor. Toprağın üst tabakasını yerinde tutan otları söktünüz. Sabanlar çayırları mahvetti. Yağmur bitip rüzgâr çıktığı zaman toprağınızı uçup gitmekten alıkoyacak hiçbir şey kalmadı. Bu, insan eliyle yaratılmış bir felaket, bu nedenle sorunu çözmeliyiz. Otların geri gelmesi gerek. Toprak koruma yöntemlerini uygulamaya koymalıyız."

"Bizi mahveden hava durumu ve bankalarını kapatan, paralarımıza el koyan açgözlü Wall Street banksterleridir," dedi Bay Carrio.

"FDR önümüzdeki sene ekim *yapmamanız* için sizlere para ödemek istiyor. Bir koruma planımız var. Bu arazinin bir kısmını nadasa bırakmalı, çimen ekmelisiniz. Ama bunu bir iki kişinin yapması yeterli değil. Hepiniz yapmalısınız. Sadece kendi topraklarınızı değil, bütün Büyük Ovalar'ı korumalısınız."

"Bu mu yani?" dedi Bay Pavlov oflayarak ayağa kalkarken. "Onlara önümüzdeki sene ekim yapmamalarını mı söylüyorsunuz? Ot ekmelerini mi? Geriye kalan her şeye bir kibrit çakmaya ne dersiniz? Çiftçilerin *yardıma* ihtiyacı var."

"FDR çiftçileri önemsiyor. Unutulduğunuzun farkında. Bir planı var. Başlangıç olarak hükûmet çiftlik hayvanlarınızı hayvan başına on altı papele alacak. Mümkün olursa büyükbaş hayvanlarınızı ihtiyaç sahiplerini doyurmak için kullanacağız. Olmazsa, burada gördüklerim gibi içleri çamur doluysa size para ödeyip hayvanları gömeceğiz."

"Bu mu yani?" dedi Tony. "Bizi ta buraya kadar, felaketin bizim kabahatimiz olduğunu, herhangi bir şeyin büyümeyeceği kadar kuru topraklarda, hem de bu kuraklıkta, satın alacak gücümüzün olmadığı tohumlarla, para eden bir mahsul olmayan çimen yetiştirmemiz gerektiğini ve ah, evet, son çiftlik hayvanlarımızı da tanesi hiçbir işe yaramayacak on altı dolar karşılığında öldürmemizi söylemek için mi getirdiniz?"

"Bir feraha çıkma planı var. Mahsul yetiştirmemeniz için size para ödemek istiyoruz. Hatta bankaları ipotek ödemelerini affetmeye bile ikna edebiliriz."

"Biz sadaka istemiyoruz," diye seslendi biri. "*Yardım* istiyoruz. Su istiyoruz. Toprak işe yaramazsa evlerimizi tutmak neye yarar?"

"Biz *çiftçiyiz*. Mahsullerimizi yetiştirmek istiyoruz. Kendi başımızın çaresine bakmak istiyoruz."

"Yeter," dedi Tony. Sandalyesini geriye itip ayağa kalktı. "Haydi. Gidiyoruz."

Elsa arkasına bakınca, diğer ailelerin de Martinelli'lerin peşi sıra çıktığını gören Bennett'in yüzünü hayal kırıklığının kapladığını gördü.

ON ÜÇ

Elsa yağan karın altında durdu. Yumuşak kar taneleri dünyanın bütün seslerini bastırmıştı. Bu ışıltılı ve iç açıcı beyaz tabakaya baktığında doğada hâlâ güzellik bulabilmesine kendisi de şaşırdı. Kilere girerken Bella'nın hüzünlü iniltisini duydu. Zavallı inek de diğerleri gibi aç ve susuzdu. Elsa soğuktan titreyerek boş raflara baktı. Soğan ve patates kasaları, konserve meyve ve sebzelerle dolu kavanozlar görmesi gerekirken karşısında sadece çıplak raflar vardı.

Yetmezmiş gibi bir de şu hükûmet yetkilisinin verdiği haberler çıkmıştı.

Elsa, Tony ile Rose gibi ovalara ilk gelen göçmenlerin yenilmez olduklarını düşünürdü. Bu uçsuz bucaksız, bilinmez ülkeye sadece bir hayalle gelen ve toprağı azimle, kararlılıkla ve çok çalışarak ehlileştiren bütün o insanlar.

Ama görünüşe bakılırsa toprağı yanlış değerlendirmişlerdi. Ya da daha beteri, kötüye kullanmışlardı.

Elsa o hafta acı ve ısıran bir soğukta yaptıkları onca işi ve o akşam yemekte sadece bir dilim ekmek, geçen hasattan kalma

biraz yumuşamış patates ve bir parça tütsülenmiş jambon olacağını düşündü. Karınlarını doyurmaya yetmezdi bu. Sonra yatma zamanı gelecekti ve kıymetli yakıtlarını ya da paralarını ışık gibi bir lükse harcamak istemediklerinden her biri kendi karanlık ve buz gibi odasına çekilecekti. Çarşafları ne kadar sık değiştirirlerse değiştirsinler kumlu olduğu hissini veren yataklarında uyumaya çalışacaklardı.

Elsa geriye ne kadar az patates kaldığına bakmamaya çalışarak, kutudan üç buruşmuş patates aldı ve tekrar yağan kara çıktı.

"Anne?"

Elsa sesin geldiği yöne döndü. Loreda üstüne tam uymayan kat kat giysiler ve muhtemelen ayağına küçük gelen ayakkabılar giymenin rahatsızlığını daha da artıran diz hizası iki kat çorap içindeydi. Son birkaç ay içinde uzamaya bıraktığı saçları omuzlarına ulaşmıştı. Yamuk kesilmiş kâkülleri burnunun altına kadar iniyor ve sürekli gözünün önüne düşüyordu. Artık arkadaşı olmadığı için nasıl göründüğünün bir önemi olmadığını söylüyordu.

Buna rağmen güzelliği dikkat çekiciydi. Kötü saç kesiminin ya da ucuz giysilerin gölge düşüremeyeceği kadar. Babasının esmerliğini, ince kemik yapısını ve ışıl ışıl parlayan siyah saçlarını almıştı. Gözleri Elsa'nınkilere benziyordu ama çok daha yoğun bir maviydi. Neredeyse menekşe rengiydiler. Bir gün erkekler onu kalabalık bir sokakta görüp nefessiz kalacaklardı.

Loreda'nın yanakları pespembeydi ve koyu renkli kirpiklerinde ve dolgun dudaklarında erimiş kar taneleri ışıldıyordu. "Seninle konuşmak istiyorum."

"Tamam."

Loreda verandaya önden çıkıp salıncağa oturdu.

Elsa da yanına çöktü.

"Bir süredir düşünüyorum," dedi Loreda.

"Ah, hayır," dedi Elsa alçak sesle.

"Şeyden beri, bilirsin işte, babam gittiğinden beri sana çok kötü davrandım."

Elsa bu kabulleniş karşısında şaşırdı. Aklına gelen tek şeyi söyledi. "Bunun seni ne kadar incittiğini biliyorum."

"Geri dönmeyecek, değil mi?"

Elsa kızının saçlarına dokunma ve yıllar önce, hâlâ Loreda'nın vücudu kendisininkinin bir uzantısıymış gibi hissettiği ve kızının cesur kalbinin kendi cılız kalbini güçlendirdiğini düşündüğü zamanlarda mümkün olan o yakınlıkla, alnını okşama isteğiyle doldu. "Sanmıyorum. Hayır."

"Ona bu fikri ben vermiştim."

"Ah, tatlım. Babanın eylemlerinin sorumluluğunu alma. O yetişkin bir adam. Yapmak istediği şeyi yaptı."

Loreda bir süre sessiz kaldıktan sonra, "Hükûmetten gelen şu adam, bu arazinin mahvolduğunu söyledi," dedi.

"Sanırım görüşü bu."

"İnanması zor değil."

"Evet."

"Bir iş bulmalıyım," dedi Loreda. "Biraz para kazanmalıyım... Bu durumdan çıkmamıza yardım etmeliyim."

"Böyle düşündüğün için seninle gurur duydum Loreda ama ülkenin yarısı işsiz. İş yok. Bizler, çiftliklerde yaşayanlar şanslıyız. Hâlâ yiyeceğimiz var."

"Şanslı değiliz," dedi Loreda.

"Baharda, yağmur yağınca..."

"Gitmeliyiz."

"Loreda, tatlım, senin için her şeyi yaparım..."

"Ama bunu değil." Loreda hızla ayağa kalktı. "Gitmezsin. Tıpkı babama dediğin gibi bana da hayır diyorsun."

Elsa derin bir iç çekerek ayağa kalktı. "Şimdi sana söyleyeceğim şeyi babana da söyleme cesaretini göstermeliydim: Bu toprakları seviyorum. Bu aileyi de. Burası bizim *yuvamız*. Burasının sizin yeriniz ve geleceğiniz olduğunu bilerek burada büyümenizi istiyorum."

"Ama toprak ölüyor anne ve durduğumuz yerde bizi de öldürecek."

"California'nın daha iyi olduğunu nereden biliyorsun? Ve sakın bana şu süt ve bal ülkesi saçmalığını anlatma. Geçen günkü filmi gördün. Ülkenin yarısı işsiz. Aşevleri talebe yetişemiyor. Burada en azından yiyeceğimiz, suyumuz ve başımızın üstünde bir çatımız var. Bekâr bir anne olarak demiryollarında iş bulamam. Ayrıca büyükannen ve büyükbaban..."

"Asla gitmezler," dedi Loreda.

Elsa, Rafe'in gömleğini boynundan çözdü. "Bunu almanı istiyorum. Eskidi ve paralandı ama sevgiyle yapılmıştı."

Loreda, Rafe'in gömleğini hayallerden dokunmuş gibi özenle alıp kendi boynuna sardı. "Saç pomadının kokusunu hâlâ alabiliyorum."

"Evet."

Loreda'nın gözlerinde yaşlar parladı.

"Üzgünüm Loreda," dedi Elsa.

Loreda derin bir iç çekti ve boynundaki pamuklu kumaşa sihirli güçleri varmış gibi dokundu. "Daha çok üzüleceğiz. İzle ve gör."

Sonunda uzun kış son buldu.

Martın ilk haftası güneş, morallerini yükselten ve umutlarını yenileyen parlak ve ışıltılı bir arkadaşa dönüştü. Gökyüzünün masmavi olduğu günler birbirini kovaladı.

Elsa mutfak masasının başında *ricotta* peyniri yaparken, *biraz yağmur*, diye geçirdi içinden ve buna bir kez daha inanabildi. Kurtuluş. Durduğu yerden farklı bir manzara gördüğünü hayal edebiliyordu. Büyüyen buğdaylar. Uçsuz bucaksız mavi gökyüzünün altında ufka kadar uzanan altın sarısı tarlalar.

Rose eşarbını bağlayarak mutfağa girdi. "*Ricotta* mı? Ne büyük lüks."

"Bir kız kaç kez on üç yaşına girer? Biraz müsriflik yapabilirim diye düşündüm. Yağmurun geldiğini hissedebiliyorum, sen ne dersin?"

Rose saçını ensesinde toplarken başını salladı.

Elsa önlüğüne doldurduğu fincanları ve bir demlik kahveyi oturma odasına götürdü. Dumanı tüten mis kokulu sıvıyı benekli teneke fincanlara doldurdu.

"Ah, Elsa, seni bana Tanrı gönderdi," dedi Tony kahvesinden bir yudum alırken.

Elsa gülümsedi. "Bildiğin kahve işte."

Tony kemanına uzandı ve çalmaya başladı.

Ant ayağa fırladı. "Dans et benimle Lolo."

Loreda gözlerini devirdi –o kadar tatsızdı– ama sonra ayağa fırladı ve çalan müzikle tamamen uyumsuz, çılgın bir çarliston yapmaya başladı.

Herkes güldü.

Elsa bu evin en son ne zaman çocuklarının kahkahalarıyla dolduğunu hatırlayamıyordu. Bu tıpkı iyi hava gibi, Tanrı'nın bir armağanı olmalıydı.

Artık her şey daha iyi olacaktı, hissedebiliyordu. Yeni bir yıl. Yeni bir bahar.

Güneş –ama çok fazla değil– ve yağmur –ama çok az değil– olacaktı ve o narin, yeşil bitkiler büyüyecekti. Altın rengi başaklar güneşe doğru uzanacaktı.

"Benimle dans et," dedi Rose, gülen Elsa'nın karşısında durarak.

"Ben... o kadar uzun zamandır dans etmedim ki."

"Hiçbirimiz etmedik." Rose elini Elsa'nın beline koydu ve sağ elini sıkıca tutup onu kendine çekti.

"Uzun bir kış oldu," dedi Rose.

"Yaz kadar değil."

Rose gülümsedi. "*Sì*, işte bu konuda haklısın."

Yanlarında Ant ile Loreda dönerek ve gülerek dans ediyorlardı.

Elsa kayınvalidesiyle dans ederken bu kadar rahat hissetmesine şaşırmıştı. Neredeyse tüy gibi hafifti. Rafe'in kollarında kendini her zaman çok hantal hissederdi. Şimdi ise zorlanmadan hareket ediyor, kalçalarını müziğe uygun şekilde sallıyordu.

"Oğlumu düşünüyorsun. Hüznünü görüyorum."

"Evet."

"Geri dönerse onu kürekle döveceğim," dedi Rose. "Benim oğlum olmak için fazla aptal. Ve acımasız."

"Duyuyor musunuz?" dedi Ant.

Tony keman çalmayı bıraktı.

Elsa çatıya düşen yağmur damlalarının pıtırtılarını duydu.

Ant ön kapıya koştu ve kapıyı ardına kadar açtı.

Hepsi verandaya fırladılar. Başlarının üstünde koyu gri bir bulut duruyordu ve bir başkası gökyüzünde onlara doğru süzülüyordu.

Yağmur damlaları evin üstünde pıtırdayarak ve kuru zeminde yıldızlara benzeyen izler bırakarak usul usul düşüyordu.

Yağmur.

İri damlalar tozdan çıtırdayan basamaklarda patlıyordu. Arkası geldi. Pıtırtı gümbürtüye dönüştü, atıştırma sağanağa.

Hep birlikte avluya koştular ve yüzlerini serin ve tatlı yağmura çevirdiler.

Yağmur onları sırılsıklam etti, ayaklarının altındaki zemini çamura çevirdi.

"Kurtulduk Rosalba," dedi Tony.

Elsa çocuklarını kendine çekti ve yağmur yanaklarından süzülüp sırtlarını soğuk bir ürpertiyle ıslatırken onlara sımsıkı sarıldı. "Kurtulduk."

O gece akşam yemeğinde kendilerine ziyafet çekerek, yoğun kremalı sosta pişirilmiş *pancetta* parçalarıyla süsledikleri ev yapımı *fettuccine* yediler. Sonrasında Tony aralıksız yağan yağmurun tı-

kırtıları arasında oturma odasında keman çalarken, Elsa *ricotta cassata*'yı getirdi. Üstü parlak konserve şeftalilerle süslenmiş altın rengi keke tek bir mum dikilmişti.

Rose boynundaki kadife keseye uzandı ve otuz yıldan uzun bir süredir taşıdığı Amerikan parasını çıkardı. Elsa o madenî paranın hikâyesini, aile geçmişini kelimesi kelimesine biliyordu. Tony o madenî parayı Sicilya'da sokakta bulup Rose'a göstermişti. Bunun *bir işaret* olduğu konusunda hemfikir olmuşlardı. Gelecekleri için bir umut. Aile tılsımı.

Para her yeni yıl sabahı elden ele dolaşır, her aile üyesi onu birkaç saniye elinde tutup yeni yıl için umudunu yüksek sesle söylerdi. Tohum ekerken ve doğum günlerinde de parayı yine elden ele dolaştırırlardı. Arka yüzünde iki tarafa doğru kıvrılan iki başak kabartması vardı. Tony'nin bu paranın Martinelli'lere kaderlerini gösterdiğine inanmasında şaşılacak bir şey yoktu.

Rose'un madenî parayı uzattığı Loreda ciddi bir yüzle paraya baktı. "Bir dilek tut *cara*."

"Ben artık buna inanmıyorum," dedi Loreda parayı büyükannesine uzatırken. "Ailemizi bir arada tutmadı."

Rose sarsılmış gibiydi ve toparlanıp gülümsemeyi başarması birkaç saniye sürdü.

Tony keman çalmayı bıraktı.

Loreda yaşlı gözlerle Elsa'ya baktı. "On üçüme bastığım zaman bana araba kullanmayı öğreteceğine söz vermişti."

"Ah," dedi Elsa kızının acısını hissederek. "Ben sana araba kullanmayı öğretirim."

"Aynı şey değil," dedi Loreda.

Kısa, tuhaf bir sessizlik oldu. Sonra Rose, "Yine inanacaksın," dedi. "İnanmasan bile bu parada güç var."

"Dileğini ben tutarım," dedi Ant. "Parayı bana ver."

Loreda bile güldü ve gözlerindeki yaşları sildi.

Tony'nin kemanla çaldığı doğum günü şarkısına hep birlikte eşlik ettiler.

Güzel sağanak yağmurları takip eden günlerde Elsa her sabah yatağından gücünü umuttan alarak kalkıp dışarı çıktı. Derin bir nefes aldı, nemli havanın bereketli kokusunu duydu ve sebzelerine bakmak için bahçede toprağa eğildi. Tıpkı çocuklarına yaptığı gibi onları da özenli bir el ve sakin bir sesle büyümeye teşvik ediyordu. Toprak artık kuru ve çatlak değil, canlı görünüyordu ve aralardan yer yer güneşi arayan narin, yeşil sürgünler baş vermişti.

Bu sabah Tony kış buğdayı tarlasının kenarında duruyordu. Elsa şapka takmaya gerek duymadan –bu güneş eski bir dost gibi ılık ve yumuşaktı– tavuk kümesinin önünden geçerken tavukların gıdakladıklarını duydu. Yaşlı horozları, Elsa'nın, ailesinin yakınından geçmesini hızlandırmaya çalışır gibi dikenli telin yanında dolaşıyordu. Yel değirmeni esintiyle tangırdayarak su çıkarıyordu.

Elsa tarlanın yanına gelince durdu.

"Şuna bak," dedi Tony boğuk bir sesle.

Yeşil.

Yeni filizlenen tohumlardan oluşan sıralar düz çizgiler halinde ufka uzanıyordu.

Burası bir çiftlik için umudun özüydü. Geleceğin rengi. Şimdi yeşil ve narindiler ama güneşle ve yağmurla buğdaylar aile gibi sağlam, toprağın kendisi gibi güçlü olacak; hepsini hayatta tutacak altın rengi, dalgalı bir denize dönüşecekti.

En azından hayvanlar için tahıl olacaktı. Dört senelik kuraklığın sonunda bu bile başlı başına bir armağandı.

Elsa, Tony'yi tarlasının başında bırakıp eve doğru yürüdü. Mutfak penceresinin altındaki özel, küçük bahçesinin yanında durdu. Yıldızpatısı tomurcuklanmıştı. "Hey, sen," dedi. "Geri döneceğini biliyordum."

ON DÖRT

Başladığı gün, Elsa kendine bunun önemli bir şey olmadığını söyledi. Hepsi gibi.

Erkenden ve huzursuz uyandı. İyi uyuyamamıştı ve nedenini bilmiyordu. Yataktan çıktı, yüzüne su çarptı ve sorunun ne olduğunu fark etti: Sıcaklamıştı.

Saçlarını örüp başına bir eşarp bağladı ve mutfakta Rose'u pencerenin önünde buldu.

Elsa aynı şeyi düşündüklerini biliyordu. Hava şimdiden sıcaktı ve daha sabahın yedisi bile değildi.

"Tek bir sıcak günden ne olacak ki?" dedi kayınvalidesinin yanında durup.

"Eskiden sıcak günleri severdim," dedi Rose.

Elsa başını salladı.

Birlikte göz kamaştıran sarı güneşe baktılar.

Üst üste sekiz gün otuz sekiz derece sıcaklıkla geçti. Martın ortasında.

Yine bir şeyler saklama çabasına giriştiler: enerji, yiyecek, su, gaz yağı. Pencereleri karartılar ve kovalarla su taşıyıp bahçeye, asmalara ve hayvanların yalaklarına azar azar döktüler ama yeterli değildi. Yeni filizlenen buğdaylar bu merhametsiz sıcak karşısında solmaya başlamıştı bile. Dördüncü gün buğdaylar öldü. Dönümlerce arazide zerre yeşillik kalmadı. Elsa kayınpederinin moralinin günbegün bozulmasını izledi. Tony hâlâ sabahları erken kalkıyor, bir fincan acı kahve içerek gazete okuyordu. Kapıyı açtığı anda omuzları çöküyordu. Arazisine bakarken her gün yeni baştan yıkılıyordu. Eve ter ve çaresizlik kokarak dönüyor, hiç konuşmadan oturma odasında oturuyordu. Rose kocasının moralini düzeltmek için her şeyi denemişti ama hiçbirinde çok fazla iyimserlik kalmamıştı.

Yine de mahsuller ölürken, tarlalar kururken ve tenleri yanarken hayat devam ediyordu.

Bugün Elsa ve Rose'un çamaşır yıkamaları gerekiyordu. Bu göz kamaştıran, baş ağrıtan sıcakta.

Elsa'nın içinden çocuklarını kirli giysilerle bırakmak ve *kimin umurunda*, demek geçiyordu. Bugünlerde herkes kirliydi ama bu anneliği ve onlara verdiği dersler açısından nasıl bir tablo çizerdi? Ya kalan tek tük komşularından biri çiftliğe uğrar ve çocuklarını yıkanmamış giysilerle görürse?

Bu yüzden küvetleri yıkadı, suyla doldurdu ve kan ter içinde saatlerce havluları, çarşafları ve giysileri yıkadı. İlk olarak elbette her şeyin dışarı çıkarılıp silkelenmesi gerekiyordu. Sarnıç mevsim normalleri üstünde seyreden sıcaklık yüzünden kuruduğu için ihtiyaç duyduğu suyu kuyudan çekip kovalarla eve taşıması gerekiyordu. Neyse ki Loreda su çekme konusunda iyiydi ve son zamanlarda yakınamayacak kadar yorgun ve keyifsizdi.

Elsa çamaşır yıkamayı bitirdiğinde vakit öğleyi, sıcaklık kırk dereceyi geçmişti. Çarşaflar iplerde esintiyle dalgalanıyordu. Elsa'nın kafasını kaldıracak hali kalmamıştı ve bütün eklemleri sızlıyordu. Ama bunca çaba boşunaydı çünkü toz yine havala-

nacak ya da yağacak ve az önce yıkadığı her şeyin üstünü ince bir tabakayla kaplayacaktı.

Elsa karanlık ve boğuk mutfağa döndü ve önceki akşamdan kalan patates suyunu, bir haşlanmış patatesi, şekeri, mayayı ve unu karıştırarak ekmek yapmaya koyuldu. Saat ikide Loreda mutfağa girdi.

"Güzel," dedi Elsa ekmek hamurunun üstüne bir el bezi sererken. "Çamaşırları toplamama yardım etmek için tam zamanında yetiştin."

"Ne mutluluk," dedi Loreda, Elsa'nın peşinde dışarı çıkarken.

Baharın ilk günü –yine bunaltıcı bir gündü– annesi sabun yapma zamanı olduğuna karar verdi. *Sabun.* Loreda yakınamayacak kadar yorgundu ve zaten yakınsa da bir işe yaramazdı. Annesi ve büyükannesi savaşçı kadınlardı. Kafalarına bir şeyi koydukları zaman hiçbir şey onları durduramazdı.

Loreda annesinin peşinden ambara gitti.

Uyum içinde hareket ederek büyük, siyah bir kazanı sert toprak zeminli avluya çektiler ve kurdular. Annesi üç bacaklı kazanın yanına çömelip altına ateş yaktı.

Alevler yükselmeye başlarken annesi, "Su taşımaya başla," dedi.

Loreda hiçbir şey demedi, iki kova alıp kuyuya gitti. Geri döndüğünde büyükannesi de annesinin yanındaydı ve ateşi seyrediyordu.

"Boru döşemeliydik," dedi büyükannesi. "Her şey hâlâ yolundayken."

Annesinin cevabı, "Geriye dönüp bakmak konusunda ne derler bilirsin," oldu.

"Ama boru döşemek yerine daha fazla arazi, yeni bir kamyonet ve bir harman makinesi aldık. Tanrı'nın cezamızı vermesine şaşmamalı. Aptallar," dedi büyükannesi.

"Siz çene çalmaya devam edin," dedi Loreda. "Ben suyu tek başıma hallederim."

Büyükannesi, Loreda'nın kafasının arkasına hafifçe vurdu. "*Basta.* Yürü."

Kazandaki su yeterli miktara ulaştığında Loreda'nın boynu sızlıyor, dizleri acıyor ve bu kahrolası sıcak yüzünden başı ağrıyordu. Boynundaki bandanayı çözdü ve yanaklarını kuruladı.

Su kaynamaya başlayınca büyükannesi kazanın içine içyağı attı ve kül suyunu dikkatlice döktü. Sıcak ve nemli hava bir anda toksik bir hal aldı. Annesi öksürerek ağzını ve burnunu kapattı.

Loreda'nın sıcaklıktan kaynaklanan baş ağrısı iyice şiddetlendi. Mavi ufka gözlerini kırpmadan bakması zorlaştı. Onun yerine ölü patates tarlasına baktı. Değirmenin boş platformuna bakmak ona babasının özlemini hatırlatıyordu, bu duyguyu hemen bastırdı. Babasını özlemekten bıkmıştı. *Yolu açık olsun*, diye düşündü (ya da düşünmeye çalıştı).

Annesi kazanın başında durmuş, sivri uçlu uzun bir sopayla kül suyu, yağ ve su karışımını karıştırıyordu. Karışım doğru kıvamı alana dek devam edecekti.

Satmak için sabun yapmak. *Sabun* onları kurtarabilirmiş, onlara bu kış hepsinin karnını doyuracak parayı kazandırabilirmiş gibi.

Annesi sabunu kepçeyle ahşap kalıplara dökerken büyükannesi ateşi söndürmek için üstüne kum attı.

"Loreda, tepsileri kilere taşımama yardım et," dedi annesi.

Büyükannesi ellerini önlüğüne silerek eve doğru yürüdü.

Loreda kazanı da soğur soğumaz tekrar ambara yuvarlamaları gerekeceğini biliyordu ve bu düşünce onda çığlık atma isteği uyandırıyordu. Ama çığlık atmak yerine sabunla dolu bir tepsiyi kucakladı ve annesinin peşi sıra karanlık ve nispeten serin kilere indi.

Boş raflar.

Buğday ve bahçe hasadı olmadan geçen bunca sene, daha iyi senelerin ganimetleriyle yaşamışlardı ama erzaklar da hızla tükeniyordu.

Annesiyle göz göze geldiler ama ikisi de konuşmadı. Erzakın tükendiğini dile getirmenin kimseye faydası yoktu.

Loreda annesinin peşinden tekrar sıcak havaya çıktı. Tam bir bardak su istemeyi aklından geçirirken tuhaf bir ses duydu. Durup kulak kesildi. "Duydun mu?"

Ses ambardan gelmişti.

Annesi ambara koştu ve kapıyı büyük bir gıcırtı eşliğinde itti.

Loreda da peşinden içeri girdi.

Milo yerde yan yatıyor, nefes almaya çalışırken çökük karnı bir inip bir kalkıyordu. Burun deliklerinden boşalan kirli sümük yere akıyordu.

Büyükbabası atın yanına çömelmiş, ıslak boynunu okşuyordu.

"Nesi var?" dedi Loreda.

"Yığılıverdi," dedi Tony. "Su içirmek için onu bölmesinden çıkarmaya çalışıyordum."

"Sen eve git Loreda," dedi annesi. Sonra büyükbabasının yanına gitti ve bir süt sağma taburesi çekip oturdu. Elini adamın omzuna koydu.

"Onu vurmalıyım Elsa. Acı çekiyor. Zavallı oğlan her şeyini bize verdi."

Loreda, Milo'ya bakarak, *hayır*, diye düşündü. Bütün güzel anılarında Milo da vardı.

Babasının ona ata binmeyi bu yaşlı beygirle öğrettiğini hatırlıyordu. "*Sana iyi davranacaktır, Lolo, ona güven. Korkma.*"

Loreda babasının onu eyerin üstüne kaldırışını, annesinin, "*Henüz çok küçük değil mi?*" dediğini ve babasının gülümsediğini hatırlıyordu. "*Benim Lolo'm hiçbir şey için küçük değil. O her şeyi yapabilir.*"

Loreda, Milo'nun sırtında korkusunu ilk kez yenmişti. "*Başardım, baba!*"

Loreda'nın hayatının en iyi günlerinden biri olmuştu o gün. Bir gün içinde tırıs gitmeye başlamıştı ve babası onunla çok gurur duymuştu.

Sonrasında, uzun seneler boyunca, bu uçsuz bucaksız çiftlikteki en iyi dostu Milo olmuştu. Yavru köpek gibi Loreda'nın peşinde dolaşır, omzunu çekiştirir, havuç vermesi için ona kafasıyla vururdu.

Ve şimdi yerdeydi.

"Orada öylece oturmayın, bir şeyler yapın!" dedi Loreda gözleri yaşlardan yanarak. "Acı çekiyor."

"Her şeyi yüzüme gözüme bulaştırdım," dedi büyükbabası.

"Sen hiçbir şeyi yüzüne gözüne bulaştırmadın," dedi Elsa. "Toprak seni yüzüstü bıraktı."

"Hükûmetten gelen adam buna açgözlülüğümüz ve yanlış tarımla bizim neden olduğumuzu söyledi. Kötü bir çiftçiysem başka hiçbir şeyim kalmamış demektir Elsa."

Milo sarsıldı, hırıltılar çıkardı ve acıyla inleyerek ön bacaklarından birini savurdu.

Loreda uyuşmuş gibi büyükbabasının aletlerinin durduğu tezgâha doğru yürüdü ve Colt tabancasını aldı. Mermi yatağını kontrol etti, sertçe kapattı ve elinin altında hırlayan ve kişneyen Milo'ya döndü.

Nemli boynunu okşarken, gözlerindeki acıyı, burun deliklerindeki çamurlu sümüğü gördü. "Seni seviyorum evlat," dedi. Gözyaşları görüşünü ve Milo'nun güzel yüzünü bulanıklaştırdı. "Sen her şeyini bize verdin. Seninle daha çok zaman geçirmeliydim. Çok üzgünüm."

"Loreda, hayır," dedi büyükbabası. "Böyle..."

Loreda tabancanın namlusunu atın başına yasladı ve tetiği çekti. Silah gürültüyle patladı.

Loreda'nın yüzüne kan sıçradı.

Sonra derin bir sessizlik oldu.

Loreda'nın yanaklarından yaşlar süzülüyordu. Gözyaşlarını sabırsızlıkla sildi. Hiçbir işe yaramayan gözyaşlarını. "Hükûmet bize onun için on altı dolar ödeyecek. Ölü ya da diri," dedi.

"On altı dolar," dedi büyükbabası. "Milo'muza karşılık."

Loreda yetişkinlerin ne düşündüğünü biliyordu. On altı dolarları olacaktı ama ulaşım araçları kalmamıştı. Ve mahsulleri. Ve yiyecekleri.

"Hepimizin dizlerinin üstüne yığılıp ayağa kalkamayacak hale gelmesi ne kadar sürecek dersiniz? Ne kadar?"

Tabancayı yere atıp koşarak ambardan çıktı. Araç yoluna sapıp hiç durmadan California'ya kadar koşabilirdi ama daha eve varmadan rüzgârı fark etti. Döndü ve gördü. Toz fırtınası kuzey yönünden yaklaşıyordu.

Son hızla.

❧

O hafta rüzgâr haykırarak ve pençeler savurarak evi sarsan, pencereleri zangırdatan, kapıları yumruklayan bir canavar gibiydi. Aman vermeden saatte altmış kilometrenin üstünde bir hızla esiyor, sonsuz ve korkutucu saldırısında dur durak bilmiyordu. Tavandan sürekli toz yağıyordu. Hepsi toz soluyor, tükürerek ve öksürerek tozdan kurtulmaya çalışıyorlardı. Toz yüzünden yönlerini kaybeden kuşlar duvarlara ve telefon direklerine çarpıyordu. Trenler raylarda duruyor, kum düz arazinin üstünden dev dalgalar halinde esiyordu.

Sabahları uyandıklarında çarşaflarında vücutlarının tozla çizilmiş izlerini buluyorlardı. Burun deliklerine vazelin sürüyor, yüzlerini bandanalarla örtüyorlardı. Yetişkinler mecbur kalınca, ev ile ambar arasına gerdikleri halatı tozdan hiçbir şey görmeden, el yordamıyla takip ederek dışarı çıkıyorlardı. Tavuklar panikten hırçınlaşmıştı ve sürekli toz soluyorlardı. Çocuklar ise gaz maskeleriyle evdeydiler. Ant tozdan diğerlerinden daha fazla

rahatsız olmasına rağmen maskesini takmaktan nefret ediyor, maske takınca başının ağrıdığını söylüyordu.

Elsa onun için endişeleniyordu; onunla uyuyor, yatakta yanında oturup çatallanan sesiyle ona elinden geldiğince kitap okuyordu. Ant'i sakinleştiren tek şey öykülerdi.

Şimdi, fırtınanın beşinci gününde Elsa yeri süpürürken, Ant üstü örtülü bir halde, yüzünde gaz maskesiyle onun yatağında yatıyordu. Kirişlerdeki çatlakların arasından yağan toz her yeri kaplamıştı.

Elsa fırtınanın uğultusu arasında bir gümbürtü duydu.

Ant resimli kitabını yere düşürmüştü.

Elsa süpürgesini kenara bırakıp oğlunun yanına gitti. "Ant, bebeğim..."

"Anne..." Ant daha önce hiç öksürmediği kadar şiddetli öksürmeye başlamıştı. Elsa, öksürürken Ant'in kaburgaları kırılacak sandı.

Bandanasını aşağı çekip oğlunun gaz maskesini çıkardı. Oğlanın göz pınarlarında ve burun deliklerinde kurumuş çamur vardı.

Ant gözlerini kırpıştırdı. "Anne? Sen misin?"

"Benim bebeğim." Elsa oğlunu doğrulttu, bir bardağa su doldurdu ve içmesini sağladı. Ant'in yutkunurken ne kadar zorlandığını görebiliyordu. Küçük çocuk nefes alırken, maskesizken bile korkunç bir hırıltı çıkarıyordu.

Rüzgâr camlara vuruyor, ahşabın çatlaklarında ötüyordu.

"Karnım ağrıyor."

"Biliyorum bebeğim."

Kum. Kum hepsinin içindeydi; gözyaşlarında, burun deliklerinde, dillerinin üzerinde. Gırtlaklarını tırmalıyor, mideleri bulanana kadar karınlarında birikiyordu. Hepsi de içlerinin deşildiği hissini veren bir mide ağrısı çekiyordu.

Ama içlerinde kendini en kötü hisseden Ant'ti. Öksürmekten içi dışına çıkıyordu ve yemek yiyemiyordu. Son zamanlarda ışığın gözlerini rahatsız ettiğini de söylemeye başlamıştı.

"Biraz daha iç. Göğsüne biraz terebentin ve sıcak havlu koyayım."

Ant suyu kuş yavrusu gibi yudumladı. Sonra da hırıldayarak yatağına geri çöktü.

Elsa yatağa, oğlunun yanına geçti ve onu kollarının arasına alıp dualar mırıldandı.

Ant insanı korkutacak kadar hareketsiz yatıyordu.

Elsa bir kutudan biraz vazelin alıp Ant'in kirden tıkanmış, çatlamış burun deliklerine sürdükten sonra gaz maskesini taktı. Küçük oğlan ona pınarlarında çamur birikmiş kırmızı gözlerini kırpıştırarak, ağlamaklı bir bakış attı.

"Ağlama bebeğim. Fırtına yakında dinecek ve seni doktora götüreceğiz. Seni iyileştirecek."

Ant maskesinin altından hırıltılı bir sesle cevap verdi: "Ta... mam."

Elsa gözyaşlarını gizleyebildiğini umarak oğluna sıkıca sarıldı.

Dokuz gün geçmesine rağmen fırtına dinmek binmiyordu. Rüzgâr duvarları sarsıyor, kapıyı tırmalıyordu.

Elsa yine rüzgârlı bir güne uyanınca, yanında yatan Ant'i kontrol etti. Son dört gündür çocukcağızın yataktan çıkacak takati yoktu. Hatta artık askerleriyle bile oynamıyordu ve annesinin ona kitap okumasını istemiyordu. Yüzünde gaz maskesiyle hırıltılar çıkararak yatıyordu.

Elsa sabahları ilk iş ve her gece onu yakınına çektiğinde hep o korkunç, hırıltılı nefesi dinliyordu.

Ant'in nefesini dinlerken Bakire Meryem'e hızlıca dua edip yataktan çıktı. Tozdan sertleşmiş bandanayı boğazına indirdi ve gece zeminde biriken ince toz tabakasının üstüne basıp ayağa kalktı. Odada ayak izleri bırakarak yüzünü yıkamak için tuvalet masasına yürüdü.

Ayna son günlerde sık sık olduğu gibi onu durdurdu.

"Tanrım," dedi çatlayan bir sesle. Kahverengi, çatlak ve çizgileri derinleşmiş yüzü yazın sıcağında kavrulan çöle benziyordu. Dudakları ve dişleri tozdan kahverengi olmuştu. Gözlerinin köşelerinde ve kirpiklerinde toz birikmişti. Yüzünü yıkadı, kuruladı ve dişlerini fırçaladı.

Oturma odasında, kapının yanında duran çizmelerini ayağına geçirip tangırdayan kapı koluna bakarak duraksadı. Duvarlar rüzgârın şiddetiyle sarsılıyordu. Bandanasını tekrar burnunun ve ağzının üstüne çekti, eldivenlerini taktı ve bütün gücünü kullanarak kapıyı açtı.

Rüzgâr onu geri itti. Elsa var gücüyle ilerlerken kısık gözlerle etrafa baktı.

Ev ile ambar arasına gerilmiş ipi buldu ve el yordamıyla, çok yavaş hareket ederek avluda ilerledi. Sonunda ambara ulaştı. İçeri girince Bella'nın yularına bir ip taktı ve sendeleyen zavallı ineği ambarın geniş orta koridora çıkardı. Çatlak duvarlar sarsılıyor, tepeden toz yağıyordu.

Kovayı yerleştirdikten sonra süt sağma taburesine oturdu ve eldivenlerini çıkarıp önlüğünün cebine soktu. Bandanasını aşağı çekip ineğin kurumuş, kabuk bağlamış memesine uzandı. Ambar etraflarında zangırdıyor, çatlakların ve tahtaların arasında rüzgâr ıslık çalıyordu.

Elsa'nın elleri öylesine çatlamıştı ki süt sağmak ineğin canını yaktığı kadar onun da canını yakıyordu. Memeyi tuttu. Hayvan acıyla böğürdü.

"Özür dilerim kızım," dedi Elsa. "Acıdığını biliyorum ama oğlumun süte ihtiyacı var. O... hasta."

Memeden çamurlu, koyu kıvamlı damlalar halinde çıkan kahverengi süt kovaya döküldü.

"Haydi kızım," dedi Elsa ve tekrar denedi.

Tekrar. Tekrar.

Sütlü çamur dışında hiçbir şey gelmedi.

Elsa kum tanelerinin battığı gözlerini yumdu ve alnını Bella'nın içine göçmüş karnına yasladı. İneğin salladığı kuyruğu yanağını sızlattı.

Elsa kaybedilen sütün kederiyle, çocuklarını sütsüz, tereyağsız, peynirsiz nasıl besleyeceğini merak ederek ve gün boyu toz soluyan, fazla yaşamayacak olan bu iyi hayvan için acı duyarak orada ne kadar oturduğunu bilmiyordu. Diğer inek süt vermeyi aylar önce kesmişti ve durumu Bella'nınkinden de beterdi.

Bitkin bir iç çekişle eldivenlerini taktı, bandanasını yukarı çekti ve Bella'yı bölmesine geri götürdü.

Eve dönmeyi başardığında alnı çizilip kızarmıştı ve gözleri doğru düzgün göremiyordu. Bu rüzgâr insanın derisini yüzüyordu.

"Elsa? Sen iyi misin?"

Tony'ydi bu. Elsa'nın yanına geldi ve kolunu beline sardı.

Elsa konuşmak için bandanasını aşağı çekti. "Süt yok."

Tony'nin sessizliği iç parçalayıcıydı. "O zaman inekleri hükûmete satarız. Tanesi on altı dolar mı demişti?"

Elsa gözlerindeki kumu çıkarmaya çalıştı. "Hâlâ satacak sabunumuz ve birkaç yumurtamız var."

"Küçük mucizeler için Tanrı'ya şükürler olsun."

"Evet," dedi Elsa kilerin boş raflarını düşünerek.

ON BEŞ

Sessizlik.

Pencereleri tangırdatan rüzgâr sesi yoktu. Tavandan yağan toz da kesilmişti.

Elsa gözlerini hepsinin ustalık kazandığı temkinli hareketlerle açtı. Ağzını ve burnunu kaplayan çamurun kabuk bağladığı bandanasını aşağı çekti ve gözlerindeki tozu silkeledi. Gözlerinin odaklanması biraz zaman aldı. Doğrulup otururken yere toz döküldü.

İlk iş Ant'i yokladı ve onun küçük, kemikli yüzünden maskesini çıkardı. "Hey, bebeğim," dedi. "Fırtına dindi."

Ant gözlerini açtı. Elsa bunun ne kadar çaba gerektirdiğini görebiliyordu. Artık Ant'in gözlerinin akı kalmamıştı, gözleri tamamen koyu kırmızıya dönmüştü. "Nefes... alamıyorum..." Mavi damarlı, kirli göz kapakları titreşerek tekrar kapandı.

Kötüleşiyor.

"Ant? Bebeğim? Sakın uyuma, olur mu?"

Ant dudaklarını ıslatmaya, boğazını temizlemeye çalıştı. "Kötü... hissediyorum... anne."

Elsa oğlunun alnına düşen nemli saçları geri iterken yüzünün ne kadar sıcak olduğunu fark etti.

Ateşi var.

Bu yeni bir şeydi.

Elsa çocukluğundan beri, kendi hastalığının bir anımsatıcısı olan yüksek ateşe karşı derin bir korku besliyordu.

Yatağın yanında duran sürahinin örtüsünü kaldırdı ve çanağa biraz su döktü. Sonra ılık suya bir el bezi batırdı, fazla suyu sıktı ve serin ve nemli bezi oğlunun alnına koydu. Ant'in yüzünün iki yanından su süzüldü.

Elsa bir bardağa biraz su koydu ve oğlunun iki aspirini yutmasına yardım etti. "Büyükannenin limonatası olduğunu hayal et. Tatlı ve ekşi." Oğluna, üzerine terebentin damlattığı bir çay kaşığı şekeri yedirdi. Ant'in maskeye rağmen soluduğu toza karşı verdiği mücadelede, Elsa'nın bildiği tek ilaç buydu.

Ant sudan minik bir yudum içti, şekeri yuttu, sonra gözlerini kapatıp kendini yastığa bıraktı.

Elsa tam derin bir iç çekerken, Ant vücudu kasılarak yatakta yay gibi gerildi, parmakları pençe misali kıvrıldı ve kırmızı gözleri yuvalarında ters döndü.

Elsa hayatında hiç bu kadar çaresiz hissetmemişti. Oturup nöbetin küçük oğlunu hırpalamasını seyretmekten başka yapabileceği hiçbir şey yoktu. Saniyeler geçmek bilmedi.

Nihayet nöbet son bulunca, Elsa onu yatıştıramayacak kadar sarsılmış ve korkmuş bir halde oğlunu kollarının arasına aldı.

"Bana yardım et anne," dedi Ant, sesi çatlayarak. "Çok sıcak."

Ant'in yardıma ihtiyacı vardı. *Hemen.*

Paralarının olmaması Elsa'nın umurunda değildi. Gerekirse yalvaracaktı.

"Sana yardım edeceğim bebeğim."

Elsa oğlunu battaniyesiyle beraber kucakladı ve evin içinden hızla geçirdi. Evdekilerin ona seslendiğini bir rüyadaymış gibi duydu. Duramazdı. Ant'ten başka hiçbir şey umurunda değildi.

Atlarının olmadığını hatırladığında verandaya çıkmıştı bile. Arabayı çekecek bir hayvanları yoktu. Araç yolu ıssız ve çorak, önünde uzanıyordu.

Zemin sert ve düzdü, rüzgâr yüzünden toprak yer yer kil tabakasına kadar kalkmıştı. Aynı rüzgâr dikenli telleri de saç tutamları gibi yolup etrafa saçmıştı. Binaların hepsinin üstünde kumla kaplı diken yumaklarının takıldığı dikenli tel parçaları vardı.

Elsa yarısına kadar kuma gömülmüş el arabasını gördü.

Bunu yapabilir miydi? Ant'i el arabasına koyup iterek kasabaya kadarki üç kilometrelik yolu aşabilir miydi?

Elbette. Gerekirse onu çok daha uzağa bile götürebilirdi.

Titrek adımlarla el arabasına yaklaştı ve ufaklığı paslı gövdeye incecik bacakları kenardan sarkacak şekilde yatırdı. Kafasını dikkatle battaniyenin üstüne yerleştirdi.

"Anne?" dedi Ant hırıltıyla. "Işık... acıtıyor."

"Gözlerini kapat bebeğim," dedi Elsa. "Uyu. Doktor Rheinhart'ı görmeye gidiyoruz."

Elsa el arabasının kaba ahşap saplarını tuttu ve araç yoluna yöneldi.

"Elsa!" Rose'un seslendiğini duydu ama durmadı, dinlemedi. Panik içinde bir an önce *gitmek* ve Ant'in yardım almasını sağlamak için çırpınıyordu. Bunun delice, çılgınca olduğunu biliyordu ama başka ne yapabilirdi ki?

"Elsa, izin ver sana yardım edelim!"

Elsa öne atıldı. El arabası direnir gibi oldu. Elsa yoldaki her tümseği, her çukuru bel kemiğine inen bir darbe gibi hissediyordu.

Ana yola ulaştı.

Kuş uçmaz, kervan geçmez bir yerdeydiler. Kum yığınları. Kumla kaplı barakalar. Devrilmiş çitler.

Yola çıktı ve nefes nefese yürümeye devam etti.

Sıcak yakıp kavuruyordu. Ter görüşünü bulanıklaştırıyor, göğüslerinin arasından süzülerek onu kaşındırıyordu.

Ayak parmağı kuma gömülü bir şeye çarpınca sendeledi. El arabası ellerinden kurtulup bir tangırtıyla ileriye doğru savruldu. Ant başını yere vurdu.

"Çok özür dilerim bebeğim," dedi Elsa. Kendi sesini bile duyamıyordu, gırtlağı o kadar kurumuştu ki. Derisi soyulmuş sol avucuna baktı. Kanıyordu. Kanı el arabasının sapına akmıştı.

Ant'i tekrar yerleştirdi ve tekrar hareket geçmek için çabaladı. Ama tam adım atacakken omuzlarında bir el hissetti.

İki yanında Rose ve Loreda'yla Tony gelmişti. "Şimdi sana yardım etmemize izin verecek misin?"

"Her şeyi tek başına yapmak zorunda değilsin," dedi Rose.

"Evet, anne," dedi Loreda. "Deminden beri sana sesleniyoruz. Sağır mı oldun?"

Elsa az kalsın gözyaşlarına boğulacaktı. Ağır hareketlerle el arabasını yere bıraktı.

Tony sapları tuttu, el arabasını kaldırdı ve yürümeye başladı. Loreda da büyükbabasının yanına geçti ve arabanın bir tarafından tuttu.

"Neredeyse bir buçuk kilometreyi geride bıraktın," dedi Rose, Elsa'nın kirli alnına düşen ıslak saçları şefkatle düzelterek.

"Ben sadece..."

"Sen sadece annesin." Rose, Elsa'nın ellerini tuttu, kaldırdı ve soyulmuş, kanlı avuçlarına baktı.

Elsa kendini hazırladı. Kendi annesi olsaydı aptallık edip eldivenlerini takmadığı için onu azarlardı.

Rose ise Elsa'nın bir elini kaldırıp kanlı avucunu öptü. "Eskiden bunu aptal oğluma yapınca bir şeyi kalmazdı."

"İyi geldi," dedi Elsa. Hayatında ilk kez biri onu iyileşsin diye yarasından öpüyordu.

"Gel. Kocam artık sandığı kadar genç değil. Birazdan sıra bana gelecek."

Lonesome Tree artık bir hayalet şehirdi.

Tony el arabasını dükkân vitrinlerinin tahtalarla kapatıldığı ana cadde boyunca itti. Bir zamanların vızır vızır işleyen yem dükkânını Kızıl Haç devralıp hastaneye dönüştürmüştü.

O yalnız kavak ağacı artık yoktu. Kuruyup öldükten sonra biri onu yakmak için kesmiş olmalıydı.

Derme çatma hastaneye varınca Tony inleyen ve öksüren Ant'i kucakladı.

Dar binanın içi gölgelik ve karanlıktı. Tozu ve rüzgârı dışarıda tutmak için bütün pencerelere tahtalar çakılmıştı. Kızıl Haç hemşireleri başlangıçta kolalı ve bembeyazken şimdi kırış kırış olan ve grileşen üniformaları içindeydiler. Bir doktor hızlı adımlarla yataklar arasında dolaşıyor, her yatakta sadece bir değerlendirme yapıp peşinde dolaşan hemşirelere emirler yağdıracak kadar duruyordu.

Tony, Ant'i odaya taşıdı. "Burada yardıma ihtiyacı olan bir çocuk var."

Bir hemşire onlara yaklaştı. Diğer herkes kadar yıpranmış ve mutsuz görünüyordu. "Durumu ne kadar kötü?"

"Çok."

Hemşire iç geçirdi. "Bu sabah bir yatak boşaldı."

Hepsi bunun bir kişinin tozdan öldüğü anlamına geldiğini biliyordu.

Hemşire, Elsa'ya üzgün gözlerle baktı. "Kötü günlerdi. Gelin."

Elsa, Tony'nin peşinden, hırıltılı nefesler alan ve öksüren hastalarla dolu bir odaya girdi.

Ant'i arka tarafa, tahtalarla kapatılmış üç metrelik bir pencerenin altındaki bir yatağa yatırdılar. Sol tarafındaki yatakta her nefesini bin bir mücadeleyle alan yaşlı bir adam vardı. Yüzündeki maske gözlerini kapatıyordu.

Elsa oğlunun yanında diz çöktü.

Ant'in bedeninden buram buram sıcaklık yayılıyordu. Elsa onun alnına dokundu. "Buradayım Ant," dedi. "Hepimiz buradayız."

Loreda yatağın ucuna oturdu. "Dama oynayacağız. Kazanmana izin vereceğim."

Ant artık daha şiddetli öksürüyordu.

Birkaç dakika sonra Rose yanında doktorla geldi. Adamın koluna can havliyle yapışmıştı. Zavallı adamı tutup zorla sürüklediğine hiç şüphe yoktu. Rose'un içindeki ateş bir şekilde yanmaya devam ediyordu. Elsa sürekli yağan tozun arasında kayınvalidesinin bunu nasıl başardığını anlayamıyordu. Doktor, Ant'in ateşini ölçmek için eğildi.

Termometreye baktı, sonra Ant'i muayene etti ve iç geçirdi.

"Oğlunuzun hastalığı ciddi, eminim bunu zaten biliyorsunuz. Ateşi çok yüksek ve ağır silikoz geçiriyor. Toz zatürresi. Çayır tozu silikayla doludur. Ciğerlerde birikir ve hava keselerini harap eder."

"Yani?"

"Toz soluyor ve yutuyor. İçi tozla doluyor. Bunu ifade etmenin başka yolu yok ama onu buraya getirmekle en doğrusunu yapmışsınız. Bir toz fırtınasında kasabadaki en korunaklı yer burası. Söz veriyorum, ona çok iyi bakacağız." Doktor öksüren, hırlayan, terleyen ve can çekişen hastalara baktı. "Endişelenmemeye çalışın."

"Ölüyor mu?" diye sordu Elsa usulca.

"Henüz değil." Doktor onun omzunu tuttu ve şefkatle sıktı. "Şimdi eve gidin, bırakın ona yardım edeyim."

Elsa, Ant'in yatağının yanına çömeldi. Yüzünü boynunun sıcak girintisine gömdü ve kokusunu içine çekti. "Buradayım bebeğim." Sesi titredi. "Seni seviyorum."

Rose, Elsa'yı nazikçe tutup ayağa kaldırdı. Elsa ağlamamak, çığlık atmamak, kendini koyvermemek için zor duruyordu. Dönüp kayınvalidesinin üzgün gözlerine bakacak gücü nereden bulduğu konusunda en ufak bir fikri yoktu.

"Biraz tereyağımız var," dedi Rose gergin bir sesle. "Ona bir iki kurabiye yapıp kurabiyeleri yarın oyuncakları ve giysileriyle birlikte buraya getirebiliriz."

"Onu bırakamam."

Doktor, Elsa'ya yaklaştı. "Buradaki herkes ya bebek ya çocuk ya da yaşlı. Her birinin yanında oturmak isteyen biri var. Refakatçilere yer yok. Eve gidin. Uyuyun. Bırakın onunla biz ilgilenelim. En az bir hafta. Belki iki."

"Onu ziyarete gelebiliriz, değil mi?" diye sordu Loreda.

"Elbette," dedi doktor. "Ne zaman isterseniz. Hem burada kendini daha iyi hissettiği zaman oynayabileceği başka çocuklar da var."

Elsa, "Ya?.." diyecek oldu.

Doktor onu durdurdu. "Hepsinin sorduğu şeyi soracaksın. Sana şu kadarını söyleyebilirim: Onu kurtarmak istiyorsanız Teksas'tan uzaklaştırın. Nefes alabileceği bir yere götürün."

Rose kolunu Elsa'nın omzuna sardı. Onu ayakta tutan tek şey buydu. "Gel Elsa. Gidip oğlumuz için hoşuna gidecek bir şeyler hazırlayalım. Yaptıklarımızı yarın getiririz."

Elsa ölü buğday tarlasının kenarında duruyordu. Uçsuz bucaksız bir alan, yer yer kuru, kahverengi toprak yığınlarıyla kaplıydı. Saat neredeyse akşamüstü dört olmuştu ama güneş hâlâ kavuruyordu. Sıcak ve kuru. Değirmen elinden geleni yaparak, gıcırdayarak ağır ağır dönüyordu.

Elsa yağmurun geri döneceğine, tohumların filizleneceğine ve arazinin yeniden canlanacağına inanmak istiyordu ama umut etmek artık lükstü. Hele Ant bir hastane yatağında yatmış, öksürdüğünde ciğerlerinden toz çıkarken, ateşler içinde yanarken.

Toz zatürresi.

Adını öyle koymuşlardı ama aslında yenilgi, yoksulluk ve insan hatası demekti.

Elsa arkasında ayak sesleri duydu. İnsanoğlu şimdi ona sırt çeviren toprağı rahatsız etmekten korkuyormuş gibi, kumun hışırtısının karıştığı bir tür fısıltıyla geldiler.

Tony bir yanında durdu. Rose diğer yanında.

"Burada ölüyor," dedi Elsa.

Ölüyor.

Ölen sadece Ant değildi. Toprak, hayvanlar, bitkiler. Her şey ölüyordu. Güneş her şeyi yakıp toza çevirmiş, rüzgâr da savurmuştu. Toprağın üst tabakasından milyonlarca ton kaybedilmişti.

"Teksas'tan gitmeliyiz," dedi Elsa.

"Evet," dedi Rose.

"İnekleri hükûmete satabiliriz. Biraz faydası olur," dedi Tony. İki inek için otuz iki dolar verecekler."

Elsa acı verici, derin bir nefes aldı, ölü ve kahverengi toprağa baktı. İşsiz ve neredeyse meteliğe kurşun atar halde bilinmeyene gitmek istemiyordu. Hiçbiri gitmek istemiyordu. Burası onların yuvasıydı.

Başlarının üstünde değirmen gıcırdadı, kolları ağır ağır döndü.

Birlikte, ayaklarının altından toz kalkarken çiftlik evine geri yürüdüler.

ON ALTI

"Yarın Loreda'yı ava çıkarırım diye düşünüyordum," dedi Tony o akşam yemekte.

"İyi fikir," dedi Rose, ekmeğini kıymetli zeytinyağlarından küçük bir miktara batırarak. "Pusula şifonyerimde. En üst çekmece."

"Ambarı temizlemeliyiz," dedi Elsa. "Rafe'in eski av çadırı orada bir yerdeydi. İlk evden kalma odun sobası da orada."

Loreda buna bir saniye daha katlanamayacaktı. Yetişkinler yine önemsiz şeyler hakkında çene çalıyorlardı. Ant'in o köhne hastanede tek başına olduğunu unutmuş gibiydiler. Ya da belki de Loreda'nın gerçeği anlayamayacak kadar küçük olduğunu sanıyorlardı. Bu saçma sohbet midesini bulandırıyordu. Şu anda ihtiyaçları olan en son şey o kahrolası ambarı temizlemekti.

Ani bir hareketle ayağa kalkınca sandalyesinin bacakları zeminde gıcırdadı. Ayağıyla sandalyeyi iterek devrilmesine neden oldu. "Ölüyor, değil mi?"

Annesi ona baktı. "Hayır, Loreda. Ölmüyor."

"Bana yalan söylüyorsunuz. Ve bulaşık yıkamayacağım." Loreda evden dışarı fırladı ve kapıyı arkasından çarparak kapattı.

Artık ahırda at, ağılda domuz kalmamıştı. Ellerinde kala kala o geçerken gıdaklayamayacak kadar sıcaklamış ve yorgun, kemikleri sayılan birkaç tavuk ve güç bela ayakta duran iki inek kalmıştı. Yakında inekler de hükûmetin adamlarına satılıp buradan götürülecekti. Sonra bütün ahır boş kalacaktı.

Loreda değirmenin platformuna tırmandı ve yıldızlarla bezeli uçsuz bucaksız Büyük Ovalar semasına baktı. Burada, yukarıda kendini gökyüzünün bir parçası gibi hissediyordu. En azından eskiden öyle gelirdi. Burada otururken o kadar çok şeye dönüşmüştü ki: balerin, opera sanatçısı, film yıldızı.

Babasının, kendi hayalinin peşinden gitmek için onları terk etmeden önce teşvik ettiği hayaller.

Loreda dizlerini büktü ve kollarını bacaklarına sardı. Çiftliğin ölmesiyle ve yetişkinlerin ona yalan söylemesiyle baş edebilirdi. Hatta babasının onları terk etmesiyle de baş edebilirdi ama bu...

Ant. Bir patates böceği gibi kıvrılıp parmağını emen, kollarını ve bacaklarını kukla gibi savurarak koşan, geceleri ona bakıp, "Bana masal anlatsana," diyen ve her kelimesini dikkatle dinleyen küçük kardeşi.

"Ant," diye fısıldarken bu kelimenin aslında bir dua olduğunu fark etti. Yıllardır ettiği ilk dua.

Değirmen sarsıldı. Aşağı bakınca annesinin geniş basamakları tangırdatarak tırmandığını gördü.

Elsa'nın bacaklarını kenardan sarkıtarak yanına oturması birkaç saniye sürdü.

"Ben bebek değilim anne. Bana gerçeği söyleyebilirsin."

Annesi derin bir nefes aldı ve sonra nefesini serbest bıraktı. "Babanın çadırından bahsediyorduk çünkü Ant biraz düzelince Teksas'tan gidiyoruz. California'ya gideceğiz."

Loreda ona döndü. "Ne?"

"Büyükannen ve büyükbabanla konuştum. Biraz paramız var ve kamyonet çalışıyor. Bu yüzden kamyonetle batıya gideceğiz. Tony hâlâ güçlü. İş bulur, belki demiryollarında. Ben insanların

çamaşırlarını yıkayabilirim diye umuyorum. Pamela Shreyer bir kuyumcuda iş bulmuş diye duydum. Düşünsene. Kocası Gary üzüm yetiştiriyormuş."

"Ve Ant de bizimle gelecek, öyle mi?"

"Elbette gelecek. O iyileşir iyileşmez buradan gidiyoruz."

"California bin beş yüz kilometre yol demek. Benzinin litresi beş sent. Yeterince paramız var mı?"

"Sen bunları nereden biliyorsun?"

"Babam gittikten sonra Teksas tarihini öğrenmem gerekirken California haritalarını inceledim. Kafamda..."

"Onu bulmak için kaçma fikri mi vardı?"

"Evet. Ama anlaşılan aptal olsam da o kadar aptal değilmişim. California çok büyük bir eyalet. Ayrıca babamın batıya gittiğinden de emin değilim. Ya da batıda kaldığından."

"Evet. Bunları bilmiyoruz."

Loreda annesine yaslandı, annesi kolunu onun omzuna sardı.

Gitmek. Loreda bunu ilk kez gerçekten düşünüyordu. *Evlerini terk etmek.*

"Bu topraklarda büyümenizi istemiştim," dedi annesi. "Burada yaşlanmak, burada gömülmek ve sizin çocuklarınızın çocuklarına göz kulak olmak. Buğdayların yeniden büyüdüğünü görebilmek."

"Biliyorum," dedi Loreda içi sızlayarak. Kendisinin de bir parçasının aynı şeyi istediğini şimdi fark etmişti.

"Başka seçeneğimiz yok," dedi annesi. "Kalmadı."

Bir hafta sonra tavuk kümesinin büyük bir kısmı, ambarın bir tarafının tamamıyla birlikte kuma gömülmüştü. İnekler satılmış, hükûmet yetkilileri tarafından götürülmüş ve çiftlik on bir gün süren toz fırtınası yüzünden bir kahverengi dalgalar denizine dönmüştü. Onca tozu toprağı kazmak, artık gidecekleri de kararlaştırıldığı için çok büyük işti. Kamyonetin geniş ve ahşap kazıklı kasasına, yeni hayatlarında ihtiyaç duyacaklarını düşündükleri

şeyleri yüklemişlerdi. Küçük bir odun sobası, eşya ve yiyecek varilleri, kutulara doldurulmuş şilte ve örtüler, tencere ve tavalar, dört litre gaz yağı ve fenerler.

Elsa bir bedevi gibi değirmenin arkasına doğru uzanan kum tepelerinde dolaşıyordu. Sonunda kendiliğinden biten, lifli kökleri rüzgâr ve erozyonla açığa çıkmış biraz yukka buldu.

Kökleri kazmayla çıkarıp topraktan söktü ve bitkiyi metal bir kovaya attı.

Eve dönünce Loreda ile Tony'nin, önlerinde haritalarla masada oturduklarını gördü.

"O ne?" diye sordu Rose mutfaktan çıkarak. Yolculuk için iki tavuk konservelemişti. Konserve sebzelerden kalanların, şekerle kurutulmuş et ve bir miktar salamura edilmiş salsolayla birlikte onlara California'ya kadar yeteceğini umuyorlardı.

"Yukka. Haşlayıp yiyebiliriz."

Loreda yüzünü buruşturdu. "Dibin de dibi bu, anne."

Dışarıda bir araba göründü. Birbirlerine baktılar.

En son ne zaman ziyaretçileri olmuştu?

Elsa ellerini çimento çuvalından bozma el bezine sildi ve Tony'nin peşi sıra dışarı çıktı.

Otomobil zemindeki çatlaklardan, kum tepelerinden ve dikenli tellerden kaçınmak için zikzaklar çiziyordu. İnce lastiklerinden sarı kahverengi bir toz havalanıyordu.

Tony verandadan indi ve eve yaklaşan arabanın içindeki kişiyi karşılamaya gitti.

Elsa elini gözlerine siper etti.

Rose ellerini önlüğüne kurularken Elsa'nın yanında durdu ve "Kim o?" diye sordu.

Otomobil, motoru homurdanarak avluya girdi ve Tony'nin önünde durdu. Toz bulutu yavaş yavaş dağılınca, 1933 model bir Ford Model Y göründü.

Arabanın kapısı yavaşça açıldı. İçinden bir adam indi ve doğruldu. Düğmeleri ilikli ceketi şişkin göbeğinin üstünde gerilen

siyah takım elbiseli adam, başına yeni bir fötr şapka takmıştı. Sağlıklı yüzünü gür, kır düşmüş favoriler çevreliyordu.

Kasabada kalan son bankacı, Bay Gerald.

Rose ve Elsa da kahverengi avluya inip Tony'nin yanında durdular.

"Morton," dedi Tony kaşlarını çatarak. "Yarınki toplantı için mi geldin? Hükûmetin gönderdiği adamın yarın tekrar geleceğini duydum."

"Evet, geliyor. Ama ben onun için gelmedim." Morton Gerald arabanın kapısını, sanki araba şefkate ihtiyaç duyan bir âşıkmış gibi özenle kapattı ve şapkasını çıkardı. "Bayanlar." Duraksadı ve rahatsız bir ifadeyle Tony'ye baktı. "Belki hanımefendiler baş başa konuşmamız için bizi yalnız bırakmak isterler," dedi.

Rose kararlı bir sesle, "Kalacağız," dedi.

"Sana nasıl yardımcı olabilirim Morton?" diye sordu Tony.

"Altı yüz elli dönüm için senedinin tarihi geldi," dedi Bay Gerald. Hakkını vermek gerekirdi ki bu haberi vermek onu gerçekten üzüyor gibi görünüyordu. "Mümkün olsaydı süreyi uzatırdım ama şey... siz çiftçiler için çok zor zamanlar olmakla birlikte, büyük şehirlerde toprak üzerine spekülasyon yapan adamlar var. Bize yaklaşık dört yüz dolar borçlusun."

"Harman makinesini al," dedi Tony. "Lanet olsun, traktör de senin olsun."

"Bugünlerde tarım makinelerine kimsenin ihtiyacı yok Tony. Ama doğudaki zengin adamlar, banka sahipleri toprakta hâlâ para olduğunu düşünüyorlar. Ödeyemeyeceksen haciz koyacaklar."

Rüzgârın da tiksinir gibi çıkardığı inilti dışında hiç ses yoktu.

"Bir şey ödeyebilir misin Tony? Onları oyalayabilmem için herhangi bir şey..."

Tony utanmış gibi görünüyordu. "İhtiyacım olandan daha fazla toprağım var Morton," dedi. "Durma, o dönümleri geri al."

Bay Gerald gömleğinin cebinden pembe bir kâğıt çıkardı. "Bu, altı yüz elli dönüm için resmî haciz belgesi. Verilen sürenin

sonunda borcun tamamını ödememen durumunda, arazinin o kısmını 16 Nisan'da açık artırmaya çıkarıp en yüksek miktarı ödeyen kişiye satacağız."

Tony'nin yanında kasabaya yürürken Elsa'nın ayakkabıları ikide bir kuma gömülüyor ve dengesinin bozulmasına neden oluyordu. Yolun her iki yanındaki terk edilmiş çiftlik evleri ve arabalar toz yığınlarının altına gömülmüştü. Bazen bir barakanın sadece kum tepesinin altından sivrilen çatısı görünüyordu. Telefon direkleri devrilmişti. Tek bir kuş bile ötmüyordu.

Kasabada, başka bir dünyaya ait olduğu hissini veren bir sükûnet hâkimdi. Ne araba sesleri ne de atların düzenli toynak sesleri duyuluyordu. Okulun çanı on bir günlük fırtınada kopup gitmiş ve hâlâ bulunamamıştı. Bir yere gömüldüğüne ve rüzgâr geri dönüp yer örtüsünü değiştirince yeniden ortaya çıkacağına hiç şüphe yoktu.

Elsa derme çatma hastanenin önünde durdu. "Yarım saat sonra buluşuruz, olur mu?"

Tony başını salladı. Yamalı gri şapkasını gözlerinin üstüne çekti ve omuzları yenilginin ağırlığıyla çökmüş halde kasaba toplantısı için okul binasına yöneldi. Hükûmet elçisinin bu ziyaretinden de kimse bir şey çıkmasını beklemiyordu.

Loş hastaneye girince Elsa'nın gözlerinin karanlığa alışması birkaç saniye sürdü. İnsanlar öksürüyor, bebekler ağlıyordu. Yorgun hemşireler yatakların arasında mekik dokuyorlardı.

Elsa önlerinden geçtiği maskeli hastalara gülümsedi. Çoğu ya çok genç ya da çok yaşlıydı.

Ant dar bir yatakta oturmuş, bir çatal ve kaşığı kılıç gibi çarpıştırıyordu. "Al sana," dedi çatalı kaşığa vurarak. Sesi hâlâ hırıltılıydı ve gaz maskesi yanındaki küçük sehpanın üstünde hazır duruyordu. "Gölge'yle boy ölçüşebileceğini mi sandın?"

"Hey, merhaba," dedi Elsa oğlunun yatağının kenarına otururken. Ant bugün çok daha iyi görünüyordu. Son on gündür hep uyuşuktu ve ziyaretine gittiklerinde bile canlanmamıştı. Ama sonunda Elsa'nın oğluna dönüşmüştü işte. *Geri döndü.* Elsa yaşadığı ani rahatlamanın şaşırtıcılığı karşısında gözlerinin dolduğunu hissetti.

"Anne!" Ant onu neredeyse yataktan düşürecek kadar hızlı bir şekilde üstüne atılıp boynuna sarıldı. Elsa ondan zorlukla ayrıldı.

"Korsancılık oynuyorum," dedi Ant sırıtarak.

"Dişin düşmüş."

"Evet! Ve kayboldu. Hemşire Sally onu yuttuğumu düşünüyor."

Elsa yanında getirdiği sepeti kaldırdı. İçinde her sene dükkândan satın aldıkları bademlerle yaptıkları tatlı, şurubumsu içecekten bir şişe vardı. Bu, ellerinde kalan son *orzata* şişesiydi. Bunu seneler önce yapmış ve özel durumlar için saklamışlardı. Elsa konserve sütle doldurduğu bir şişeye şuruptan biraz ekledi, köpürmesi için çalkaladıktan sonra Ant'e uzattı.

"Yaşasın!" dedi Ant ilk yudumun keyfini çıkardıktan sonra. Elsa onun süt hemen bitmesin diye yavaş içmeye çalışacağını ama bunu başaramayacağını biliyordu.

"Ve bu," dedi dışı şeker kaplı tek kurabiyeyi çıkarırken.

Ant kurabiyeyi fare gibi kenarlarından başlayıp ortasına doğru ilerleyerek kemirdi.

"Görünüşe bakılırsa annesi şanslı oğlumuzu çok seviyor," dedi doktor yanlarına uğrayarak.

Elsa ayağa kalktı. "Bugün daha iyi görünüyor, doktor."

"İyileşiyor olmalı, hemşireler ele avuca sığmamaya başladığını söylüyorlar," dedi Doktor Rheinhart, Ant'in saçlarını okşayarak. "Ateşi dün gece düştü ve nefesinde belirgin düzelme var. Kesinlikle iyileşme yolunda. Onu birkaç gün daha gözetim altında tutmak istiyorum ama sadece önlem olarak."

Elsa doktora da bir kurabiye uzattı. "Çok küçük bir şey, biliyorum."

Doktor kurabiyeyi aldı ve ısırdı. "Söyle bakalım Ant, yakında eve gitmeye ne dersin?"

"Bu harika olur, doktor! Oyuncak askerlerim beni özlemiştir."

"Salı gününe ne dersin?"

"Yaşasın!" dedi Ant. Hevesli haykırışına küçük bir öksürük eşlik etti. O sesi duymak Elsa'nın kalbini âdeta ezdi. Bundan sonra her öksürükte böyle korkuyla mı dolacaktı? "Teşekkürler doktor," dedi.

Doktor Rheinhart yorgun bir gülümsemeyle, "Salı günü görüşürüz," dedi.

Elsa tekrar oğlunun yanına oturdu. Ant'in en sevdiği kitap onları bekliyordu. Beatrix Potter'ın *The Tale of Little Pig Robinson* kitabı. Ant, küçük domuzun bir kayıkla Bong-Ağacı'nın büyüdüğü kıyıya kaçışını her seferinde biraz daha fazla severek dinlemeye doyamıyordu. Belki de asıl sevdiği, hikâyenin aşinalığı ve her defasında aynı şekilde bitmesiydi.

Annesinin kolunun altına sokuldu ve hikâyeyi dinlerken kurabiyesini yedi. Sonunda Elsa kitabı kapattı.

"Gitmen mi gerekiyor?" diye sordu Ant yüzü asılarak.

"Doktor seni iyi olduğundan emin olmak için birkaç gün daha burada tutmak istiyor ama çok yakında maceraya çıkacağız."

"California'ya," dedi Ant.

"California'ya." Elsa oğlunu kollarının arasına alıp ona sımsıkı sarıldı ve alnına bir öpücük kondurduktan sonra, "Hoşça kal bebeğim," diye fısıldadı.

Ant'ten ayrılmak her zaman zordu ama sonunda umut ışığı belirmişti. Ant yakında eve dönecekti.

Elsa dışarıya sokağa baktı ve okuldan çıkan insanları gördü. Moralsiz ve suskun bir kalabalık. Elsa, Tony'nin Bay Carrio'yla bir şeyler konuştuğunu ve tokalaştığını gördü.

Kaldırımda onu bekledi. Kayınpederi ağır adımlarla ona doğru yürürken harap görünüyordu.

"Oğlumuz nasıl?" diye sordu Tony.

"Doktor salı günü hastaneden çıkabileceğini söyledi. Hükûmet elçisinden haber var mı?" diye sordu Elsa.

Tony ona nefesini kesecek kadar umutsuz bir ifadeyle baktı. "İyi haber yok."

Elsa başını salladı.

Eve doğru uzun ve suskun yürüyüşlerine başladılar.

İki gün içinde, Tanrı'nın unuttuğu bu topraklardan ayrılacaklardı. Ve bu, Elsa'nın öylesine kullandığı bir tabir değildi.

Tanrı'nın unuttuğu.

Başka nasıl tarif edilebilirdi ki bu? Tanrı Büyük Ovalar'a sırt çevirmişti.

Elsa son birkaç günü yolculuk için toplanarak geçirmişti. Paskalya'dan önceki son pazar olan bugün, kiliseye gitmek yerine Tony ile Loreda'nın önceki gün avladığı tavşanları konservelemiş ve el oyalayan bu işi bitirince çamaşır yıkamaya geçmişti.

Şimdi mavi bir gökyüzüyle geçen günün sonlarına yaklaşırken, küçük yıldızpatısının önünde çömelmiş, susamış toprağa avucuyla su veriyordu.

Uzun süredir üstünü örttüğü, koruduğu, suladığı ve konuştuğu bu çiçek, bütün bu kahverengiliğin içinde meydan okurcasına yemyeşil ve tek başına ayaktaydı.

Elsa'nın onu geride bırakması, ölüme terk etmesi gerekecekti.

Küçük, narin bitkiyi topraktan çıkardı. Eldivenli ellerinin arasında taşıyarak avlunun diğer tarafına geçti.

Aile mezarlığının beyaz, ahşap çiti parçalanmış, mezar taşları yarıya kadar toza ve toprağa gömülmüştü. Üzerlerinde Rose'un ve Elsa'nın bebeklerinin adlarının yazılı olduğu dört gri mezar taşı. Üç kız, bir oğlan.

Bu taşlar rüzgârda ne kadar dayanırdı? Ve Martinelli'ler gidince çocuklarının hiçliğin ortasındaki mezarlarına kim bakardı?

Elsa kumda çömeldi. "Maria, Angelina, Juliana, Lorenzo. Bu size bırakabileceğim tek şey. Umarım bu bahar yağmur yağar ve çiçek açar." Elsa çiçeği Lorenzo'nun yarıya kadar kuma gömülü mezar taşının önündeki tozlu toprağa dikti.

Yıldızpatı ekilir ekilmez yana doğru eğrildi.

Elsa bu küçücük çiçek için gözyaşı dökmeyecekti.

Dua etmek için gözlerini kapattı. Çok geçmeden gözlerini kuruladı ve ağır hareketlerle ayağa kalktı. Doğrulurken uzakta siyah bir gölgenin yükseldiğini gördü. Bugüne dek gördüğü en siyah şeydi bu ve akşamın ilk saatlerinin koyu mavi semalarında siyah, devasa kanatlarını iki yana açarak yükseliyordu. Statik elektrik Elsa'nın ensesindeki tüyleri diken diken etti, saçlarını havalandırdı.

Kara fırtına mı?

Bu şey her neyse onlara doğru ilerliyordu. Hem de hızla.

Elsa eve koşarken avluda Rose'la karşılaştı.

"*Madonna mia*," dedi Rose. Kabararak onlara doğru ilerleyen siyahlığa baktılar; yüksekliği bir buçuk kilometreden az değildi. Tepelerinde yüzlerce kuş, var güçleriyle kanat çırpıyordu.

Tony ambardan dışarı koştu ve yanlarında durdu.

Ürkütücü bir sessizlik çökmüştü. Sakinlik. Hiç rüzgâr yoktu.

Elsa'nın burun deliklerine yanık kokusu doldu. Hava yapış yapıştı.

Statik elektrik yüzünden havada minik, mavi kıvılcımlar çakıyor, dikenli tel parçalarının ve değirmenin metal kollarının üstünde dans ediyorlardı. Gökten kuşlar düşüyordu.

Bir anda zifirî karanlık çöktü. Toz gözlerine ve burunlarına doldu.

Elsa elini ağzının üstüne kapattı ve kayınvalidesine tutundu. Üçü birlikte eve ulaştılar ve sendeleyerek basamaklardan yukarı çıktılar. Tony kapıyı açtı ve kadınları içeri itti.

"Anne!" diye haykırdı Loreda. "Neler oluyor?"

Elsa kızını göremiyordu. İçerisi o kadar karanlıktı. Kendi ellerini bile göremiyordu.

Tony kapıyı arkalarından çarparak kapattı. "Rose, pencereleri kapatmama yardım et."

"Loreda," diye seslendi Elsa. "Gaz maskeni tak. Mutfağa git. Masanın altında otur."

"Ama..."

"Git dedim sana," dedi Elsa göremediği kızına.

Elsa ve Rose yollarını el yordamıyla bularak odadan odaya geçtiler ve pencereleri kapatıp yarıklara ve çatlaklara gazete kâğıdı ve muşamba tıktılar.

Malzemelerini –vazelin, süngerler, bandanalar– mutfaktaki bir sepette tutuyorlardı. Elsa zifirî karanlıkta sepeti aldı ve bulduğu bir el fenerinin düğmesine bastı.

Küçük bir tıkırtı duyuldu, başka hiçbir şey olmadı.

"Açık mı?" dedi Rose öksürerek.

"Kim bilir?" dedi Elsa.

"Üstüne ıslak çarşaflar örtüp masanın altına girmeliyiz," dedi Rose.

Bir şey eve çarparak korkunç bir çatırtı çıkardı. Pencerelerin camları bir dizi şangırtıyla yere indi.

Ön kapı hızla açıldı ve önüne çıkan ne varsa parçalayan kapkara fırtına canavarı içeri dalarak Rose'u onu yana doğru sendeletecek bir sertlikle savurdu. Tony koşup kapıyı kapattı ve sürgüledi.

Mutfaktaki içi su dolu kovaları buldular ve ıslattıkları çarşafları masanın üstüne yaydıktan sonra süngerleri de ıslatıp yüzlerine bastırdılar ve öyle nefes alıp verdiler.

Elsa, Loreda'nın gaz maskesinin altından hızlı hızlı soluduğunu duyabiliyordu.

"Buradayım Loreda," dedi elini kızına uzatarak.

Elsa, Loreda'nın, elini tuttuğunu hissetti. Yan yana oturuyor ama birbirlerini göremiyorlardı. Tanrı'ya şükür, Ant burada değildi.

Rose ve Tony de ıslak çarşafların arasından geçip masanın altına sığındılar.

Tahtalar parçalanıp pencereler patlarken Elsa kızını kendine çekip sımsıkı tuttu.

Duvarlar öyle şiddetli sarsılıyordu ki ev her an dağılacak gibiydi.

Sonra bir anda içerisi buz kesti.

Elsa sessizliğe uyandı ve Loreda'nın gaz maskesinin altından zorlukla alıp verdiği nefeslerinin hırıltısını duydu. Sonra bir tıkırtı oldu, muhtemelen saklandığı yerden çıkan bir fare zeminde koşturuyordu.

Elsa üstü kabuk bağlamış, içi tozla dolmuş bandanasını aşağı çekti ve arkasından soluduğu çamurlu süngeri kaldırdı. Korunmasız aldığı ilk nefesi gırtlağından boş midesine kadar canının acımasına neden oldu.

Gözlerini açtı. Toz tanecikleri göz kürelerini tırmaladı.

Toz toprak yüzünden görüşü net değildi ama etraflarını saran kirli çarşafları ve birbirlerine sokulmuş oturan ailesini gördü. Bu şey her neydiyse bitmişti.

Öksürdü ve siyahımsı ve gri renkte, bir kurşun kalemin kökü gibi yoğun kıvamda ve uzun bir toz topağı tükürdü. "Loreda? Rose? Tony? Herkes iyi mi?"

Loreda gözlerini açtı. "Evet." Gaz maskesi sesini boğuklaştırıyor ve bir hayvanın sesine dönüştürüyordu.

Tony ağır hareketlerle bandanasını indirdi.

Rose emekleyerek masanın altından çıktı ve sendeleyerek ayağa kalktı. Elsa'yı elinden tutup oturma odasına götürdü. Kırık camdan içeri ışıl ışıl sabah güneşi doluyordu. Akıl almaz bir şekilde gece uyuyabilmiş ve fırtınadan sağ kurtulmuşlardı.

Her yer siyah bir tozla kaplıydı. Zemini ince bir tabakayla kaplayan toz, sandalye ayaklarının kenarlarına tepeleme birikmiş ve kırkayak yığınları gibi duvarları tutmuştu.

Ön kapı açılmıyordu. İçeride mahsur kalmışlardı. Tony kırık pencereden verandaya atladı. Yaşlı adam kumu temizlerken Elsa metal küreğin verandada çıkardığı takırtıları dinledi.

Sonunda kapı açıldı.

Elsa dışarı çıktı.

"Aman Tanrım," diye fısıldadı.

Fırtına dünyayı yeniden şekillendirmiş ve üstüne bir örtü sermişti. Her şeyin üstü talk pudrası gibi incecik, siyah bir toprak ve toz tabakasıyla kaplıydı. Kilometrelerce uzanan bir alanda siyah kum tepelerinden başka bir şey görünmüyordu. Tavuk kümesi tamamen gömülmüştü, sadece en tepesi kumun altından görünüyordu. Su pompası kayıp bir medeniyetin yadigârı gibi aradan yükseliyordu. Bir yanından ambarın çatısına yürüyerek çıkabilirlerdi.

Kum tepelerinin üstünde ölüme uçarken yakalanmış gibi kanatları açık duran ölü kuşlar yatıyordu.

"*Madonna mia*," dedi Rose.

"Bu kadarı yeter," dedi Elsa. "Yarını beklemeyeceğiz. Ant'i alıp hemen şimdi yola çıkacağız. Şu anda. Bu lanet olası toprak evlatlarımın da canını almadan."

Döndü ve kararlı adımlarla eve yürüdü. Aldığı her nefeste ateş yutuyormuş gibi hissediyordu. Gözleri yanıyordu. Gözlerinde, boğazında, burnunda, tenindeki çizgilerde toz toprak birikmişti. Saçlarından sürekli toz dökülüyordu.

Loreda kirden kararmış bir yüz ve sersemlemiş bir ifadeyle kırık bir pencerenin yanında duruyordu.

"California'ya gitmek için yola çıkıyoruz. Şimdi. Git, valizleri getir. Avluda bir küvet dolduracağım ve yıkanacağız."

"Dışarıda mı?" diye sordu Loreda.

"Seni görecek kimse yok," dedi Elsa ciddi bir ifadeyle.

Sonraki birkaç saat boyunca kimse konuşmadı. Elsa yıldızpatısını sulardı ama mezarlık yoktu artık. Ne mezar taşları ne de beyaz, ahşap çit; hiçbir şey kalmamıştı.

Tony yola çıkabilmeleri için kürekle araç yolunu açtı. Bağlanabilecek her şeyi kamyonete bağlamışlardı. Birkaç tencere tava, iki fener, bir süpürge, bir çamaşır tahtası ve bakır bir küvet. Rulo haldeki kamp şiltesi kamyonetin içindeydi; yiyecek, havlu ve çarşaflarla dolu bir varil, çıra ve odun demetleri, siyah soba kasanın alt kısmına bağlanmıştı. Yeni hayatları için toplayabildikleri her şeyi toplamışlardı ama sahip oldukları eşyaların çoğu hâlâ evde ve ambardaydı. Odalardaki dolapların büyük bir kısmı gibi mutfak dolapları da neredeyse doluydu. Her şeyi almaları imkânsızdı. Yol zorlaştıkça üstü örtülü arabalarından bir şeyler atan, piyanolarını, sallanan koltuklarını ovaya gömdükleri ölülerinin yanına terk eden öncü göçmenlerin yaptığı gibi, onlar da mobilyalarını bırakmak zorundaydılar.

Tamamen toplanınca Elsa kum tepelerini ve oyuklarını aşıp eve geri döndü.

Etrafına baktı. Mobilyalar ve duvarlardaki resimler oldukları yerde kalacaklardı. Her şey ince, siyah bir toz tabakasıyla kaplıydı.

Ön kapı açıldı. Tony ve Rose el ele içeri girdiler. "Loreda kamyonette. Gitmek için sabırsızlanıyor," dedi Tony.

"Evi son bir kez dolaşacağım," dedi Elsa. Oturma odasındaki toz gibi siyah süprüntünün, kum tepeciklerinin ve yerlerdeki çiziklerin üstünden geçti. Mutfak penceresi artık yoktu ve aradan görünen güzel, mavi gökyüzü siyah bir duvarda asılı bir yağlı boya tabloya benziyordu.

Elsa kendi odasına girdi ve orada son bir kez durdu. Şifonyerin ve komodinlerin üstünde hepsi toz tutmuş kitaplar sıralıydı. Tıpkı anne ve babasının evinden ayrılırken yaptığı gibi, şimdi de kıymetli romanlarından sadece bir iki tanesini seçecekti. Bir kere daha sıfırdan başlayacaktı.

Yatak odasının kapısını bu hayatın üstüne kapatıp evden son kez çıktı.

Rose ve Tony el ele verandada duruyorlardı.

Elsa, "Hazırım," dedi ve verandanın en üst basamağına adım attı.

"Elsinore?" dedi Tony.

Ona ilk kez tam adıyla hitap ediyordu. Elsa şaşırarak ona döndü.

"Biz sizinle gelmiyoruz," dedi Rose.

Elsa'nın kaşları çatıldı. "Yola daha geç çıkmayı planladığımızı biliyorum ama..."

"Hayır," dedi Tony. "Kastettiğimiz bu değil. Biz California'ya gelmiyoruz."

"Anlamadım. Gitmemiz gerektiğini söylediğimde bunu siz de onaylamıştınız."

"Siz gitmelisiniz," dedi Tony. "Hükûmet bize bir şey yetiştirmememize karşılık para ödemeyi teklif etti. İpotek ödemelerini bir süreliğine affettiler. Bu yüzden toprak kaybetme konusunda endişelenmemize gerek kalmadı. En azından şimdilik."

"Toplantıdan iyi haber çıkmadığını söylemiştiniz," dedi Elsa panik içinde. "Bana yalan mı söylediniz?"

"Bu iyi haber değil ki," dedi Tony yumuşak bir sesle. "Ant'in iyiliği için gitmeniz gerektiğini bilirken."

"Toprağı farklı bir şekilde sürmemizi istiyorlar," dedi Rose. "Kimin anladığı var ki? Ama çiftçilerin iş birliği yapmasına ihtiyaçları var. Toprağımızı kurtarmak için nasıl çabalamayız?"

"Ant... kalamaz," dedi Elsa.

"Bunu biliyoruz. Ve biz de gidemeyiz," dedi Tony. "Siz gidin. Torunlarımı kurtar." Bunu söylerken sesi titredi.

Tony elini Elsa'nın ensesine koydu ve onu yavaşça kendine çekip alnını onunkine yasladı. O, eski dünyanın adamıydı. Çenesini kapatıp yola devam eden ve çalışmaya hiç ara vermeyen

bir adam. Bütün tutkusunu ve sevgisini toprağa akıtmıştı. Ailesi için. Bu dokunuş onun *seni seviyorum* deme şekliydi.

Ve güle güle.

"Rosalba," dedi Tony. "Para."

Rose ucunda kadife bir kese olan siyah kurdeleli ince kolyeyi boynundan çıkardı.

Ciddi bir yüzle Tony'ye verdi. Tony keseyi açıp içinden madenî Amerikan parasını çıkardı.

"Artık umudumuz sensin," dedi Elsa'ya ve parayı keseye geri koyup kolyeyi Elsa'nın avucuna bastırdı, parmaklarını üstüne kıvırdı. Sonra döndü ve bilek hizasına kadar çıkan kumun içinde ayaklarını sürüyerek eve girdi.

Elsa'nın içi paramparça olmuştu. "Sen o çocukların ihtiyacı olan her şeysin Elsa Martinelli. Hep öyleydin."

"Bunu yapacak kadar cesur değilim."

"Evet, öylesin."

"Ama paraya ihtiyacınız olacak. Bütün yiyecekleri aldık..."

"Birazını kendimize sakladık. Ve toprak bize bakar."

Elsa konuşamadı. Bu dünyada istediği son şey yanında çok az para, aç çocuklar ve onlara yardım edecek kimse olmadan dağları ve uçsuz bucaksız çölleri aşarak ülkeyi boydan boya geçmekti.

Hayır.

Asıl katlanamayacağı, oğlunu yeniden nefes almak için boğuşurken görmek olurdu.

Ve Rose'un çoktan ulaştığı gerçek ortadaydı.

"Tony parayı torpido gözüne koydu," dedi Rose. "Depo dolu. Bize yazarsın."

Elsa kolyeyi boynuna taktı ve bu sevdiği kadına bir kez dokunursa ondan ayrılamamaktan, gidemeyecek kadar güçsüz hissetmekten korkarak elini Rose'a uzattı.

"Bu paranın uğurlu olduğunu ispatlayabilirim. Seni bize getirdi," dedi Rose. Elsa kuru, kupkuru dudaklarını ıslattı.

"Sen bana her zaman istediğim kız evlat oldun," dedi Rose. "*Ti amo.*"

"Sen de benim annem," dedi Elsa. "Beni kurtardığını biliyorsun, değil mi?"

"Anneler ve kızlar. Birbirlerini kurtarırlar, *sì*?"

Elsa, Rose'a dair her şeyi ezberlemek için ona uzun uzun baktı ama sonunda başka çaresi kalmadı. Bu evden, bu kadından, bu *evden* ayrılmanın zamanı gelmişti.

Rose'u verandada bırakıp siyah kum tepelerinin arasından Loreda'nın ön koltukta oturduğu yüklü kamyonete doğru yürüdü.

Şoför koltuğuna oturdu, kapıyı çarparak kapattı ve motoru çalıştırdı. Motor sarsılarak ve öksürerek canlandı.

Elsa araç yolunda ağır ağır ilerleyip kasaba yönüne saptı.

Her yer göz alabildiğince simsiyahtı ve kumla kaplıydı. Otuz metre ileride, elini yardım çağırır gibi uzatmış, açık ağzı kumla dolu, ölü bir adam gördü. "Bakma," dedi Loreda'ya.

"Çok geç."

Lonesome Tree siyah tozdan bir kefene bürünmüştü.

Elsa derme çatma hastanenin önünde durdu. Kamyoneti çalışır durumda bıraktığını ve Loreda'ya hiçbir şey söylemediğini inip içeri girdikten sonra fark etti.

Doktor'u gördü ve yanına gitti. "Ant için geldim."

Hastane tıklım tıklım doluydu. İnsanlar göğüsleri patlayacak gibi öksürüyor, bebeklerin ağlamaları yürek parçalıyordu.

"Sağlığı iyi mi?" diye sordu Elsa. "Gitmeye hazır olduğunu söylemiştiniz. Bu değişmedi, değil mi?"

Doktor onun elini sıvazlayarak, "Sağlığı iyi Elsa," dedi. "Tam olarak iyileşmesi bir yılı bulabilir. Ama toparlandı. Sonraki dönemde astımı olabilir. Ona iyi göz kulak olman gerekecek."

"Onu California'ya götürüyorum," dedi Elsa gülümsemeyi beceremeden.

"İyi."

"Bir gün buraya dönebilir miyiz dersiniz?"

"Sanırım. Bir gün. Bütün zorluklar son bulur. Çocuklar dayanıklıdır."

"Anne!" Ant hem korkmuş hem rahatlamış bir ifadeyle yanına yaklaştı. "Fırtınayı gördün mü?"

"Teşekkürler Doktor." Elsa adamın elini sıktı. Ant'in hayatını kurtaran bu adama minneti dışında verebileceği bir şeyi yoktu.

"Bol şans Elsa."

Dışarı çıkınca Ant ıssız ve kumla kaplı kasabaya, kırık pencerelere ve diken yumaklarına baktı. "Vay canına."

"Anthony," dedi Elsa. "Ayakkabıların nerede?"

"Parçalandılar."

"Ayakkabın yok mu?"

Ant başını iki yana salladı.

Elsa duygularını belli etmemek için gözlerini yumdu. *Ayakkabısız batıya gitmek.*

"Ne oldu anne? Endişelenme. Ayaklarım dayanıklıdır."

Elsa gülümsemeyi başardı. Kamyonetin kapısını açtı ve oğlunun binmesine yardım etti. Ant, Loreda'nın yanına oturunca ablası ona öyle sıkı sarıldı ki Ant ondan kurtulmak için debelenmek zorunda kaldı.

Elsa direksiyona geçti ve kapıyı kapattı.

İşte o an gelmişti.

Gidiyorlardı.

Artık onları hayatta tutmak sadece ve sadece Elsa'ya düşüyordu.

Ayakkabısız.

Elsa kasabadan çıkıp güneye saptı. Yolda hiç araba yoktu. Önünden geçtikleri her ev terk edilmiş görünüyordu.

"Bir dakika," dedi Ant kısa ve keskin bir öksürüğün ardından. "Büyükbabam ile büyükannemi unutmuşsunuz. Anne?"

Elsa iyice zayıflamış, ön dişleri eksilmiş oğluna baktı. Tıpkı kendisinin geçirdiği ateşli romatizmadan sonra olduğu gibi, Ant

de bundan böyle her zaman kırılgan olduğunu ve hayatın ne getireceğini bilemeyeceğini düşünerek yaşayacaktı.

Oğlanın gözleri büyüdü. Anlamıştı. Arkasına, evlerine doğru baktı. Sonra yaşlı gözlerle annesine döndü. Elsa o bakışta Ant'in çocukluğundan bir parçanın koptuğunu gördü.

1935

Gücümüzü içinde yaşamak zorunda bırakıldığımız çaresizliğin ta kendisinden alırız. Dayanacağız.

–CÉSAR CHÁVEZ

Ay Işığı
KİTAPLIĞI

ON YEDİ

Elsa ayağını gaz pedalında tutuyordu ve direksiyonu iki eliyle sımsıkı kavramıştı. Eşyalarıyla dolu el arabasını iterek yolun kenarından yürüyen altı kişilik bir ailenin yanından geçtiler. Onlar gibi her şeylerini kaybetmiş, batıya giden insanlardı bunlar.

Elsa ne düşünmüştü ki?

Ülkenin bir ucundan diğerine, bilinmeze doğru gitmeyi gerektiren bir yolculuğa çıkacak cesareti yoktu. Çocuklarına bakmak bir yana, tek başına hayatta kalacak kadar bile güçlü değildi. Nasıl para kazanacaktı? Hiçbir zaman yalnız yaşamamış, kira ödememiş, çalışmamıştı. Tanrı aşkına, liseyi bile bitirmemişti.

O çuvallayınca hepsini kim kurtaracaktı?

Elsa kamyoneti kenara çekip durdurdu ve kirli ön camdan dışarı, kara fırtınanın bıraktığı enkaza baktı. Kırık dökük evler, hendeklere yuvarlanmış arabalar, parçalanmış çitler.

Dikiz aynasında asılı duran tespih iki yana sallanıyordu.

California'ya bin beş yüz kilometreden uzun bir yolları vardı ve orada ne bulacaklardı kim bilir... Ne arkadaşları ne aileleri vardı. *Çamaşır yıkayabilirim... ya da bir kütüphanede çalışabilirim.*

Ama milyonlarca erkek işsizken kim bir kadına iş verirdi ki? Hem iş bulsa bile çocuklara kim bakacaktı? *Ah, Tanrım.*

"Anne?"

Ant, Elsa'nın kolunu çekiştirdi. "İyi misin?"

Elsa kamyonetin kapısını iterek açtı. Sendeleyerek indi ve içinde yükselen panik dalgasını bastırmak için derin derin soluyarak durdu.

Loreda yanına geldi. "Büyükannemlerin geleceğini mi sanıyordun?"

Elsa kızına döndü. "Sen sanmıyor muydun?"

"Tek bir yerde büyüyebilen bir bitki gibiler."

Harika. Elsa'nın göremediğini on üç yaşında bir çocuk görmüştü.

"Torpidoya baktım. Hükûmetin verdiği paranın büyük bir kısmını bize vermişler. Depomuz da dolu."

Elsa uzun ve boş yola baktı. Biraz ötede, neredeyse tamamen siyah toza gömülü bir barakanın tepesinde bir karga duruyordu.

Az kalsın, *korkuyorum*, diyecekti ama nasıl bir anne ona bel bağlayan çocuğuna böyle bir şey söylerdi ki?

"Ben hiç tek başıma kalmadım," dedi Elsa.

"Tek başına değilsin anne."

Ant kafasını kamyonetin penceresinden dışarı uzattı. "Ben de varım!" dedi heyecanla. "Beni unutmayın."

Elsa içinde çocuklarına karşı özleme benzer derin bir hissin, sevginin kabardığını hissetti. Derin bir nefes aldı, verdi ve hayatının Tanrı ile çocukları gibi bir parçası olan kuru Teksas, Panhandle havasını içine çekti. Bu vilayette doğmuş ve her zaman burada öleceğini sanmıştı. "Burası bizim yuvamız," dedi. "Burada büyürsün ve buradan üniversiteye giden ilk Martinelli olursun sanmıştım. Austin'e mesela. Ya da Dallas'a. Hayallerini sığdırabileceğin kadar büyük bir yere."

"Burası her zaman yuvamız olacak anne. Gidiyor olmamız bunu değiştiremez. Dorothy'ye baksana. Bütün o maceralardan

sonra topuklarını birbirine vurup evine gitti. Hem başka seçeneğimiz var mı?"

"Haklısın."

Elsa gözlerini bir an için kapattı ve çocukluğunda hastayken korktuğu ve yalnız hissettiği zamanları hatırladı. Büyükbabası ilk kez o zaman kulağına eğilip, "*Cesur ol*," diye fısıldamıştı. Ve sonra, "*Ya da cesurmuşsun gibi davran. İkisi aynı şey.*"

Bu anı onu yatıştırdı. Cesurmuş gibi davranabilirdi. Çocukları için. Gözlerini sildi ve dolmalarına şaşırarak, "Haydi gidelim," dedi.

Kamyonete döndü, yerini aldı ve kapıyı çekip kapattı.

Loreda da kardeşinin yanına oturdu ve bir harita açtı. "Dalhart'tan New Mexico, Tucumcari'ye yol yüz elli kilometre. İlk durağımız orası olmalı. Bence geceleri yol almamalıyız. En azından haritayı incelerken büyükbabam öyle demişti."

"Büyükbabanla bir güzergâh belirlediniz mi?"

"Evet. Bana bazı şeyler öğretti. Sanırım büyükannemle gelmeyeceklerini en başından beri biliyorlardı. Büyükbabam bana bir sürü şey öğretti. Nasıl tavşan ve kuş avlayacağımı, araba kullanmayı ve radyatöre su koymayı. Tucumcari'den batı yönünde Route 66'ya gireceğiz." Loreda elini cebine attı ve eski, bronz bir pusula çıkardı. "Bana bunu verdi. Büyükannemle İtalya'dan getirmişler."

Elsa pusulaya baktı. Onu nasıl okuyacağı konusunda hiçbir fikri yoktu. "Tamam."

"Bir kulüp kurabiliriz," dedi Ant. "Erkek izciler kulübü gibi. Ama biz kâşifiz. Martinelli Kâşifler Kulübü."

"Martinelli Kâşifler Kulübü," dedi Elsa. "Bu hoşuma gitti. Yola koyulma zamanı kâşifler."

Dalhart'a yaklaşırlarken Elsa kendini düşünmeden hız keserken buldu.

Buraya gelmeyeli seneler olmuştu. Annesinin Loreda'ya bakıp teninin rengi hakkında yorum yaptığı o günden beri hiç gelmemişti. Elsa anne ve babasının onunla ilgili eleştirilerini ciddiye alabilirdi ama çocuklarının buna maruz kalmasına asla izin vermeyecekti.

Buhran ve kuraklığın Dalhart'ı da Lonesome Tree kadar hırpaladığı ortadaydı. Dükkân vitrinlerinin çoğuna tahtalar çakılmıştı. Kilisede ellerinde metal kâselerle bedava yemek için kuyrukta bekleyen insanlar vardı.

Kamyonet tren raylarının üstünden sarsılarak geçti. Elsa ana caddeye saptı.

"Buraya dönmemeliydik," dedi Loreda. "Dalhart'ın içinden değil, yanından geçeceğiz."

Elsa, Wolcott Traktör Malzemeleri'nin pencerelerinin de tahtalarla kapatılmış olduğunu gördü.

Büyüdüğü evin önünde durdu. Ön kapı, menteşesinden aşağıya sarkıyordu ve pencerelerin çoğuna tahtalar çakılmıştı. Kapıya bir icra duyurusu tutturulmuştu.

Ön bahçe harap haldeydi. Her yer siyah kum, toz ve kum tepeleriyle kaplıydı. Elsa annesinin bahçesini, Minerva Wolcott'tan Elsa'nın hayatı boyunca gördüğünden daha fazla sevgi görmüş ölü gülleri gördü. Belki de bininci kez anne ve babasının onu neden sevmediğini ya da sevgi anlayışlarının neden o kadar soğuk ve koşullu olduğunu merak etti. Böyle bir şey nasıl olabilmişti? Elsa derinden sevmeyi Loreda'nın doğduğu gün öğrenmişti.

"Anne?" dedi Loreda. "Burada yaşayan insanları tanıyor muydun? Ev terk edilmişe benziyor."

Elsa zamanda bir kayma hissetti. İki farklı dünya çarpışmış gibi nahoş bir hisle doldu. Çocuklarının ona endişeli gözlerle baktıklarını gördü.

Burayı görmenin canını yakacağını düşünmüştü ama tam tersi oldu. Burası onun evi, içinde yaşayan insanlar onun ailesi

değildi. "Hayır," dedi sonunda. "Burada yaşayan insanları tanımıyorum... Onlar da beni tanımıyor."

Teksas'tan çıkış yolu sadece bir dizi küçük kasabanın kesintiye uğrattığı, kum tepelerinden başka hiçbir şeyin olmadığı uçsuz bucaksız bir hiçlikti. New Mexico'da eşyaların ve çocukların ağırlığıyla çökmüş eski ya da arkasına römork bağlanmış otomobillerle ve eşeklerin veya atların çektiği arabalarla batıya doğru giden başka insanlar gördüler. Tek sıra halinde yürüyen, bebek arabaları ve el arabaları iten insanlar da vardı.

Karanlık çökmeye başlarken yalın ayak yürüyen, paçavralar içindeki bir adamın yanından geçtiler. Şapkasını yüzüne doğru indirmişti ve uzun siyah saçları eski yakasına dökülüyordu.

Loreda burnunu pencereye dayayıp adama baktı. "Yavaşla."

"O değil," dedi Elsa.

"Olabilir."

Elsa yavaşladı. "O değil."

"Kimin umurunda?" dedi Ant. "Bizi bırakıp gitti."

"Hişşt," dedi Elsa. Bunun için saat çok geç olmuştu. Saatlerdir yolculuk yaptıkları için bitkindiler. Benzin ibresi deponun boşalmak üzere olduğunu gösteriyordu.

Elsa bir benzin istasyonu gördü ve girip pompaya yaklaştı.

Benzinin litresi beş sentti. Depo bir dolar doksan sente doluyordu.

Elsa istasyondan ayrılırken ne kadar paralarının kalacağını hesapladı.

Bir görevli benzin doldurmaya geldi.

Sokağın karşısında, ön tarafına arabaların ve kamyonetlerin park edildiği bir motel vardı. Yüklü arabalarını odalarının baktığı park yerlerine çekmiş, odalarının önündeki sandalyelerde oturan insanlar gördüler. Işığı yanmayan neon pembe tabelada "BOŞ ODA, GECESİ 3 $" yazıyordu.

Üç dolar.

Elsa çocuklara, "Siz burada kalın," dedi.

Çakıl taşlı park alanından benzinin ücretini ödemeye gitti. Gece çökerken ortalıkta dolaşan birkaç kişi vardı. Yanında oturan sıska bir köpek ile bir su pompasının yanında duran hırpani kılıklı bir adam. Ayağıyla bir topa vuran bir çocuk.

Kapıyı itince başının üstünde bir zil şangırdadı. Midesinin gurultusu ona öğle yemeğini çocuklarına verdiğini hatırlattı. Turuncu saçlı bir kadının durduğu kasaya yürüdü.

Elsa cüzdanını çantasından çıkardı ve bir dolar doksan senti sayıp tezgâha bıraktı. "Otuz sekiz litre benzin."

"Yolda ilk gününüz mü?" dedi kadın parayı alıp kasaya giriş yaparken.

"Evet. Evden yeni ayrıldık. Nereden anladınız?"

"Yanınızda bir erkek yok mu?"

"Nasıl?.."

"Erkekler benzin parasını kadınlarının ödemeye gitmesine izin vermez." Kadın Elsa'ya doğru eğildi. "Paranı el çantandan başka bir yerde sakla güzelim. Dışarıda kötü bir hava var. Özellikle son birkaç gündür. Gözün açık olsun."

Elsa başını salladı ve parasını cüzdanına koydu. Bunu yaparken gözleri sol eline, hâlâ parmağında olan alyansına takıldı.

"Pek para etmez," dedi kasiyer üzgün bir ifadeyle. "Parmağında kalması daha iyi. Bekâr bir kadın yolda yem olabilir. Ve sakın yolun karşısındaki motelde kalma. İpe sapa gelmez tiplerle dolu. Yaklaşık yedi kilometre sonra, su kulesini geçince güneye doğru toprak bir yol var. Oraya sap. Bir buçuk kilometre kadar sonra hoş bir ağaçlık göreceksin. Kamp yapmak istemezsen ana yoldan batıya doğru on kilometre devam et. Orada Sihirli Ülke adında temiz bir motel göreceksin. Görmemen imkânsız."

"Teşekkürler."

"Bol şans."

Elsa telaşla kamyonete döndü. Çocukları ipsiz sapsız adamların arasında, bütün eşyaları ve anahtarı üstünde duran, benzin deposu dolu bir kamyonette yalnız bırakmıştı.

Birinci ders.

Kamyonete bindi. Çocuklar da en az onun kadar sıcaklamış ve yorgun görünüyordu. "Pekâlâ, kâşifler. İlk toplantı. Bir plana ihtiyacımız var. Yol üstünde boş yatakları ve belki sıcak suyu olan hoş bir motel varmış. Geceliği en az üç dolardır. Böyle yerlerde kalmaya karar verirsek bu bize on beş dolara mal olur. Ya da o paradan tasarruf edip dışarıda kamp yapabiliriz."

"Kamp!" dedi Ant. "O zaman *gerçek* bir macera olur."

Elsa, Ant'in başının üstünden Loreda'ya baktı.

"Kamp," dedi Loreda da. "Eğlenceli olur."

Elsa yola devam etti. Farlar ara sıra, taşıyabilecekleri kadar eşya yükü ve el arabalarıyla yol kenarından batıya doğru yürüyen insanları aydınlatıyordu. Bisikletli bir oğlan gidonun ortasındaki sepette bakımsız, gri bir köpek taşıyordu.

Elsa yedi kilometre sonra toprak bir yola saptı ve geceyi geçirmek için arabalarını park etmiş, kamp ateşlerini çoktan yakmış insanların yanından geçti. Yoldan hayli içeride geniş bir ağaçlık alan buldu. Oraya sapıp kamyoneti park etti.

"Bakalım bizim için bir tavşan bulabilecek miyim?" dedi Loreda silahı yerinden alırken.

"Bu akşam olmaz," dedi Elsa. "Birbirimizden ayrılmayalım."

Elsa kamyonetten indi ve yanlarında getirdikleri malzemeler için kasaya uzandı. Kamyonete fazla uzak olmayan bir düzlükte çömelip, yanlarına aldıkları odun ve çıraların bir kısmını kullanarak bir kamp ateşi yaktı.

"Bu akşam çadırda uyuyacak mıyız?" diye sordu Ant. "Daha önce hiç tatil *yapmadıydık*."

"Yapmamıştık," diye düzeltti onu Elsa otomatik olarak ve yiyecek bir şeyler almak için kamyonete döndü. En değerli iki

erzaklarını, kütüğe benzeyen Bologna salamını ve dükkândan aldıkları yarım somun ekmeği getirdi.

"Salamlı sandviç!" dedi Ant.

Elsa dökme demir tavayı ateşin üstüne koydu ve bir kaşık içyağını erimesi için içine attı. Sonra Bologna salamının sarı, plastik ambalajının bir kısmını soyup salamı ince ince dilimledi. Etin kıvrılmaması için kenarlarına çentik attıktan sonra kızgın yağa iki dilim attı.

Ant annesinin yanına çömeldi, saçları da en az yüzü kadar kirliydi. Siyah tavanın içindeki salamdan sıcak yağ damlaları sıçrıyordu.

Ant bir çubuğu ateşe soktu. "Al sana ateş!"

Elsa paketli ekmeği açtı ve içinden açık kahverengi kabuklu iki dilim beyaz ekmek çıkardı. Ekmek yok denecek kadar hafifti. Bay Pavlov yolluk olarak bu ekmeği kabul etmeleri için onlara âdeta yalvarmıştı. "Bu benden," demişti. Elsa dilimlerin üstüne biraz zeytinyağı sürdü ve bir soğanı dilimledi. Halkaları altın yağ katmanının üstüne özenle yerleştirdikten sonra kızarıp kahverengileşen salam dilimlerini koydu.

"Loreda!" diye seslendi. "Haydi gel. Yemek hazır."

Elsa ağır hareketlerle ayağa kalktı ve biraz daha tabak ve su bidonunu almak için kamyonete gitti. Kamyonetin kasasının köşesinden dönerken bir ses duydu. Bir tangırtı.

Kamyonetlerinin yanında, bir elinde benzin kapağı, diğerinde bir hortumla bir adam duruyordu. Zayıf ışık bile adamın kalem gibi incecik olduğunu görmesi için yeterliydi. Gömleği lime lime olmuştu.

Korku Elsa'yı sadece bir an için olduğu yere çiviledi ama bu kadarı adamın saldırıya geçmesi için yeterliydi. Elsa'nın boğazına yapıştı ve gırtlağını sıkarak onu kamyonete çarptı.

"Para nerede?"

"Lütfen..." Elsa nefes alamıyordu. "Çocuklarım... var."

"Hepimizin var," dedi adam çürümeye başlamış dişlerini göstererek. Elsa'nın kafasını kamyonete vurdu. "Nerede?"

"Ha-hayır."

Adam Elsa'nın boğazını biraz daha sıktı. Elsa ellerini tırmalayarak onu itmeye çalıştı.

Bir tık sesi duyuldu.

Bir silahın horozu kaldırılmıştı.

Loreda elinde tüfekle, adamın kafasına nişan almış halde kamyonetin arkasından çıktı.

Adam boğuk bir ses çıkararak güldü. "Beni vuramazsın."

"Havadaki bir güvercini yere indirebilirim. Üstelik güvercinlerin canını yakmak istemem. Seni vurmayı ise çok isterim."

Adam Loreda'yı niyetini tartar gibi süzdü. Elsa adamın bu tehdide inandığı anı gördü.

Adam Elsa'nın gırtlağını bıraktı, geri çekildi ve ellerini parmakları açık olarak havaya kaldırdı. Yavaş adımlarla geri çekildi. Ağaçların sonuna varıp açığa çıkınca arkasını dönüp uzaklaştı.

Elsa tuttuğu nefesini serbest bıraktı. Hangisinin onu daha fazla sarstığından emin değildi: Saldırı mı, yoksa kızının yüzündeki ifade mi?

Bu yolculuk hepsini değiştirecekti. Elsa bunu daha önce neden düşünememişti? Lonesome Tree'de hayatta kalmak için doğaya karşı mücadele etmişlerdi. Fiziksel dünyanın tehlikelerini tanımışlardı.

Burada ise yeni tehlikeler vardı. Çocukları insanın da tehlikeli olabileceğini öğrenecekti. Dünyada onların masum olduğu bir karanlık vardı; Loreda şimdiden o masumiyeti kaybetmeye başlamıştı. Ve masumiyet asla geri gelmeyecekti. "Kamyonetin arkasında uyusak daha iyi olacak. Birilerinin benzinimizi çalmaya yelteneceği hiç aklıma gelmemişti," dedi Elsa.

"Sanırım aklımıza gelmeyen daha *bissürü* şey var," dedi Loreda.

Elsa kızının telaffuzunu düzeltemeyecek kadar yorgundu ve gerçekten uçsuz bucaksız hiçliğin ortasında dil denen şey hayli

küçük kalıyordu. Elini Loreda'nın omzuna koydu ve hemen çekmedi. "Teşekkürler," dedi yumuşak bir sesle. Dünya tuhaf bir şekilde yana yatmış, onları ve bildikleri her şeyi yanına katarak aşağı kaymıştı sanki.

Her geçen gün batıya biraz daha yaklaştılar. Dar ve delik deşik yollarda, ağır ağır ilerleyerek, sadece yemek yemeleri, benzin almaları ya da geceleri uyumaları gerektiğinde durarak katedilen bin beş yüz kilometre. Elsa kamyonetin sarsılmalarına ve tangırtısına, arka taraftaki sobanın ve kutuların çıkardığı seslere alışmıştı. Arabadan indiği zamanlarda bile vücudu o hoplama hissini hatırlıyordu ve sersemliği geçmiyordu.

Yolda geçen uzun ve sıcak günler üçünü de hırpalamıştı. Başlangıçta yolculuğun heyecanıyla sohbet ediyor, keşifler ve maceralar hakkında konuşuyorlardı ama sıcak, açlık ve engebeli yol, sonunda seslerini kesmişti. Ant'in sesini bile.

Şimdi yolun yakınında, yabani bir arazide durmuşlardı. Çakallar uluyor, çoğu başınızın altındaki yastığı ya da deponuzdaki benzini çalacak kadar çaresiz durumdaki gezgin işçiler tek başlarına yürüyorlardı. Elsa'yı en çok bu korkutuyordu; depolarındaki benzin. Benzin artık hayat demekti.

Kamp şiltesinde birbirlerine iyice sokularak yatıyorlardı. Dün gece uykuya çok ihtiyacı olmasına rağmen bir türlü dalamamıştı. Onları neyin beklediğine dair kâbuslar Elsa'ya hiç rahat vermiyordu.

Bir ses duydu. Kırılan bir dalın sesi. Hızla doğruldu ve etrafa baktı.

Hiçbir şey kıpırdamıyordu.

Çocukları uyandırmamaya gayret ederek yataktan yavaşça kalktı, ayakkabılarını giydi ve sert toprakta ayağa kalktı. Kalan son ayakkabısının da gittikçe incelen tabanlarının altında minik çakıl taşlarını ve çalı çırpıyı hissedebiliyordu. Keskin ya da sivri şeylere basmamaya özen gösteriyordu.

Kamyonetten yeterince uzaklaşınca elbisesini kaldırdı ve tuvaletini yapmak için çömeldi.

Geri dönerken gökyüzü yer yer kaktüslerin tuhaf silüetlerinin bozduğu parlak bir şakayık pembesine dönüştü. Kaktüslerden bazıları uzaktan yumruklarını onlara aldırmayan bir tanrıya kaldıran dikenli yaşlı adamlar gibi görünüyordu. Sabahın beklenmedik güzelliği Elsa'yı büyülemişti. Ona çiftlikteki gün doğumlarını hatırlatmıştı. Yüzünü göğe çevirdi ve teninde güneşin sıcaklığını hissetti. "Tanrım, bize merhamet et."

Kampa dönünce ateşi yaktı ve kahvaltıyı hazırlamaya başladı. Kahvenin ve açık ateşin üstünde dökme demir tencerede pişen balla tatlandırılmış polentaların kokusu çocukları da uyandırdı.

Ant kovboy şapkasını taktı, yalpalayarak ve pantolonunun düğmelerini çözerek ateşe doğru yaklaştı.

"Kampın bu kadar yakınında olmaz," dedi Elsa oğlunun poposuna hafifçe vurarak.

Ant kıkırdadı ve çiş yapmak için uzaklaştı. Elsa onun çişiyle toprağa desenler çizmesini izledi.

"Her şeyle eğlenebildiğini biliyorum," dedi Loreda, "ama kendi çişiyle eğlenebilmesi zirve."

Elsa'nın zihni gülümseyemeyecek kadar meşguldü.

"Anne?" dedi Loreda. "Sorun ne?"

Elsa kafasını kaldırdı. Yalan söylemenin bir faydası yoktu. "Önümüzde çölün en kötü kısmı var. Oradan ancak gece geçersek motorun yanmamasını umabiliriz. Ama bir aksilik çıkarsa..."

Kamyonetlerinin, hava sıcaklığının kırk derecenin üstüne çıktığı ve suyun olmadığı bir çölün ortasında duman çıkararak arızalandığını düşünmek Elsa'yı paniğe sürüklüyordu. Mojave Çölü hakkında dehşet verici hikâyeler duymuşlardı. Terk edilen arabalar, ölen insanlar, güneşte ağaran kemikleri gagalayan kuşlar.

"Bugün olabildiğince yol katedelim ve sonra hava kararana kadar uyuyalım," dedi Elsa.

"Başaracağız anne."

Elsa yer yer kaktüslerin fışkırdığı, batıya doğru uzanan kupkuru ve amansız çöle baktı. Doğudan batıya uzanan bu ince yolda medeniyet vardı ama sadece geniş aralıklarla. Kasabaların arasında çok büyük ıssız alanlar uzanıyordu. "Buna mecburuz," dedi Elsa. Tanrı biliyordu ki ancak bu kadar cesaret verici olabilirdi.

ON SEKİZ

Kasabaya bir toz bulutu ve arka taraftaki eşyaların tangırtıları arasında girdiler. Ant'in bir noktada bağı gevşeyen beyzbol sopası, kamyonetin kasasının içinde diğer şeylere çarparak yuvarlanıyordu.

Dünyaya kahverengi bir ön camın arkasından bakıyorlardı ve camı temizlemeye ayırabilecekleri suları yoktu. Durdukları her benzin istasyonunda pompa görevlisi yolun tozunu ve ölü böcekleri bir paçavrayla siliyordu.

Benzin istasyonuna girdikleri zaman az ötede bir bakkal gördüler. Önünde bir kalabalık toplanmıştı. Albuquerque'den beri bu kadar çok insanı bir arada görmemişlerdi.

Bu insanların çoğu oranın yerlisi değildi. Hırpani kılıklarından ve çantalarından anlaşılıyordu. Bunlar gecenin bir vakti trenlere binen ve trenlerden atlayan evsiz, gezgin işçilerdi. Aralarında bir varış noktası olanlar vardı ama çoğu hiçbir yere gitmiyordu. Elsa hepsine tek tek bakmaktan, aralarında kocasının yüzünü aramaktan kendini alamadı. Loreda'nın da aynısını yaptığını biliyordu.

Elsa benzin pompasına yanaştı.

"Orada neden o kadar çok insan var?" diye sordu Loreda.

"Geçit törenine falan benziyor," dedi Ant.

"Öfkeli görünüyorlar." Elsa depoya benzin doldurmak için bir görevlinin gelmesini bekledi ama gelen olmadı.

"Yine uzun süre benzin olmayabilir," dedi Loreda.

Elsa anladı. O ve kızı yol üstünde farklı bir tehlike türüne karşı ortak bir farkındalık geliştirmişlerdi. Burada benzin alamazlarsa çölün diğer ucuna ulaşamazlardı.

Elsa kornaya bastı.

Üniformalı bir görevli telaşla kamyonete yaklaştı. "Sakın inmeyin hanımefendi. Kapılarınızı kilitleyin."

"Neler oluyor?" dedi Elsa camını indirerek.

"İnsanların canına tak etti," dedi adam depoya benzin doldururken. "Orası belediye başkanının dükkânı."

Elsa kalabalıktan birinin, "Açız! Bize yemek verin!" diye haykırdığını duydu.

"Bize yardım edin!"

Kalabalık, dükkânın girişine yığıldı.

"Kapıyı açın!" diye bağırdı bir adam.

Biri bir taş attı. Bir pencere kırıldı.

"Ekmek istiyoruz!"

Grup, dükkânın kapısını yıktı ve bağırış çağırışlar arasında dükkâna daldılar. İçeriden cam şangırtıları duyuldu.

Açlık ayaklanmaları. Amerika'da.

Görevli depoyu doldurduktan sona, kamyonetin kaputunun önündeki şişeyi çözdü ve suyla doldurup tekrar yerine bağladı. Bir yandan da dükkândaki yağmalamayı seyrediyordu.

Elsa camını aradan benzinin parasını uzatacak kadar indirdi. "Kendinize dikkat edin," dedi görevliye. Adam, "Bugünlerde mümkün mü?" diye karşılık verdi.

Elsa kamyoneti çalıştırıp hızla uzaklaştı. Dikiz aynasından bir grup insanın daha havaya kaldırdıkları sopalar ve yumruklarla dükkâna daldığını gördü.

Saat dörtte Elsa arabayı yolun kenarına, bulabildiği tek gölgeliğe çekti ve kamyonetin arkasında biraz uyudu. Kurumuş toprak ve dayanılmaz hava sıcaklığı kâbuslarının musallat olduğu uykusu huzursuz ve rahatsızdı. Saatler sonra uykusunu alamamış ve uzuvları sızlar halde uyanınca yattığı yerden doğrulup ıslak saçlarını yüzünden çekti. Çocuklarının yakındaki kamp ateşinin etrafında, toprakta oturduğunu gördü. Loreda, Ant'e kitap okuyordu.

Elsa kamyonetten inip yanlarına gitti.

Yoldan, çökmeye başlayan karanlıkta farları yolun kenarından batıya doğru yürüyen dört kişilik, omuzları çökmüş bir aileyi aydınlatacak kadar parlak, aşırı yüklü bir araba geçti. Anne bir bebek arabası itiyordu ve yanında diğer yolcular için bir uyarı tabelası vardı: "*BURADAN İTİBAREN YANINIZDA SU TAŞIYIN.*"

Bundan bir yıl önce Elsa herhangi bir kadının Oklahoma, Teksas ya da Alabama'dan California'ya, hele bebek arabası iterek yürümeyi düşünmesinin delilik olduğunu söylerdi. Ama şimdi öyle olmadığını biliyordu. Çocuklarınız ölümle burun buruna gelince onları kurtarmak için yürüyerek dağları ve çölleri aşmak dâhil her şeyi yapabilirdiniz.

Loreda annesinin yanına geldi, bebek arabalı kadını izledi. "Başaracağız," dedi sessizlikte.

Elsa ne tepki vereceğini bilemedi. "Toz Çanağı'nı[7] aştık," dedi Loreda. Bu, geride bıraktıkları araziye yakın zamanda verilen isimdi. Birkaç gün önce bir gazetede 14 Nisan'a "Kara Pazar" dendiğini okumuşlardı. Anlaşılan o gün üç yüz bin ton Büyük Ovalar yüzey toprağı havaya uçmuştu. Panama Kanalı'nı inşa etmek için kazılan topraktan daha fazlası. Toprak ta Washington D.C.'ye kadar ulaşmış ve muhtemelen bu sayede haber olmuştu. "Bizim gibi kâşifler için birkaç kilometrelik çöl nedir ki?"

"Bir benek bile değil," dedi Elsa. "Haydi, gidelim."

---

7 Orijinal ifade "Dust Bowl". (yay. n.)

Kamyonete geri yürüdüler. Elsa durdu, elini ılık ve tozlu kaputa koydu. Bir sürü kötü sonucun birleşmesinin yarattığı biçimsiz bir korku tek bir kelimede toplandı. *Lütfen.* Tanrı'nın onları gözeteceğine güveni tamdı.

Fasulye, sosis ve neredeyse sessizlikten oluşan geç bir akşam yemeğinin ardından, Elsa çocuklarını evden getirdikleri kamp şiltesinde uyumaları için kamyonetin kasasına çıkardı.

"Gece yalnız araba kullanmaktan çekinmeyecek misin?" diye sordu Loreda en az beşinci kez.

"Hava şimdi daha serin. Bu iyi gelecek. Bu gece gidebildiğim kadar gidecek, sonra uyumak için kenara çekeceğim. Sen endişelenme." Elini sarkan yakasının içine, boynunda taşıdığı küçük, kadife keseye uzattı. Bakır parayı çıkarıp Abraham Lincoln'ın keskin hatlı profiline baktı.

"Şu madenî para," dedi Loreda.

"Artık bizim."

Ant şans getirmesi için paraya dokundu. Loreda ise sadece bakmakla yetindi.

Elsa parayı tekrar keseye koydu, çocuklarına iyi geceler öpücüğü verdi ve şoför koltuğuna döndü. Motoru çalıştırıp farları yakınca karanlık, altın rengi iki mızrakla aydınlandı. Elsa kamyoneti vitese takıp yola çıktı.

Gece, farların aydınlattığı kısım dışında yolda her şeyi siliyordu. Doğuya doğru giden tek bir araç yoktu.

Yol düz, siyah ve dökme demirden bir tava gibi sertti.

Kilometrelerle birlikte Elsa'nın korkusu da artıyordu. Ona babasının sesiyle sesleniyordu: *Asla başaramayacaksın. Bu işe hiç kalkışmayacaktın. Sen de çocukların da burada öleceksiniz.*

Arada bir, başaramayan ailelerin hayalî kanıtları olan terk edilmiş araçların yanından geçiyordu.

Birden motor öksürdü ve araba hafifçe sarsıldı. Dikiz aynasında asılı duran tespih, boncukları şıkırdayarak iki yana sallandı. Kaputun altından bir buhar bulutu yükseldi.

Hayır hayır hayır hayır.

Elsa kamyoneti kenara çekti. Uyuyan çocukları hızlıca kontrol ettikten sonra –iyiydiler– kamyonetin ön tarafına gitti.

Kaput o kadar sıcaktı ki sürgüsünü çekip açmak için önce birkaç deneme yapması gerekti. Motordan yükselen bir buhar ya da duman bulutu karanlığa doğru yuvarlandı. Elsa hangisi olduğunu anlayamadı.

Buhar olması için dua etti.

Motor soğuyana kadar su koyamazdı. Bu yolculuğa hazırlanırlarken Tony bu bilgiyi onun beynine kazımıştı. Elsa su şişesini kaputtan çözüp kucağına aldı.

Beklemekten başka yapacak bir şeyi yoktu. Ve endişelenmekten.

Yolun iki yönüne baktı. Görünürde tek bir araba farı yoktu.

Güneş doğunca ne olacaktı? Sıcaklık kırk derecenin üstüne çıkacaktı.

Çölün bitimine daha ne kadar vardı? Mataralarında belki on on iki litre su vardı.

Paniğe kapılma. Senin paniğe kapılmamana ihtiyaçları olacak.

Elsa dua etmek için başını öne eğdi. Burada, bu uçsuz bucaksız yıldızlı gökyüzünün altında küçücük hissediyordu. Etrafındaki çöl arazisinin karanlıkta yaşayan hayvanlarla dolu olduğunu hayal etti. Yılanlar. Böcekler. Çakallar. Baykuşlar.

Bakire Meryem'e dua etti. "Yalvardı" demek daha doğru olurdu.

Sonunda yüzünü bandanasıyla koruyarak radyatörü açtı ve suyu döktü. Sonra boşalan şişeyi kamyonete bağlayıp tekrar direksiyona geçti.

"Lütfen Tanrım," diyerek kontağı çevirdi.

Bir tıkırtı, sonra sessizlik.

Elsa gazı pompalayarak tekrar tekrar şansını denedi. Başarısız olan her girişim, paniğini kamçılıyordu.

"Sakin ol Elsa." Derin bir nefes alıp tekrar denedi.

Motor öksürerek çalıştı.

"Teşekkürler," diye fısıldadı Elsa.

Yeniden yola çıktı ve ilerledi.

Saat dörde doğru yol yükselmeye ve kıvrılıp bükülen dev bir yılana dönüşmeye başladı.

Açık pencereden gelen hava da serinlemeye başlamıştı. Elsa'nın teri kaşındıran, küçük lekeler halinde kurudu.

Elsa kıvrımlı, dik yolu farların ışığını takip ederek ve iki yanında ufalanan uçuruma bakmamaya çalışarak tırmandı. Sonunda artık gözlerini açık tutacak takati kalmayınca kamyoneti yolun dışına, yüksek ağaçların çevrelediği geniş bir toprak alana çekti.

Bitkin bir halde, uyuyan çocuklarının yanına tırmandı ve gözlerini yumdu.

"Anne."

"*Anne.*"

Elsa gözlerini açtı.

Güneş gözlerini kamaştırdı.

Loreda kamyonetin yanında duruyordu. "Buraya gel."

"Birazcık daha uyuyamaz mıyım? Sadece..."

"Hayır. Gel. Hemen."

Elsa inledi. Ne kadar uyumuştu? On dakika mı? Saatine bakınca neredeyse dokuz olduğunu gördü.

Yorgunluktan uyuşmuş bir halde kamyonetten indi. Loreda'yla birlikte yokuş yukarı, Ant'in çıplak ayaklarının üstünde zıplayarak sabırsızlıkla beklediği, ağaçların arasındaki açıklığa yürüdüler.

"Kahveye ihtiyacım var," dedi Elsa.

"Bak."

Elsa kamp ateşi yakacak iyi bir nokta arayarak arkasına baktı.

"*Bak* anne," dedi Loreda onu sarsarak.

Elsa döndü.

Bir dağın tepesinde, geniş bir düzlükte duruyorlardı. Aşağıda uçsuz bucaksız bir ekili alan, yemyeşil tarlalar vardı. Kahverengi toprağı yeni sürülmüş büyük dikdörtgenler.

"California," dedi Ant.

Elsa hiç bu kadar güzel bir toprak görmemişti. Bu kadar verimli. Bu kadar *yeşil*.

California.

Altın Eyalet.

Elsa çocuklarını kucakladı ve ruhunun derinliklerinden geldiğinden emin olduğu içten bir kahkahayla etrafında çevirdi. Karanlığa yeniden ışık vuruyordu. Sonunda rahatlayacaklardı.

Bunun adı umuttu.

Loreda çığlık attı.

Annesi vitesi düşürdü. Kamyonet sarsıldı, sallandı ve yavaşlayıp keskin virajdan santim santim döndü.

Arkalarındaki araçlar kornalarına bastılar. Artık bir araç kervanına, bir dağdan tampon tampona inen bir araç sırasına dönüşmüşlerdi.

Loreda'nın parmakları kapı kolunu sıkmaktan acımış ve güneşten yanmış parmak boğumları bembeyaz olmuştu.

Dağ yolu sürekli kıvrılıp bükülüyordu. Bazı virajlar o kadar keskin ve beklenmedikti ki sık sık yana savruluyorlardı.

Annesi fazla hızlı bir dönüş yaptı ve korku dolu bir iç çekişle vites düşürdü.

Loreda bir çığlık daha attı. Bir hendekte yan yatan hurda bir arabaya çarpmaktan son anda kurtulmuşlardı.

"Zıplamayı kes Ant."

"Yapamam. Altıma kaçırmak üzereyim."

Loreda yine kenara kaydı. Eli kapı koluna sıkışınca acıyla haykırdı.

Sonra nihayet önlerine Loreda'nın daha önce gördüğü hiçbir şeye benzemeyen bir renk patlamasıyla kocaman bir vadi serildi.

Parlak yeşil otlar, rengârenk tomurcuklar, belki yabani otlar ve çiçekler. Portakal ve limon ağaçları. Gümüş rengine çalan grili yeşilli zeytin ağacı öbekleri.

Geniş, siyah yolun iki tarafında ekili, yeşil tarlalar uzanıyordu. Geniş toprak parçaları traktörlerle sürülmüş, toprak ekim için açılmıştı. Loreda bu yolculuğa hazırlanırlarken biriktirdiği bilgileri düşündü. Burası batıya doğru Kıyı Dağları ile doğuya doğru Tehachapi Dağları arasında yer alan San Joaquin Vadisi'ydi. Los Angeles'ın yaklaşık yüz kilometre kuzeyindeydiler.

Kuzey yönünde ufka bir masaldan fırlamış gibi görünen bir başka sıradağ hâkimdi. Bunlar John Muir'in "Işık Sıraları" adını yakıştırdığı zirvelerdi.

San Joaquin Vadisi'ne bakarken Loreda içinde daha önce hiç hayal etmediği bir açlığın büyüdüğünü hissetti. Bütün bu beklenmedik güzellikleri, renkleri ve ihtişamı görünce, içi *daha fazlasını* görme isteğiyle dolmuştu. Güzel Amerika'yı, vahşi ve masmavi Pasifik'i, hırçın Atlantik'i ve Rocky Dağları'nı. Babasıyla görmenin hayalini kurdukları her yeri. Tepelerin üstüne kurulmuş San Francisco şehrini ya da beyaz kumsalları ve portakal bahçeleriyle Los Angeles'ı merak ediyordu.

Annesi kamyoneti kenara çekti ve direksiyonu sımsıkı tutarak oturmaya devam etti.

"Anne?"

Annesi onu duymamış gibiydi. Elsa kamyonetten indi ve parlak renklerde yabani çiçeklerle dolu tarlaya yürüdü. Her iki yanda yeni sürülmüş, ekime hazır dönümlerce arazi vardı. Hava zengin toprak ve yeni filizlenen bitkilerin kokusunu taşıyordu.

Elsa derin bir nefes alıp verdi. Kamyonete döndüğü zaman, Loreda annesinin mavi gözlerinin parladığını gördü.

Ama neden ağlıyordu ki şimdi? Başarmışlardı.

Annesi kamyonetin kapısında durup etrafa baktı. Loreda onun ellerinin titrediğini gördü, korktuğunu şimdi fark etmişti. "Pekâlâ," dedi Elsa sonunda. "Kâşifler Kulübü'nün California'daki ilk toplantısı. Ne tarafa gidiyoruz?"

Loreda bu soruyu bekliyordu. "Sanırım San Joaquin Vadisi'ndeyiz. Güneyde Hollywood ve Los Angeles var. Kuzeyde Orta Vadi ve San Francisco. Sanırım buraların en büyük kasabası Bakersfield."

Annesi kamyonetin arka tarafına gidip sandviç yaparken, Loreda ezberlediği bütün bilgileri sıraladı. Üçü birlikte yabani çiçekler ve uzun otlarla kaplı bir tarlaya gidip sandviçlerini yemek için oturdular.

Annesi ağzındaki lokmayı çiğneyip yuttuktan sonra, "Bildiğim tek iş çiftçilik," dedi. "Şehre gitmek istemiyorum. Orada iş yok. Bu yüzden Los Angeles'a hayır. San Francisco'ya da."

"Okyanus batı yönünde."

"Okyanusu görmeyi çok isterim," dedi annesi. "Ama henüz değil. Denizin bize ne faydası olacak? İşe ve yaşayacak bir yere ihtiyacımız var."

"Burada kalalım," dedi Ant.

"Burası neresi demiştin Loreda? San Joaquin Vadisi mi? Güzel bir yere benziyor," dedi annesi. "Burada çok iş olmalı. Bir şey ekmeye hazırlanıyorlar."

Loreda yabani çiçeklerle dolu tarlaya ve uzaktaki dağlara baktı. "İkiniz de haklısınız. Benzini ziyan etmeye gerek yok. Kendimize kalacak bir yer bulmalıyız."

Öğle yemeğinden sonra tekrar kamyonete bindiler ve ok gibi düz bir yoldan vadinin derinliklerine, uzaktaki mor dağlara doğru ilerlediler. Yolun iki tarafında yemyeşil tarlalar uzanıyordu. Loreda bazılarında sıra halinde eğilmiş çalışan erkekler ve kadınlar gördü.

Büyükbaş hayvanların semirmekle meşgul olduğu çayırlardan ve kokusu yeri göğü saran bir mezbahanın yakınından geçtiler.

Wonder Ekmekleri'ne ait bir reklam panosunun yanından geçerlerken Loreda tabelanın altında, yerde bir grup karaltı gördü.

Karaltılardan biri doğrulup oturdu. Paçavralar içinde, şapkasının bir kenarı sökülmüş, insanın içini acıtacak kadar zayıf bir oğlandı bu.

"Anne."

Annesi kamyoneti yavaşlattı. "Görüyorum."

Belki yirmi kişiydiler. Çoğu paçavralar içinde çocuklar ve genç erkekler. Tulumları eski püskü, şapkaları kirli, gömleklerinin yakaları yırtıktı. Etraflarındaki düz, kahverengi toprak sulanmamıştı ve yitirilmiş umut kadar kuruydu.

"Bazı insanlar çalışmak istemez," dedi annesi usulca.

"Sizce babam da orada mıdır?" diye sordu Ant.

Annesi, Rafe'i daha kim bilir ne kadar arayacaklarını merak ederek, "Hayır," dedi. Yoksa ömürleri boyunca gözleri hep onu mu arayacaktı?

Muhtemelen.

Asfalt bir yolun karşılıklı iki tarafından bir bakkal ile bir benzin istasyonunun birbirine baktığı bir kavşağa geldiler. Etraf ekili arazilerle kaplıydı. Bir tabelada "BAKERSFIELD: 34 KİLOMETRE" yazıyordu.

Annesi, "Benzine ihtiyacımız var ve bugün California'daki ilk günümüz olduğu için hepimize meyan kökü şekeri alalım diyorum!"

"Yaşasın!" dedi Ant.

Annesi yoldan çakıl taşı kaplı alana girdi ve benzin pompasının yanında durdu. Üniformalı bir görevli ona yardım etmek için dışarı koştu.

"Depoyu doldurun lütfen," dedi annesi cüzdanına uzanarak.

"Ödemeyi şu tarafa yapacaksınız hanımefendi. Bakkal ile benzin istasyonu aynı adama ait."

"Teşekkürler," dedi annesi görevliye.

Üçü kamyonetten inip ekili tarlaya baktılar. Yeşil dalların arasında toprağa eğilmiş çalışan kadın ve erkekler vardı. Tarlalarda çalışan insanların olması *iş* demekti.

"Hiç bu kadar güzel bir şey gördün mü Loreda?"

"Asla."

"Gidip şekerlere bakabilir miyiz anne?" diye sordu Ant.

"Hemen."

Loreda ile Ant gülerek ve heyecanla itişerek dükkâna koştular. Ant, Loreda'nın eline yapıştı. Anneleri onlara yetişmek için adımlarını hızlandırdı.

Dükkânın önündeki bankta eski kovboy şapkasını yüzüne doğru eğmiş sigara içen yaşlıca bir adam oturuyordu.

Bakkalın içi loş ve gölgelerle doluydu. Tavanda aheste aheste dönen pervane gölgeleri etrafa dağıtıyor ve gerçek bir serinlik yaratmadan aynı havayı dükkânın içinde döndürüyordu. Dükkân ahşap zemin, talaş ve taze çilek kokuyordu. Bereket kokuyordu.

İçeride satılan yiyecekler Loreda'nın ağzını sulandırdı. Bologna salamı, şişelerce Coca-Cola, paket paket sosisler, portakal dolu kasalar ve paketli Wonder marka ekmekler. Ant doğruca tezgâhın üstünde duran şekerlere koştu. Meyan kökü şekerleriyle, cam şekerlerle ve naneli çubuklarla dolu kocaman kavanozlar vardı.

Kasa ahşap bir tezgâha yerleştirilmişti. Kasiyer beyaz bir gömlek ve mavi askılarla tutturulmuş kahverengi bir pantolon giymişti. Saçları kısacık kesilmişti ve başında kahverengi, keçe bir şapka vardı. Sopa yutmuş gibi dimdik onları izliyordu.

Loreda o anda, yolda geçirdikleri bir haftadan uzun zamanın (ve can çekişen bir çiftlikteki yılların) sonunda insanlara nasıl göründüklerini fark etti. Solgun, zayıf ve çökük yüzler. Toz ve umutla asıp kuruttukları giysiler. Deliklerle dolu ayakkabılar ya da Ant'inki gibi ayakkabısız ayaklar. Kirli yüzler, kirli saçlar.

Loreda mahcup bir tavırla saçlarını düzeltti ve dağılmış tutamları rengi solmuş kırmızı eşarbının altına itti.

Tezgâhtaki adam annesine, "Çocuklarına dikkat etsen iyi olur," dedi. "Kirli elleriyle sağa sola dokunmasınlar."

"Görüntümüz için üzgünüm," dedi annesi tezgâha yaklaşıp cüzdanını açarken. "Yoldan geliyoruz ve..."

"Evet, biliyorum. Her gün sizin gibi bir sürü insan California'ya akıyor."

"Benzin aldım," dedi annesi cüzdanından bir dolar doksan sent çıkarırken.

"Umarım sizi kasabadan çıkarmaya yeter," dedi adam.

Sonrasında sadece nefeslerin alındığı bir sessizlik oldu.

"Sen ne dedin?" dedi annesi.

Adam tezgâhın altına uzandı, bir tabanca çıkarıp aralarındaki tezgâhın üstüne sertçe koydu. "Gitseniz iyi olur."

"Çocuklar," dedi anneleri. "Kamyonete dönün. Hemen gidiyoruz."

Parayı yere attı ve çocuklarını dükkândan çıkardı.

Kapı arkalarından çarpılarak kapandı.

"Kendini ne sanıyor? O pislik sırf zor zamanlar yaşamadı diye bize tepeden bakmaya hakkı olduğunu mu sanıyor?" dedi Loreda öfke ve utanç içinde. Adam hayatında ilk kez ona kendini *fakir* hissettirmişti.

Annesi kamyonetin kapısını açtı ve insanı korkutacak kadar alçak sesle, "Binin," dedi.

ON DOKUZ

Elsa orayı dikiz aynasında bıraktıklarına seviniyordu. Ne aradığını, neye doğru direksiyon salladığını bilmiyordu ama gördüğü zaman anlayacağını tahmin ediyordu. Belki küçük bir lokanta. Garsonluk yapmaması için bir neden yoktu. Ortalıkta bir sürü otomobil, dükkân ve etrafta dolaşan insanlar vardı. Bu yüzden daha küçük bir sokağa sapıp yola öyle devam etti. *Güneye*, diye düşündü. *Ya da belki de doğuya.*

Buraya gelmek için katlandıkları onca şeyden sonra tek bir adamın önyargısının onları incitmesine izin verecek değildi. Loreda ile Ant bu kadar dayanaksız bir önyargıya maruz kaldıkları için öfkeliydi ama hayat bu tür haksızlıklarla doluydu. Kendi babasının İtalyanlar, İrlandalılar, siyahiler ve Meksikalılar hakkında söylediklerini hatırladı. Ah, babası o adamların paralarını alırken yüzlerine gülüyordu ama kapı kapandığı anda arkalarından çirkin sözler peş peşe sıralanıyordu. Annesinin yeni doğmuş torununa baktığı anda gördüğü şeye ne demeliydi? Koyu ten rengi.

Ne yazık ki Elsa hayatın bir parçası olan bu çirkinlikten çocuklarını tamamen koruyamazdı. California'da, yeni bir başlangıç yaparken bile. Yapması gereken, onları daha iyi eğitmekti.

DiGiorgio Çiftlikleri'nin tabelasının önünden geçerken, tarlalarda çalışan insanlar gördüler.

Birkaç kilometre sonra, hoş bir kasabada Elsa yoldan içeriye inşa edilmiş, bakımlı ve etrafında gölge veren ağaçlar olan bir dizi kulübe gördü. Ortadakinin penceresinde KİRALIK tabelası vardı.

Elsa ayağını gazdan çekti ve kamyoneti durdurdu.

"Ne oldu?" dedi Loreda.

"Şu güzel evlere bakın," dedi Elsa.

"Buraya paramız yeter mi?" diye sordu Loreda.

"Sormadan bilemeyiz, değil mi?" dedi Elsa. "Kim bilir?"

Loreda ikna olmuşa benzemiyordu.

"Burada yaşarsak bir yavru köpek alabiliriz," dedi Ant. "Ben köpek istiyorum. Adını Gezgin koyacağım."

"Bütün köpeklerin adı Gezgin," dedi Loreda.

"Değil. Henry'nin köpeğinin adı Benek'ti. Ve..."

"Siz burada kalın," dedi Elsa. Kamyonetten indi ve kapıyı arkasından kapattı. İlk adımlarını atarken, büyük bir hayalin kapısını aralayıp onu içeri buyur ettiğini hissetti. *Ant'e bir köpek, Loreda'ya arkadaş, onları almak için kapının önüne gelen bir okul servisi. Açan çiçekler. Bir bahçe...*

Eve yaklaşırken, ön kapı açıldı. Fırfırlı, kırmızı bir önlüğün altına çiçek desenli, hoş bir elbise giymiş bir kadın, elinde bir süpürgeyle dışarı çıktı. Küt saçları özenle kıvrılmıştı ve çerçevesiz gözlüğü gözlerini olduğundan büyük gösteriyordu.

Elsa gülümsedi. "Merhaba. Bu ev çok güzelmiş. Kirası ne kadar?"

"Ayda on bir dolar."

"Tanrım, çok para. Ama altından kalkabileceğimden eminim. Şimdi altı dolar verip kalanını..."

"İş bulunca ödersiniz."

Kadının anlayışlı tavrı Elsa'yı rahatlatmıştı. "Evet."

"Arabanıza dönüp yola devam etseniz iyi olur. Kocam her an gelebilir."

"Belki sekiz dolarını..."

"*Okie*'lere[8] ev vermiyoruz."

Elsa kaşlarını çattı. "Biz Teksaslıyız."

"Teksas. Oklahoma. Arkansas. Hepsi aynı. *Hepiniz* aynısınız. Burası iyi bir Hristiyan kasabası." Eliyle yolu işaret etti. "Gitmek isteyeceğiniz istikamet o taraf. Yaklaşık yirmi iki kilometre. Sizin gibiler orada yaşıyor." Evine girip kapıyı kapattı.

Birkaç dakika sonra penceredeki "KİRALIK" tabelasını kaldırıp yerine "*OKIE*'LERE EV YOK" yazılı bir karton koydu.

Bu insanların derdi neydi? Elsa çok temiz görünmediğini ve tahmin edileceği üzere şansının yaver gitmediğini biliyordu ama yine de... Amerikalıların çoğu onunla aynı durumdaydı. Ve kadına ayda sekiz dolar teklif etmişti. Sadaka ya da bedava konaklama istememişti ki?

Kamyonete döndü.

"Sorun ne?" diye sordu Loreda.

"Ev yakından çok da güzel görünmüyor. Köpeğe de yer yok. Kadın bana buraya yirmi iki kilometre uzakta kalacak yer bulabileceğimizi söyledi. Belki bir kamp alanı ya da batıdan gelen insanlar için bir motel."

"*Okie* ne demek?" diye sordu Loreda.

"Evlerini kiralamayacakları birileri."

"Ama..."

"Başka soru yok," dedi Elsa. "Düşünmeliyim."

Elsa ekili tarlaların arasından geçerek yola devam etti. Burada birkaç çiftlik evi vardı. Manzara yeni yeşermiş ekinler ve yakın zamanda sürülmüş kahverengi toprak alanlardan oluşan yama işi

---

8 (İng.) Oklahomalı. (yay. n.)

bir örtüyü andırıyordu. İlk medeniyet işareti bir okuldu. Önünde Amerikan bayrağının dalgalandığı güzel bir okul. Onun biraz ilerisinde girişine tek bir gri ambulansın park edildiği bakımlı bir vilayet hastanesi gördüler.

"Yirmi iki kilometre oldu," dedi Elsa yavaşlarken.

Burada hiçbir şey yoktu. Ne bir "dur" tabelası, ne bir çiftlik, ne de bir motel.

"Burası bir kamp alanı mı anne?" diye sordu Ant.

Elsa kamyoneti kenara çekti. Yolcu penceresinden yolun biraz iç kısmında, yabani otların bürüdüğü bir arazide çadırların, üstü tenteli arabaların ve barakaların bir araya toplandığı bir alan gördü. Sağda solda topluluk halinde ama bir plan ya da tasarım olmadan kümelenmiş yüzlercesi vardı. Kahverengi bir denizin üstündeki bir gri yelkenliler ve terk edilmiş arabalar filosuna benziyorlardı. Kamp alanına bir yol ya da kampçıları karşılayan bir tabela yoktu, sadece toprakta derin tekerlek izleri vardı.

"Bahsettiği yer burası olsa gerek," dedi Elsa.

"Yaşasın! Bir kamp alanı!" dedi Ant. "Belki başka çocuklar da vardır."

Elsa çamurdaki lastik izlerini takip etti. Sol tarafındaki tarla boyunca kahverengi suyla dolu bir sulama hendeği uzanıyordu.

Önünden geçtikleri ilk çadırın sivri bir tepesi ve eğimli yan yüzleri vardı ve ön tarafından dışarı çıkıp bükülmüş bir dirseği anımsatan bir soba borusu uzanıyordu. Çadırın açık kapağının önündeki alana eşyalar yığılmıştı. Eğri büğrü metal kovalar, viski fıçıları, gaz tenekeleri, üstüne bir balta saplanmış bir doğrama kütüğü, eski bir jant kapağı. Biraz ötede lastikleri olmayan bir kamyonet duruyordu. Birileri yaşayacak kuru bir yer yaratmak için kamyonetin yanlarına tahtalar çakıp üstüne naylon germişti.

"Iyy," dedi Loreda.

Çadırların, barakaların ve park halindeki tenteli arabaların yerleşim düzeninin bir ahengi ya da nedeni yok gibi görünüyordu.

Paçavralar içindeki sıska çocuklar, peşlerinde bir deri bir kemik kalmış havlayan köpeklerle çadır köyün içinde koşturuyorlardı. Kadınlar bir hendeğin kenarına çömelmiş, kahverengi suda çamaşır yıkıyorlardı.

Bir hurda yığınına dikkatli bakınca onun aslında bir ev olduğunu gördüler. Üç çocuk ve iki yetişkin, derme çatma bir sobanın etrafında toplanmıştı. Bir aile.

Üstünde sadece yırtık bir pantolon olan, çıplak ayaklarının tabanları kararmış bir adam, kuruması için toprağın üstüne serdiği gömleğinin ve çoraplarının başında oturuyordu. Bir yerlerde bir bebek ağlıyordu.

Okie'*ler.*

Sizin gibiler.

"Burayı sevmedim," dedi Ant ağlamaklı bir sesle. "Çok pis kokuyor."

"Geri dön anne," dedi Loreda. "Bizi buradan götür."

Elsa insanların California'da bu şartlarda yaşadığına inanamıyordu. Amerika'da. Bu insanlar gezgin işçiler ya da avare serseriler değildi. Bu çadırlar, barakalar ve tenteli araçlar *ailelerin* eviydi. Çocukların. Kadınların. Bebeklerin. Buraya sıfırdan başlamak için gelen, iş arayan insanların.

"Boş boş dolaşıp benzin ziyan edemeyiz," dedi Elsa karnına ağrılar girerken. "Burada bir gece kalıp neler olup bittiğini öğrenelim. Yarın iş bulurum ve yola devam ederiz. En azından bir dere var."

"Dere mi? *Dere mi?*" dedi Loreda. "Bu bir dere değil ve burası... Buranın ne olduğunu bilmiyorum ama biz buraya ait değiliz."

"Hiç kimse böyle bir yere ait değildir Loreda ama sadece yirmi yedi dolarımız kaldı. Sence ne kadar dayanır?"

"Anne, lütfen."

"Bir plan yapmalıyız," dedi Elsa. "California'ya ulaşmak... Tek düşündüğümüz buydu. Anlaşılan yeterli değilmiş. Bilgiye ihtiyacımız var. Buradan birileri bize yardım edebilir."

"Kendilerine bile hayırları yok bunların," dedi Loreda.

"Bir gece," dedi Elsa. Sonra zoraki, cılız bir gülümsemeyle ekledi: "Haydi bakalım kâşifler. Bir geceliğine ne olsa çekilir."

Ant yine sızlandı. "Ama pis kokuyor."

"Bir gece," dedi Loreda, Elsa'ya dik dik bakarak. "Söz mü?"

"Söz. Bir gece."

Elsa çadır denizine baktı, arada eski bir çadır ile toplama tahta parçalarından yapılmış bir baraka arasında bir boşluk gördü. Kamyoneti o boş alana sürdü, yabani otların ve çimenlerin büyüdüğü geniş kısma geldi.

En yakın çadırla aralarında dört beş metre mesafe vardı. Çadırın önü hurdalarla doluydu. Kovalar, kutular, eski bir ahşap sandalye ve borusu eğri, paslı bir odun sobası.

Elsa kamyoneti park etti. İşe koyuldular, büyük çadırlarını kurdular, kazıklarını çaktılar ve bir köşeye, doğrudan toprak zeminin üstüne yerleştirdikleri kamp şiltesinin üstüne çarşaf ve battaniyeler serdiler.

O gece ihtiyaç duyacakları malzemeleri kamyonetten indirdiler. Valizleri, yiyecekleri (böyle bir yerde hepsini sürekli gözetim altında tutmaları gerekecekti) ve su taşımak ve oturmak için kullandıkları kovaları. Elsa çadırın ön tarafında küçük bir kamp ateşi yaktı ve ters çevirdikleri kovaları tabureler gibi ateşin etrafına yerleştirdi.

Şimdi oradaki diğer insanlardan hiç de farklı görünmediklerini düşünmeden edemiyordu. Dökme demir tencereye bir parça içyağı attı ve yağ cızırdamaya başlayınca içine kıymetli jambonlarından bir parça, biraz konserve domates, bir diş sarımsak ve küp şeklinde doğranmış bir patates attı.

Loreda ve Ant kovalara boş vermiş, otların üstünde bağdaş kurup oturmuş, kart oynuyorlardı.

Elsa kızına bakarken içine bir hüznün yayıldığını hissetti. İnsanların burunlarının dibindeki insanları görmemeye başlaması, bazı imgelerin kafalarında yer etmesi çok tuhaftı. Loreda annesinin içini titretecek kadar zayıflamıştı; kolları çöp gibi incecik, dirsekleri ve dizleri çıkıktı. Peş peşe maruz kaldığı güneş yanıkları yüzünden, yanakları çillerle kaplanmış ve soyulmaya başlamıştı.

On üç yaşındaydı. Böyle solup gitmek yerine kilo alıyor olması gerekirdi. Yeni bir endişe daha. Ya da son bir saat içinde biraz daha canlanan eski bir endişe.

Gece çökerken kamp hareketlendi. Elsa uzaktan insanların konuşma seslerini, dolup boşalan tabakların şangırtısını ve ateşlerin çıtırtılarını duyuyordu. Her yerde turuncu noktalar –yakılan ateşler– parlıyordu. Çadırdan çadıra beraberinde yemek kokuları taşıyan dumanlar yayılıyordu. Yoldan çadırlara doğru yürüyen insanların ardı arkası kesilmiyordu.

Elsa ayak sesleri duyunca kafasını kaldırdı. Bir aile –bir erkek, bir kadın, iki ergen oğlan ve iki küçük kız– kamp alanlarına yaklaşmıştı. Uzun boylu ve dal gibi ince adamın üstünde lekeli bir tulum ve yırtık bir gömlek vardı. Yanında, omuz hizasındaki bakımsız kahverengi saçları yer yer kırlaşmış bir kadın duruyordu. Eskimiş, pamuklu elbisesinin üstüne bir önlük bağlamıştı. Kemiklerinin üstünde ince bir deri tabakasından başka hiçbir şey –ne kas ne yağ– yok gibiydi. Küçük kızlar kol ve boyun kısımlarına delikler açılmış çuval bezleri giymişlerdi, ayakları pis ve çıplaktı.

"Selam komşu," dedi adam. "Hoş geldiniz demek için uğradık." Tek bir kırmızı patatesi uzattı. "Size bunu getirdik. Çok bir şey değil, biliyorum ama görebileceğiniz gibi, durumumuz pek iyi sayılmaz."

Bu jestin cömertliği, Elsa'nın içine dokunmuştu. "Teşekkürler," dedi. Kovalardan birine uzandı, onu ters çevirdi ve kazağını üstüne koydu. "Otursana," dedi kadına. Kadın yorgun bir gü-

lümsemeyle kovaya oturdu ve elbisesini çıplak ve kirli dizlerini örtecek şekilde düzeltti.

"Adım Elsa. Bunlar da çocuklarım Loreda ve Anthony." Elsa yana doğru uzandı ve kıymetli ekmeklerinden iki dilim çekti. "Lütfen bunları alın."

Adam ekmekleri nasırlı elleriyle aldı. "benim adım da Jeb Dewey. Bu da eşim Jean. Çocuklarımız Mary, Buster, Elroy ve Lucy."

Çocuklar çimenlik kısma geçip oturdular. Loreda kartları karıştırmaya başladı.

"Ne zamandır buradasınız?" diye sordu Elsa, çocuklar onları duyamayacak kadar uzaklaşınca. Jean'in yanındaki ters çevrilmiş kovaya oturdu.

"Neredeyse dokuz aydır," dedi Jean. "Geçen sonbahar pamuk topladık ama burada kış zor. Pamuktan, toplama yapılmayan dört ay idare edecek kadar kazanmak gerek. Ve California'nın kışları ılık olduğunu söyleyenlere inanmayın."

Elsa, Dewey ailesinin yaklaşık beş metre ötedeki çadırına baktı. Martinelli'lerinki gibi en az üç metreye üç metreydi. Ama altı kişi dokuz ay boyunca bu kadar dar bir alanda nasıl yaşayabilirdi ki?

Jean, Elsa'nın bakışlarını görmüştü. "İdare etmek biraz zor olabiliyor. Yer süpürmek tam zamanlı bir iş gibi geliyor." Gülümseyince Elsa kadının açlık onu soldurmadan önce ne kadar güzel olduğunu fark etti. "Alabama gibi olmadığını söyleyebilirim. Orada durumumuz daha iyiydi."

"Ben çiftçiydim," dedi Jeb. "Yerimiz büyük değildi ama bize yetiyordu. Şimdi çiftliğimiz bankanın oldu."

"Buradaki insanların çoğu çiftçi mi?" diye sordu Elsa.

"Bazıları. Yaşlı Milt, şu taraftaki dingili kırık mavi arabada yaşar. Lanet olası bir avukatmış. Hank postacı. Sanderson şık

şapkalar yaparmış. Artık bir insana bakarak onun ne olduğunu anlamak güç."

"Bay Eldridge'e dikkat et. İçtiği zaman sana sokulmaya yeltenebilir. Karısı ve oğlu dizanteriden öldüğünden beri iyi değil," dedi Jean.

"Mutlaka iş olmalı," dedi Elsa kovanın üstünde öne eğilerek.

Jeb omuz silkti. "Her sabah iş aramaya çıkıyoruz. Kuzeye gitmek istersen şu anda Salinas'ta işçi seçiyorlar. Biz yaz başı kuzeyde meyve topluyoruz. Harekete geçmeden önce benzin fiyatlarını hesaplamak gerekiyor. Ama bizi asıl ayakta tutan şey pamuk."

"Ben pamuktan hiç anlamam," dedi Elsa.

Jean gülümsedi. "Toplarken iblis gibi can yakıyor ama seni kurtarır. Çocuklar da becerebilir bunu."

"Çocuklar mı? Okul ne olacak?"

"Ah," dedi Jean. "Bir okul var. Yolun bir buçuk kilometre kadar aşağısında. Ama... geçen sonbahar açlıktan ölmeyecek kadar pamuk toplayabilmek için ufaklıklar dâhil hepimizin çalışması gerekti. Gerçi kızlar çok fazla toplayamadı ama onları da gün boyu geride bırakamazdık."

Elsa iki küçük kıza baktı. Kaç yaşındaydılar? Biri dört, biri beş mi? Ve bütün günü pamuk tarlalarında mı geçirmişlerdi? Konuyu değiştirmek için aceleyle, "Posta alabileceğimiz bir yer var mı?" diye sordu.

"Welty'de genel teslimat var. Postalarımızı bizim için saklıyorlar."

"Pekâlâ." Jean ayağa kalkıp elbisesini düzeltti. Elsa bu harekette onun California öncesindeki halini gördü. Bir küçük kasaba çiftçisinin sessiz ve muteber karısı. Muhtemelen 4 Temmuz'larda yapılan geçit törenleri, gelin yorganları ve kermesler gibi şeylerle ilgileniyordu. "Yemeği ocağa koysam iyi olacak. Biz artık gidelim."

"Göründüğü kadar kötü değil," dedi Jeb. "Göreceksin. En kısa zamanda Welty'deki yardım ofisine gitmeye bak. Yolun üç kilometre aşağısında. Yardım almak için eyalete kayıt yaptırmalısın. Onlara burada olduğunu haber ver. Biz birkaç ay geç kaydolduk ve bu bize pahalıya patladı. Çok faydası olacağından değil gerçi, hele şimdi..."

"Ben hükûmetten para istemiyorum," dedi Elsa. Bunca yolu hükûmetten sadaka almak için geldiğini düşünmelerini istemiyordu. "İş istiyorum."

"Evet," dedi Jeb. "Hiçbirimiz yardımlarla yaşamak istemiyoruz. FDR ve Yeni Düzen programı, çalışan insanlara yardım etmek için iyi şeyler yaptı ama biz küçük çiftçiler ve çiftlik çalışanları bir şekilde unutulduk. Bu eyalette bütün güç büyük yetiştiricilerin elinde toplandı."

"Endişelenme," dedi Jean. "Birlikte olduğunuz sürece her şeyle yaşamayı öğrenebilirsiniz."

Elsa gülümsemeyi başarabildiğini umdu ama pek emin değildi. Ayağa kalktı. karı kocanın ellerini sıktı ve ailenin o küçük, pis çadıra doğru uzaklaşmasını seyretti.

"Anne?" dedi Loreda yanına gelerek.

Ağlama.

Sakın kızının önünde ağlayayım deme.

"Korkunç," dedi Loreda.

"Evet."

O berbat koku her şeye sinmişti. *Dizanteriden öldüler.* İnsanlar o sulama hendeğinden akan suyu içiyor ve bu şekilde yaşıyorlarsa buna şaşırmamak gerekirdi.

"Yarın iş bulurum," dedi Elsa.

"Bulacağını biliyorum," diye karşılık verdi Loreda.

Elsa iş bulacağına inanmak zorundaydı. "Bizim hayatımız bu değil," dedi. "Olmasına izin vermeyeceğim."

Elsa yeni günün seslerine uyandı. Ateşler yakılıyor, çadır kapaklarının fermuarları açılıyor, dökme demir tavalar ocaklara yerleştiriliyor, çocuklar sızlanıyor, bebekler ağlıyor, anneler onları azarlıyordu.

Hayat.

Burası çaresiz insanların son durağı değilmiş de normal bir toplulukmuş gibi.

Elsa çocuklarını rahatsız etmemeye dikkat ederek çadırdan çıktı, ateş yaktı ve mataralarındaki son suyla kahve yaptı.

Düzinelerce erkek, kadın ve çocuk, araziden yola doğru yürüyordu. Gün doğumunda çöp adamlara benziyorlardı. Bir yandan da kadınlar hendeğe yaklaşıyor, su almak için eğiliyor ve çamurlu kıyıya döşedikleri kerestelerin üstünde çömeliyorlardı.

"Elsa!"

Jean kendi çadırlarının önünde, ocağın yanındaki bir sandalyede oturuyordu. Elsa'ya el salladı.

Elsa iki fincana kahve doldurdu ve bitişikteki çadıra yürüyüp birini Jean'e uzattı.

"Teşekkürler," dedi Jean parmaklarıyla fincanı kavrarken. "Ben de kalkıp kendime bir fincan kahve almayı düşünüyordum ama oturup kaldım."

"İyi uyuyamadın mı?"

"1931'den beri iyi uyuyamadım. Ya sen?"

Elsa gülümsedi. "Aynı."

Yanlarından ardı arkası kesilmeyen bir insan trafiği akıyordu.

"Hepsi iş aramaya mı gidiyor?" diye sordu Elsa saatine bakarak. Saat altıyı biraz geçiyordu.

"Evet. Yeni gelenler. Jeb ve oğlanlar saat dörtte çıktılar ama bir şey bulabileceklerini sanmıyorum. Pamuk çapalanmaya ve seyreltilmeye başlayınca daha iyi olacak. Şimdi yeni ekiliyor."

"Ah."

Jean bir elma sandığını Elsa'ya doğru itti. "Otursana."

"Nerede iş arıyorlar? Etrafta çok fazla çiftlik evi görmedim."

"Bizim oralardaki gibi değil. Burada çiftlikler binlerce dönümlük çok büyük şirketler. Sahipleri bırak işlemeyi, topraklarına uğramıyorlar bile. Polisler ve hükûmet onlardan yana. Eyalet, yetiştiricilerin ceplerini doldurmayı çiftlik işçileriyle ilgilenmeye tercih ediyor." Jean durdu. "Kocan nerede?"

"Teksas'ta bizi terk etti."

"Her yerde olan şey."

"İnsanların bu şekilde yaşadıklarına inanamıyorum," dedi Elsa ve Jean gözlerini kaçırınca, Elsa bu sözleri sarf ettiğine pişman oldu.

"Nereye gitsek daha iyi olacak ki? Adımızı *Okie* koymuşlar bir kere. Nereden geldiğimizin bir önemi yok. Kimse bize evini kiralık vermez, zaten kimin kiraya parası yeter ki? Belki pamuk sezonundan sonra yola devam edecek kadar paran olur. Bizim olmadı. Dört çocuk olunca..."

"Belki Los Angeles'ta..."

"Bunu biz de sürekli söylüyoruz ama orasının daha iyi olduğunu nereden bileceğiz? En azından burada toplama işi var." Jean ona baktı. "Başka bir yere gitmek için benzine ayıracak paran var mı?"

Hayır.

Elsa onu daha fazla dinleyemeyecekti. "Gidip iş arasam iyi olacak. Benim için çocuklarıma göz kulak olur musun?"

"Elbette. Eyalete kayıt yaptırmayı da unutma. Bu akşam seni diğer kadınlarla tanıştırırım. Bol şans Elsa."

"Teşekkürler."

Elsa, Jean'in yanından ayrıldıktan sonra hendekten iki kova pis su taşıdı, suyu parti parti kaynatıp tülbentten süzdü.

Karanlık çadırda yüzünü ve vücudunun üst kısmını olabildiğince ovaladı, saçlarını yıkadı ve nispeten temiz, pamuklu bir elbise giydi. Islak saçlarını örüp başının etrafına doladı ve bir eşarpla örttü.

Elinden gelenin en iyisi buydu. Pamuklu çorapları sarkık görünüyordu ama temizdi. Ayakkabılarındaki delikler içinse yapılacak bir şey yoktu. Elsa aynası olmadığına seviniyordu. Ah, bir yerlerde, kamyonetin arkasındaki kutulardan birinde bir ayna olacaktı ama onu aramak için uğraştığına değmezdi.

Elsa çadıra çocuklar için bir bardak temiz su bıraktı ve hâlâ uykuda olduklarından emin oldu.

Loreda'ya bir not yazdı: *İş aramaya gidiyorum. Burada kalın. Bardaktaki suyu içebilirsiniz.* Sonra kamyonete yürüdü.

Ana yola çıktı.

Rastladığı her çiftliğin önünde iş için sıra bekleyen insanlar vardı. Daha fazlası tek sıra halinde, iş arayarak yolda yürüyordu. Kahverengi tarlalarda traktörler toprağı sürüyor ve Elsa tek tük de olsa bir atın çektiği sabanla sürülen tarlalar görüyordu. En az yarım saat yol gittikten sonra dört sıralı bir çite tutturulmuş "YARDIMCI ARANIYOR" tabelasını gördü.

Yoldan, iki yanında beyaz çiçeklerin açtığı ağaçların sıralandığı uzun bir toprak yola saptı. Araç yolunun iki tarafında dönümlerce yeşil, bodur bir mahsulün yetiştiği tarlalar uzanıyordu. *Patates olabilir*, diye düşündü Elsa.

Telle kapatılmış geniş bir verandası ve güzel bir çiçek bahçesi olan büyük bir çiftlik evinin önünde durdu.

Geldiğini gören bir adam evden çıktı, tel kapı arkasından çarparak kapandı. Adam pipo içiyordu ve pamuklu kumaştan pantolonu, bembeyaz gömleği ve Elsa'nın bir servete mal olduğunu tahmin ettiği fötr şapkasıyla şık görünüyordu. Saçları muntazam bir şekilde taranmıştı ve favorileri de tıpkı kalem inceliğindeki bıyıkları gibi özenle kırpılmıştı.

Adam kamyonetin şoför tarafına yürüdü. "Kamyonet, ha? Sen yeni olmalısın."

"Teksas'tan dün geldim."

Adam Elsa'yı dikkatle süzdükten sonra başını yana yatırdı. "Şu tarafa. Hanımefendinin yardımcıya ihtiyacı var."

"Teşekkürler." Elsa adama fikrini değiştirme fırsatı bırakmadan kamyonetten indi. *Bir iş fırsatı!*

Hızlı adımlarla büyük eve doğru yürüdü. Açık ahşap kapıdan ve çocukluğunu anımsatan bir kokuyla onu sarmalayan gül bahçesinden geçti, ön kapının önündeki birkaç basamaktan çıktı ve kapıyı tıklattı.

Ahşap zeminde topuk tıkırtıları duydu.

Kapı açılınca eteği dar ve yırtmaçlı, dik yakası volanlı bir ipek boyun bağıyla tamamlanmış, son moda bir elbise içinde, kısa boylu, balıketi bir kadın göründü. Bukleleri özenle şekillendirilmiş, çene hizasındaki platin rengi saçları ortadan ayrılmıştı.

Kadın Elsa'ya baktı ve bir adım geri çekildi. Zarif bir tavırla havayı kokladı ve dantel mendilini burnuna bastırdı. "Göçebelerle rençperimiz ilgileniyor."

"Şey... Fötr şapkalı adam ev işleri için yardıma ihtiyacınız olduğunu söyledi."

"Ah."

Elsa ne kadar hırpani göründüğünün fazlasıyla farkındaydı. İş bulmak amacıyla kendine çekidüzen vermek için harcadığı onca çaba, bu kadına bir şey ifade etmemişti demek.

"Beni takip edin."

Evin içi gösterişliydi. Meşe kapılar, kristal aplikler, dışarıdaki yemyeşil arazilere bakan ve onları kaleydoskop renklerine boyayan tirizli pencereler. Kalın oryantal halılar, oymalı maun sehpalar.

Odaya Shirley Temple tarzı bukleleri hoplayan küçük bir kız girdi. Pembe puantiyeli bir elbise ve siyah, deri pabuçlar giymişti. "Anne, bu kirli bayan ne istiyor?"

"Fazla yaklaşma hayatım. Hastalık taşıyorlar."

Kızın gözleri kocaman açıldı. Geri çekildi.

Elsa duyduklarına inanamıyordu. "Efendim..."

"Ben sana doğrudan soru sormadığım sürece benimle konuşma," dedi kadın. "Yerleri ovabilirsin. Ama şunu bil ki seni işten kaytarırken yakalamak istemem ve evden çıkmadan önce ceplerini kontrol ederim. Su, kova ve fırça dışında hiçbir şeye dokunmak yok."

YİRMİ

Loreda kokuya uyandı. Aldığı her nefes ona geceyi, dünyada olmak isteyeceği son yerde geçirdiklerini hatırlatıyordu.

Gün ışığının, görmek istemediği manzaraları ortaya sereceğini bildiği için yatakta olabildiğince oyalandı ama sonunda kahvenin kokusu onu kalkmaya davet etti. Kardeşi homurdanırken Loreda onun yanından sıyrılıp elbisesinin üstüne delik deşik bir kazak geçirdi.

Ayakkabılarını giydi ve annesini kamp ateşinin yanında ters çevrilmiş bir kovanın üstünde kahve içerken bulmayı umarak çadırın kapağını açtı. Ama görünürde ne annesi vardı ne de kamyonet. Onların yerine bir bardak su ve annesinin notunu buldu.

Loreda ayak ve lastik izlerinin, çadır ve araç öbeklerinin kapladığı düz, kahverengi arazinin üstünden yola baktı. Toplamda belki iki yüz dönüm büyüklüğündeki arazi, insanlara yuva olan yüz kadar çadırı ve düzinelerce evi içinde barındırıyordu. Loreda hurda metallerden ve tahta parçalarından yapılmış barakalar gördü. Kadınlar kampın içinde kılıksız çocuklarla dolaşırken, uyuz köpekler yiyecek bir şeyler koparmak ya da dikkat çekmek

için havlayarak sağa sola koşuyorlardı. İnsanlar burada çamaşır ipleri gerecek ya da bahçelerini hurdayla dolduracak kadar uzun süredir yaşıyordu. Böyle yaşamayı kimse *istemezdi* ama buradaydılar işte. Büyük Buhran'dı bu.

Loreda ilk kez anlıyordu. Mesele insanların paralarını alıp kaçan banksterlerden, kapılarını kapatan sinemalardan, bedava çorba için kuyrukta bekleyen insanlardan ibaret değildi.

Zor zamanlar fakirlik demekti. İşsizlik demekti. Gidecek başka yerinin olmaması demekti.

Jean çadırından çıkıp Loreda'ya el salladı.

Loreda yakınlarda bir yetişkinin olmasına tuhaf bir şekilde sevinerek ona doğru yürüdü. "Merhaba Bayan Dewey," dedi.

"Annen bir saat önce gitti, iş arayacakmış."

"Annemin hiçbir zaman gerçek bir işi olmadı."

Jean gülümsedi. "Tam bir ergen gibi konuştun. Ama bunun bir önemi yok. Tecrübenin demek istiyorum. Buradaki işlerin çoğu tarla işidir. Bizi lokantalarda, dükkânlarda falan işe almazlar. O işleri kendilerine saklarlar."

"Bu çok yanlış."

Jean, *ne fark eder ki*, dercesine omuz silkti. "Zor ve işlerin kısıtlı olduğu zamanlarda insanlar dışarıdan gelenleri suçlar. İnsan doğası bu. Ve şu anda dışarıdan gelenler biziz. California'da bizden önce Meksikalılar, onlardan önce de sanırım Çinliler bu durumdaymış."

Loreda çerçöple dolu kampa baktı. "Annem asla pes etmez," dedi. "Ama belki de bu kez etmeli. Hollywood'a gidebiliriz. Ya da San Francisco'ya." Bunu söylerken sesinin titremesinden rahatsız oldu. Bir anda babasını, Stella'yı, büyükannesini, büyükbabasını ve çiftliği hatırlamıştı. Şu anda evde olmayı, büyükannesinin onu duygusallığa kaçmadan kucaklamasını ve eline yiyecek bir şeyler tutuşturmasını her şeyden çok isterdi.

"Gel buraya tatlım," dedi Jean kollarını iki yana açarak.

Loreda kadının kollarının arasına girdi ve yabancı da olsa biriyle kucaklaşmanın bu kadar iyi gelmesine şaşırdı. "Sanırım büyümek zorunda kalacaksın," dedi Jean. "Annen muhtemelen küçük kalmanı istiyordur ama o günler geride kaldı."

Loreda gözyaşlarını tutmaya çalıştı. Büyümek istemiyordu, özellikle de böyle bir yerde.

Jean'in nazik ve hüzünlü yüzüne baktı. "Yani ne yapmalıyım?"

"Önce hendeğe gidip bolca su taşı. Ama suyu içmeden önce mutlaka kaynatmalı ve süzmelisin. Ben sana biraz tülbent veririm. Çamaşırları yıkamanın annene çok yardımı olacaktır."

Loreda, Jean'i çadırın önünde bıraktı ve bir çift kova alıp hendeğe gitti. Kadınlar hendeğe ya da kahverengi suyun içindeki tahtaların üstüne çömelmiş çamaşır yıkıyorlardı. Çocuklar kirli suyun kenarında oyun oynuyorlardı.

Loreda iki kovayı da kirli suyla doldurup çadıra taşıdı. Teneke ve döküntü ahşap parçalarından yapılmış bir barakada yaşayan altı kişilik bir ailenin yanından geçti.

Çadıra döndüğünde Ant kalkmış, toprak zeminde oturuyordu. Ağladığı her halinden belliydi. "Herkes beni bıraktı," dedi ağlamaklı bir sesle. "Sandım ki..."

"Çok özür dilerim," dedi Loreda kovaları elinden bırakarak.

Ant ayağa fırladı ve ablasının kollarına atıldı. Loreda ona sımsıkı sarıldı.

"Çok korktum."

"Ben de Antsy," dedi Loreda. Kardeşine sarılmak ona da en az Ant'e geldiği kadar iyi gelmişti. Ant geri çekildiğinde gözyaşları gitmiş, gülümsemesi dudaklarındaki yerine dönmüştü. "Top oynamak ister misin? Beyzbol topum buralarda bir yerlerde olmalı."

"Hayır. Su kaynatıp kahvaltı hazırlamam lazım. Sonra da birlikte giysilerimizi yıkayacağız."

"Annem bize bunu yapmamızı söylemedi ki," dedi Ant sızlanır gibi.

"Ona yardım etmeliyiz."

Ant bir anda kafasını kaldırdı. "Annem geri dönecek, değil mi?"

"Dönecek. Yola devam edebilmemiz için iş arıyor."

"Of. Sence bulur mu dersin?"

"Umarım bulur."

Tatsız buğday lapasından oluşan kahvaltılarını ettikten sonra Loreda bulaşığı yıkadı, her şeyi kamyonet geri geldiğinde taşınmak için hazır bekleyen kutulara geri kaldırdı. Böylece annesi gelir gelmez bu pis kokulu yerden gidebileceklerdi.

Öğlen olduğunda Elsa'nın parmakları sızlıyordu ve elleri ağartıcı ve çamaşır sodasından pespembe olmuştu. Mutfağın, yemek odasının ve oturma odasının zeminini ovalamış ve ahşabı parlayana kadar limon kokulu yağla ovmuştu. Kitap raflarından yüzlerce deri ciltli kitabı indirip tozlarını almış ve o sırada kendini derinin ve kâğıdın kokusunu içine çekmekten, hatta bir iki cümle okumaktan alamamıştı.

Okuyucu olduğu zamanlar çok uzak geliyordu.

Temizlik bitince, kızarmış tavuk fikriyle ağzı sulanarak iki tombul tavuğu kaynar suya batırıp tüylerini yolmuştu. Bir saat sonra ıslak çamaşırları dışarı taşıyıp metal merdaneden geçirmişti ve merdanenin kolunu çevirirken omuzları kopacak gibi olmuştu. Bütün bu işler ona öğle yemeği molasını, bir bardak suyu ve hatta onunla tanışmayı bile çok gören evin hanımının dikkatli gözetimi altında yapmıştı.

"Tamamdır," dedi kadın saat beşi biraz geçerken. Elsa mutfağa dönmüş, bir erkek gömleği ütülüyordu. "İşin bitti."

Elsa ütüyü elinden yavaşça bıraktı ve rahat bir nefes aldı. Dili damağı kurumuştu, açlıktan ölüyordu. "Kilerin biraz düzenlenmesinin iyi olabileceğini fark ettim efendim, isterseniz..."

"Yiyeceklerimize dokunmak mı? Elbette hayır. Senin gibiler buralara taşındığından beri suç oranı tırmanışa geçti. Okullarımız sizin pis çocuklarınızla doldu."

"Efendim, biliyorsunuz ki bir Hristiyan olarak böyle..."

"Sen hangi *cüretle* benin inancımı sorgularsın?" dedi kadın parmağıyla kapıyı işaret ederek. "Sakın bir daha geleyim deme. Meksikalılar siz pis *Okie*'lerden daha iyi işçiler. Küstahlık etmiyorlar ve mahsuller toplandıktan sonra kasabada kalmıyorlar. Onları asla sınır dışı etmemeliydik."

Elsa tartışamayacak kadar yorgun ve keyifsizdi. En azından iş bulmuştu. Bugünün parası bir başlangıç olacaktı. Böyle düşünmek zorundaydı. "Peki efendim," dedi ve yevmiyesinin verilmesini bekledi.

"Ne?" dedi kadın kollarını göğsünde kavuşturarak.

"Yevmiyem."

"Ah. Tamam." Kadın elini cebine attı ve birkaç bozukluk çıkarıp Elsa'nın öne uzattığı avucuna bıraktı.

Dört tane on sent.

"Kırk sent mi?" dedi Elsa. "On saat için mi?"

"Geri mi alayım? Kocama ne kadar itaatsiz olduğunu söyleyebilirim."

Kırk sent.

Elsa arkasını döndü, kapıyı itti ve arkasından çarparak kapanmasına izin verdi. Kamyonete bindi ve paniğe kapılmamaya çalışarak araç yolu boyunca ilerledi.

Bir günlük çalışmaya karşılık kırk sent.

Kamptaki insanların neden iş bulmak için yürüdüklerini şimdi anlıyordu. Benzin şimdiden karşılayamayacağı bir lüks olmuştu.

Yarın şafak sökmeden tarlalarda iş bulma umuduyla yollara dökülen insanlara katılacaktı. Oralarda yevmiye bundan iyi olmalıydı.

Ama çocuklarının tarlalarda çalışmasına asla izin vermeyecekti. Onlar okula gidip eğitim alacaklardı.

Ana yola çıkınca yol kenarında yürüyen zayıf bir adam gördü. Omuzları çöküktü ve eski bir sırt çantası taşıyordu. Delik deşik şapkasının altından kirli tutamlar halinde siyah saçları görünüyordu. Bir ayağı çıplaktı.

Rafe.

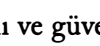
O olamazdı ama yine de...

Elsa kamyoneti yavaşlatıp durdurdu ve camı açtı. Elbette kocası değildi.

"Seni bir yerlere bırakayım mı ahbap?" dedi.

Adam ona yan yan baktı. Yüzünün derisi çıkık elmacık kemiklerinin üstünde iyice gerilmişti. Yanakları çöküktü. "Hayır. Yine de sağ ol. Gidecek bir yerim yok ve kendime bir ritim tutturdum."

Elsa adama uzun uzun bakarken, *evet, hiçbirimizin gidecek bir yeri yok*, diye düşündü. Sonra iç geçirdi ve gaza bastı.

Loreda o gün kampta zamanın esnekliğini öğrendi. Bugüne dek zaman ona her zaman esaslı ve güvenilir gelmişti. Kalp kırıklığının ortasında bile –babasını ve en yakın arkadaşını kaybederken, Ant hastayken dahi– zaman onu tutarlılığıyla yatıştırmıştı. *Zaman bütün yaraları iyileştirir*; insanlar bu cümlenin özündeki iyiliği vurgulayarak ona hep böyle demişti. Oysa Loreda bazı yaraların zamanla iyileşmek yerine derinleştiğini biliyordu. Yine de zamanın tutarlılığına güvenmişti. Güneş her gün doğup batıyordu. Aralarda gündelik hayatın akışını oluşturan günlük işler, öğünler ve belirleyici anlar vardı.

Burada ise sefaletin topal bıraktığı zaman, karınca hızıyla ilerliyordu.

Gidecek hiçbir yer, yapacak hiçbir şey yoktu. Ant'i bırakıp güvercin ya da tavşan avına gidemezdi. Bunun yerine kardeşiyle birlikte yer yer yumrulanmış kamp şiltesinin üstüne oturdular ve Loreda yüksek sesle *Oz Büyücüsü*'nü okudu. Ama kitap, Kansas'ta

yaşanan korkunç kasırgasıyla ona eskisi kadar muhteşem gelmiyordu. Özellikle de afet bölgesine benzeyen bir yerde kalırken. Hatta okurken hikâyenin kâbuslar görmelerine neden olabileceğini düşündü.

Loreda kamyonetlerinin tanıdık homurtusunu duyduğunda saat beş buçuğu geçmişti. Ant'i yanından itip ayağa fırladı.

Dışarıda, engebeli yolda kalabalık bir insan grubu o tarafa doğru yürüyordu.

Annesi kamyoneti çadırın yanına park etti. Loreda onun motoru durdurup inmesini sabırsızlıkla bekledi. Annesi nihayet kamyonetten inince, omuzları çökmüş halde ve yorgun bir ifadeyle olduğu yerde durdu. Yenilgiye uğramış gibiydi.

"Anne?"

Annesi hemen sırtını dikleştirip gülümsedi ama Loreda o gülümsemenin bir yalan olduğunu anladı. Annesinin gözlerindeki yenilgi korkutucuydu.

"Çamaşırları yıkadım ve fasulye ıslattım," dedi Loreda, bir anda o asla ağlamayan ya da pes etmeyen, hiç korkmayan ve durmadan ırgat gibi çalışan *anneyi* geri isteyerek. "Akşam yemeğinden sonra gidebiliriz."

"Bugün bir iş buldum," dedi annesi. "Bütün gün kırk sente çalıştım."

"Kırk sent mi? Bu para bizim..."

"Biliyorum."

"Kırk *sent*?"

"Artık neyle karşı karşıya olduğumuzu biliyoruz Loreda. Kiraya ya da benzine para harcayamayız."

"Bir dakika, burada sadece bir gün kalacağımıza söz vermiştin."

"Biliyorum," dedi annesi. "Yanılmışım. Şimdilik hiçbir yere gidemeyiz. Para harcamaya devam etmek yerine kazanmaya bakmalıyız."

"Yani burada kalmamızı mı istiyorsun? *Burada*?" Loreda içindeki dehşetin ayağa kalkıp annesine yönelik korkutucu bir

öfkeye dönüştüğünü hissetti. Minicik bir parçası bunun haksızlık olduğunu biliyordu ama öfkesini geri çekmek için yapabileceği hiçbir şey yoktu. "Hayır. *Hayır.*"

"Üzgünüm. Başka ne yapabileceğimizi bilmiyorum."

"*Yalan söyledin.* Onun gibi. Herkes yalan söylüyor."

Annesi Loreda'yı kollarının arasına çekti. Loreda kurtulmak için çırpındı ama annesi onu sonunda pes edene ve koyverip ağlamaya başlayana kadar sımsıkı tuttu.

"Jean'le konuştum. Pamuk toplama mevsimi para biriktirip faturalarımızı ödeyebileceğimiz dönem olacak gibi görünüyor. Gerçekten dikkatli davranır ve her kuruşu biriktirirsek belki aralıkta buradan gidebiliriz."

Loreda geri çekilirken titrek ve şüpheliydi. Bir de öfkeli. "Teksas'a dönebilir miyiz? Benzine yetecek kadar paramız var."

"Doktor, Ant'in ciğerlerinin en az bir yıl iyileşmeyeceğini söyledi. Ne kadar hastalandığını sen de biliyorsun."

"Ama başlarda gaz maskesini takmayı reddetmişti. Belki şimdi..."

"Hayır, Loreda. Böyle bir seçenek yok." Elsa yumuşak bir dokunuşla kızının saçlarını yüzünden çekti. "Ant konusunda yardımına ihtiyacım var. O anlamayacaktır."

"Ben de anlamıyorum. Burası Amerika. Bu başımıza nasıl gelebilir ki?"

"Zor zamanlar," dedi Elsa.

"Bu lanet olası bir yalan."

"Ağzından çıkan sözlere dikkat et Loreda," dedi annesi yorgun bir tavırla. Sonra kamyonete yürüdü, kasasına tırmandı ve Rose ile Tony'nin seneler önce çiftlik evini inşa etmeye başlamadan önce yığma evlerinde kullandıkları siyah odun sobasını tutan kayışları çözmeye başladı.

Loreda o sobayı kamyonetten indirme fikrinden benliğinin her zerresiyle nefret ediyordu. Soba, ev demekti; bir yerde kalmak, oraya yerleşmek demekti. Bu sobanın yeni bir evi ısı-

tacağını hayal etmişlerdi. İç geçirerek annesinin yanına çıktı ve ipleri çözmesine yardım etti. Birlikte, her ikisi de inleyerek ağır sobayı kamyonetten çadırın önündeki çimenlik alana indirdiler. Kovalar ve metal leğen yanında duruyordu.

"Harika," dedi Loreda. Şimdi onlar da bu çirkin arazideki çadırlarda yaşayan bütün o fakir ve umutsuz insanlara benzemişlerdi.

"Evet," dedi annesi.

Söylenecek başka söz yoktu.

Birlikte Ant'in şiltenin yanındaki toprak zemine uzanıp askerleriyle oynadığı çadıra girdiler. "Anne! Döndün demek!"

Loreda annesinin yüzünde bir kıvılcım gibi çakan acıyı gördü. "Her zaman döneceğim. Siz ikiniz benim bütün hayatımsınız. Tamam mı? Hiçbir zaman dönmeyeceğimden korkmayın."

O gece çocuklar dualarını edip iki yanında uykuya daldıktan sonra Elsa uzun süre uyanık yattı. Ay ışığı çadırın kumaş duvarlarından süzülüp küçük alanı aydınlatıyordu. Elsa çocukları rahatsız etmemeye dikkat ederek bir kâğıt parçası ve kurşun kalem buldu ve yazmak için yatakta doğruldu.

Sevgili Tony ve Rose,

California'dan selamlar!

Hiçbirimizin beklemediği kadar eğlenceli geçen yorucu bir yolculuktan sonra San Joaquin Vadisi'ne ulaştık. Güzel bir yer. Dağlar. Yemyeşil, büyüyen mahsuller, zengin, kahverengi bir toprak.

Çadırımız bir derenin yakınında. Güney'den insanlarla arkadaş olduk. Çocuklar yarın okula başlayacakları için heyecanlılar. Sizde durum nasıl?

Mektuplarınızı California, Welty'deki postanenin genel teslimat bölümüne gönderebilirsiniz.

Bizim sizin için dua ettiğimiz gibi siz de bizim için dua edin.

Sevgiler,
Elsa, Loreda ve Ant

Elsa ertesi sabah gün doğmadan uyandı, kamp alanına su taşımaya başladı ve suyu kaynaması için ocağın üstüne koydu.

Karanlıkta çadırdan çadıra dumanlar süzülürken, doldurulan su kovalarının tangırtısını ve dökme demir tavalarda cızırdayan yağın sesini duyabiliyordu. İnsanlar yola doğru yürümeye başlamışlardı. Erkekler, kadınlar ve çocuklar.

Saat yedide çocukları uyandırdı, giydirdi ve sıcak lapayla karınlarını doyurmak için çadırdan çıkardı. (Yeterli değildi ama her kuruşu biriktirmeleri gerektiğini biliyordu.) Yeni kaynatılmış, süzülmüş ve soğutulmuş suyla saçlarını ve yüzlerini yıkadı. Çocuklar önceki gün çamaşır yıkadığı için onlara minnettardı.

Ant elinden kurtulmaya çalıştı. "Neden daha temiz olmam gerekiyor?"

"Çünkü bugün okulun ilk günü," dedi Elsa.

"Yaşasın!" dedi Ant zıplayarak.

Loreda bir adım geri çekildi. "Bana şaka yaptığını söyle."

"Eğitim her şeydir Loreda. Bunu sen de biliyorsun. Üniversiteye giden ilk Martinelli olacaksın."

"Ama..."

"Ama falan yok. Zor zamanlar sonsuza dek sürmez. Eğitim sürer ve son zamanlarda ikiniz de okuldan geri kaldınız. Acele edin. Yürümemiz gereken bir yol var."

"Okula ayakkabısız nasıl gideceğim?" dedi Ant. "Bunu düşündün mü acaba?"

Elsa dehşet içinde oğluna baktı. Tanrı aşkına, bu gerçeği nasıl unutabilmişti? "Ben... biz..."

"Elsa?"

Arkasını dönünce elinde eski yüzlü, delik deşik bir çift erkek çocuk ayakkabısıyla onlara doğru yürüyen Jean'i gördü. "Su taşıdığını gördüm," dedi Jean. "Çocukları okula hazırladığını tahmin ettim."

"Oğlumun ayakkabısının olmadığını unutmuşum. Bunu nasıl?.."

Jean onun omzuna dokundu ve Elsa'ya güç vermek ister gibi omzunu sıktı. "Elimizden geleni yapıyoruz Elsa. Al, bu ayakkabılar Buster'ındı. Artık ona küçük geliyorlar. Ant'e de küçük gelmeye başlayınca geri verirsin."

Elsa minnetini ifade edecek sözcük bulamadı. Bu cömertlik, çok az şeye sahip olan bir insandan geldiği için tek kelimeyle afallatıcıydı.

"Böyle böyle idare edeceğiz," dedi Jean, Elsa'nın kolunu sıvazlayarak.

"Te... teşekkürler."

"Okul bir buçuk kilometre güneyde," dedi Jean başıyla güneyi işaret ederek. "Oradakilerin pek sıcakkanlı olduklarını söyleyemem."

"Bana sorarsan eyaletin tamamı için geçerli bu," dedi Elsa.

"Öyle."

"Onları okula bıraktıktan sonra eyalete kayıt yaptırmaya gitsen iyi olur. Yardım bürosu üç buçuk kilometre kuzeyde, Welty'de. Burada olduğunu bilmeleri yararına olur."

Yardım.

Bu düşünce Elsa'nın midesinin kasılmasına neden olmuştu. Başını tamam der gibi salladı. "Yani okul için güneye, sonra kasaba için buradan üç buçuk kilometre kuzeye. Anlaşıldı."

Ant'e ayakkabıları verdi ve ne kadar sevindiğini görünce mutlu oldu. "Pekâlâ, Martinelli'ler," dedi Elsa, Ant ayakkabılarının bağcıklarını bağlarken. "Gidelim."

Ana yola yürüyüp güneye döndüler ve aynı yönde yürüyen bir grup çocuğa katıldılar. Altı ila on yaşlarında dokuz çocuk vardı. Loreda en büyükleriydi. Elsa ise tek yetişkindi.

Küt burunlu bir okul servisi etrafa toz ve taş püskürterek yanlarından geçti. Göçmen çocukları almak için durmadı.

Önünde gri bir ambulansın durduğu vilayet hastanesinin önünden geçip nihayet okula vardılar. Yeşil çimenler ve ağaçlar okula davetkâr bir görünüm veriyordu. Bahçede gülüşüp konuşan çocuklar vardı. Temiz ve iyi giyimliydiler. Göçmen çocuklar aralarında kuklalar gibi cansız ve sessiz bir şekilde hareket ediyorlardı.

"Şunlara bak anne," dedi Loreda. "Yeni giysileri var."

Elsa parmağıyla kızının çenesini kaldırınca gözlerinde biriken yaşları gördü. "Ne hissettiğini biliyorum ama sakın ağlayayım deme," dedi Elsa. "Buraya gelmek için katlandığın onca şeyden sonra, hele bunun için... Sen bir Martinelli'sin ve California'daki kimseden aşağı kalır yanın yok."

Elsa çocuklarını ellerinden tuttu ve dalgalanan Amerikan bayrağının altında çimenlerin üstünden geçirdi.

İçerisi çocuklarla doluydu. Elsa üzerlerine çevrilen bakışların ve daha iyi giyimli çocukların onlardan nasıl uzak durduklarının farkındaydı. Bir panoda okul gezilerinin ve okul faaliyetlerinin broşürleri asılıydı ve yaklaşan veli toplantısı duyurulmuştu.

Elsa gördüğü ilk odaya girdi. Çocuklarla birlikte uzun bir bankonun önünde durdu. Bankonun üstündeki bir isimlikte "BARBARA MOUSER, İDARECİ" yazıyordu.

Elsa boğazını temizledi. "Affedersiniz?"

Bankonun arkasındaki bir masada oturan bir kadın, başını önündeki evraklardan kaldırdı.

"Çocuklarımı okula kaydettirmek için geldim."

Kadın iç geçirerek ayağa kalktı. Kumaş kemerli, güzel, mavi bir elbise, altına ipek çoraplar ve ciddi görünüşlü kahverengi ayakkabılar giymişti. Elsa kadının tırnaklarının bakımlı, yanaklarının pürüzsüz ve dolgun olduğunu da fark etti.

Kadın, diğer tarafında Elsa ile çocukların durduğu bankoya yaklaştı. "Karnelerini getirdiniz mi? Nakil belgelerini? Okul kayıtlarını?"

"Evden biraz acele ayrıldık. Orada işler pek..."

"Siz *Okie*'ler için zordu. Evet."

"Biz Teksaslıyız efendim," dedi Elsa.

"Adları ne?"

"Loreda ve Anthony Martinelli. Biz Anthony'ye..."

"Adres?"

Elsa bu soruya nasıl cevap vereceğini bilemedi. "Biz... şey..."

Kadın başını çevirdi ve "Bayan Guyman, buraya bir bakabilir misiniz?" diye seslendi. "Yerleşimciler. *Okie*'ler."

"Biz Teksaslıyız," dedi Elsa sertçe.

Kadın, Elsa'ya bir kâğıt parçası uzattı. "Okuyup yazabiliyor musunuz?"

"Ah, Tanrı aşkına," dedi Elsa. "Elbette."

"Adları ve yaşları." Kadın Elsa'ya bir kurşun kalem verdi.

Elsa çocukların adlarını ve yaşlarını yazarken bembeyaz bir hemşire üniforması içinde, başı kepli, daha genç bir kadın kapıda belirdi. Çocuklara yaklaştı ve Loreda'nın yanında durup saçlarını incelemeye başladı.

"Bit yok," dedi. "Ateşi de yok... henüz. Bu kız kaç yaşında?" diye sordu hemşire. "On bir mi?"

"On üç," dedi Elsa.

"Okuyabiliyor mu?"

"Elbette. Okulda çok iyidir."

Hemşire, Ant'in saçlarını da kontrol etti. "Pekâlâ," dedi sonunda. "Sizin gibilerin çoğu on bir yaşında tarlalarda çalışmaya başlıyor. Kızınızın okulda olmasına şaşırdım."

"*Sizin gibiler* dediğiniz, zor zamanlar geçiren çalışkan Amerikalılar," dedi Elsa.

"Beni takip edin," dedi Bayan Mouser. "Fazla yaklaşmadan."

Elsa ve çocuklar kadını takip ettiler. Kadın koridorun sonunda durdu. "Çocuk, sen buraya. Haydi."

Ant annesinin koluna yapışıp ona baktı.

"Sorun yok," dedi Elsa.

Ant bir çıkış yolu bulması için yalvaran gözlerle annesine bakarak başını iki yana salladı.

"Git," dedi Elsa.

Ant derin bir iç çekti. Yenilgiyi kabullenircesine omuzları çöktü. Gönülsüzce kapıyı açtı ve hareketli sınıfta gözden kayboldu.

"Oyalanmak yok," dedi idareci, yürümeye devam ederken.

Elsa kendini yürümeye devam etmeye zorladı. Loreda da yanından ayrılmadan ona ayak uydurdu.

İdareci, üstünde yedi rakamının yazılı olduğu son kapıda durdu. "Sen," dedi Loreda'ya. "İçeri gir. Arka köşedeki üç sırayı görüyor musun? Onlardan birine otur. Geçerken kimseye, hiçbir şeye dokunma. Ve Tanrı aşkına, sakın öksürme."

Loreda, Elsa'ya baktı.

"Sen de diğer herkes kadar iyisin," dedi Elsa.

Loreda sınıfın kapısını açtı.

Elsa temiz ve iyi giyimli çocukların kızına nasıl kıs kıs güldüklerini gördü. Hatta kızlardan bazıları Loreda yanlarından geçerken geri çekildiler. Kızıl saçlı bir kız burnunu tuttu ve birkaçı güldü.

Elsa kapanan kapıya arkasını dönebilmek için bütün gücünü kullandı.

Elsa ana yola geri dönüp kuzeye saptı. Hendeklerle çevrili kamp alanına sapmadan yola devam etti. Sonunda, onu California, Welty'ye hoş geldiğini söyleyen kocaman bir pamuk topağı şeklindeki bir tabelanın karşıladığı küçük ve bakımlı kasabaya ulaştı. Ana cadde dört blok uzunluğundaydı. Elsa girişi tahtalarla kapatılmış bir tiyatronun, ön tarafında sütunlar olan bir belediye binasının ve bir dizi dükkânın önünden geçti. Vitrinlerin önünden geçerken bir tane bile iş ilanı görmedi.

Eyaletin yardım bürosu ana caddenin biraz ilerisinde, banklar ve çiçek açmış ağaçlarla dolu bir meydandaydı. İçeri girmek için bekleyenler uzun bir kuyruk oluşturmuştu.

Elsa da sıraya girdi. İnsanlar birbirlerine bakmıyor, konuşmuyorlardı.

Elsa anlıyordu. Etrafındaki erkeklerin ve kadınların yüzlerindeki kapalı ifadelerden, yardım istemekten başka seçenekleri kalmayana kadar bekledikleri anlaşılıyordu. Ve hükûmetin vereceği herhangi bir şeye ihtiyaç duymaktan utanıyorlardı. Aslında herhangi birinden alacakları bir şeye. Elsa gibi onlar da her zaman ihtiyaçlarını çalışarak karşılamış, hükûmetin yardımlarına bel bağlamadan yaşamışlardı.

Orada dururken Elsa'nın kafasının içi bomboştu.

Sonunda sıranın ön tarafına yaklaştı. Geçici bir tentenin altında, beyaz gömleğinin yakasına ince, siyah bir kravat bağlamış, kahverengi takım elbiseli bir adam oturuyordu. Kenarlıklı, kahverengi şapkası başında tuhaf bir açıyla duruyordu.

"Yardım için mi geldiniz?" dedi kalemini masaya vurarak.

"Hayır. İş bulacağım ama bana önce kayıt yaptırmam gerektiği söylendi. Her ihtimale karşı."

"İyi tavsiye. Keşke daha fazla insan buna kulak verse. İsim?"

"Elsinore Martinelli."

Adam kırmızı bir karta bir şeyler yazdı. "Yaş?"

"Tanrım," dedi Elsa gergin bir gülüşle. "Önümüzdeki ay otuz dokuz olacağım."

"Eş?"

Elsa duraksadı. "Yok."

"Çocuklar?"

"Loreda Martinelli, on üç. Anthony Martinelli, sekiz."

"Adres?"

"Şey..."

"Yol kenarı?" dedi adam iç geçirerek. "Yakınlarda mı?"

"Yaklaşık üç buçuk kilometre güneyde."

Adam başını salladı. "Sutter Yolu'ndaki gecekondu bölgesi. California'ya ne zaman geldiniz?"

"İki gün oldu."

Adam hepsini Elsa'nın kırmızı kartına yazdıktan sonra kafasını kaldırdı. "Eyalete giren herkesin kaydını tutuyoruz. İkamet süreniz buraya geldiğinizde değil, kayıt yaptırdığınızda başlar. Eyalet sakini olana kadar eyalet yardımı alamazsınız. Bu da eyalette bir sene kalmış olmanız gerektiği anlamına geliyor. Nisan'ın yirmi altısında tekrar gelin."

"Bir yıl mı?" Elsa kaşlarını çattı. "Ama kışın iş olmadığını duydum. O arada insanların yardıma ihtiyacı olmuyor mu?"

Adam ona acıyan gözlerle baktı. "Yetkililer size bazı yardımlarda bulunuyor. Temel gıda yardımı. İki haftada bir." Başıyla yan tarafı işaret etti. "Şu taraftaki onların sırası."

Elsa adamın işaret ettiği tarafa dönünce yolun aşağısına doğru uzanan daha uzun bir kuyruk gördü. "Temel gıda yardımında ne var?"

"Bakliyat. Süt. Ekmek. Öteberi."

"Yani bütün bu insanlar yiyecek kuyruğunda mı?"

"Evet hanımefendi."

Elsa orada ayakta dikilen, utançtan başlarını öne eğmiş, dal gibi zayıf kadınlar için derinden üzüntü duydu. "Bu ben değilim," diye mırıldandı alçak sesle. "Çocuklarımın karnını doyurabilirim."

Şimdilik.

YİRMİ BİR

Okul gününün sonunda Elsa bayrak direğinin altında çocuklarını bekliyordu. Başı dönünce, o sabah çadırdan ayrılırken yanına öğlen için yiyecek bir şeyler almayı unuttuğunu fark etti. Yardım kaydı yaptırdıktan sonra saatlerce yürüyerek iş aramıştı. Hiçbir dükkân sahibinin ya da lokantacının onun kadar hırpani, üstü başı dökülen birini işe almayacağını anlaması çok sürmemişti.

Zil çalınca çocuklar dışarı fırladı. Okul otobüslerinin kapıları çocuklardan bazılarını karşılamak için açıldı.

Elsa, Loreda ile Ant'in ona doğru geldiklerini gördü.

Ant'in gözü morarmış, yakası yırtılmıştı.

"Anthony Martinelli, ne oldu sana?" diye sordu Elsa.

"Hiç."

"Anthony..."

"Hiç dedim."

Elsa küçük oğluna sarıldı.

"Beni boğuyorsun," dedi Anthony elinden kurtulmaya çalışarak.

Elsa kendini onu bırakmaya zorladı ve Ant hemen geri çekildi. Boş öğle yemeği torbasını avucunun içinde sıkarak önden yürümeye başladı.

"Ne oldu Loreda?"

"Beşinci sınıflardan bir çocuk ona cahil *Okie* demiş. Ant de çocuktan sözünü geri almasını istemiş. Çocuk sözünü geri almayınca Ant ona yumruk atmış. Çocuk da ona vurmuş."

"Öğretmenlerle..."

"Öğretmenler biliyor anne. Müdür çıktı ve çocuğa Ant'e vurmaması gerektiğini çünkü bizim hastalık taşıdığımızı söyledi. 'Onlara dokunmaman gerektiğini sen de biliyorsun Johnson,' dedi."

"O daha sekiz yaşında," dedi Elsa alçak sesle.

Loreda cevap vermedi.

"Onunla dolduruşa gelmemesi konusunda konuşurum," dedi Elsa. Aklına başka bir şey gelmiyordu. Okul bahçesi kavgaları ya da erkek olmanın neyi gerektirdiği konusunda ne biliyordu ki?

"Ona kendinden daha büyük oğlanların mahrem yerlerini tekmelemeyi öğretmeye ne dersin?"

"Oğluma başka bir oğlanın... o bölgesini tekmelemesini öğretecek değilim."

"Harika. O zaman kendisi için buz torbası yapmayı öğret. Bırak kum torbası olsun. Ona hep böyle yaşayacağımızı öğret."

"Ah, Loreda," dedi Elsa. "Durumun ne kadar kötü olduğunun farkındayım..."

"Öyle mi? Öğle yemeğinde kızarmış piliç ve elmalı turta yediler anne. Birinde Twinkie denen bir şey vardı. O kadar güzel kokuyordu ki elimde olmadan bir ses çıkardım ve bazı kızlar bana güldü. Biri, 'Şuna bakın, patates yiyor,' dedi. Bir başkası da, 'Onu da büyük ihtimalle çalmıştır,' dedi."

"Başkasının talihsizliğine gülmenin eğlenceli olduğunu düşünen kaba ve acımasız kızlar değersizdir. Bir köpeğin poposundaki pireler kadar değersiz."

"Ama can yakıyor."

"Evet," dedi Elsa, okulda arkasından "Elsa Olmasa, Başkası Olsa" denilen zamanları hatırlayarak. "Biliyorum."

Sonunda hendek boyunca uzanan kamp yoluna saptıklarında Elsa oğluna seslendi. Ant durup onu bekledi. "Babam dövüştüğüm için bana kızar mıydı?"

"Kendini savunduğun için mi? Hayır. Ama bundan sonra kelimelerle dövüşelim, olur mu?"

"Tamam. Olur. Mesela *siktir git* desem?"

Elsa neredeyse gülecekti. Bu çocukla işi vardı.

"Hayır, Ant. Onu söylemeyeceksin."

Ant'in omuzları düştü. "Yine yumruk yiyeceğim. Biliyorum."

"Yiyecek," dedi Loreda iç geçirerek.

Elsa'nın tek düşünebildiği, *hepimiz yiyeceğiz*, oldu.

O gece, jambon ve patates ezmesinden oluşan akşam yemeklerinden sonra Elsa, Ant'i yatırdı. Yemek sırasında en fazla birkaç kelime konuşmuşlardı. Loreda akşam yemeğinin ardından boğucu havaya dayanamadığını söyleyip çadırdan çıkmıştı. Elsa, Ant'i yatağına soktu ve yanına oturdu.

"Her şey düzelecek, değil mi anne?" dedi Ant, duası bitince.

"Elbette." Elsa oğlunun başını okşadı ve uykuya dalana kadar parmaklarını saçlarının arasında dolaştırmaya devam etti.

Sonra yataktan yavaşça kalkıp oğluna baktı.

Gözünün etrafındaki morluk şimdi daha da belirgindi. Biri suratına yumruk atmış, onunla alay etmişti... Elsa'nın içinden bir şeye vurmak geçiyordu. Bütün gücüyle.

Onları buraya getirmekle hata mı etmişti? Bildikleri her şeyden vazgeçip burada sıfırdan başlama fikrini sevmişlerdi ama ya burada yeni bir başlangıç yoksa? Ya onları geride bıraktıkları güçlüklerin ve açlığın devamı bekliyorsa? Ya da daha kötüsü?..

Elsa, Teksas'tan yanında getirdiği eski metal kutuyu çıkardı. Kutuyu dikkatle açıp paralarına baktı. Yirmi sekiz dolardan azdı. Yakında iş bulamazsa bu para ne kadar dayanabilirdi ki?

Kutuyu kapatıp tencere ve tavaların durduğu kutuya sakladı ve dışarı çıktı. Loreda'yı orada ters çevirdiği bir kovanın üstünde otururken buldu.

Kamp karanlıktı. Elsa bir yerlerden keman sesi geldiğini duydu.

Loreda ona baktı. "Bana büyükbabamı hatırlattı."

Elsa sadece başını sallayabildi. İçinde uyanan derin yuva özlemi onu yere devirmekle tehdit ediyordu.

Jean çadırlarına yaklaştı. "Benimle gelin."

Loreda ayağa kalktı. O da en az Elsa'nın hissettiği kadar hırpalanmış ve moralsiz görünüyordu.

Üçü birlikte önü açık çadırların ve üstü kapatılmış arabaların arasından geçtiler. Etrafta köpekler havlıyordu.

Hendeğin yanındaki düz, boş bir alanda bir kalabalık toplanmıştı. Kadın erkek yaklaşık on beş kişi vardı. Ayakta sohbet ediyorlardı. İki adam kıyıdaki taşların üstüne oturmuş, keman çalıyordu.

Jean onları uzun, ince bir ağacın yanında ayakta duran iki kadına yönlendirdi. "Kızlar, sizi Elsa Martinelli ve kızı Loreda'yla tanıştırayım."

Kadınların ikisi de gülümseyerek onlara döndü. Elsa yaşlarını tahmin edememişti. Belki kırklarının sonlarındaydılar. İkisi de solgun gülümsemeleri ve sevecen bakışlarıyla yıpranmış görünüyorlardı.

"Hoş geldin Elsa. Ben Midge," dedi kadınlardan daha zayıf olanı. "Kansaslıyım. Toz Çanağı dedikleri yerden. Kesinlikle öyleydi."

Elsa gülümsedi ve kolunu kızının omzuna doladı. "Biz de Teksas, Panhandle'dan geldik. Tozu iyi biliriz."

"Ben Nadine," dedi diğer kadın güzel bir sesle. Çerçevesiz, yuvarlak camlı bir gözlüğü ve sıcak bir gülümsemesi vardı. "Güney Carolina. Balık tutabildiğiniz bir yeri bırakıp geldiğime inanabiliyor musunuz? California'nın süt ve bal diyarı olduğunu söyleyen bütün o broşürler... *Peh.* Ne zamandır buradasınız?"

"Sadece birkaç gün oldu," dedi Loreda. "Ama daha uzun gibi geliyor."

Nadine gülerek gözlüğünü düzeltti. "Evet. Burada zaman bir tuhaf işliyor."

"Yardım için kayıt yaptırdınız mı?" diye sordu Midge.

Elsa başını salladı. "Yaptırdım ama şey... Şimdilik yardıma ihtiyacımız yok."

Midge, Nadine ve Jean, birbirlerine anlamlı bir bakış attılar.

Olacak, demediler ama demiş kadar oldular. Elsa'nın midesine yine o korkunç his oturdu.

"Bizimle takıl tatlım," dedi Nadine. "Zor günlerde birbirimizi kollarız."

California'daki ilk dört haftalarının sonunda bir rutinleri olmuştu. Loreda ve Ant okula giderken Elsa iş arıyordu. Ne olursa. Parasına bakmadan. Sabahları çadırdan daha erken ayrılıyor, bazen kuzeye, bazen güneye gidiyor ama her zaman tarlalarda çapa işi bulma ya da çamaşır yıkama umuduyla yol boyunca yürüyordu. Çoğu zaman eli boş dönüyordu. Her yiyecek alışında zaten küçücük olan birikimi biraz daha azalıyordu. Fasulye bitince gidip alması gerekecekti. Ant'in kutu süte ihtiyacı vardı. Büyüme çağındaydı.

Yine iş arayıp bulamadığı bir günün sonunda Elsa, yol kenarında bulduğu bir elma sandığının üstünde, hendeğin kenarında oturuyordu. Karanlık çökmek üzereydi ve yaklaşık otuz kişiydiler. Kadınlar çamaşır yıkıyor, erkekler pipo içerek sohbet ediyor, çocuklar gülüşerek kovalamaca oynuyordu. Günün sıcağı, sonraki aylarda olacakları haber verircesine azalmadan sürüyordu.

Biri bir armonika çalıyor, bir köpek uluyarak ona eşlik ediyordu. Ant, Mary ve Lucy Dewey'yle arkadaş olmuştu ve üçü etrafta saklambaç oynuyordu. Loreda kimseyle konuşmadan tek başına kitap okuyordu. Elsa kızının orada arkadaş edinmemekte kararlı olduğunu biliyordu.

Jean yanında getirdiği metal kovayı yere koydu ve Elsa'nın yanına oturdu. "Hava şimdiden ısınmaya başladı," dedi. "Tanrım, yazın bu çadırlar çok bunaltıcı oluyor."

"Belki o zaman geldiğinde hepimiz çalışıyor oluruz ve buradan gidebiliriz."

Jean, "Belki," dedi hiç umut barındırmayan bir sesle. "Çocukların okulla araları nasıl?"

"Dürüst olmak gerekirse hiç iyi değil. Ama okulu bırakmalarına izin vermeyeceğim."

"Dik dur," dedi Jean hendek kıyısında toplanmış insanlara bakarak.

Elsa arkadaşına baktı. "Hiç dik durmaktan yorulduğun oluyor mu?"

"Ah, tatlım, elbette."

❧

California'ya varmalarından beş hafta sonra Tony ile Rose'dan ilk mektuplarını aldılar. Mektup hepsine moral verdi.

Canlarımız,

Üzülerek söylüyorum ki toz fırtınaları hâlâ dinmedi. Yine de bu hafta bir toplantı daha yapıldı. Hükûmet arazide kontur sürüm yapmayı kabul etmemize karşılık yarım dönüm başına yüzde on ödeme yapmayı teklif ediyor. Çalışmalar ağır ilerliyor ama Tony yeniden saatlerini traktör tepesinde geçirmeye başladı ve orada olmayı başka her yere yeğlediğini

bilirsiniz. Kalkınma Dairesi[9] *işsiz kalmış adamlara bize yardım etmeleri için para ödüyor. Şimdi hepimiz bu korkunç toz fırtınalarının son bulmasını umuyoruz. Bir de yağmur yağarsa bütün bu çabalar bir anlam ifade edebilir.*

Dün bir adam kasabaya geldi ve yağmur yağdırmayı vadetti. Kendine yağmurcu diyor. Görülmeye değerdi. Gökyüzünde bir şeyi vurdu. Şimdi hepimiz işe yarayacak mı diye bekliyoruz. Bence Tanrı'yı bu şekilde harekete geçiremezsin ama kim bilir...

Hepinizi çok özledik ve iyi olmanızı umuyoruz.

Umarız Elsa'nın doğum günü güzel geçmiştir. Doğum günü kutlu olsun.

Sevgiler,

Rose ve Tony

Mayıs ayının son günü Elsa çocuklarını okula gönderdi ve kendisi çadırda kaldı. Bu kez iş aramaya çıkmayacaktı. Yapması gereken başka bir iş vardı.

Ona yardım edecek bir kocası olmadığı için Elsa hem çalışıp hem çocuklarına bakmanın ağır yükü altında eziliyordu. Yapılacak çok fazla iş ve hepsini halletmek için çok az zaman vardı. Burada az sayıda bekâr kadın olmasına şaşmamalıydı. Loreda üstüne düşenden fazlasını yapıyordu. Tanrım, bugünlerde kamptaki herkes üstüne düşenden fazlasını yapıyordu. Ant bile yakınmadan kendi yükünü taşıyordu. Her zaman yeterince çalı çırpı, çıra ve kâğıt olduğundan emin olmak onun göreviydi. Vaktinin büyük bir kısmını kampta ve yol boyunca dolaşıp bir şeyler toplayarak geçiriyordu. Hatta okuldan eve gazete bile getiriyordu. Dün kırık bir elma sandığı bulmuştu. Bir hazine.

---

9 Başkan Roosevelt tarafından 1935 yılında oluşturulan ve orijinal ismi "Works Progress Administration" olan program. (yay. n.)

Bütün giysilerini yıkamaya yetecek suyu taşıması Elsa'nın iki saatini aldı. Suyu kaynatıp süzerek Teksas'tan gelirken yanlarında getirdikleri bakır leğene boşalttığında çoktan terlemiş ve yorgun düşmüştü. Giysileri yıkadıktan sonra çadırın metal iskeletine astı. İçeride kurumaları daha uzun sürecekti ama en azından çalınmayacaklardı. Sonra biraz mercimek ıslattı.

İşler bitince bakır leğeni çadırın içine çekti ve tekrar su taşımaya başladı. Kovalarca suyu hendekten getirip kaynattı, süzdü ve leğene doldurdu.

Sonunda çadırın kapaklarını indirip sıkıca örttü ve haftalardır ilk kez soyundu. Son bir aydır hepsi bu korkunç şartlarda mahkûmlar gibi sıkış tepiş yaşamayı öğrenmişti. Banyo yapmak bir ihtiyaçtan çok, lükse dönüşmüştü.

Leğenin içine girip çömeldi. Su ılıktı ama yine de çok iyi geldi. Son sabun kırıntılarını da kullanarak vücudunu ve bazı yerlerde eline sadece kafa derisinin gelmesine aldırmamaya çalışarak saçlarını yıkadı.

Su soğumaya başlayınca ürpererek leğenden çıktı, kurulandı ve leğendeki suyu çocukların da yıkanması için sakladı. İyice seyrekleşen sarı saçlarını tararken çadır bezinden ve toprak zeminden dalga dalga sıcaklık yayılıyordu. Elsa'nın, görünüşünü kontrol edebileceği bir ayna yoktu ama istemiyordu da. En temiz eşarbıyla saçlarını örterken, bugün hiç olmazsa bir şapkasının olması için neler vermeyeceğini düşündü.

Diğer kadınların hepsi şapkalı olacaktı.

Onları düşünme. Kendini de.

Bu, çocukları içindi.

En iyi elbisesini çıkardı.

En iyi elbise. Onu geçen sene yastık kılıfı dantellerinden ve un çuvallarından yapmıştı. En son Lonesome Tree'de kiliseye giderken giymişti.

Bunu da düşünme.

Dikkatlice giyindi, bollaşan pamuklu çoraplarını yukarı çekti ve eski yüzlü ayakkabılarını ayağına geçirdi. Sonra çadırdan çıkıp göz kamaştıran öğle güneşine çıktı.

Jean elinde bir süpürgeyle kendi çadırının önünde duruyordu.

Elsa ona el sallayıp yanına gitti.

"Bence belanı arıyorsun," dedi Jean endişeli bir ifadeyle.

"Öyleyse bile zamanı geldi."

"Döndüğünde seni burada bekliyor olacağım," dedi Jean.

Nadine yanlarına yaklaştı. "Gerçekten gidiyor mu?" dedi Jean'e.

Jean başını salladı. "Gidiyor."

"Pekâlâ tatlım," dedi Nadine, "keşke sendeki cesaret bende de olsaydı."

Elsa destek için onlara minnettardı.

Kamptan yürüyerek çıktı. Ana yoldan geçen az sayıdaki araba, kenara çekilmesi için kornaya bastı. Okula vardığında üstü başı ince, kırmızı bir tozla kaplanmıştı.

Tozu elinden geldiğince silkeledi. Korkaklık etmeyecekti. Çenesini kaldırarak çimenliğe yürüdü, idareyi es geçip kütüphaneye ilerledi.

Kapıda ders günü sonrası yapılacak veli toplantısının tabelası vardı.

Kapıyı tam da zil çalıp çocuklar koridora fırlarken açtı.

Kütüphanenin bütün duvarları kitaplarla kaplıydı. Bir kayıt masası ve parlak tepe lambaları vardı. Bir araya toplanmış bir düzine kadar kadın, porselen fincanlardan kahvelerini yudumluyordu. Elsa ne kadar iyi giyimli olduklarını fark etti. İpek çoraplar, son moda elbiseler, kıyafetleriyle uyumlu çantalar. Saçları iyi kesimli ve yapılıydı. Odanın bir tarafında, üstüne beyaz örtüler serilmiş bir masada kurabiye ve sandviç tepsileri ile gümüş bir musluklu kahve kazanı vardı.

Kadınlar dönüp Elsa'ya baktılar. Sohbetleri önce duraksadı, sonra tamamen kesildi.

Elsa çuval bezinden temiz bir elbisenin ve banyo yapmanın bir faydasının olabileceğini nasıl düşünmüştü acaba? Buraya ait değildi o. Aksini nasıl düşünebilmişti?

Hayır. Burası Amerika. Ben bir anneyim. Çocuklarım için buradayım.

İleriye doğru bir adım attı.

Gözler üstündeydi. Kaşlar çatılmıştı.

Örtülü masadan kendine bir fincan kahve ve bir sandviç aldı. Fincanı dudaklarına götürürken eli titriyordu.

Tüvit bir etek ceket ve topuklu ayakkabılar giymiş, kurdeleli keçe şapkasının altından bigudiyle şekillendirilmiş saçları görünen yaşça daha büyük bir kadın gruptan ayrıldı ve kararlı adımlarla Elsa'ya doğru yürüdü. Yaklaşırken tek kaşını kaldırdı. "Adım Martha Watson, Okul Aile Birliği başkanıyım. Sanırım yolunuzu kaybettiniz."

"Ben de buraya Okul Aile Birliği toplantısı için geldim. Çocuklarım burada okuyor ve müfredatla ilgileniyorum."

"Sizin gibi insanların müfredatımıza etkisi yoktur. Tek yaptığınız okullarımıza hastalık ve bela getirmek."

"Burada olmaya hakkım var," dedi Elsa.

"Ah, gerçekten mi? Bu muhitte bir adresiniz var mı?"

"Şey..."

"Bu okulu desteklemek için vergi ödüyor musunuz?"

Kadın Elsa kokuyormuş gibi havayı kokladı ve el çırparak yanından uzaklaştı. "Haydi, anneler. Yıl sonu çekilişini planlamalıyız. Bu pis göçmenlere ayrı bir okul açılması için para toplamalıyız."

Kadınlar anne tavuğun peşine takılan civcivler gibi Martha'nın arkasına düştüler.

Elsa küçümsemeyle karşı karşıya kaldığı zamanlarda hep yaptığı şeyi yaptı. Yenilgiyi kabullenerek kütüphaneden çıktı ve artık boşalmış olan okul bahçesine doğru yürüdü.

Bayrak direğine varmak üzereyken durdu.

Hayır.

Olmak istediği kadın bu değildi. Olmak istediği anne bu değildi. Bu kadınlar ona bakıyor, onu yargılıyor ve onu tanıdıklarını sanıyorlardı. Ona süprüntü gibi davranıyorlardı.

Ama o süprüntü değildi. Çocukları da.

Bunu yapabilirsin.

Yapabilir miydi gerçekten?

Bu kadınlar zorbalık ediyor Elsa, derdi Rose. *Bir zorbayla savaşmanın tek yolu dik durmaktır.*

Cesur ol, derdi büyükbabası Walt. *Gerekirse cesur rolü yap.*

Elsa çantasının sapını sıkı sıkı tutarak tekrar okula yürüdü. Kütüphane kapısında kısa bir an duraksadı, sonra kapıyı açtı.

Kadınlar –*kaz sürüsü*, diye düşündü Elsa– ona döndüler. Ağızları şaşkınlıktan açıldı.

Martha kontrolü ele aldı. "Sanırım az önce size..."

"Sizi duydum," dedi Elsa. İçi zangır zangır titriyordu. Sesi bocaladı. "Şimdi siz de beni dinleyeceksiniz. Çocuklarım bu okula geliyor. Ben de bunun bir parçası olacağım. Nokta." Arka sıraya sokuldu, oturdu, dizlerini birleştirip çantasını kucağına koydu.

Martha ona dudaklarını sıkarak baktı.

Elsa kıpırdamadı.

"Pekâlâ. İnsana görgü kuralları ya da terbiye zorla dayatılamaz. Hanımlar, oturun."

Kadınlar Elsa'ya yaklaşmamaya özen göstererek yerlerini aldılar.

Toplantı boyunca –iki saatten fazla sürdü– kimse ona bakmadı. Hatta aralarında konuştukları sırada tiz seslerle, *pis göçmenler... domuz gibi yaşıyorlar... bitli... daha iyisini akıl edemiyorlar... buraya ait olduklarına inanmalarına izin verilmemeli...* gibi şeyler söylerlerken ondan titizlikle kaçınıyorlardı.

Elsa mesajı almıştı ama aldırmadı ve aldırmamak ona iyi geldi.

Hatta neredeyse heyecan vericiydi. İlk kez birilerinin ona üstünlük taslamasına göz yummamıştı.

"Toplantı bitmiştir," dedi Martha.

Kimse kıpırdamadı. Kadınlar yüzleri Martha'ya dönük bir halde kaskatı oturmaya devam ettiler.

Elsa ne olduğunu anladı.

Yanından geçmek istemiyorlardı.

Hastalık taşıyorlar, biliyorsunuz.

Elsa hapşırır gibi yaptı. Herkes yerinden sıçradı.

Elsa ayağa kalktı ve hiç acele etmeden, rahat bir tavırla kapıya doğru yürüdü. Yemek masasının yanından geçerken orada duran şeyleri gördü: gevrek kısımları kesilmiş ve dilimlenmiş market ekmeğine fıstık ezmesi sürülerek ve turşu konularak yapılmış küçük sandviçler, baharatlı yumurtalar, jöleli salata ve bir tabak kurabiye.

Neden olmasın?

Nasıl olsa pis bir *Okie* olduğunu düşünüyorlardı. Dayak yemiş hangi köpek yemek artıklarına atlamazdı ki?

Elsa kurabiye tabağını alıp içindekileri çantasına boşalttı. Sonra eşarbını çıkarıp içini sandviçlerle doldurdu. Ardından çantasını kapattı.

"Endişelenmeyin hanımlar," dedi kapının koluna uzanırken. "Bir dahaki sefere ben de bir şeyler getiririm. Güveçte sincaba hepinizin *bayılacağından* eminim."

Kütüphaneden çıktı ve kapının arkasından çarpılarak kapanmasına izin verdi.

Yarım saat sonra Elsa kampın kokusunu –sıcak bir mayıs günü çok fazla insanın sıhhi imkânlar olmadan bir arada yaşamasının neden olduğu o pis kokuyu– ilk kez duydu.

Çadırlarında Loreda ile Ant'i ön tarafta kutuların üstüne oturmuş kart oynarlarken buldu. Loreda mercimeği ocağa koymuştu. Ocağın kısa metal borusundan yükselen duman yana doğru süzülüyordu.

Elsa'nın geldiğini gören Ant onu karşılamak için ayağa fırladı ama Loreda yerinde kaldı. Kafasını kaldırdı ve yeni sıkkın sesiyle, "Selam," demekle yetindi.

Ant annesine lekeli ve yırtık bir yerel gazete uzattı. En yukarıya kalın harflerle şu manşet atılmıştı: "Eyalete Akın Eden Göçmenlerde Suç Oranları Tırmanışta. Günde Bin Göçmen California'ya Giriş Yapıyor."

"Bunu okulda çöpte buldum. Çaldım. Ateş yakmak için," dedi Ant.

"Çöpten aldıysan çalmış sayılmazsın," diye karşılık verdi Loreda.

"Size bir sürprizim var," dedi Elsa.

"*İyi* bir sürpriz mi?" diye sordu Loreda kafasını kaldırmadan. "Yoksa yine kötü bir şey mi oldu?"

Elsa ayakkabısının burnuyla Loreda'yı dürttü. "İyi. Haydi, gelin."

Çocukları Dewey'lerin çadırına yönlendirdi. Yaklaşırlarken Elsa pişen mısır ekmeğinin kokusunu duydu.

Çadırın kapalı kapağına doğru seslendi.

Çadırın kapağı açıldı. Çadır bezinden elbisesinin içinde yonca dalı kadar zayıf görünen Lucy ve ona âdeta yapışık duran dört yaşındaki Mary göründü.

Lucy iki eksik dişini göstererek gülümsedi ve "Bayan Martinelli," dedi. "Burada ne arıyorsunuz?"

"Size bir şey getirdim," dedi Elsa.

Elsa içerinin havasız loşluğunda bir kutunun üstüne oturmuş, mum ışığında dikiş diken Jean'i gördü.

"Elsa," dedi Jean ayağa kalkarak.

"Dışarı gelin," diye karşılık verdi Elsa. "Size bir ikramım var."

Hep birlikte saplı dökme demir bir tencere içinde mısır ekmeğinin piştiği küçük sobanın etrafında toplandılar. Jean sobanın yanındaki sandalyeye çöktü.

Dört çocuk yabani otların büyüdüğü toprak zemine bağdaş kurarak oturup sessizce bekledi.

Elsa çantasını açtı ve içinden bir avuç kurabiye çıkardı.

Ant'in gözleri parladı. "Yaşasın!" Birleştirdiği avuçlarını annesine uzattı.

Elsa her avuca toz şekerle süslenmiş bir kurabiye bıraktıktan sonra Jean'e yer fıstıklı, turşulu bir sandviç uzattı. Jean başını iki yana salladı. "Çocukların buna daha fazla ihtiyacı var."

Elsa arkadaşına baktı. "Sen de yemelisin."

Jean derin bir iç çekti. Sandviçi aldı, ısırdı ve hafifçe inledi.

Elsa bir kurabiyenin tadına baktı. Şeker. Tereyağı. Un. Tek bir lokma bile onu zamanda Rose'un mutfağına savurmaya yetmişti.

"Nasıl geçti?" diye sordu Jean usulca.

"Beni başkan yaptılar. Bir de elbisemi nereden aldığımı sordular."

"O kadar iyi geçti yani?"

"Bütün ikramlıklarını aldım. Günün en önemli olayı buydu."

"Seninle gurur duyuyorum Elsa."

Elsa bunu kimseden duyduğunu hatırlamıyordu. Rose'dan bile. Sadece birkaç sözcüğün insanın moralini bu kadar yükseltebilmesi şaşırtıcıydı. "Teşekkürler Jean."

Çocuklar gülüşerek ve koşarak uzaklaştılar. Tek bir şekerli atıştırmalığın onları bu denli canlandırabilmesi dikkat çekici ve ilham vericiydi. Daha sonra da sandviçleri yiyeceklerdi.

Yalnız kaldıkları zaman Jean usulca, "Başım belada Elsa," dedi.

"Sorun ne?"

Jean elini düz karnının üstüne koydu ve üzgün bir yüzle Elsa'ya baktı.

"Bebek mi?" diye fısıldadı Elsa, Jean'in yanındaki sandığa çökerken.

Burada mı doğacaktı?

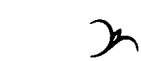
Yüce Tanrım.

"Onu nasıl doğuracağım? Memelerimden süt geleceğini bile sanmıyorum."

Eskiden olsaydı Elsa, *Tanrı rızkını bağışlar*, der ve buna inanırdı ama ülkeyi sarsan kötü zamanlardan inancı da nasibini almıştı. Şimdi kadınlara sadece diğer kadınlar yardım ediyordu. "Ben yanında olacağım," dedi Elsa ve ekledi: "Belki de Tanrı'nın rızık verme şekli budur; bizi birbirimizin karşısına çıkardı."

Jean uzandı ve Elsa'nın elini sımsıkı tuttu. Elsa o ana kadar bir arkadaşın ne büyük bir fark yaratabileceğini bilmiyordu. Tek bir insanın, bir başkasının moralini onu ayakta tutabilecek kadar yükseltebileceğini...

YİRMİ İKİ

Sevgili Tony ve Rose,

California'da haziran ayı çok güzel. Pamuk tarlalarından sert, kırmızı çiçekler fışkırdı. Arka planda uzak dağlarla beraber binlerce dönümlük arazide nasıl bir manzara yarattığını düşünsenize.

Edindiğimiz arkadaşlar, pamuk toplanmaya hazır olunca hepimiz için bolca iş olacağını söylüyorlar.

İtiraf etmeliyim ki kendimi bir başkasının tarlasında çalışırken hayal etmekte zorlanıyorum. Bunun bana sizi ve üzümlerimizi, meyvelerimizi ve sebzelerimizi yetiştirmek için harcadığımız o sayısız muhteşem saati hatırlatacağından eminim.

Sizi özlüyoruz, sık sık anıyoruz ve iyi olduğunuzu umuyoruz.

Sevgiler,

Elsa, Ant ve Loreda

Haziranda Elsa sabah saat dörtte kalkar ve kuyrukta Jeb ve oğlanlara katılırsa, pamuk tarlalarında genellikle çapalama ve mahsulü seyreltme işi bulunacağını öğrendi. Her gün olmasa da çoğu gün elli sente on iki saat çalışıyordu. Ücret iyi değildi ama parayı dikkatli harcıyordu ve ayakta kalabiliyorlardı. Loreda'nın ayakkabıları giyilmez hale gelince Elsa yeni bir çift almak yerine kartondan parçalar kesip eski ayakkabıların içine yerleştirdi.

Şimdi uzun ve yorucu geçen bir günün sonunda, California'da yaklaşık seksen bin dönüm pamuk tarlası olan Welty Çiftlikleri'nde iş bulan diğer kamp sakinleriyle birlikte eve yürüyordu. En yakın tarla hendek kıyısındaki kampa yaklaşık beş kilometre mesafede, Welty kasabasının ötesindeydi.

Oğullarıyla birlikte işten dönen Jeb de yanındaydı. "Welty'nin ücretlerde kesintiye gideceği konuşuluyor," dedi.

"Bize nasıl daha az ücret ödeyebilirler ki?" dedi Elsa.

Bir başkası, "Umutsuz durumdaki bir sürü insan eyalete akın ediyor. Duyduğuma göre sayı günde binin üstündeymiş."

"Çoğu, masaya yiyecek bir şeyler koyabildiği sürece her şeye razı olur," dedi Jeb.

"Kahrolası çiftlik sahipleri ücretleri gittikçe düşürebilir," dedi diğer adam. "Ben Ike," dedi ince parmaklı elini Elsa'ya uzatırken. "Welty kampında yaşıyorum."

Elsa adamın elini sıktı. "Elsa."

Elli sent. Bugün kazandığı para bu kadardı ve bu da çok fazla sürmeyecekti. Bu parayla ne kadar idare etmesi gerektiğini, ne zaman tekrar iş bulacağını ve ne kadar para alacağını önceden kestirmesi imkânsızdı. Yarın kırk sent verirlerse ne yapacaktı? Kabul etmekten başka şansı var mıydı?

"Pamuk toplamaya başlayınca daha iyi olacağız," dedi Jeb.

Ike denen adam güler gibi yaptı. "Emin değilim Jeb. İçimde kötü bir his var. Pamuğun fiyatı düşük ve lanet olası Tarımsal Düzeltme Kanunu, yetiştiricileri yine sıkıştırıyor. Hükûmet fiyatları yükseltmek için daha az pamuk ekilsin istiyor. Bunun ne

anlama geldiğini biliyorsun. Er ya da geç yetiştiriciler sıkıştırılırsa darbeyi yeriz."

"Ya yaz ayları?" dedi Elsa. "Pamuğun seyreltildikten sonra toplanmaya hazır hale gelmesi aylar alır. O zaman ne iş yapacağız?"

"Çoğumuz yakında meyve toplamak için kuzeye taşınacağız. Sonbaharda pamuk için geri döneriz."

"Benzin parasına değer mi?" diye sordu Elsa.

Jeb omuz silkti. "İş iştir Elsa. Bulabildiğimizi, bulabildiğimiz zaman almak zorundayız."

Elsa ilerideki ev yerine geçen derme çatma barakaların önünde yemek pişiren kadınları gördü. Bir keman sesi duyunca içinden gülümsemek geldi.

Loreda ile Ant, çadırlarının önünde, yerdeki kovaların üstünde oturuyorlardı. Yanlarındaki ocağın üstünde bir tencere fasulye pişiyordu.

"Anne?" dedi Loreda. "Seninle konuşmam gerek."

Bu iyiye işaret olamazdı. Son zamanlarda Loreda'nın öfkesi katlanarak artmıştı. Çok fazla yakınmıyor, gözlerini devirmiyor ya da hışımla çekip gitmiyordu ama bu bir şekilde durumu kötüleştirmişti. Elsa kızının düzenli bir öfke diyetiyle beslendiğini ve eninde sonunda patlayacağını biliyordu.

"Elbette."

"Sen burada kal Ant," dedi Loreda ayağa kalkarken.

Elsa, Loreda'nın peşinden acınası bir şekilde dere dedikleri hendeğe doğru yürüdü. Loreda çiçek açmış, incecik dalları olan, sıska bir ağacın altında durdu ve annesine döndü. "Okul iki gün önce bitti."

"Farkındayım Loreda."

"Benim gün içinde kampta kalan on üç yaşındaki tek insan olduğumun da farkında mısın?"

Elsa sözün nereye gideceğini biliyordu. Bunu bekliyordu. Korkuyla, "Evet," dedi.

"Yedi yaşındaki çocuklar tarlalarda çalışıyor anne."

"Biliyorum Loreda, ama..."

Loreda annesine yaklaştı. "Ben sağır değilim anne. İnsanların söylediklerini duyabiliyorum. California'da kışlar kötü geçiyor. İş olmuyor. Önümüzdeki nisana kadar eyalet yardımı alamayacağız. Bu yüzden bütün paramız tarlalardan çalışarak kazandığımızdan ibaret olacak. O paranın bizi çalışmadan ve yardım parası almadan geçecek dört ay boyunca idare etmesi gerekecek."

"Biliyorum."

"Yarın ben de seninle işe geleceğim."

Elsa *HAYIR* demek, haykırmak istedi.

Ama Loreda haklıydı. Kış için para biriktirmeliydiler.

"Sadece yaz için. Sonra okula döneceksin," dedi Elsa. "Jean, Ant'e göz kulak olabilir."

"Onun da çalışmak isteyeceğini biliyorsun anne," dedi Loreda. "Ant güçlüdür."

Elsa onu duymamış gibi yaparak kızının yanından ayrıldı.

Haziran geldiğinde pamuk tarlalarındaki çalışma yine son bulmuştu. Mahsulün toplanacağı zamana kadar bir süre hiç iş olmayacaktı. Buna rağmen her gün yeni göçmenler yürüyerek ya da araçlarla San Joaquin Vadisi'ne akıyordu. Daha fazla işçi, daha az iş. Gazeteler, vergilerinin eyalet sakini olmayan bu göçmenlere harcanmasından endişe duyan vatandaşları konu eden öfke ve çaresizlik haberleriyle dolup taşıyordu. Okulların ve hastanelerin kapasitelerinin üstünde çalıştığını, dışarıdan gelen bunca insanın taleplerine yetişemediğini söylüyorlardı. İflastan ve yaşam standartlarının düşmesinden, göçmenleri sorumlu tuttukları suç ve hastalık dalgasının hissettirdiği güvensizlikten korkuyorlardı.

Elsa bir Kâşifler Kulübü toplantısı çağrısı yaptı ve çocuklarına hendek kampında kalmayı mı, yoksa Deweylerin –ve kamp

sakinlerinin pek çoğunun– peşinden kuzeye, Orta Vadi'ye gidip meyve toplama işi bulmayı mı tercih ettiklerini sordu. Her zamanki gibi, her birinin hayatta kalmalarının ne kadar pamuk ipliğine bağlı olduğunun bilincinde oldukları zor bir karardı bu. Para harcamak ile tasarruf etmek arasında.

Sonunda göçmenlerin çoğunun yaptığı tercihi yaptılar. Eşyalarını kutulara koydular, çadırlarını söktüler ve seyahat için kamyonetlerini tekrar yüklediler. Dewey'lerin peşinde kuzeye doğru yola çıktılar ve yine çadırlarla dolu bir başka tarlaya yerleşip kamp kurdular. Orada şeftali toplamayı öğrendiler. Elsa, Ant'i yanlarında tarlalara götürmekten nefret ediyordu ama başka seçeneği yoktu. Bekâr bir anneydi ve oğlu her gün, gün boyu yalnız kalamayacak kadar küçüktü. Hep birlikte meyve toplarlarken, ancak karınlarını doyuracak ve üstlerine başlarına bir iki şey alabilecek kadar para kazanıyorlardı. Kenara para koymak mümkün olmuyordu.

Şeftali sezonu bitince yeniden toplanıp yola düştüler. Yazın geri kalanını tarladan tarlaya, mahsulden mahsule koşan göçmen güruhunun arasında geçirip mevsimi olan ne varsa toplamayı öğrendiler, mahsullerinin toplanmasına ihtiyaç duyan ama toplama işini yapan insanları görmeyi hiç istemeyen ve mevsim bitince yollarına devam etmelerini bekleyen insanlara görünmemeyi öğrendiler. Kasabalara, sinemalara, hatta kütüphanelere gitmiyorlardı. Kamplarında kalıyor ve diğerleriyle birlikte hayatta kalmaya çalışıyorlardı. Jean, Elsa'ya mısır unundan kızarmış toplar yapmayı öğretti, Elsa da ona mısır unu, üzerine bir kepçe çorba ya da yahni dökülerek servis edildiğinde enfes hale gelen polenta ekmeğine nasıl dönüştüreceğini gösterdi. Konserve domates çorbası, makarna ve dilimlenmiş sosisten yapılmış sulu yemekler yediler. O uzun yaz boyunca iki kelimeyi beklediler.

Pamuk hazır.

Haber Orta Vadi'ye eylül ayında yayıldı. Elsa ve çocuklar gecenin bir yarısı toplanıp San Joaquin Vadisi'ne ve California'daki ilk durakları olan hendek kampına geri döndüler.

Yolda geçen uzun ve sıcak bir günün sonunda, otların bürüdüğü derin ve kuru lastik izleriyle kaplı araziye saptılar. Jeb'in tenteli arabası tozu dumana katarak önlerinden gidiyordu.

"Tanrım," dedi Ant böcek ölülerinin yapıştığı kirli ön camdan dışarı bakarak. "Şuna baksanıza."

Yokluklarında hendek kampının nüfusu çarpıcı bir şekilde artmıştı. Arazide artık çoğu var olmayan işlerin peşine düşmüş çaresiz Amerikalıların doldurduğu iki yüz çadır vardı. Bozulmuş arabalar ve etrafa saçılmış hurdalar, kasırga sonrasını aratmayan bir manzara yaratıyordu.

Jeb aracını sağa, çadır ve kartondan yapılma baraka öbeklerinden uzağa sürdü. Çadırlarını yan yana kurabilecekleri ama aynı zamanda biraz olsun mahremiyetlerinin olacağı nispeten düz ve güzel bir alan buldu.

Elsa da kamyoneti yanına park etti.

"Dereye uzak," dedi Loreda. Sonra, "Dere dediğime inanamıyorum," diye mırıldanarak başını iki yana salladı.

Elsa onu duymazlıktan geldi. "Haydi bakalım kâşifler. Kamp kurma zamanı."

İşe koyuldular. Çadırı kurdular, sobayı indirdiler ve içindeki yünü eşit dağıtmak için yumru yumru olmuş kirli kamp şiltesini silkelediler. Kovaları bakır leğenin içine koyup çamaşır tahtaları ve süpürgeyle birlikte çadırın önüne yerleştirdiler.

"Harika," dedi Loreda iki kova suyla dönerken. "Başladığımız yere geri döndük. Evim, evim, güzel evim."

Elsa bir gazete kâğıdını buruştururken manşeti gördü: "Yapılan Yardımlar Eyaletin Belini Büküyor." Sonra sobayı tutuşturdu.

Loreda yanında duruyordu. "Okulun açıldığını biliyorsun, değil mi?"

"Evet."

"Okula dönmeyeceğimi de biliyorsun, değil mi?" dedi Loreda.

Elsa iç geçirdi. Tek istediği –aslında en başından beri tek istediği– iyi bir anne olmaktı. Loreda eğitim almazsa bunu nasıl başarabilirdi ki? Öte yandan beş aya yakın bir süredir California'daydılar, tüm güçleriyle çalışmışlardı ve Elsa'nın elindeki paranın tamamı hâlâ yirmi dolardan azdı. Mahsul peşinde kuzeye gitmek için aldıkları benzin, düşük ücretler ve ürünlerin maliyeti bir araya gelince ilerlemeleri imkânsızdı. Üstelik kış geliyordu. Hayatta kalmaları pamuktan gelecek paraya bağlıydı ve Loreda da Elsa kadar pamuk toplayabilirdi. Ücretlerini ikiye katlayabilirlerdi.

"Evet," dedi Elsa. "Senin pamuk toplaman gerektiğini biliyorum ama Ant okula gidecek. Nokta." Kızına baktı. "Ve pamuk işi bittiği anda sen de okula döneceksin."

❧

Ertesi sabah Loreda gün doğmadan uyandı ve ayak seslerini dinledi. Saat dörtte beklediği sesi duydu. Jeb'in çadır kapağından gelen sesi. "Vakit geldi."

Loreda ve Elsa yataktan tamamen giyinik halde fırladılar, rulo halinde duran, ellişer sent ödedikleri üç buçuk metrelik bez çuvallarını kaptıkları gibi çadırdan çıktılar.

Jeb ve oğulları Elroy ile Buster da oradaydılar.

Beşi birlikte ana yola yürüdüler, sağa döndüler ve ilk Welty tarlasına varana kadar durmadan yola devam ettiler.

Sırada şimdiden, bir kısmı yerlerini garantilemek için muhtemelen yol kıyısında uyumuş kırk küsur kişi vardı. Erkekler, kadınlar ve yaşları altıya kadar inen çocuklar. Meksikalılar, siyahiler, *Okie*'ler. Çoğunlukla *Okie*'ler. Havada uçuşan küçük, beyaz pamuk parçaları Loreda'nın yüzüne konuyor, saçlarına takılıyordu.

Römorkları tavuk teliyle kapatılmış bir sıra kamyon, pamukla doldurulmak için hazır bekliyordu.

Gün doğarken bir zil sesi duyuldu. Toplayıcı güruhu hareketlendi. Hepsi işe seçilmeyecekti. Şimdiden yüzlerce kişilik bir sıra oluşmuştu.

Pamuk tarlasının kapıları açıldı ve geniş kenarlı bir kovboy şapkası takmış, kırmızı suratlı, uzun boylu bir adam dışarı çıkıp kalabalığı süzerek, işçi seçerek ilerledi. "Sen," dedi Jeb'i işaret ederek.

Jeb hızlı adımlarla kapıya doğru yürüdü.

"Sen," dedi önce Elsa'ya, sonra Loreda'ya. "Ve sen."

Loreda hızlı adımlarla içeri girdi ve görevlendirildiği sıraya gitti.

Uzun, bez çuvalını açıp deri sapını omzuna taktı.

Zil tekrar çalınca Loreda en yakın pamuk bitkisine uzandı ve acıyla iç geçirdi. Geri çektiği eli kanla kaplıydı. Bitkinin üstündeki dikenleri o zaman gördü. Yama iğnelerine benziyorlardı. Yüzünü buruşturarak, bu kez biraz daha yavaş hareket ederek şansını tekrar denedi ve bir kez daha gözlerinin dolduğunu hissetti. Dişlerini sıkarak toplamaya devam etti.

Sonunda sıcak, toz ve insan teri kokusundan başka bir şey hissedemez hale gelene dek, saatlerce yakıcı güneşin altında çalıştı. Gırtlağı nefes alınca acıyacak kadar kurumuştu. Matarasındaki suyun –insanı neredeyse haşlayacak kadar ısınmıştı– tamamını içtiği için hiç suyu yoktu. Çuvalı her dakika ağırlaşıyor, elleri acıyordu.

Öğleye doğru ağır çantasını arkasında sürükleyerek dev kantarların önünde oluşan kuyruğa girdi. Sapı omzundan kaydırdı, yükünü bıraktı ve diğer toplayıcıların çuvallarının sapını neden kuyruktayken omuzlarından indirmediklerini hemen anladı. Kötü bir fikirdi. Şimdi çuvalı kantara doğru acıyan, kanlı elleriyle sürüklemek zorundaydı.

Nihayet sıra kendisine gelince rahat bir nefes aldı. Bir ustabaşı, çuvalının altından bir zincir geçirip onu kantarın üstüne attı.

"Yirmi yedi kilo." Ustabaşı bir bileti damgalayıp ona verdi. "Bunu kasabada bozdurabilirsin. İşini kaybetmek istemiyorsan daha hızlı topla."

Loreda boş çuvalını aldı, geri çekildi ve işe döndü.

Eylül ayı pamuk tarlalarında peş peşe sıcak, uzun ve yıpratıcı günler halinde geçiyordu. Elsa'nın elleri kanıyor, sırtı sızlıyor, dizleri acıyordu. Kavurucu sıcakta saatlerce, şafaktan gün batımına kadar iki büklüm halde, jilet gibi keskin dikenlerin arasından pamuk kozaları topluyorlardı. Tarlalarda tuvalet olmadığı için ayın bazı günleri kadınlar için hiç de kolay geçmiyordu ve Loreda âdet görmeye başlamıştı.

Yine de en azından işleri vardı. Düzenli bir işleri.

Ekim ortasına geldiklerinde Elsa ve Loreda günde adam başı doksan kilo toplamayı öğrenmişlerdi. Bu, ikisinin günde toplam dört dolar kazanması anlamına geliyordu. Welty'nin, yevmiye kuponlarını bozmak için aldığı yüzde onluk komisyona rağmen bir servet gibi geliyordu bu onlara. Doksan kilo seviyesine gelmeleri uzun sürmüştü ama toplamada bir öğrenme eğrisi olduğunu herkes bilirdi.

Havanın bir lütuf gibi soğuduğu kasım ayında son pamuklar da toplandıktan sonra Elsa'nın metal para kutusu dolarlarla dolmuştu. Yiyecek stoklamış, kutu sütlerin ve biraz tütsülenmiş jambonun yanı sıra çuvallarca un, pirinç, fasulye ve şeker almıştı.

Kampta buzdolabı ya da buz olmadığı için yeni bir tarzla yemek pişirmeyi öğrenmişti. Her şey paketli ya da teneke kutular içindeydi. Taze makarna, güneşte kurutulmuş domates, ev yapımı ekmek ya da damakta yemiş tadı bırakan zeytinyağı yoktu. Çocuklar mısır şurubuyla tatlandırılmış domuz eti ve fasulyeyi, kızarmış ekmek üstü kıymayı, açık ateşte pişirilmiş sosisleri,

yağda kızartılıp üzerine şeker serpilmiş tuzlu krakerleri sevmeyi öğrenmişlerdi. Loreda bunlara Amerikan mutfağı diyordu.

Elsa kış için olabildiğince çok yiyecek saklamaya çalışıyordu ama aylarca süren mahrumiyetin ardından, çocuklarının yemek saatlerindeki mutluluğu ve tok karınları ona köstek oluyordu.

Jeb ve oğlanlar dâhil kamp sakinlerinin çoğu, daha uzaktaki çiftliklerde birkaç günlük ekstra iş bulmak için yola devam etmişlerdi ama Elsa tıpkı Jean ve kızları gibi kamptan ayrılmamaya karar vermişti.

Loreda'nın okula dönme zamanı gelmişti.

O cumartesi günü Elsa yatağından çıktı, çadırın içini süpürdü. Nasıl olduğunu bilmiyordu ama bir gecede yerlerde mantar gibi kir bitiyordu. Döküntüleri dışarı süpürdü ve temiz havayı içeri almak için çadırın kapağını açtı.

Dışarıda kampın üstüne çadır denizini bulanıklaştıran serin, gri bir sis tabakası çökmüştü. Elsa bulabildikleri her kâğıt parçasını sakladıkları meyve kutusundan eski bir gazete çekti ve kahve demlenirken yerel haberleri okudu.

Kahve kokusu, Loreda'yı, kâkülleri çene hizasını geçen koyu renk saçları darmadağın halde çadırdan dışarı sürükledi. "Beni uyandırmamışsın," dedi uyku mahmuru bir sesle.

"Bugün iş yok," diye karşılık verdi Elsa. "Pazartesi okula başlıyorsun."

Loreda kendine bir fincan kahve aldı. Kovayı sobanın yakınına çekip oturdu. "Pamuk toplamayı tercih ederim."

Elsa sözcükler konusunda Rafe kadar hünerli olmayı, ağzının bir hayali şekillendirecek kadar iyi laf yapmasını çok isterdi. Şu anda Loreda'nın buna ihtiyacı vardı; babasının onları terk edişinin ve zorlukların söndürdüğü o ateşi yeniden canlandıracak bir kıvılcıma.

Ne yazık ki Elsa hayal kurmaktan anlamıyordu ama okulu ve uyum sağlamamanın getirdiği zorlukları iyi bilirdi. "Bir fikrim var," dedi.

Loreda ona şüpheli gözlerle baktı. "Kahvaltı edip bir yere gideceğiz."

"İçim içime sığmıyor doğrusu."

Kızının umutsuzluğu içini acıtırken bile Elsa gülümsemesine engel olamadı.

Konserve sütle pişirilmiş ve çocuklar için şekerle tatlandırılmış yulaftan oluşan hızlı bir kahvaltı hazırladı ve onlara çabucak giyinmelerini söyledi. Saat dokuzu gösterirken yarı saydam, gri bir sis tabakasının örtüldüğü kahverengi arazinin içinden kampın çıkışına doğru yürüyorlardı.

"Nereye gidiyoruz anne?" diye sordu Ant, Elsa'nın elini tutarak.

Elsa oğlunun insanların önünde elini tutmaya devam etmesini çok seviyordu.

"Kasabaya."

"Aah," dedi Loreda. "Bu hafta kazandığımız birkaç dolar için sıra beklerken ne eğleneceğiz ama."

Elsa kızını dirseğiyle dürttü. "Kâşifler Kulübü'nün hiçbir üyesinin bir cumartesi macerası sırasında mutsuz olmaya hakkı yok. Yeni kural."

"Seni kim başkan yaptı?" diye sordu Loreda.

"Ben," dedi Ant kıkırdayarak. Yumuşak, ıslak otların üstünde, "Başkan annem! Başkan annem!" diye tezahürat yaparak yürüdü.

Elsa elini kalbine bastırdı. "Bu çok büyük bir onur. Tanrım... Böyle bir şeyi hiç beklemiyordum. Bir kadın başkan..."

Loreda da sonunda gülünce moralleri yerine geldi.

Ana yoldan Welty'ye kadar yürüdüler. Küçük kasabanın pamuk kozası biçimindeki karşılama tabelasına vardıklarında sis, sıcaklığı şaşırtıcı derecede hissedilen güneşin altında dağılmıştı bile. Uzaktaki dağlarda yeni bir kar tabakası görünüyordu. Ana caddeye sıralanmış ağaçlar sonbahar kostümlerine bürünmüştü.

"Burada bekleyin," dedi Elsa, Welty Çiftlikleri'nin ofisinin önüne geldiklerinde. İçeride sıraya girdi ve fişini bozdurmak için sırasını bekledi.

Masadaki adam yirmi dolar değerindeki fişi alıp ona on sekiz dolar verirken, "Al bakalım," dedi. Elsa parayı olabildiğince sıkı bir şekilde rulo haline getirirken aklından birikimlerinin hesabını yaptı. Şimdi çok gibi geliyordu ama şubat geldiğinde geriye pek bir şey kalmayacağını biliyordu.

Ama bugün bunu düşünmeyecekti. Dışarı çıkıp bir sokak lambasının altında bekleyen çocuklarının yanına gitti.

Onları *gördüğü* an bir uyanış yaşadı. Eski elbisesi, artık ayağına küçük gelen ayakkabıları ve bakımsız bir şekilde uzayan saçlarıyla dal gibi zayıf Loreda ve Elsa onu temiz tutmak için ne kadar çabalarsa çabalasın saçları hep kirli görünen, sıska ve neyse ki Buster'ın eski ayakkabıları ayağına hâlâ olan Ant.

Elsa çocuklarının yanına dönerken kendini gülümsemeye zorladı. Ant'in elini tuttu ve dükkânların yeni yeni açılmaya başladığı ana caddeye doğru yürüdü. Lokantanın önünden geçerken kahve ve taze hamur işlerinin, yemcinin önünden geçerken saman balyalarının ve tahıl çuvallarının o tanıdık kokusunu duydu.

İşte gelmişlerdi. O sabah kamptan çıktıklarından beri aklında olan adres.

Betty Ane'in Güzellik Salonu.

Elsa kasabaya her gelişinde bu küçük, hoş salonu ve kapıdan güzelce şekillendirilmiş bakımlı saçlarla çıkan iyi giyimli kadınları görüyordu.

Salona doğru yürüdü. Ön tarafında çit olan eski tarz bir bungalovdu burası.

Loreda durdu ve başını iki yana salladı. "Hayır, anne. Bize nasıl davranacaklarını biliyorsun."

Elsa boş bir vaatte daha bulunmaması gerektiğini biliyordu. Ama aynı zamanda insanın ne kadar itilip düşürülse de ayağa kalkmaya devam etmesi gerektiğini de biliyordu. Ant'in elini daha sıkı tutarak bahçe kapısını açtı.

Loreda gelmiyordu. Elsa bunu bilmesine rağmen devam etti. *Haydi Loreda, cesur ol.*

Elsa ve Ant ön kapıya yaklaştılar. Elsa kapıyı açtı.

Kapının üstündeki zil şıngırdadı.

Kuaför salonu bir bungalovun oturma odasına kurulmuştu. Aynaların karşısına iki pembe koltuk yerleştirilmişti. Yerdeki kablolar köşedeki bir makinede toplanıyordu. Pembe duvarlara film yıldızlarının çerçeveli fotoğrafları asılmıştı.

Salonun ortasında, üstünde beyaz bir önlük, elinde süpürge olan bir kadın duruyordu. Çene hizasındaki dalgalı, platin sarısı saçları ve kalem gibi incecik kaşlarıyla tamamen ve neredeyse inatla modern görünüyordu. Clara Bow tarzı dudakları parlak bir Fransız kırmızısıyla boyanmıştı. Onları birbirlerine sokulmuş halde görünce, "Ah," dedi.

Loreda, Elsa'nın yanına yaklaştı, elini tutup çekti. "Gidelim anne."

Elsa derin bir nefes aldı. "Bu benim kızım Loreda. On üç yaşında ve pamuk toplama mevsiminin ardından pazartesi günü yeniden okula başlayacak. Kendisiyle alay edileceğini düşünüyor çünkü... şey..."

Loreda yanında inler gibi bir ses çıkardı.

"Kocamla konuşayım," dedi güzellik uzmanı ve odadan çıktı.

"Muhtemelen polis çağıracak," dedi Loreda. "Düşkün tipler olduğumuzu söyleyecek. Ya da daha da kötüsü."

Birkaç dakika sonra kadın, güzellik salonuna döndü ve cebinden bir tarak çıkararak karşılarında durdu. "Adım Betty Ane," dedi ve topukları zeminde tıkırdayarak onlara yaklaştı. Loreda'nın önünde durdu. Yakın ama çok yakın değil.

Lütfen, diye düşündü Elsa, Loreda'nın elini daha sıkı tutarak. *Lütfen kızıma nazik davran.*

O sırada kucağında büyük bir karton kutu olan kahverengi takım elbiseli, iri yapılı bir adam başka bir odadan salona girdi.

"Eşim Ned," dedi Betty Ane.

"Anlıyorum," dedi Elsa. "Siz ve Ned gitmemizi istiyorsunuz. Kendimiz gibilerin arasına dönmemizi..."

Ned kafasındaki şapkayı çıkardı. "Hayır, hanımefendi. Biz buraya 1930'da geldik. Bizim için de yaşam savaşı zordu ama şimdikinin yanında hiçbir şeydi." Kutuyu Elsa'ya uzattı. "İçinde mantolar, kazaklar falan var. Burada kışlar soğuk olabiliyor. Banyomuzda bir duş var. Sıcak su. Neden hepiniz keyfinize bakmıyorsunuz? Zor zamanlarda sıcak bir duş ve yeni giysiler size iyi gelebilir."

Betty Ane, Loreda'ya kibarca gülümsedi. "Ve burada okulun ilk günü için yeni bir saç modeline ihtiyacı olan genç bir kız var," dedi. "On üç yaşın bütün bunlar olmadan bile ne kadar zor olduğunu Tanrı bilir." Loreda'yı baştan ayağa süzdü. "Gerçekten çok güzelsin cici kız. İzin ver, sihrimi konuşturayım."

YİRMİ ÜÇ

Loreda düğmelerle süslenmiş kadife koltukta oturmuş, aynadaki yansımasına bakıyordu. Betty Ane, Loreda'nın siyah saçlarını çene hizasında küt kesmiş, sonra da yandan ayırarak dalgalandırmıştı. Mis kokulu sabunla tertemiz olan yüzü pamuk tarlalarında çalışırken iyice bronzlaşmıştı. Yeni mor elbisesi Loreda'nın gözlerinin çarpıcı mavisini öne çıkarmıştı ve Betty Ane, Elsa'yı Loreda'nın açık pembe bir ruj sürmesine izin vermesi için ikna etmişti.

"Neye benzediğimi unutmuşum," dedi Loreda saçlarının ipeksi uçlarına dokunarak.

Betty Ane yanında durdu. "Sen şimdiye kadar gördüğüm en güzel kız olabilirsin." Döndü. "Elsa, sıra sende."

Loreda koltuktan kalkmayı hiç istemedi. Hendekte yaşayan insanların prenseslere dönüştüğü bir masal diyarına açılan sihirli bir kapı gibiydi burası.

Dürüst olmak gerekirse bacakları biraz titriyordu. Aynada kendi yüzünden daha fazlasını görmüştü. Bütün bu yaşananlar-

dan önceki kızı. Hayallerine inanan o hayalperesti. *Bir sürü yere* gidecek olan o kızı. Bunların hepsini nasıl unutabilmişti?

Bu ona yeni keşfettiği ya da yeniden keşfettiği bir umut verdi ama aynı zamanda içindeki öfkeyi de besledi. Betty Ane'e teşekkür edip aynanın önünden çekildi. Yer değiştirirlerken annesi omzuna dokundu.

Elsa koltuğa otururken Betty Ane ona, "Bu senin saçlarının doğal rengi mi?" diye sordu. "Çok güzel."

Loreda geri çekildi. Yerde oyuncak arabayla oynayan Ant'e bakmadan dışarı çıktı.

Dışarıdaki hava bile farklı kokuyordu artık.

Tarladaki yaşamın kamburunu çıkardığını ve onu silikleştirdiğini hissederek duruşunu dikleştirdi. Aylarca çarkın dişlerinden biri olmak için çabalamıştı, kimseye görünmeden.

Ama artık öyle olmayacaktı.

Kendisi için yeni olan Peter Pan yakalı elbise içinde emin adımlarla yürüdü. Eski kahverengi ayakkabıları dantelli beyaz çoraplarla artık o kadar da can sıkıcı gelmemeye başlamıştı.

Pepper Sokağı'ndaki kütüphaneyi buldu. Kütüphane kasaba merkezinin biraz dışında, önündeki beyaz direkte bir Amerikan bayrağının dalgalandığı hoş bir çimenliğin ortasındaydı.

Bir kütüphane.

Sihir.

Kapıyı açtı ve sırtını dikleştirerek, olmak için yetiştirildiği kıza dönüştü, dosdoğru içeri girdi. Eğitime inanan ve muhabir olmanın hayalini kuran bir kız olarak. Ya da romancı. En azından ilginç bir şey.

Fark ettiği ilk şey kitapların kokusu oldu. Kokuyu içine çekti ve bir an Lonesome Tree'ye gitmiş gibi hissetti. *Yatak odasında, ışık açık, kitap okuyor.*

Evde.

"Yardımcı olabilir miyim?"

"Evet. Lütfen. Okuyacak bir kitap arıyorum."

Kütüphaneci masasının arkasından çıktı. Bigudiyle şekillendirilmiş kır saçları ve siyah çerçeveli bir gözlüğü olan, gürbüz bir kadındı. "Kütüphane kartın var mı?"

"Hayır," dedi Loreda utanarak. Teksas'ta her zaman bir kütüphane kartı olmuştu. "Biz... eyalette yeniyiz."

"Pekâlâ." Kütüphaneci nazikçe gülümsedi. "On üç yaşında mısın?"

"Evet efendim."

"Okula gidiyor musun?"

"Evet efendim."

Kütüphaneci başını salladı. "Benimle gel."

Loreda'yı kütüphane raflarının arasından geçirip üstü gazetelerle kaplı, geniş bir öğrenci masasına götürdü. "Burada oturabilirsin. Ben senin için bir şeyler bulayım."

Loreda üstünde bir lamba olan meşe masaya oturdu. Kendini tutamayarak ışığı açıp kapattı ve elektriğin istendiği anda açılıp kapatılabilmesinin sihrine büyülenerek baktı.

Kütüphaneci elinde bir kitapla döndü. "Adın ne?"

"Loreda Martinelli."

"Benim adım da Bayan Quisdorf. Kartı bir sonraki gelişinde alırsın ama şimdilik bu kitap konusunda sana güveneceğim." Masaya *The Secret of the Old Clock*'ın yıpranmış bir kopyasını koydu.

Loreda kitaba dokundu, kitabı kaldırıp yüzüne yaklaştırdı ve ona geceleri ya da okul çıkışı Stella'yla kitap okuduğu saatleri hatırlatan kokusunu içine çekti. Babasının ona uyumadan önce anlattığı hikâyeleri hatırladı. Kuraklıkta kuruyup gitmiş ve bahar yağmurunun ilk damlasını hisseden bir çiçek gibi canlandığını hissetti. "Kardeşime götürebileceğim bir kitabınız var mı? Sekiz yaşında. Belki bir tane de anneme. Geri getireceğime söz veriyorum."

Bayan Quisdorf onu tartar gibi süzdü ve sonunda gülümsedi. "Bayan Martinelli, bence sen tam benim kafamda bir kızsın."

O gece çocuklar uyuduktan sonra Elsa yine çadırı süpürdü ve kiler olarak kullandıkları meyve kasalarını düzenledi. Şeker, un, jambon, fasulye, konserve süt, pirinç ve tereyağları vardı. Gerçek bir ziyafet. Ama Buhran gittikçe kötüleşiyor olmasına rağmen yiyecek fiyatları artmıştı. Yirmi litre gaz yağı bir dolardı. Bir kilo tereyağı elli sent. Üç kilo pirinç neredeyse yarım dolar tutuyordu. Hepsi üst üste binince ortaya çıkan meblağ korkutucuydu.

Ayrıca Elsa bugün üçünün saç kesimlerine yetmiş beş sent harcamıştı. Kış gelince bu harcamasına pişman olmamayı umuyordu.

O gün aldıkları giysi kutusunu kucakladı ve odun sobasının yanındaki bir sandalyede oturmuş, gaz lambasının ışığında çorap yamayan Jean'in yanına yürüdü. Jeb ve oğlanlar üzüm bağlarında sonbaharlık bir iş bulma umuduyla kamyoneti almışlardı. Hoş, yılın bu son demlerinde kimse iş bulmalarını beklemiyordu.

"Hey, Jean," dedi karanlıktan gaz lambasının solgun ışığına çıkarken. O ve çocuklar giysi kutusundan üzerlerine olan şeyleri seçmişler ve kalanları Dewey'lere ayırmışlardı.

"Elsa! Ne kadar hoş olmuşsun!"

Elsa yanaklarının kızardığını hissetti ve giysi kutusunu yere bıraktı. "Betty Ane elinden geleni yaptı."

Jean yakınındaki ahşap kovaya ayakkabısının burnuyla dokundu. "Otursana."

Elsa kemikli kalçasını acıtacak olmasına aldırmadan kovaya oturdu. Tanrım, güzellik salonundaki koltuklar cennetten çıkmış gibiydi.

"Neden böyle şeyler söylüyorsun?"

Elsa aradığı şeyi bulana kadar giysi kutusunu karıştırdı. Parmakları yumuşacık yünlere değiyordu. "Nasıl şeyler?"

"Kimse sana ne kadar güzel olduğunu söylemedi mi?"

Elsa giysileri karıştırmayı bırakıp kafasını kaldırdı. "Yalan söyleyen arkadaşlara bayılırım."

"Yalan söylemiyorum."

"Ben... Sanırım iltifatlarla aram iyi değil," dedi Elsa çene hizasına inen ipek gibi yumuşacık saçlarını arkaya iterek. Lavanta rengi yumuşacık bir bebek battaniyesini kutudan çıkarıp Jean'e uzattı. "Şuna baksana."

Jean battaniyeyi aldı ve ona uzun uzun baktı. Sonra elini yuvarlak karnının üstüne koydu. "Dün hiç durmadı."

Elsa, Jean'in her gün karnında hareket hissetmek için dua ettiğini ve her harekette sevinci ve korkuyu aynı anda hissettiğini biliyordu. "Dün gece bir rüya gördüm. Bir lokantada iş bulmuştum. Hâlâ elbiseleriyle uyumlu şapkalar takan kadınlara elmalı turta servis ediyordum."

Jean başını salladı. "Sanırım hepimizin hayali bu."

Kış bir kötü hava ve işsizlik birleşimi halinde San Joaquin'i sert vurdu. Bulaşık teli rengi gökyüzünden her gün yağmur boşalıyor, iri damlalar hendeğin kıyısına kümelenmiş otomobillerin, teneke barakaların ve çadırların üstünde pıtırdıyordu. Çamur birikintileri oluşup yayıldı ve oyuklara dönüştü. Kahverengi çamur damlaları her şeyin rengini değiştirdi.

Harcanan her dolarla birlikte içi acıyan Elsa, parasını her gün bir daha, bir daha sayıyordu. Ne kadar idareli davransa da birikimleri eriyordu. Çocukların ve kendisinin o ay lastik pabuçlar almaktan başka seçeneklerinin olmamasından nefret ediyordu. Yardım amaçlı ikinci el eşya dükkânında da presbiteryen kilisesindeki bağış kutusunda da ayaklarına göre bir şey bulamamışlardı.

Aralık sonunda birikimi sürekli bir korku halinde yaşayacağı kadar azalmıştı. Pamuk onlara kış boyu idare edebilecekleri kadar para kazandırmamıştı, durum bu kadar basit ve kalp kırıcıydı. Nisana kadar eyaletten yardım alamazdı ama federal yönetimden gıda yardımı alabilirdi. Bu bir aşevinde elinde kâse ve kaşıkla sıra beklemekten daha iyiydi ama dikkatli olmazsa geleceğinin bu olabileceğinin de farkındaydı. İşin aslı aşevlerinin mutfaklarındaki

malzemelerin alt sınıra dayandığını duymasaydı şu anda bunu yapıyor olurdu. Başka seçeneği olmayan insanların boğazlarından ücretsiz lokmalarını almak istemiyordu, en azından hâlâ az da olsa parası varken.

Elsa bunu anlatınca Jean, "Bu utanılacak bir şey değil," dedi.

Elsa'nın çadırında ayakta durmuş, sabahın nispeten sakin saatlerinde kahve içiyorlardı. Loreda ile Ant saatler önce okula gitmişlerdi. Çadır bezini döven yağmur damlaları direkleri tangırdatıyordu. "Gerçekten mi?" dedi Elsa arkadaşına bakarak.

İkisi de öyle olmadığını biliyordu. Bal gibi de utanılacak bir şeydi. Amerikalılar hükûmetten yardım dilenmemeliydi. Çok çalışıp kendileri başarmalıydılar.

"Hiçbirimizin başka seçeneği yok," dedi Jean. "Pek bir şey almıyorsun, fasulye ve pirinç, o kadar. Ama her lokma önemli."

Gerçek buydu.

Elsa başını salladı. "Pekâlâ, burada dikilip hayatın değişmesini dileyerek yardım alacak değilim."

"Gerçek bu, değil mi?" dedi Jean.

İki kadın birbirlerine gülümsedi.

Jean çadırdan çıktı ve kapağı arkasından kapattı. Elsa kapüşonlu paltosunun düğmelerini iliklediği, ayağına büyük gelen lastik pabuçlarını giydi ve Welty'ye doğru yürümeye başladı. Bu havada çok ağır ilerliyordu.

Yaklaşık bir saat sonra üstü başı çamur içinde ve yağmurdan sırılsıklam olmuş halde federal yardım bürosunun önündeki uzun kuyruğa girdi. İki saatten uzun süre sıra bekledi. Ofisin içine girdiğinde zangır zangır titriyordu.

Küçük ofisteki masada oturan genç adama, "Els-s-s-inore Martinelli," dedi. Adam kırmızı kartlarla dolu bir teneke kutuyu karıştırdı ve bir kart çekti.

"Martinelli. 26 Nisan 1935'te kayıt olmuşsun. İki çocuk. Bir kadın. Koca yok."

Elsa başını salladı. "Neredeyse sekiz aydır buradayız."

"Bir kilo fasulye, dört konserve süt, bir somun ekmek. Sıradaki." Karta damga vurdu. "İki hafta sonra gel."

"Bunların bize iki hafta yetmesi mi gerekiyor?" dedi Elsa.

Genç adam kafasını kaldırdı. "Kaç insanın yardıma ihtiyacı olduğunu görüyor musun? Ne yapacağımızı şaşırdık. Yeterince para yok. Selamet Ordusu'nun Yedinci Sokak'ta bir aşevi var."

Elsa malzemelerin olduğu kutuyu kucakladı. Yorgun bir iç çekişle tekrar yağmurun altına çıktı.

"Bize katılın, sesinizi yükseltin. Vadinin işçileri, birleşin!"

Elsa köşede durmuş bağıran koyu renk pardösülü ve başlıklı adama baktı. Yağmurun altında dikiliyordu.

Sözlerini vurgulamak için yumruğunu kaldırmıştı. "Birleşin! Sizi korkutmalarına izin vermeyin. İşçi Birliği toplantısına gelin."

Elsa insanların ondan uzak durmak için geri çekildiğini gördü. Hiçbirinin bir komünistle yan yana görülme lüksü yoktu.

Bir polis arabası ışıkları yanıp sönerek yaklaştı. Araçtan iki memur indi, adamı tutup dövmeye başladılar.

"Görüyor musunuz?" diye bağırdı komünist. "Bu, Amerika'da oluyor. Aynasızlar beni fikirlerim yüzünden alıp götürüyorlar."

Polisler adamı polis arabasına tıkıp uzaklaştılar.

Elsa kucağındaki erzak kutusunu düzeltti ve kampa doğru uzun yürüyüşüne başladı. Araziye ulaştığında akşamüstü olmuştu.

Artık burada neredeyse bin insan yaşıyordu. İlk geldiklerindeki sayının dört katından fazlası.

Elsa bilek hizasındaki çamuru etrafa saçarak çadırlarına doğru yürüdü.

Dışarıda işlerine yarayacak bir şey bulma umuduyla etrafı tarayan birkaç kişi vardı.

Elsa, Dewey'lerin çadırında durdu. "Evde kimse var mı?"

Çadırın kapağını Lucy açtı. Elsa bütün aileyi, altısını birden bir araya toplanmış halde buldu. Jeb ve oğlanlar da diğer herkes gibi iş bulmayı başaramamışlardı.

Jean, eli karnında, yorgun bir ifadeyle gülümsedi. Artık elbisesinin düğmeleri ilikleriyle zor kavuşuyordu, düğmelerden biri kopmuştu. "Selam, Elsa. Nasıl gitti?"

Elsa elini kutunun içine attı, konserve sütlerden ikisini ve ekmeğin birkaç dilimini çıkardı. Pek bir şey sayılmazdı ama hiç yoktan iyiydi. İki aile, şans eseri ellerine ne geçerse paylaşmaya alışmıştı. "Alın bakalım," dedi yiyecekleri onlara verirken.

"Teşekkürler," dedi Jean anlayışlı bir ifadeyle.

Elsa kendi çadırına döndü ve içeri girdi. Zemin artık çamurla kaplıydı. İnsanların hastalanmasına şaşmamalıydı. Ant paylaştıkları şiltenin üstünde oturmuş, ödevini yapıyordu.

Loreda ise bir elma kasasının üstüne çökmüş, güzellik salonunda verilen mor elbiseye siyah bir düğme dikiyordu. Elsa'nın geldiğini duyunca kafasını kaldırdı. "Nasıldı?"

"İyi." Elleri o kadar üşümüştü ki Elsa az kalsın kutuyu düşürecekti.

Loreda kalktı, şiltenin ucuna ilişen Elsa'nın omzuna bir battaniye sardı.

"Kuyrukta ne kadar çok insan olduğunu görmeliydin Loreda," dedi Elsa. "Aşevi sırası onun iki katıydı."

"Zor zamanlar," dedi Loreda duygusuz bir sesle. Böyle söylemek alışkanlık olmuştu.

"Yardımlarla yaşadığımızı bilselerdi Tony ve Rose ne derdi acaba?"

"Ant'in süte ihtiyacı olduğunu söylerlerdi," dedi Loreda.

Elsa, Tony'nin toprağı ölünce nasıl hissettiğini şimdi anlıyordu. Yardıma el açmak, beraberinde derin ve kalıcı bir utanç getiriyordu.

Yoksulluk insanın ruhunu eziyordu. Çaresizlikle geçen, birbirinin aynısı her günün sonunda, ucundaki toplu iğne başı kadar küçük umut ışığının biraz daha azaldığı bir tünel gibi...

Noel sabahı aydınlık ve açık bir gündü, haftalardır ilk kez yağmur yağmıyordu. Elsa hoş bir sessizliğe uyandı. Geç saate kadar uyumuştu. Herkes gibi. Bugünlerde şafaktan önce kalkmak için bir neden yoktu. Bulunacak bir iş yoktu ve okul tatildi.

Elsa yataktan yaşlı bir kadın gibi hareket ederek yavaşça kalktı. Aslında öyle hissediyordu. Soğuk, açlık ve korku bir arada onu yaşlandırmıştı. Tek yapmak istediği çocuklarının yanına, yatağa geri dönmek ve örtülerin altına kıvrılıp uyumaktı. Bu onun tek kaçışıydı. Ama kaçışın ne kadar tehlikeli olduğunu biliyordu. Hayatta kalmak azim, cesaret ve çaba gerektirirdi. Pes etmek en kolayıydı. Ne kadar korkarsa korksun, çocuklarına her gün nasıl hayatta kalınacağını öğretmeye mecburdu.

Sürahiyi alıp kahve yapmak için dışarı çıktı.

Kamp da onunla birlikte uyanmıştı. İnsanlar beklenmedik güneş ışığı karşısında köstebekler gibi gözlerini kırpıştırarak çadırlarından çıkıyorlardı. Gülümseyerek selamlaşıyorlardı. Biri keman çalıyordu. Ona bir banjo katıldı. Bir yerlerde birileri şarkı söylemeye başladı.

Elsa omuzlarına bir battaniye sarıp müziği takip etti ve yükselmiş, kahverengi suyun hızla aktığı hendek başında toplanmış gruba ulaştı. Jean ile Midge'i bir ağacın yanında yan yana dikilirken buldu. Taşlara ya da hendek kıyısında devrilmiş ağaç gövdelerine oturmuş birkaç erkek, ülkenin farklı yerlerinden getirdikleri enstrümanlarla müzik yapıyordu. Kadınlar doldurup yere bıraktıkları kovaların yanında onları dinliyordu.

Jean ve Midge şarkı söylemeye başladılar. "*Çember kırılmaz olacak mı...*"

Diğerleri de onlara katıldı.

"*...zamanla, yüce Tanrım, zamanla...*"

Elsa içinde müziğin yükseldiğini hissetti. O müzikte geçmişinin en iyi zamanlarını, Rose ve ailenin geri kalanıyla katıldıkları kilise ayinlerini, Tony'nin keman çalışını, herkesin bir şeyler

hazırladığı toplu yemekleri, hatta Rafe'in Öncü Yerleşimciler Günü'nde onunla ilk ve son kez dans edişini duydu.

Çadıra döndü, çocukları uyandırdı ve onları da hendek kıyısına götürdü. Jean ve Midge'in yanında durdular.

Birkaç dakika sonra Jeb ve Dewey çocukları da onlara katıldı. Etraflarında bir kalabalık toplanmıştı.

Elsa çocuklarının ellerini tuttu. Çamurlu kıyıda durup açık gökyüzüne bakarak ilahiler ve Noel şarkıları söylediler. Sona doğru, onları kabul etmeyen yerel kiliseler, elbiselerinin eski ve kirli olması ya da Noel yemeklerinin azıcık olması hiçbirinin umurunda değildi. Birbirlerinden güç alıyorlardı. Elsa *kırılmaz* sözcüğünü söylerken birbirlerine baktılar.

Adamlar sonunda çalmayı bırakınca insanlar haftalardır ilk kez birbirlerinin yüzüne bakıp mutlu Noeller dilediler.

Çadıra dönerlerken Elsa çocuklarının ellerini tutmaya devam etti.

Loreda ateşi karıştırdı, sonra iki fincana kahve doldurup birini annesine uzattı.

Ant bir tabure ile iki meyve sandığını dışarı sürükledi. Çadırın önüne, sıcak sobanın yakınına oturdular. Birbirlerine çiviledikleri teneke kutulardan ve çalı çırpıdan yaptıkları ağacı, bulabildikleri şeylerle süslemişlerdi. Mutfak aletleri, kurdeleler, kumaş parçaları.

Elsa cebinden çamurlu ve kırışmış bir zarf çıkardı ve önceki hafta postanedeki genel teslim adresine ulaşan mektubu açtı.

"Büyükanne ve büyükbabadan mektup!" dedi Ant.

Elsa kâğıdı açıp yüksek sesle okudu.

Biricik kızım ve torunlarım,

Bu hafta bir toz fırtınası daha oldu, ardından sert bir soğuk bastırdı.

Çok yorucu ve soğuk bir kış olduğunu söylemek zorundayım. California'nın ılık havasına imreniyoruz. Bay

Pavlov artık bir palmiye ağacı görmüşlerdir diyor. Belki okyanusu da. Ne müthiş manzaralar.

Büyükbabanız toprak koruma programının umut vadettiğini söylüyor. Ektiklerimizin büyük bir kısmı süregelen kuraklıktan nasibini aldı ama bu ay yağan hafif yağmurdan sonra az da olsa filizlenme görüyoruz.

Yine de Bakire Meryem'e şükürler olsun ki kuyu hâlâ kurumadı. Ev ve tavuklar için yeterince suyumuz var, bu yüzden mahsul almayı umarak yılmadan devam ediyoruz. Hükûmetten dönüm başına aldığımız yüzde onluk pay bizi ayakta tutuyor.

Son mektubunuzda pamuk toplamaktan bahsetmiştin. Seni tarlada hayal etmenin zor olduğunu söylemeliyim Elsa ama bu zor zamanlardan alnınızın akıyla çıkmanız için hepinize daha fazla güç diliyoruz.

Zorluklar sonsuza dek kalıcı değildir. Ama sevgi öyledir. Bizi iyi hatırlamaları için biricik torunlarımıza mektupla birlikte küçük birer armağan gönderiyoruz.

Sevgiler,

Rose ve Anthony

Elsa zarftan çıkardığı iki senti çocuklarına paylaştırdı.

Gözleri parlayan Ant, "Şeker parası!" diye haykırdı.

"Valizimde başka hediyeler de var," dedi Elsa, ellerini kahve fincanıyla ısıtırken. "Çünkü ortalığı karıştırmayı çok seven genç bir adam tanıyorum."

Ant olduğu yerde döndü, çadıra girdi ve biri gazete kâğıdına, diğer kumaşa sarılı iki paketle geri geldi.

Kendi paketini yırtarak açtı. Elsa ona kamptaki terk edilmiş bir otomobilin koltuk kumaşından şık bir yelek yapmış ve bir Hershey's çikolatası almıştı.

Ant'in gözleri büyüdü. Çikolatanın beş sent olduğunu biliyordu. Bu bir servetti. "Çikolata!" Kâğıdı yavaşça açarak kahverengi,

sivri köşesini açığa çıkardı ve yiyeceğini kemiren bir fare gibi çikolatadan ufacık bir ısırık aldı. Tadını çıkardı.

Loreda da kendi hediyesini açtı. Elsa kartondan daha dayanıklı ve rahat olacağını düşünerek ayakkabılarının tabanlarını araba lastiğiyle yenilemişti. Ayakkabıların altında Loreda'nın yeni kütüphane kartı ve *The Hidden Staircase* kitabı vardı.

Loreda kafasını kaldırdı. "Kütüphaneye mi gittin? Hem de yağmurda?"

"O kitabı senin için Bayan Quisdorf seçti. Ama asıl armağan o kart. Seni istediğin her yere götürebilir Loreda."

Loreda parmaklarını kartın üstünde özenle dolaştırdı. Elsa bir kütüphane kartının –bütün hayatları boyunca varlığını hafife aldıkları bir şeyin– hâlâ bir gelecek olduğu anlamına geldiğini biliyordu. Bu mücadelenin ötesinde bir dünya vardı.

Ant heyecandan yerinde duramıyordu. "Anneme hediyesini şimdi verebilir miyiz?"

Loreda kamyonete gitti ve gazete kâğıdına sarılı küçük bir paketle geri döndü.

"Aç hadi!" dedi Ant olduğu yerde zıplayarak.

Elsa hediyesini gazete kâğıdını yırtmamaya ve paketi bir arada tutan kumaş şeritlerini bozmamaya özen göstererek dikkatle açtı. Bugünlerde her şey değerliydi.

Paketin içinde deri ciltli, boş bir defter vardı. İlk birkaç sayfası koparılmıştı ve kapağında da su lekesi vardı. Açılmaktan küçücük kalmış birkaç kurşun kalem yere yuvarlandı.

Loreda ona baktı. "Söylemek istediğin şeyler olduğunu ama biz çocuk olduğumuz için sessiz kaldığını biliyorum. Belki yazmak sana kendini iyi hissettirir diye düşündüm."

"Ben de düşündüm," dedi Ant. "Kalemleri okuldan aldım. Tek başıma!"

Günlük Elsa'ya bir zamanlar olduğu kızı hatırlatmıştı. Kitaplar okuyan ve edebiyat eğitimi almak için üniversiteye gitme hayalleri kuran, o kalbi zayıf kızı.

"*Yoksa bizim bilmediğimiz gizli bir yeteneğin mi var?*"

Elsa böyle bir anda, çocuklarına duyduğu sevginin onu âdeta afallattığı bir anda babasının sesini duyduğu için kendine kızdı ve bütün bu zorlukların ve başarısızlıkların arasında bile, *iyi çocuklar yetiştirdim*, diye düşündü. Nazik, özenli ve sevgi dolu insanlar.

"Bir şeyler yazacağım," dedi.

"Bize de okutacak mısın anne?" diye sordu Ant.

"Belki bir gün."

1936

Geriye bir yağmur damlası kadar berrak ve kusursuz tek bir şey kalmıştı: umutsuzca omuz omuza verme ihtiyacı... Kalkacak ve düşeceklerdi, düşerken yeniden kalkacaklardı.

–SANORA BABB,
WHOSE NAMES ARE UNKNOWN

YİRMİ DÖRT

Ocak ayının son günü vadiye bir soğuk hava dalgası ulaştı ve yedi gün boyunca gitmedi. Zemin taşlaştı, sabahları sis saatlerce kalkmadı. Hâlâ iş yoktu.

Birikimleri iyice azalmıştı ama Elsa şanslı olduklarını biliyordu. Pamuktan kazandıkları parayı biriktirmişlerdi ve sadece üç kişiydiler. Dewey'ler ise altı boğazdı ve yakında yedi olacaklardı. Eyalete çoğu hiçbir şeyleri olmadan yeni gelen göçmenler, federal yardımla, iki haftada bir dağıtılan cüzi miktarda yiyecekle hayatta kalmaya çalışıyorlardı. Un ve suyla yapılmış pankeklerle, hamur kızartmasıyla yaşıyorlardı. Elsa yüzlerinde kötü beslenmenin neden olduğu tahribatı görebiliyordu.

Birer tabak gereğinden fazla sulu fasulye ve birer dilim tava ekmeğinden ibaret olan akşam yemeklerini yemişlerdi. Elsa kucağında metal kutuyla, odun sobasının yanında, ters çevrilmiş bir kovanın üstünde oturuyordu. Ant de yanında oturmuş, annesinin Noel'de hediye ettiği çikolatadan günlük ısırığını alıyordu. Loreda çadırda *The Hidden Staircase*'i okuyordu.

Elsa paralarını tekrar saydı.

"Elsa! Vakit doldu!"

Jean ona sesleniyordu. Elsa öyle hızlı ayağa fırladı ki az kalsın para kutusunu düşürecekti.

Bebek.

Ant kafasını kaldırdı. "Ne oldu?"

Elsa çadıra koşup para kutusunu sakladı. "Loreda," dedi. "Benimle gel."

"Nereye?.."

"Jean'in bebeği geliyor."

Elsa Dewey'lerin çadırına koştu ve Lucy'yi dışarıda ağlarken buldu. "Loreda, sen kızları bizim çadıra götür. Ant'in yanında kalmalarını ve sen onları çağırana kadar buraya gelmemelerini söyle. Sonra bana yardım etmeye gel."

Dewey'lerin karanlık, nemli çadırına girdi.

Yanan tek gaz lambası gölgelerle mücadelede başarılı olamıyordu. Elsa karanlıkta gri çizgiler görüyordu; erzak yığını ve kırık dökük bir leğen.

Jean yerdeki bir şiltenin üstünde, tutulmuş bir nefes gibi hareketsiz, yan yatıyordu.

Elsa şiltenin yanında diz çöktü. "Merhaba," dedi Jean'in ıslak alnına dokunarak. "Jeb nerede?"

"Nipoma'da. Bezelye toplamayı umuyor," dedi Jean nefes nefese. "Yolunda gitmeyen bir şey var Elsa."

Yolunda gitmeyen bir şey. Elsa bunun anlamını biliyordu. Bir evlat kaybetmiş her kadın gibi. Böyle zamanlarda annelerin içgüdüleri güçlü olurdu.

Loreda çadıra girdi.

"Onu ayağa kaldırmama yardım et," dedi Elsa, kızına.

Birlikte Jean'i ayağa kaldırdılar. Jean bütün ağırlığını Elsa'ya verdi. "Seni hastaneye götürüyorum," dedi Elsa.

"Çok... saçma."

"Saçma değil. Burada öksüren ya da ateşi yükselmiş bir çocuktan bahsetmiyoruz Jean. Bu acil bir durum."

"Beni... almazlar..." Bir sancı daha saplanınca Jean'in yüzü kasıldı.

Elsa ve Loreda, Jean'i kamyonetin ön koltuğuna oturttular. "Sen çocuklara göz kulak ol Loreda."

Elsa motoru çalıştırdı, farları yaktı ve çamurlu yolda sarsılarak hareket ettiler. Elsa kamyoneti biraz hızlı kullanıyordu.

"Yapamayacağım," dedi Jean kolçağa sımsıkı tutunarak. "Geri... götür."

Bir sancı daha.

Elsa hastanenin otoparkına girdi. Bina pahalı elektrik ışığıyla ışıl ışıldı parlıyordu.

Sertçe frene bastı. "Burada bekle. Yardım çağırayım."

Hastaneye girdi, koridor boyunca koştu ve bankoda durdu. "Arkadaşım doğum yapıyor."

Kadın kafasını kaldırdı, kaşlarını çattı ve burnunu kırıştırdı.

"Evet, evet. Kokuyorum," dedi Elsa. "Pis bir göçmenim. Biliyorum. Ama arkadaşım..."

"Bu hastane *Californialılar* içindir. Bilirsiniz, vergi ödeyenler hani. Kendilerine bakılmasını isteyen avareler için değil, vatandaşlar için."

"Haydi ama. Biraz insan olun. Lütfen..."

"Sen? Bana insan olmamı mı söylüyorsun? Lütfen ama. Şu haline bir bak. Siz kadınlar şampanya mantarı fırlatır gibi bebek doğuruyorsunuz. Yardımı kendin gibilerden bul." Kadın sonunda ayağa kalktı. Elsa kadının ne kadar semiz, baldırlarının nasıl dolgun olduğunu gördü. Kadın bir çekmeceyi açtı, içinden bir çift lastik eldiven çıkardı. "Üzgünüm, kural kuraldır. Sana bunları vermeme izin var." Eldivenleri Elsa'ya uzattı.

"Lütfen. Yerleri silerim. Lazımlıkları temizlerim. Her şeyi yaparım. Yeter ki ona yardım edin."

"Durumu söylediğin kadar kötüyse neden bana yalvararak zaman kaybediyorsun?"

Elsa eldivenleri kaptı ve kamyonete geri koştu.

"Yardım etmeyecekler," dedi kamyonete tırmanırken dişlerini sıkarak. "California'nın iyi ve Tanrı korkusu taşıyan halkı bir bebeğin canını umursamıyor sanırım."

Elsa kamyoneti olabildiğince hızlı sürüp kampa doğru yola koyuldu. İçine hapsolan öfke, nefesini sıkıştırıyordu.

"Acele et Elsa."

Dewey'lerin alanına gelince Jean'i rutubetli ve karanlık çadıra soktu.

"Loreda!" diye haykırdı.

Loreda koşarak çadıra girdi ve Elsa'ya çarparak durdu. "Neden döndünüz?"

"Bizi geri çevirdiler."

"Ne demek?.."

"Su getir. Bolca su kaynat." Loreda kıpırdamayınca Elsa, "Hemen!" diye haykırdı. Loreda dışarı koştu.

Elsa bir gaz lambası yaktı ve Jean'i yerdeki şilteye yatırdı.

Jean acıyla kıvranıyor, çığlık atmamak için dişlerini sıkıyordu.

Elsa arkadaşının yanında diz çöktü ve saçlarını okşayarak, "Tutma kendini, bağır," dedi.

"Geliyor," dedi Jean kesik nefeslerinin arasında. "Çocukları... uzak tut. Makas... şu kutuda. İp de var."

Bir sancı daha.

Elsa, Jean'in kıvrılıp bükülen karnına baktı ve sadece birkaç dakikası olduğunu anladı. Çadıra koştu ve ona korku dolu gözlerle bakan çocukları yok saydı. Şu anda onları rahatlatmak için zamanı yoktu.

Bir kucak dolusu eski gazete alıp onları Jean'in çadırına döndü. Nispeten temiz oldukları için şükrederek gazeteleri toprak zemine yaydı.

Manşetler yerden haykırıyordu: "Göçmen Kamplarında Tifo Salgını."

Elsa, Jean'in gazetelerin üstüne kaymasına yardım etti. Sonra ellerine eldivenleri taktı.

Jean haykırdı.

"Haydi," dedi Elsa yanında diz çökerek. Jean'in ıslak saçlarını okşadı.

"Geliyor!" diye haykırdı Jean acıyla.

Elsa hızlı hareket ederek Jean'in açık bacaklarının arasına girdi. Bebeğin kafasının üst kısmı göründü. Yapışkan bir maddeyle kaplı ve mor. "Kafasını görüyorum," dedi. "Ikın Jean."

"Ben çok..."

"Yorgun olduğunu biliyorum. Ikın."

Jean başını iki yana salladı.

"Ikın," dedi Elsa. Kafasını kaldırdı ve arkadaşının gözlerindeki korkuyu gördü. Jean'in o andaki derin korkusunu anlayarak, "Biliyorum," dedi. Bebekler çok iyi şartlarda bile hayatta kalamayabiliyorlardı ve içinde oldukları şartlar en kötüsüydü. Ama her şeye rağmen yaşıyorlardı. "Ikın," dedi Jean'in korkusuna sakin bir umutla karşılık vererek.

Bebek bir kan hücumuyla Elsa'nın eldivenli ellerine fırladı. Çok küçük, bir deri bir kemikti. Bir erkek ayakkabısından daha küçüktü.

Mor.

Elsa içinde büyük bir öfkenin kabardığını hissetti. *Hayır.* Bebeğin yüzündeki kanı sildi, ağzını temizledi ve bebeğe yalvardı. "Nefes al küçük kız."

Jean dirseklerinin üstünde doğruldu. Kendisi de nefes alamayacak kadar yorgun görünüyordu.

Elsa bebeğe nefes aldırmaya çalıştı. Suni teneffüsle.

Hiçbir şey olmadı.

Bebeğin morarmış minik poposuna vurdu. *"Nefes al."*

Hiçbir şey olmadı.

Hiç.

Jean hasır bir sepeti işaret etti. İçinde lavanta rengi yumuşak battaniye vardı.

Elsa bebeğin göbek bağını bağlayıp kesti ve ağır hareketlerle ayağa kalktı. Güçsüz. Titrek. Minik ve hareketsiz bebeği battaniyeye sardı.

Bebeği Jean'e uzatırken gözyaşları görüşünü bulanıklaştırdı. "Bir kız," dedi bebeği içini parçalayan bir yumuşaklıkla alan Jean'e.

Jean bebeğin mor alnını öptü. "Ona annemin adını veriyorum. Clea."

Bir isim.

Umudun özü. Sevgiyle aktarılan bir kimlik başlangıcı. Elsa, Jean bebeğin morarmış kulağına bir şey fısıldarken bu yürek parçalayan sahneden uzaklaşmak için çadırdan geri geri çıktı.

Dışarıda Loreda'yı volta atarken buldu.

Elsa kızına baktı, gözlerindeki soruyu gördü ve başını iki yana salladı.

"Ah, hayır," dedi Loreda, omuzları düştü.

Elsa onu teselli etme fırsatı bulamadan Loreda dönüp kendi çadırlarında gözden kaybolmuştu bile.

Elsa orada kıpırdamadan durdu. Kirli bir zemindeki buruşuk gazete kâğıtlarının üstünde dünyaya gelen o bebeğin perişan hali gözünün önünden gitmiyordu.

Ona annemin adını veriyorum. Clea.

Jean konuşacak gücü nereden bulmuştu?

Elsa gözyaşlarının onu ele geçirdiğini hissetti. Rafe gittiğinden beri ağlamadığı kadar ağladı. İçinde nemden eser kalmayana, içi geride bıraktıkları topraklar gibi kupkuru olana kadar.

O akşam saat onu biraz geçerken Loreda küçük çukuru kazmayı bitirdi ve küreği elinden bıraktı.

İki kadın ve genç kız, kamptan uzakta, karanlık bir yerdeki ağaçlık bir alandaydılar; ruh halleri kadar karanlık bir yerde.

Loreda öfkeden altüst olmuştu, öfkenin onu iliklerine kadar zehirlediğini hissediyordu. Hiç böyle hissetmemişti, babası onları

terk ettiği zaman bile. Verdiği her nefeste öfkeyi içinde tutmak için mücadele ediyordu. Bırakırsa içinden bir feryat yükselecekti.

Annesine baktı. Kucağında lavanta rengi battaniyeye sarılı ölü bebekle nasıl da üzgün görünüyordu.

Üzgün.

Bu görüntü Loreda'nın öfkesini ikiye katladı. Üzülmenin zamanı değildi.

Yumruklarını sıktı. Ama kime vuracaktı ki? Bayan Dewey rüyada gibi sersemdi ve durduğu yerde sallanıyordu. Hayalet gibi.

Annesi çömeldi, ölü bebeği küçük mezara koydu ve dua etmeye başladı. "Babamız..."

"Kime dua ediyorsun?" diye patladı Loreda.

Annesinin iç geçirerek yavaşça ayağa kalktığını gördü. "Tanrı'nın bizim..."

"Bana Tanrı'nın bizim için bir planının olduğunu söylersen çığlık atarım. Yemin ederim ki yaparım bunu." Loreda'nın sesi titremişti. Ağlamaya başladığını hissetti ama üzgün değildi. Öfkeliydi. "Böyle yaşamamıza göz yumuyor. Sokak köpeklerinden daha beter durumdayız."

Annesi Loreda'nın yüzüne dokundu. "Bebekler hep ölür Loreda. Ben kardeşini kaybettim. Büyükannen Rose..."

"BU ÖYLE BİR ŞEY DEĞİL!" diye haykırdı Loreda. "Sen bir korkaksın, burada kalıyor ve bizi de burada kalmaya mecbur ediyorsun. Neden?"

"Ah, Loreda..."

Loreda fazla ileri gittiğini, çok acımasız konuştuğunu biliyordu ama artık öfkesinin önüne geçmesi, hızını kesmesi imkânsızdı. "Babam burada olsaydı..."

"Ne?" dedi annesi. "Ne yapardı?"

"Bu şekilde yaşamamıza izin vermezdi. Karanlıkta bebek gömmemize, parmaklarımız kopana kadar çalışmamıza, hükûmetten bir kutu süt almak için iki saat sıra beklememize, etrafımızdaki insanların hastalanmasına seyirci kalmamıza..."

"Baban bizi terk etti."

"Babam *seni* terk etti. Ben de aynısını yapmalı ve hepimiz ölmeden buradan defolup gitmeliyim."

"Git o zaman," dedi annesi. "Kaç. Onun gibi ol."

"Yapabilirim," dedi Loreda.

"İyi. Git." Annesi eğildi, küreği aldı ve mezarı toprakla doldurmaya başladı.

Gırçç, pat.

Birkaç dakika içinde geriye orada bir bebeğin gömülü olduğunu gösterecek hiçbir şey kalmayacaktı.

Loreda sefil kampın içinde kararlı adımlarla ilerledi ve uyuz köpeklerin artıklarla yaşayan insanlardan artık dilendiği çadırların önünden geçti. Ağlayan bebekleri, öksüren insanları duydu.

Dewey'lerin çadırı kapalıydı ama Loreda küçük kızların orada olduğunu, annelerinin gelip onları teselli etmesini beklediklerini biliyordu.

Sözcükler. Yalanlar. Hiçbir şey daha iyi olmayacaktı.

Böyle yaşamaktan bıkmıştı.

Çadırlarına varınca kapağı hızla açtı ve Ant'i şiltenin üstünde top gibi kıvrılmış halde buldu. Zaten küçük olan yatağın üstünde birlikte uyumayı öğrenmişlerdi.

Onu görünce içi sızladı.

Yanında çömelip saçlarını okşadı. Ant uykusunda bir şeyler mırıldandı. Loreda onun elmacık kemiğine bir öpücük konduruken, "Seni seviyorum," diye fısıldadı. "Ama burada bir saniye daha kalamam."

Ant uykusunda başını salladı ve bir şey daha mırıldandı.

Loreda bütün eski püskü giysilerinin ve kıymetli kütüphane kartının durduğu küçük valize gitti. Yiyecek sandığından üç patates ve iki dilim ekmek aldı. Sonra paralarının durduğu metal kutuyu açtı. Dünyadaki bütün mal varlıkları oradaydı. İçi suçlulukla doldu.

Hayır.

Pek bir şey almayacaktı zaten. Sadece iki dolar. Annesinin olduğu kadar onun da parasıydı bu. Tanrı biliyordu, Loreda da o para için çalışmıştı. Parayı dikkatle saydı ve bir kâğıt parçası aradı. Buruşuk bir gazete parçası buldu. Kâğıdı olabildiğince düzelterek, Ant'in küçücük kalmış kurşun kalemlerinden biriyle annesine ve ona bir not yazdı ve notu kahve demliğinin altına bıraktı.

Valizini çadırın kapısına taşıyıp son bir kez arkasına baktıktan sonra dışarı çıktı.

Geride bırakmış olmaları gereken bir sürü şeyle dolu kamyonetin yanından geçti. Ant'in beyzbol şapkası bir raf üstü saatine yaslı duruyordu. Artık ikisine de ihtiyaçları yoktu ama ne Loreda ne de annesi Ant'e beyzbol günlerinin başlamadan bittiğini söyleyecek cesarete sahipti. Raf üstü saatine bir daha ihtiyaç duyup duymayacaklarını da Tanrı bilirdi. Bilselerdi yanlarına farklı eşyalar alırlardı. Hatta California'da onları neyin beklediğini bilselerdi belki de Teksas'ta kalırlardı.

Oradan hiç ayrılmamalıydılar.

Ya da belki de daha ileri gitmeliydiler.

Annesinin yüzündendi hep. Burada durmayı o seçmişti. *Mecburuz*, demişti. Ve hiçbir şey yolunda gitmemişti.

O ilk ölümcül yalandan itibaren: *Sadece bir gece.*

Üstünden bir sürü gece geçmişti ve Loreda bu lanet olası yerden çekip gidecekti.

Elsa ve Jean karanlıkta el ele duruyorlardı. Zaman, böyle anlarda söylenecek söz olmadığını bilen iki kadının arasındaki derin sessizlik dilimleriyle akıp gidiyordu.

Zeminde bebeğin orada olduğunu hatırlatacak bir işaret yoktu. Kampın bu kısmına gömülen diğer insanların varlığını hatırlatan işaretler olmadığı gibi.

"Geri dönsek iyi olur," dedi Elsa üstüne büyük gelen yün mantosunun düğmelerini ilikleyerek. "Titriyorsun."

"Sen git, ben arkandan gelirim," dedi Jean.

Elsa arkadaşının elini sıktı. Yorgun kemiklerine kadar hissettiği bir iç çekişle, küreği kampa geri taşıdı ve kamyonetin arkasına attı. Kürek bir tangırtıyla kasaya düştü.

Loreda'yla ilgili düşünceler zihnine üşüştü. Mezarın başında kızını teselli etmeliydi. Nasıl bir anne on üç yaşındaki acı çeken kızına öyle çıkışırdı ki? Loreda çok fazla kayıp görmüştü. Elsa bunu biliyordu. Onu teselli edecek sözcükleri bulabilmeliydi.

Ama içinde hiçbir şey kalmamıştı artık. Bebeğin ölümü içini boşaltmış gibi hissediyordu. Yapabileceği en son şey kızının öfkesiyle yüzleşmekti.

Zamanın, öfkesinin şiddetini gidermesini beklemek en iyisiydi. En azından bu gece. Yarın güneş yeniden doğacaktı ve Elsa, Loreda'yı yanına alıp elinden geldiğince teselli edecekti.

Korkak.

"Hayır," dedi Elsa kararını pekiştirmek için yüksek sesle. Durumdan böyle kaçmayacaktı. Üstüne gidecek ve Loreda'yı mümkün olduğunca yatıştırmaya çalışacaktı.

Çadırın kapağını kaldırıp içeri girdi.

Örtüler dağınıktı ama Ant'in yatakta yalnız olduğu belliydi.

Loreda çadırda değildi.

Elsa kamyonete gitti ve yan tarafına vurdu. "Loreda? Orada mısın?"

Kamyonetin kasasını inceledi, ihtiyaçları olacağını sanarak yanlarında getirdikleri eşya kutularını –şamdanlar, porselen tabaklar, Ant'in beyzbol sopası ve eldiveni, raf üstü saat– gördü. Kabinin de boş olduğunu görünce bu kez endişeli bir sesle, "Loreda?" dedi tekrar.

Geri çekildi.

Babam seni terk etti. Ben de aynısını yapmalı ve hepimiz ölmeden buradan defolup gitmeliyim.

Git o zaman. Kaç. Onun gibi ol.

Yapabilirim.

İyi. Git.

Elsa'nın içi buz kesmişti. Çadıra geri koştu.

Loreda'nın valizi yoktu. Kazağı ve güzellik salonundan aldıkları mavi yün manto da.

Elsa'nın gözüne kahve demliğinin altından ucu görünen not ilişti. Kâğıda uzanırken eli titriyordu.

Anne,
Daha fazla dayanamayacağım.
Çok üzgünüm.
İkinizi de çok seviyorum.

Elsa çadırdan dışarı fırladı ve yan tarafına bir sancı saplanana, nefesi kesilene kadar durmadan koştu.

Ana yol kuzey güney yönlerinde uzanıyordu. Loreda hangi yöne giderdi? Elsa bunu nasıl tahmin edebilirdi ki?

On üç yaşındaki kızına *gitmesini*, kaçmasını ve bulunmak istemeyen bir adam gibi olmasını söylemişti. Yollarda aylak aylak dolaşan, o trenden bu trene atlayan ipsiz sapsız adamlarla, kaybedecek hiçbir şeyi olmayan, gölgelerin arasında kurt sürüleri gibi fırsat kollayan, umutsuz ve öfkeli insanlarla dolu bir dünyaya *çıkmasını* söylemişti.

Kızının adını haykırdı.

Ama sesi gecenin içinde yankılanıp yok oldu.

Loreda ayakkabıları parçalanana ve sırtı ağrıyana kadar yürümeye devam etti. Buna rağmen önünde hâlâ ay ışığının aydınlattığı uzun ve boş bir yol uzanıyordu. Los Angeles'a daha ne kadar vardı?

Kendini bildi bileli babasını bulmanın, ona rastlamanın hayalini kurmuştu ama şimdi tek başına yol kenarında dururken annesinin eskiden söylediği bir şeyi anlıyordu.

Bulunmak istemiyor.

California'da, kaç varış noktasına ve kaç yöne uzanan kaç yol vardı acaba? Babası Hollywood hayali kurmuşsa ne olmuştu yani? Bu onun oraya ulaştığı ya da orada kaldığı anlamına gelmezdi ki.

Ve kendisi şimdiye kadar kaç kilometre yürümüştü? Beş kilometre? Altı?

Geri dönmeme azmiyle yürümeye devam etti. Geri dönüp oradan ayrılmakla hata ettiğini itiraf edecek değildi. Bu hayata daha fazla katlanamazdı. Nokta.

Ama Ant uyanınca onu özleyecekti. Kendisini terk etmenin kolay olduğunu, sorunun kendisinde olduğunu düşünecekti. Loreda bunu biliyordu çünkü babası gidince o da böyle hissetmişti.

Kardeşini incitmek istemiyordu.

Karşı yönden yaklaşan far ışıklarını gördü. Bir kamyonet yönünü ona çevirip durdu. Siyah şasinin üstüne sonradan eklenmiş gibi duran köşeli bir ahşap ve cam kabini olan, eski model bir kamyonetti bu. Menteşeli ön camı açıktı.

Şoför uzanıp kendi tarafındaki pencereyi açtı. Loreda'nın annesiyle aynı yaşlarda, bugünlerde çoğu erkeğin yüzü gibi sivri ve kemikli yüzlü bir adamdı. Tıraş olmaya ihtiyacı vardı ama Loreda ona sakallı diyemezdi. Sadece kirli sakallı denilebilirdi. "Bu saatte burada tek başına ne arıyorsun? Gece yarısı oldu."

"Hiç."

Adamın bakışları Loreda'nın valizine kaydı. "Evden kaçmış bir kıza benziyorsun."

"Size ne?"

"Annen baban nerede? Burası çok tehlikeli."

"Sizi ilgilendirmez. Ayrıca ben on altı yaşındayım. İstediğim yere gidebilirim."

"Elbette evlat. Ben de Errol Flynn'im[10] zaten. Nereye gidiyorsun?"

"Burası dışında neresi olursa."

Adam yola baktı. Tekrar Loreda'ya bakması en az bir dakika sürdü. "Bakersfield'da bir otobüs durağı var. Ben kuzeye gidiyorum. Seni oraya bırakabilirim. Sadece yol üstünde bir yere uğramam gerekecek."

"Teşekkürler bayım!" Loreda valizini kamyonetin arkasına atıp kabine tırmandı.

10 Dönemin ünlü aktörlerinden. (ç. n.)

YİRMİ BEŞ

"Adım Jack Valen," dedi adam.

"Benimki de Loreda Martinelli."

Adam kamyoneti vitese taktı ve kuzeye doğru yola çıktılar. Kamyonetin süspansiyonu bozuktu. Deri koltuk her tümsekte zıplıyordu.

Loreda pencereden dışarı baktı. Farların kısa süreli yansımasında ya da sokak lambalarının aydınlattığı reklam panolarının ışığında yol kenarlarında kamp kurmuş insanlar ya da sırtlarında çantalarıyla yürüyen gezgin işçiler görüyordu.

Okulu, hastaneyi ve yerleşimcilerin zifirî karanlıkla sarmalanmış kampını gördü.

Ve Loreda'nın tanıdığı yerler, Welty kasabası arkalarında kaldı. Sonrasında yoldan başka bir şey yoktu.

"Ee, sizin gecenin bu saatinde dışarıda ne işiniz var?" diye sordu Loreda. Kendini tehlikeye atmış olabileceğini yeni idrak etmişti.

Adam bir sigara yaktı ve mavimsi gri dumanı açık pencereden dışarı üfledi. "Seninkiyle aynı sanırım."

"Ne demek istiyorsunuz?"

Adam ona döndü. Loreda adamın yüzünün tamamını, yanık tenini, sivri burnunu ve siyah gözlerini ilk kez gördü. "Bir şeyden kaçıyorsun. Ya da birinden."

"Siz de kaçıyorsunuz, öyle mi?"

"Evlat, bugünlerde kaçmıyorsan aldırmıyorsun demektir. Ama hayır, kaçmıyorum." Dudaklarında onu neredeyse yakışıklı kılan bir gülümseme belirdi. "Ama burada yakalanmak da istemiyorum."

"Babam da öyle yaptı."

"Ne yaptı?"

"Gecenin bir yarısı kaçıp gitti. Bir daha da geri dönmedi."

"Ah... bak sen şu işe," dedi sonunda adam. "Ya annen?"

"Ne olmuş anneme?"

Adam uzun bir toprak yola saptı.

Karanlık.

Loreda etrafta hiç ışık görmüyordu. Zifirî karanlıktan başka bir şey yoktu. Ne evler ne sokak lambaları ne de yolda başka bir araba.

"Nereye gidiyoruz?"

"Seni otobüs durağına bırakmadan önce bir yere uğramam gerektiğini söylemiştim."

"Burada mı? Bu dağ başında?"

Adam kamyoneti durdurdu. "Bana söz vermeni istiyorum evlat. Buradan kimseye bahsetmeyeceksin. Ya da benden. Ya da burada göreceğin herhangi bir şeyden."

Ay ışığı geniş bir otlaktan yükselen köhne çiftlik evini ve yan tarafındaki ambarı aydınlatıyordu. Otların üstüne farları kapalı bir düzine araba ve kamyonet park edilmişti. Ambarın ahşap duvarlarının arasından görünen ince, sarı ışık hüzmelerine bakılırsa içeride bir şeyler oluyordu. "Bizim gibilere kimse kulak vermez," dedi Loreda. *Okie*'lere, demeye dili varmamıştı.

"Bana söz vermezsen hemen geri dönüp seni ana yola bırakacağım."

Loreda adama baktı. Hareketlerinde bir sabırsızlık vardı. Gözünün kenarı seğiriyordu ama onun dışında sakin görünüyordu. Loreda'nın karar vermesini bekliyordu fakat uzun süre bekleyecek değildi.

Loreda ona hemen şimdi dönmesini ve onu ana yola bırakmasını söylemeliydi. Gecenin bu saatinde bu ambarda her ne oluyorsa iyi bir şey olamazdı. Ve yetişkinler çocuklardan bu tür sözler vermelerini istemezdi.

"İçeride kötü bir şey mi oluyor?"

"Hayır," dedi adam. "İyi bir şey. Ama tehlikeli bir dönemden geçiyoruz."

Loreda adamın koyu renkli gözlerine baktı. Çok... yoğun bakışları vardı. Belki biraz da korkutucuydu ama Loreda'nın daha önce hiç görmediği kadar hayat doluydu. Pis bir çadırda yaşayıp, karnını artıklarla doyurup bunun için minnet duyabilecek bir adam. Diğerleri gibi kırık dökük değildi. Hayat dolu halinde Loreda'ya hitap eden, ona daha iyi zamanları ve babasının olduğunu zannettiği adamı hatırlatan bir şey vardı. "Söz veriyorum."

Adam park halindeki arabaların arasından zikzak çizerek ilerledi. Kapılara yaklaşınca kamyoneti bir kenara çekip motoru durdurdu.

"Sen kamyonette kal," dedi kapısını açarken.

"İşiniz ne kadar sürer?" diye sordu Loreda.

"Gerektiği kadar."

Loreda adamın ambara doğru yürüyüp kapıyı açmasını seyretti. Bir ışık parladı ve içeride toplanmış insanların gölgelerini görür gibi oldu. Sonra kapı adamın arkasından kapandı.

Loreda karanlık ambara ve çatlakların arasından süzülen ince ışık hüzmelerine baktı. İçeride ne yapıyorlardı acaba?

Bir otomobil, kamyonetin yanında durdu. Farları kapandı.

Loreda bir çiftin arabadan indiğini gördü. Baştan aşağı siyahlar içinde ama iyi giyimliydiler. İkisi de sigara içiyordu. Göçmen ya da çiftçi olmadıkları kesindi.

Loreda ani bir kararla kamyonetten indi ve çiftin peşinden ambara yaklaştı.

Ambarın kapısı açıldı.

Loreda çiftin arkasından içeri süzüldü ve sırtını kaba ahşap duvara yaslayarak bir köşeye sindi.

Ne görmeyi beklediğini bilmiyordu –belki içki içen ve Lindy Hop dansı yapan yetişkinler– ama beklediği kesinlikle bu değildi. Takım elbiseli erkekler, kimi pantolon giymiş kadınlarla konuşuyordu. Pantolon. Tartışır gibi el kol hareketleri yaparak aynı anda konuşur gibiydiler. İçerisi arı kovanı gibi hareketliydi. Sigara dumanı herkesi bulanıklaştıran ve Loreda'nın gözlerini yakan bir pus yaratıyordu.

Ambarın tozlu ve karanlık zeminine, her birinin üstüne tozun ve dumanın arasında küçük ışık cepleri yaratan birer gaz lambası konmuş yaklaşık on masa yerleştirilmişti. Masaların üstünde daktilolar ve teksir makineleri vardı. Kadınlar sandalyelerde oturmuş, sigara içerek bir şeyler yazıyorlardı. Havada duman kokusuna karışan tuhaf bir aroma vardı. Masaların üstüne kâğıt yığınları konmuştu. Loreda belli aralıklarla başa dönen şaryoların seslerini duyuyordu.

Jack ortada ilerleyince insanlar yaptıkları şeyi bırakıp ona döndüler. Önündeki masadan bir gazete çekti, ambarın çatı katına çıkan merdivenin birkaç basamağından çıkıp kalabalığa döndü. Gazeteyi havaya kaldırdı. Manşette, "Los Angeles Göçmenlere Savaş Açtı" diyordu.

"Polis Şefi James 'Çift Tabanca' Davis, büyük çiftçilerin, demir yollarının, eyalet yardım birimlerinin ve eyaletin tuzu kuru diğer mensuplarının desteğini arkasına alarak California sınırını göçmenlere kapattı." Jack gazeteyi talaşla kaplı zemine attı. "Bir düşünün. Çaresiz, iyi insanlar, *Amerikalılar* sınırda kontrol noktalarında durdurulup geri çevriliyorlar. Nereye gitsinler? Çoğu geldikleri yerde ya açlıktan ya da tozun neden olduğu zatürreden

ölüyor. Geri dönmezlerse polis onları serserilikten hapse tıkıyor, yargıçlar da zor işlerde çalışma cezalarına çarptırıyor."

Loreda duyduklarına şaşırmamıştı. Daha iyisinin peşinde buraya gelip daha kötüsüne maruz kalmanın nasıl bir şey olduğunu biliyordu.

"Piç kuruları!" diye bağırdı biri.

"California eyaletinin dört bir yanındaki büyük çiftçiler, onlar için çalışan insanlardan faydalanıyor. Eyalete gelen göçmenler ailelerinin karnını doyurmak konusunda çaresiz oldukları için her ücreti kabul ediyorlar. Burası ile Bakersfield arasında yetmiş bin evsiz insan var. Yerleşimci kamplarında her gün yetersiz beslenme ya da hastalıklar yüzünden iki çocuk hayata veda ediyor. Bu doğru değil. Amerika'da olamaz. Buhran olup olmaması umurumda değil. Artık canımıza yetti. Onlara yardım etmek bize düşüyor. İşçi Birliği'ne katılmalarını ve haklarını savunmalarını sağlamalıyız."

Kalabalıktan onaylayıcı nidalar yükseldi.

Loreda başını salladı. Jack'in sözleri yüreğine dokunmuş ve ilk kez, *buna katlanmak zorunda değiliz*, diye düşünmesine neden olmuştu.

"Artık zamanı geldi yoldaşlar. Hükûmet bu insanlara yardım etmeyecek. İş başa düştü. İşçileri ayağa kalkmaya ikna etmeliyiz. Seslerini yükseltmeye. Büyük kuruluşların işçileri ezmesini ve onlardan faydalanmasını önlemek için elimizin altındaki bütün imkânları seferber etmeliyiz. Buradaki ve Orta Vadi'deki göçmen işçiler için savaşacak, organize olup sendikalar kurmalarına ve daha iyi ücretler için mücadele etmelerine yardım edeceğiz. Zamanı geldi!"

"Evet!" diye haykırdı Loreda. "Evet!"

Jack çıktığı basamaklardan aşağı atladı ve atlamadan hemen önce, Loreda adamın ona baktığını gördü.

Jack kalabalığı kolayca yararak ona doğru yürüdü.

Loreda adamın dik bakışlarını üstünde hissetti ve av peşindeki bir atmacanın bakışları karşısında taş kesilmiş bir fare gibi hissetti.

"Sana kamyonette kalmanı söylediğimi sanıyordum."

"Grubunuza katılmak istiyorum. Size yardım edebilirim."

"Ah, gerçekten mi?" Jack ona tepeden bakıyordu, annesinden bile uzun boyluydu. Loreda titrek bir nefes aldı. "Evine dön evlat. Bunun için çok küçüksün."

"Ben de bir göçmen işçiyim."

Jack onu dikkatle süzerek bir sigara yaktı.

"Sutter Yolu'nun yan tarafındaki hendek kampında kalıyoruz. Bu sonbahar okulda olmam gerekirken pamuk tarlasında çalıştım. Yoksa açlıktan ölürdük. Çadırda yaşıyoruz. Tarlalardaki işlere o kadar çok ihtiyacımız vardı ki bazen ilk sıralarda olmak için yolun kenarındaki hendeklerde uyuduğumuz bile oldu. Patron –o şişko domuz, Welty– karnımızı doyuracak kadar kazanıp kazanamadığımıza aldırmıyordu bile."

"Welty, ha? Göçmen kamplarını sendikalaştırmaya çalışıyoruz. Direnişle karşılaştık. *Okie*'ler inatçı ve gururlular."

"Bize öyle deme," dedi Loreda. "Biz sadece iş arayan insanlarız. Büyükannem, büyükbabam ve annem... Hiçbirinin hükûmet yardımlarında gözü yok. Kendileri çalışıp kazanmak istiyorlar ama..."

"Ama ne?"

"Olmayacak, değil mi? Daha iyi bir hayat peşinde buraya geldik ve o hayata kavuşmak istedik ama olmayacak, değil mi?.."

"Mücadele etmediğiniz sürece olmayacak."

"Ben mücadele etmek istiyorum," dedi Loreda. Bunu söylerken uzun süredir mücadele için yanıp tutuştuğunu fark etti. Evden yüreksiz babasını değil, *bunu* bulmak için kaçmıştı. Kaybettiği tutku buydu. İçindeki hararetı hissedebiliyordu.

"Sen kaç yaşındasın gerçekten?"

"On üç."

"Ve baban işini kaybedince ailesini bırakıp... St. Louis'den kaçtı öyle mi?"

"Teksas," dedi Loreda.

"Evlat, öyle adamlar hiçbir boka yaramaz. Ve sen ortalıkta tek başına dolaşmak için fazla küçüksün. California'ya nasıl geldin?"

"Bizi buraya annem getirdi."

"Tek başına mı? Sağlam kadınmış."

"Ben bu akşam ona korkak dedim."

Jack ona neden bahsettiğini anlamış gibi baktı. "Endişelenmiş midir?"

Loreda başını salladı. "Beni aramak için yollara düşmedilerse tabii. Ya gittilerse?" Bunu söylerken içi yuva özlemiyle doldu; bir yere değil, insanlara duyduğu özlemle. Onunkilere. Annesine ve Ant'e. Büyükannesine ve büyükbabasına. Onu seven insanlara.

"Evlat, seni seven insanlar bir yere gitmez. Bunu çoktan öğrenmişsindir. Git, anneni bul ve ona aptallık ettiğini söyle. Ve sana sımsıkı sarılmasına izin ver."

Loreda gözlerinin dolduğunu hissetti.

O anda dışarıdan polis sirenlerinin sesi geldi.

"Siktir!" Jack onu kolundan tuttu ve paniğe kapılan kalabalığın arasından ambarın karşı tarafına sürükledi.

Sonra onu önündeki merdivenden yukarı, ambarın asma katına itti. "Sende o ateş var evlat. Bu piç kurularının o ateşi söndürmesine izin verme. Sabaha kadar burada kal, yoksa kendini kodeste bulursun."

Merdiveni ambarın zeminine devirdi.

Kapı açıldı. Aradan elleri silahlı ve coplu polisler göründü. Arkalarında kırmızı ışıklar çakıyordu. Polisler ambarın içine dalıp kâğıtları, daktiloları ve teksir makinelerini toplamaya başladılar.

Loreda bir polisin elindeki copla Jack'in kafasına vurduğunu gördü. Jack sendeledi ama düşmedi. Hafifçe dönüp polise sırıttı. "Elinden gelenin en iyisi bu mu?"

Polisin yüzü gerildi. "Sen öldün Valen. Er ya da geç." Jack'e tekrar, bu kez daha sert vurdu.

"Hepsini toplayın baylar," dedi polis. Üniformasına kan sıçramıştı. "Kasabada Kızıl istemiyoruz."

Kızıl.

Komünistler.

Elsa solgun ay ışığının altında Welty kasabasına girdi. Bu saatte sokaklar bomboştu.

Polis karakolu oradaydı, kütüphanenin yakınında, bir ara sokakta.

Elsa yetkisi olan kimsenin ona yardım edeceğini, hatta onu dinleyeceğini bile düşünmüyordu ama kızı kayıptı. Aklına başka bir şey gelmiyordu.

Park alanı birkaç devriye arabası ve eski model bir kamyonet dışında boştu. Sokak lambasından yayılan ışıkta, evsizlere benzeyen bir adamın kamyonetin yanında sigara içtiğini gördü. Adamla göz teması kurmasa da bakışlarını üzerinde hissetmişti.

Karakola doğru yürürken kamburunun çıktığını fark edip sırtını dikleştirdi.

Adamın önünden geçip karakola girdi. İçeride soğuk görünüşlü bir lobi vardı. Bir duvara boş sandalyeler sıralanmıştı. Tavandan yayılan ışık, siyah bir telefonun durduğu bir masanın arkasında sarma sigara içen üniformalı adamı aydınlatıyordu.

Elsa kendinden emin görünmeye çalıştı. Çantasının lime lime olmuş sapını sıkıca tutarak seramik kaplı zeminde ilerledi ve masadaki memura yaklaştı.

Uzun boylu ve zayıf adamın geriye taranmış saçları ve ince bir bıyığı vardı. Elsa'nın perişan halini görünce burnunu kırıştırdı.

Elsa boğazını temizledi. "Bayım, kayıp bir kızı bildirmek için geldim." *Sizin gibiler umurumuzda değilsiniz*, cevabını duymaya hazırlandı.

"Hı?"

"Kızım. On üç yaşında. Sizin çocuğunuz var mı?"

Adam uzun süre sessiz kalınca Elsa az kalsın dönüp gidecekti.

"Var. On iki yaşında. Saçlarımın dökülmesinin sebebi o."

Başka zaman olsaydı Elsa gülümserdi. "Kavga ettik. Ben ona... Her neyse, evden kaçtı."

"Nereye gideceği konusunda bir fikriniz var mı? Hangi yöne?"

Elsa başını iki yana salladı. "Babası... bizi bir süre önce terk etti. Onu özlüyor ve beni suçluyor ama babasının nerede olduğu konusunda hiçbir fikrimiz yok."

"İnsanlar bugünlerde bunu çok sık yapar oldu. Geçen hafta adamın teki bütün ailesini öldürdükten sonra kendi canına kıydı. Zor zamanlar."

Elsa daha fazlasını söylemesini bekledi.

Adam ona bakıyordu.

"Onu aramayacaksınız," dedi Elsa donuk bir sesle. "Nasıl arayabilirsiniz ki?"

"Gözümü açık tutarım. Genellikle geri dönerler."

Elsa güçlü durmaya çalıştı ama adamın nezaketi onu acımasız davransa hissettireceğinden daha fazla dağılmış hissettirmişti. "Siyah saçlı, mavi gözlü. Yani aslında gözleri neredeyse menekşe rengi ama o bunu sadece benim gördüğümü söyler. Adı Loreda Martinelli."

"Güzel isim." Memur, Loreda'nın adını not etti.

Elsa başını salladı ve bir süre daha orada durdu.

"Size tavsiyem evinize gitmeniz hanımefendi. Beklemeniz. Bahse girerim geri dönecektir. Onu sevdiğiniz belli. Bazen çocuklarımız gözlerinin önündekini göremiyorlar."

Elsa memura nezaketi için teşekkür bile edemeden geri geri giderek dışarı çıktı.

Dışarıda bakışları boş otoparkta dolaşırken, *nerede bu kız*, diye düşündü.

Bir anda dizlerinin bağı çözüldü. Sendeledi, az kalsın düşecekti.

Biri onu tutup düşmesine engel oldu. "İyi misiniz?"

Elsa kenara çekilerek adamın elinden kurtuldu.

Adam da ellerini havaya kaldırıp geri çekildi. "Hey, canınızı yakmam."

"Ben... ben iyiyim," dedi Elsa.

"İyi olmaya sizin kadar uzak çok az insan gördüm."

Karakola girerken kamyonetin yanında gördüğü evsiz kılıklı adamdı bu. Elmacık kemiklerinde çirkin morluklar vardı. Yakasında kurumuş kan lekeleri. Biçimsiz bir şekilde uzamış saçları şakaklarında kırlaşmıştı.

"İyiyim."

"Bitkin görünüyorsunuz. Sizi evinize bırakayım."

"Aptal olduğumu sanıyor olmalısınız."

"Tehlikeli değilim."

"Dedi üstü başı kan içindeki adam, gecenin birinde, karakolun önünde."

Adam gülümsedi. "Bizi iyice dövünce kendilerini iyi hissediyorlar."

"Ne yaptınız ki?"

"Bir şey yapmak mı? Polislerin sizi hırpalaması için suç işlemeniz gerektiğini mi düşünüyorsunuz? Ben bugünlerde pek popüler değilim de. Radikal fikirler falan," dedi adam gülümsemeye devam ederek. "Sizi evinize bırakayım. Yanımda güvende olacaksınız." Elini göğsüne bastırdı. "Hapishane kuşu sözü."

"Hayır, sağ olun."

Elsa adamın ona bakışlarından hoşlanmamıştı. İstediklerini almak için kuytuda fırsat kollayan aç adamları andırıyordu. Harap suratından karşısındakine dikkatle bakan çukura kaçmış siyah gözler, çıkık bir burun ve çene. Üstelik iyi bir tıraşa ihtiyacı vardı. "Neden öyle bakıyorsunuz?"

"Bana birini hatırlattınız, hepsi bu. Bir savaşçıyı."

"Evet. Ne savaşçıyım ama."

Elsa arkasını dönüp yürüdü. Ana yola çıkınca sola sapıp kampa doğru yürümeye devam etti. Yapılabilecek başka bir şey gelmiyordu aklına. *Eve dön.* Ant oradaydı.

Bekleyecek ve umut edecekti.

YİRMİ ALTI

Loreda ambarda geçen uzun ve uykusuz bir gecenin sonunda, şafak gökyüzünü önce eflatuna, sonra pembeye ve sonra da altın rengine boyarken asma kattan aşağı indi.

Elinde valiziyle yol boyunca yürüdü.

Sutter Yolu'na gelince kışın ölen araziye serpiştirilmiş çadırlara, bozuk arabalara ve derme çatma barakalara baktı.

Lütfen hâlâ burada olun.

Çadırlarının olduğu tarafa yürürken çamurlu tekerlek izlerinden uzak durmaya ve otlarla kaplı yüksek kısımda kalmaya dikkat etti. Bir erkek ve bir kadının bir mumun son kalıntısının başında oturduğu, metal döküntülerden inşa edilmiş, kümesten farksız bir evin önünden geçti. Kadın kucağında tamamen hareketsiz bir bebek tutuyordu.

Loreda ileride, çadırın yanında park halinde duran kamyonetlerini gördü. Mutluluktan neredeyse dizlerinin bağı çözülecekti. *Tanrı'ya şükür.* Hâlâ oradaydılar.

Loreda kamyonetin köşesini dönünce Dewey'lerin çadırını gördü. Bayan Dewey elinde bir kahve fincanıyla, kamburu çıkmış

bir halde ön taraftaki bir sandalyede oturuyordu. Kendi annesi ise onun hemen yanındaki ters çevrilmiş bir elma kasasının üstünde günlüğüne bir şeyler yazıyordu.

Loreda adımlarını yavaşlattı ve sessizce ilerledi. Bir bebeğin nefesinin eşlik etmesi gereken sessizlikte iki kadın da kırık dökük görünüyordu.

Kafasını ilk kaldıran Jean oldu. Loreda'ya gülümsedi ve Elsa'nın koluna dokundu. "Bak, kızın. Sana döneceğini söylemiştim."

Annesi başını kaldırdı.

Loreda annesine karşı nefesini kesecek kadar yoğun bir sevgiyle doldu. "Çok özür dilerim," dedi.

Annesi günlüğünü kapatıp ayağa kalktı. Gülümsemeye çalıştı ama başaramadı. Loreda o sonuçsuz kalan gülümseme çabasında, kaçarak neden olduğu acıyı gördü. Annesi kıpırdamadan durdu, Loreda'ya doğru bir hamle yapmadı.

Loreda aralarındaki mesafeyi aşmanın kendisine düştüğünü biliyordu. "Ben aptalın tekiyim anne," dedi annesine yaklaşırken.

Annesinden sevinci andıran küçük bir kahkaha yükseldi.

"Gerçekten. Sana çok kötü davrandım anne. Ve..."

"Loreda..."

"Beni sevdiğini biliyorum ve... çok üzgünüm anne. Seni seviyorum. Hem de çok seviyorum."

Annesi Loreda'yı kollarının arasına çekip sımsıkı kucakladı.

Loreda da annesini bırakmaktan korkar gibi ona tutundu. "Ben yokken gitmişsinizdir diye çok korktum."

Annesi geri çekildiğinde gözleri ışıl ışıldı ve gülümsüyordu. "Sen benim asla kopmayacak bir bağla *bağlı* olduğum parçamsın Loreda. Ne sözcükler ne öfke ne eylemler ne de zaman o bağı koparabilir. Seni seviyorum. Her zaman seveceğim." Loreda'nın omuzlarını daha sıkı tuttu. "Bana sevgiyi sen öğrettin. Bu koskoca dünyada bunu ilk sen başardın ve sana olan sevgim benden sonra da yaşamaya devam edecek. Eğer geri dönmeseydin..."

"Buradayım anne," dedi Loreda. "Ama dün gece bir şey öğrendim. Önemli olduğunu düşünüyorum."

Elsa, Loreda'nın elini bırakmaktan korkar gibi sıkı sıkı tutarak onu çadırlarına götürdü.

Loreda mantosunun düğmelerini çözerken, "Nerede olduğumu anlatmak için sabırsızlanıyorum," dedi.

Görünüşe bakılırsa kavuşma faslı bitmişti. Loreda yeni bir konuya geçmişti. Elsa kızının tavrındaki bu hızlı değişim karşısında gülümsemeden edemedi.

Yatağa, hâlâ uykuda olan Ant'in yanına oturdu. "Nereye gittin?"

"Bir komünist toplantısına. Bir ambarda."

"Ah, işte bu hiç aklıma gelmezdi."

"Bir adamla tanıştım."

Elsa'nın kaşları çatıldı. Ayağa kalkmaya hazırlandı. "Adam mı? Yetişkin bir adam mı? Yoksa sana?.."

"Komünist diyorum!" dedi Loreda annesinin yanına otururken. "Aslında bir grup komünist demek daha doğru olur. Buranın kuzeyindeki bir ambarda toplantı yapıyorlardı. Bize yardım etmek istiyorlar anne."

"Bir komünist," dedi Elsa bu yeni ve tehlikeli bilgiyi sindirmeye çalışarak.

"Çiftçilerle mücadele etmemizi istiyorlar."

"Çiftçilerle mücadele etmek mi? Bize iş veren insanlardan mı bahsediyorsun? Mahsullerini toplamamız için bize para veren insanlardan?"

"Sen ona para mı diyorsun?"

"Evet, çünkü öyle Loreda. Yediğimiz yiyecekleri o parayla alıyoruz."

"Benimle bir toplantıya gelmeni istiyorum."

"Toplantıya mı?"

"Evet. Sadece dinle. Duyduklarının hoşuna..."

"Hayır, Loreda," dedi Elsa. "Kesinlikle olmaz. Gitmeyeceğim ve senin gitmeni de yasaklıyorum. O tanıştığın insanlar çok tehlikeli."

"Ama..."

"İnan bana Loreda, soru her ne olursa olsun cevabı komünizm değil. Biz Amerikalıyız. Ve üreticilerle ters düşemeyiz. Şu halde bile açlıktan ölme sınırındayız. Bu yüzden hayır."

"Ama doğru olan bu."

"Şu çadıra bak Loreda. Sence işverenlerimizle mücadele etme lüksüne sahip miyiz? Sence psikolojik bir savaş verme lüksüne sahip miyiz? Hayır. Sadece hayır. Ve bunu bir daha duymak istemiyorum. Haydi gel. Biraz uyuyalım. Çok yorgunum."

Yağmur günlerce dinmek bilmedi. Hendek kıyısı gölete dönüştü. İnsanlar hastalanmaya başlamışlardı. Tifo, difteri ve dizanteri.

Ölüleri toprağa verdikleri alan iki katına çıktı. Vilayet hastanesi göçmenlerin büyük bir kısmını tedavi etmeyi reddettiği için, ellerinden geldiğince başlarının çaresine bakmak zorundaydılar.

Herkes aç ve uyuşuktu. Elsa yiyeceklere olabildiğince az para harcamasına rağmen birikimlerinin hızla eridiğini görüyordu.

Bu fırtınalı kış akşamında Loreda ile Ant bir örtü yığınının altına gömülmüş, uyumaya çalışıyorlardı.

Yağmur çadır bezini âdeta dövüyor, grileşen kumaşı dalgalandırıp duvarlardan aşağı akıyordu.

Elsa bir elma sandığına oturmuş, tek bir mumun verdiği cılız ışıkta günlüğüne bir şeyler yazıyordu.

Hayatımın büyük bir kısmında hava durumu, çene çalmak için tozlu şapkalarıyla Wolcott Traktör Malzemeleri'nin önünde dikilen yaşlı adamların konuştuğu bir şey olmuştu. Bir sohbet konusu. Çiftçiler gökyüzünü rahiplerin

Tanrı'nın sözlerini okuduğu şekilde, ipuçları, işaretler ve uyarılar arayarak incelerdi. Ancak bunu her zaman dostça bir mesafeden, gezegenimizin özündeki iyiliğe duyulan inançla yaparlardı. Ama bu korkunç on yılda hava şartları acımasız yüzünü gösterdi. Teşkil ettiği tehlikeyi hafife aldığımız bir rakip. Rüzgâr, toz, kuraklık ve şimdi de bu moral bozucu yağmur. Korkarım...

Gökyüzünde kulakları sağır eden bir gümbürtü koptu.

"Bu çok fenaydı," dedi Loreda. Ant korkmuş gibi görünüyordu.

Elsa günlüğünü kapatıp ayağa kalktı. Ama tam çadırın kapağına yönelecekken çadır tepelerine çöktü. Su. Elsa günlüğünü elbisesinin üst kısmının altına soktu ve el yordamıyla, çocuklarını göremeden onlara uzandı. "Çocuklar! Bana doğru gelin."

Islak çadır bezini tırmalayarak yollarını bulmaya çalıştıklarını duydu.

Ant, "Buradayım," dedi.

Loreda ona ulaştı ve koluyla kardeşini sararak annesinin elini tuttu.

"Dışarı çıkmalıyız," dedi Elsa çadırın kapağını bulmaya çalışırken.

Ant ona sımsıkı yapışmış ağlıyordu.

"Bana tutun!" diye bağırdı Elsa. Kumaşta bir aralık buldu, kapağı yırtarcasına açtı ve kendini çocuklarla birlikte dışarı attı. Çadır, eşyalarını da önüne katarak uçup gitti.

Para.

Bir su kütlesi Elsa'ya onu az kalsın yere serecek bir şiddetle çarptı.

Şimşek çaktı ve Elsa parlayan ışıkta yıkımın boyutlarını gördü. Yanlarından sele kapılmış çöpler, yapraklar, ahşap sandıklar geçiyor, bir an orada olan şey bir sonraki an gözden kayboluyordu.

Elsa çocuklarının ellerini sıkı sıkı tutarak gittikçe yükselen suyun içinde zorlukla ilerledi ve Dewey'lerin çadırına ulaştı. "Jean! Jeb!"

Tam Dewey'ler sürünerek kendilerini dışarı atarlarken onların çadırı da çöktü.

İnsanların feryatları fırtınanın ulumasına karışıyordu.

Elsa yolda far ışıkları gördü. Onlara doğru gelen ışıklar.

Ağzına dolan yağmur suyunu tükürerek ıslak saçlarını gözlerinin önünden çekti ve "O tarafa gitmeliyiz, yola doğru!" diye bağırdı.

İki ailenin fertleri el ele tutuşarak bir arada kalmaya çalıştılar. Elsa'nın botları çamurlu suyla dolmuştu. Çocukların bu soğuk havada, yağmurda yalın ayak olduklarını biliyordu.

Birlikte ve binbir güçlükle far ışıklarına doğru ilerlediler. Ana yolda park halinde, farları kampa dönük bir dizi araç vardı. Elsa yarı yolda ellerinde fenerler tutan bir sıra insan gördü. Çadır bezinden bir pardösü ve yağmurda kafasına yapışmış bir şapka takmış uzun boylu bir adam öne çıktı. "Bu tarafa hanımefendi!" diye seslendi adam. "Size yardım etmeye geldik!"

Dewey'ler gönüllü sırasına ulaştılar. Elsa birinin Jean'e bir yağmurluk verdiğini gördü.

Elsa arkasına baktı. Çadırları suya kapılıp gitmişti ama kamyonet hâlâ oradaydı. Kamyoneti hemen şimdi almazsa onu da kaybedecekti.

Çocukları öne doğru itti. "Siz gidin!" dedi. "Kamyoneti almalıyım."

"Hayır anne, olmaz!" diye bağırdı Loreda.

Hızla akan su Elsa'yı devirecek gibi oldu. Ant'in ıslak elinden kurtulup onu Loreda'ya itti. "Siz güvenli alana yürüyün."

"Hayır, anne..."

Elsa uzun boylu gönüllünün yine onlara doğru geldiğini gördü. Çocukları adama doğru itti ve "Onları kurtarın," dedikten sonra geri döndü.

"Hanımefendi, bunu yapmanız..."

Elsa binbir güçlükle basamağına kadar su içinde kalan kamyonete ulaştı. Yanından akan suyun üstünde, mavi gözleri yukarı bakan, pembe elbisesi çamur içinde kalmış plastik bir bebek süzülüyordu. Çamur ve su kamp alanlarını alıp götürmüştü, her şeyleri gitmişti. Soba devrilmişti, üstünden su akıyordu. Elsa paralarının durduğu kutuyu düşündü, onu asla bulamayacağını biliyordu.

Anahtarları torpido gözünde tuttuğu için bir kez daha şükretti. Benzine kimsenin parasının yetmediği bir zamanda araç hırsızlığına rağbet yoktu.

Lütfen çalış.

Elsa anahtarı çevirdi.

Kamyonetin homurdanarak ve inleyerek canlanması beş deneme ve beş dua sürdü.

Elsa farları yaktı ve kamyoneti vitese taktı.

Kamyonet çamurun içinden çıkmak için çabalarken bir o yana bir bu yana sallanıyordu. Elsa direksiyona sımsıkı yapışmış, ayaklarıyla pedalları idare ediyordu. Araç yalpalıyor, sarsılıyordu ve bazen motor ağlamaklı bir ses çıkarıyordu ama lastikler nihayet zemine tutunabildi.

Elsa çok yavaş ilerleyerek gönüllülerin insanları arabalara aldığı yola çıktı. Loreda'nın sağanak yağmurda ahşap kabinli eski model bir kamyonetten çıkıp el salladığını gördü. "Bizi takip et anne!"

Elsa eski kamyoneti Welty'ye kadar takip etti. Kamyonet tren raylarının yakınındaki küçük ve terk edilmiş bir sokakta, tahtalarla kapatılmış bir otelin önünde durdu. Otelin her iki yanında çoktan kapatılmış iş yerleri vardı. Bir Meksika lokantası, bir çamaşırhane, bir de fırın. Sokak lambaları yanmıyordu. Panjurları kapalı bir benzin istasyonu, elle yazılmış bir tabeladan haykırıyordu:

BURASI SİZİN ÜLKENİZ. BÜYÜK ADAMLARIN ONU ELİNİZDEN ALMASINA İZİN VERMEYİN.

Elsa bu sokağı daha önce hiç görmemişti. Welty'nin merkezine birkaç blok uzaktaydı. Görebildiği az sayıdaki ev köhne ve terk edilmişti. Kamyonetini diğer kamyonetin yanına park etti.

Şiddetli yağmur altında araçtan indi. Çocukları hemen ona koştular. Elsa onları kendine çekti ve titreyerek sımsıkı kucakladı.

"Dewey'ler nerede?" diye bağırdı fırtınada sesini duyurabilmek için.

"Başka gönüllülerle gittiler."

Kamyonetin şoförü de inmişti. İlk anda Elsa'nın tek fark ettiği, adamın uzun boyu ve giydiği kahverengi pardösüsü oldu. Eski moda bir pardösüydü bu, kovboyların giydiği türden. Elsa bu pardösüyü daha önce başka bir yerde görmüştü. Adam farların yağmur damlalarını aydınlattığı ışıkta Elsa'ya doğru yürüdü.

Elsa o zaman hatırladı. Adamı bir keresinde kasabada komünizm nutukları atarken görmüştü. Sonra da Loreda'nın kaçtığı gece dayak yemiş halde, hapishane önünde.

"Hapishane kuşu," dedi.

"Savaşçı," diye karşılık verdi adam. "Adım Jack Valen. Gelin. Sizi sıcak bir yere sokayım."

"Tanıştığım komünist bu, anne," dedi Loreda.

"Evet," dedi Elsa. "Onu kasabada görmüştüm."

Jack Valen onları otelin asma kilit vurulmuş kapısına yönlendirdi ve kilide bir anahtar soktu. Büyük, siyah kilit takırdayarak açıldı. Jack kapıyı itti.

"Bir dakika, bu otel kapatılmış gibi görünüyor," dedi Elsa.

"Görüntü yanıltıcı olabilir. Aslında biz de buna güveniyoruz," dedi Jack. "Burası bir arkadaşıma ait. Sadece görünüşte terk edilmiş. Kapalı tutuyoruz çünkü... Her neyse, boş verin. Burada bir iki gece kalabilirsiniz. Keşke bu süre daha uzun olabilseydi."

"Her şey için minnettarız," dedi Elsa titreyerek.

"Dostlarınız Dewey'ler de terk edilmiş toplantı binasına götürüldüler. Elimizden geleni yapıyoruz. Çok ani oldu. Sabah daha fazla yardım devreye sokulmuş olur."

"Komünistlerden mi?"

"Ben burada başka kimseyi görmüyorum, siz görüyor musunuz?"

Adam onları çürümüş bir şeyler, sigara dumanı ve küf kokan küçük otele soktu.

Elsa'nın gözlerinin karanlığa alışması birkaç dakika sürdü. Sonra pirinç anahtarların asılı olduğu bir duvarın önündeki resepsiyon masasını gördü.

Jack'in peşi sıra ikinci kata çıktılar. Jack oradaki bir kapıyı açınca karşılarında içinde büyük bir direkli karyola, bir çift komodin ve kapalı bir kapı olan bir oda buldular.

Jack odaya önden girip kapalı kapıyı açtı.

"Banyo," diye fısıldadı Elsa.

"Sıcak su var," dedi Jack. "En azından ılık."

Ant ve Loreda sevinç çığlıkları atarak duşa koştular. Elsa suyu açtıklarını duydu.

"Haydi anne!"

Jack, Elsa'ya baktı. "'Anne'den başka adın var mı?"

"Elsa."

"Tanıştığımıza memnun oldum Elsa. Şimdi diğerlerine yardım etmek için geri dönmeliyim."

"Ben de seninle geleceğim."

"Gerek yok. Sen ısın. Çocuklarla kal."

"O insanlar benim halkım Jack. Onlara yardım edeceğim."

Jack itiraz etmedi. "Seni aşağıda bekliyor olacağım."

Elsa banyoya girdi, çocuklarını tamamen giyinik bir halde, duşun altında kahkahalar atarken buldu. "Jack ve arkadaşlarına yardım edeceğim Loreda. Siz biraz uyuyun."

"Ben de geleceğim!" dedi Loreda.

"Hayır. Senin Ant'e göz kulak olmanı ve ısınmanı istiyorum. Lütfen. Benimle tartışma."

Elsa telaşla dışarı çıktı. Şimdi park alanında farları açık birden fazla araç vardı.

Gönüllüler liderleri olduğu açıkça belli olan Jack'in etrafında yarım daire oluşturmuşlardı. "Sutter Yolu'ndaki hendek kampına geri dönüyoruz. Elimizden geldiğince çok insanı kurtarmalıyız. Toplantı binasında, depoda ve panayır alanındaki ambarlarda yer var."

Elsa, Jack'in kamyonetine tırmandı. Yağmurun bulanıklaştırdığı kesintisiz sarı far ışıkları seline onlar da katıldılar. Jack yana uzanıp Elsa'nın arkasından kirli, kahverengi bir çuval aldı. "Al, bunları giy." Çuvalı Elsa'nın kucağına bıraktı.

Elsa parmakları soğuktan titreyerek çuvalı açtı ve içinde ikisi de kocaman görünen bir erkek pantolonu ve pazen bir gömlek buldu.

"Pantolonun beline takılabilecek bir şeyim var," dedi Jack.

Harabeye dönen kamp alanına varınca kamyoneti yol kenarına çekti. Sırılsıklam ve dağılmış haldeki insanlar, kurtarabildikleri şeyleri kucaklayarak yola doğru yürüyorlardı.

Elsa kamyonetin yan tarafında, karanlıkta ıslak elbisesini çıkarıp önce üstüne büyük gelen pazen gömleği, sonra pantolonu giydi. Günlüğü yere düşünce şaşırdı. Onu kurtardığını unutmuştu. Defteri kamyonetin koltuğuna bıraktı, ıslak lastik ayakkabılarını giydi ve hızla akan suya doğru yürüdü.

Jack çıkardığı kravatını Elsa'ya ödünç verdiği pantolonun kemer halkalarının içinden geçirip belini iyice sıktı. Sonra paltosunu çıkarıp Elsa'ya tuttu.

Elsa kibarlık edemeyecek kadar üşümüştü. Paltoyu giydi, düğmelerini iliklediği.

"Teşekkürler."

Jack onun elini tuttu. "Su hâlâ yükseliyor. Dikkatli ol."

Gittikçe yükselen soğuk ve çamurlu suyun içinde güçlükle ilerlerken Elsa, Jack'in elini bırakmadı. Yanlarından kırık dökük eşyalar geçiyordu. Elsa arka tarafındaki hurda yığınının üstüne bir muşambanın atıldığı bozuk bir kamyonet gördü. Ve bir yüz. Kamyoneti işaret ederek Jack'e, "Şu tarafa!" diye bağırdı.

"Yardıma geldik!" diye seslendi Jack.

Siyah, parlak muşamba yavaşça kalktı. Elsa muşambanın altında, kucağında küçücük bir çocuk tutan, bir deri bir kemik bir kadın gördü. İkisinin de yüzleri soğuktan morarmıştı.

"Size yardım edelim," dedi Jack elini kadına uzatarak.

Kadın muşambayı üstünden itti ve çocuğunu sımsıkı tutarak öne doğru ilerledi. Elsa kolunu kadının omzuna sardı ve ne kadar zayıf olduğunu hissetti.

Sayıları artan gönüllüler onları yolun kıyısında şemsiyelerle, yağmurluklarla, battaniyelerle ve sıcak kahveyle bekliyordu.

"Teşekkürler," dedi kadın.

Elsa onu başıyla selamladı ve tekrar Jack'e döndü. Birlikte ağır adımlarla kampa doğru yürüdüler.

Su ve rüzgâr üzerlerine savruluyor, çamur Elsa'nın ayakkabılarını soğukla dolduruyordu.

Uzun ve ıslak gece boyunca birlikte mücadele ettiler. Diğer gönüllülerle birlikte insanları selin vurduğu kamp alanından uzaklaştırdılar, olabildiğince çok sayıda insanı kapalı alanlara götürüp bulabildikleri binalara yerleştirdiler.

Sabah saat altı olduğunda yağmur ve sel durmuş, şafağın ilk ışıkları su baskınının neden olduğu tahribatı açığa çıkarmıştı. Hendek kampı artık yoktu. Eşyalar suyun üstünde yüzüyordu. Çadırlar harap halde birbirine dolanmıştı. Karton ve metal parçaları, kutular, kovalar ve yorganlar etrafa saçılmıştı. Çamurluklarına kadar suya ve çamura batan tenteli arabalar oldukları yerde kalmıştı.

Elsa yol kenarında durmuş, afet alanına bakıyordu.

Onun gibi neredeyse kaybedecek hiçbir şeyi olmayan insanlar, her şeylerini kaybetmişlerdi.

Jack yanına geldi ve omzuna bir battaniye sardı. "Bitik durumdasın."

Elsa ıslak saçlarını gözlerinin önünden çekti. Bunu yaparken eli titremişti. "İyiyim."

Jack bir şey söyledi.

Elsa onun sesini duydu ama sesli ve sessiz harfler uzayıp esneyerek biçimsizleşiyordu. Tam tekrar, *iyiyim*, diyecekti ki yalan, beyni ile dili arasında bir yerlerde kayboldu.

"Elsa!"

Hiçbir şey anlamadan Jack'e baktı.

Ah, hayır, düşüyorum.

Elsa, Jack'in kamyoneti tahtalarla kapatılmış otelin önünde sarsılarak durunca uyandı. Doğrulurken başı döndü. Yanında, koltuğun üstünde duran günlüğünü eline aldı.

Park alanı artık insan doluydu. Bir afet toplanma bölgesine dönüşmüştü. Gönüllüler sersemlemiş halde etrafta dolaşan afetzedelere yiyecek, sıcak kahve ve giysiler veriyorlardı.

Elsa kamyonetten indi ve yana doğru yalpaladı.

Jack onu tutacak kadar yakınındaydı.

Elsa onun elinden sıyrıldı. "Gidip çocuklara bakmalıyım."

"Muhtemelen hâlâ uyuyorlardır. Ben iyi olduklarından emin olur ve onlara nerede olduğunu söylerim. Ama sen şimdilik biraz uyuyacaksın. Senin için bir oda ayırdım."

Uyku. Elsa bunun kulağa çok iyi geldiğini kabul etmeliydi.

Jack, Elsa'nın basamaklardan çıkmasına ve çocukların kaldığı odanın bitişiğindeki odaya girmesine yardım etti. Sonra onu banyoya soktu, duştaki suyu açıp ısınmasını sabırla bekledi ve su ısınınca perdeyi açtı. Elsa kendini tutamayarak iç geçirdi. Sıcak su. Günlüğünü tuvaletin üstündeki bir rafa koydu.

Elsa ne olduğunu anlayamadan Jack onun lastik ayakkabılarını ve ağır, çadır bezinden pardösüsünü çıkarmış, onu giyinik halde suyun altına itmişti bile.

Elsa başını arkaya yatırdı ve sıcak suyun saçlarının arasından akmasına izin verdi.

Jack duş perdesini kapatıp banyodan çıktı.

Elsa'nın ayaklarının dibindeki su, çamur yüzünden simsiyah olmuştu. Jack'in verdiği, muhtemelen artık tamamen harap olmuş giysileri çıkardı, raftaki sabuna uzandı ve ellerini ovalamaya başladı. *Lavanta.*

Saçlarını yıkadı ve cildi uyuşana kadar her yerini ovaladı. Su soğumaya başlayınca duştan çıktı, kurulandı ve havluya sarındı. Odanın içi buhar dolmuştu. Jack'in giysilerini lavaboda yıkayıp gömleği, pantolonu, kendi iç çamaşırlarını ve çoraplarını havlu rafına astıktan sonra yatak odasına geçti.

Temiz çarşaflar.

Ne büyük lüks.

Belki de Jack haklıydı. Kısa bir uyku iyi gelebilirdi.

Elsa bütün hayatı boyunca yıkadığı çamaşırları, çarşafları kurusunlar diye asmanın ona verdiği o tarifsiz sevinci düşündü ama şu ana kadar temiz çarşafların çıplak teninde bıraktığı fiziksel haz ona hiç bu kadar iyi gelmemişti. Lavanta kokulu sabunun saçlarında bıraktığı o mis koku da.

Yan dönüp gözlerini kapattı ve birkaç dakika içinde uyuyakaldı.

YİRMİ YEDİ

Loreda uyanınca bir an için nerede olduğunu hatırlayamadı. Bulut gibi yumuşacık yatağı altında hissederek yavaşça doğruldu. Yüzüne düşen saçları lavanta kokuyordu. *Annemin sabunu.* Ama kokusu tam olarak aynı değildi ve yıllardır lavantalı sabunları olmamıştı.

Sel. Hendek kampı.

Her şeyi bir anda hatırladı. Yanlarından süratle akan çamurlu su, çadırın çökmesi, insanların feryatları.

Loreda örtülerin altından sıyrıldı ve Ant'i bollaşmış külotu ve fanilasıyla yanına kıvrılmış halde buldu.

Hafif nemli giysileri ahşap bir şifonyerin üstünde kancalara asılı duruyordu. Loreda kalktı ve giysilerini alıp banyoya girdi. Tuvaleti kullandıktan sonra kendini tutamayarak bir kere daha duş aldı ama bu kez saçlarını yıkamadı. Sonra elbisesini ve kazağını giydi. Mantosu gitmişti. Bütün paraları ve yiyecekleriyle birlikte.

Loreda odaya yalın ayak geri dönerken Ant yorganı üstünden atarak, "Ah, hayır, sakın!" dedi.

"Ne demek istiyorsun?"

"Beni burada yalnız bırakamazsın. Ben artık bebek değilim. Haberimin bile olmadığı bir sürü şeyin olduğunu düşünmeye başlıyorum."

Loreda kendini tutamayarak gülümsedi. "Giyin bakalım Antsy."

Ant önceki gece üzerinde olan nemli giysilerini giydi –tek mal varlıkları bu giysilerdi– ve birlikte odadan çıkıp çıplak ayaklarla dar merdivenden aşağıdaki lobiye indiler. Yarı yolda sesler duymaya başladılar.

Küçük lobi insanlarla doluydu. Havada ter, ıslak giysi ve kurumaya başlamış çamur kokusu vardı. Loreda ve Ant insanları yararak ilerlediler.

Dışarıda, trafiğe kapatılmış ıslak sokakta güneş parlıyordu. Sayısız örgüt sokağa çadırlar kurmuştu. Kızıl Haç, Selamet Ordusu, eyalet yardım örgütleri. Birkaç kilise grubu. Her birinin, üzerinde çörekler, sandviçler ve sıcak kahve olan bir masası ve sandalyeleri vardı, yanlarında da yardım olarak dağıtılan eşyalar ve giysilerle dolu kutuları.

"Karnaval gibi," dedi Ant nemli giysilerinin içinde titreyerek. "Ama hiç atlıkarınca görmüyorum."

"Hem de hiç," dedi Loreda, ısınmak için kollarını göğsünde kavuşturdu.

Evlerinden olan göçmen aileleri diğerlerinden ayırt etmek kolaydı. Pejmürde gruplar halinde toplanmış, sersem bakışlarla ve omuzlarında battaniyeleriyle kahvelerini yudumluyorlardı.

Loreda diğerlerinden biraz uzağa kurulmuş bir çadır gördü. Çadır direklerinin arasına gerilmiş flamada, İŞÇİ BİRLİĞİ: FDR'NİN YENİ DÜZENİ SİZİN İÇİN İŞLEMELİ yazıyordu.

Komünistler.

"Haydi gel." Loreda, Ant'i, önünde siyah paltolu bir kadının tek başına sigara içtiği çadıra sürükledi. Kadının üstünde siyah, yün bir pantolon ve krem rengi bir kazak, başında ise bere vardı. Kıpkırmızı ruju teninin solgunluğunu vurguluyordu.

Loreda çadıra yaklaştı. "Merhaba?"

Kadın sigarayı kırmızı dudaklarından çekip onlara döndü. Koyu renkli gözleri Loreda'yı baştan aşağı süzdü. "Kahve ister misin?"

Loreda daha önce hiç böyle bir kadın görmemişti. Bu kadar... zarif ya da belki de cesur görünüşlü. Muhtemelen annesiyle aynı yaştaydı ama tarzı ve güzelliği bir şekilde zamansızdı. "Ben Loreda."

Kadın ona elini uzattı. Kısa tırnakları parlak kırmızıya boyanmıştı. "Ben de Natalia. Buz gibisin."

"Islak giysiler yüzünden. Ama önemli değil. Grubunuza katılmak istiyorum."

Kadın sigarasından bir nefes çekip dumanı yavaşça üfledi. "Gerçekten mi?"

"Bay Valen'i tanıyorum. Bir ambar toplantısında bulundum."

"Gerçekten mi?"

"Mücadeleye katılmak istiyorum."

Natalia duraksadı. "Şey, sanırım bunun için pek çok insandan daha fazla nedenin var. Ama bugün mücadele yok. Bugün yardım için buradayız."

"Yardım insanların dikkatini çeker."

"Akıllı kız."

"Ben de bunun bir parçası olmak istiyorum..." Loreda sesini alçalttı. "Bilirsiniz işte. Ayaklanmanın. Ayağa kalkmanın."

Natalia başını salladı. "Aferin sana. Kendi aklıyla hareket eden bir kız. İşe kendin ve ufaklık için kuru giysiler bularak başlayabilirsin. Onları giyerek. Titremeye son vererek. Sonra gelip kahve dağıtmama yardım edebilirsin."

Gönüllülerin ardı arkası kesilmiyordu. Öğlene doğru vadide kahve, insanları sıcak tutacak giysiler ve sandviç dağıtan yüzlerce insan olmuştu. Kızıl Haç terk edilmiş bir otomobil galerisine geçici

bir barınak kurmuş ve insanlara geceyi geçirebilecekleri bir yer sağlamıştı. Selamet Ordusu yerel toplantı binasına el koymuştu. Jack'e göre Hollywood'daki komünist ve sosyalistlerin yarısı ya yardıma gelmiş ya da bölgeye bağış göndermişti. Hatta Loreda hiçbirini göremese de film yıldızlarının geldiğine dair söylentiler de vardı. Ya da belki de Natalia bir aktristi. O cazibeye sahip olduğu kesindi.

Loreda ile Ant son birkaç saatlerini sel kurbanlarına ellerinden geldiğince yardım ederek geçirmişlerdi. Loreda üçü için sıcak tutan kuru giysiler ve ayakkabılar bulmuştu. Giysiler –artık sahip oldukları tek şey– komünistlerin çadırındaki bir kutuda duruyordu. Loreda annesi için bulduğu elbise ile kazağı yukarı, odasına çıkarmıştı. Uyuduğunu görünce giysileri bırakıp tekrar aşağıya inmişti. Şimdi komünistlerin çadırında, Natalia'nın yanında oturuyordu. Önlerinde büyük, metal bir kahve demliği ve içi neredeyse boşalmış bir sandviç tepsisi olan bir masa vardı. Bir de alındıysa bile çok azı alınmış olan bir broşür yığını.

Natalia bir sigara yaktı, Loreda'ya da ikram etti.

"Hayır, teşekkürler. Sigara içmektense bir şeyler yemeyi yeğlerim."

Natalia öne eğildi, son salamlı sandviçi alıp Loreda'ya verdi.

Loreda azalan kalabalığa bakarak sandviçten bir ısırık aldı. Artık dışarıda daha az insan vardı. Çoğu başka yerlere götürülmüş ya da bir şekilde yardım almıştı.

Kordonla çevrili sokakta Jack, Ant'le softbol oynuyordu. Bu kadar basit bir şeyin Ant'i böylesine sevindirmesi Loreda'yı büyülüyordu. Babasını ve o gitmeden önceki hallerini hatırladı. Onun gitmesi, ailelerinin başına gelen en kötü şeydi. Kuraklık ve Buhran bitecekti. Babasının onları bütün bunlar olurken terk etmesinin acısı ise sonsuza dek sürecekti.

Jack'e baktı. Yaşadıkları onca şeye, geçirdikleri o uzun ve korkunç geceye rağmen Jack'te ona iyi gelen bir güç vardı. Loreda içinden, *böyle bir adama güvenilir*, diye geçirdi. Etrafa fikir-

ler saçmakla kalmayan, o fikirler için mücadele eden, gerekirse hırpalanan ama yolundan dönmeyen bir adam. Keşke babası da Jack gibi olsaydı.

Bir hayalperest değil, bir asi. Babası Loreda'ya sözcükler vermişti, oysa önemli olan eylemlerdi. Loreda bunu biliyordu artık. Gitmek. Kalmak. Mücadele etmek. Ya da öylece uzaklaşmak.

Loreda hayırsız babası gibi değil, Jack gibi olmak istiyordu. Bir şeyi savunmak ve kendisinin dünyaya bundan daha iyi olduğunu, Amerika'nın onun bu şekilde yaşamasına göz yummaktan daha iyisini yapmasını söylemek istiyordu.

Ama sonra masanın üstünde duran broşür yığınına baktı. Broşürlerin çok azı alınmıştı. İnsanlar kahve ve sandviç almışlardı ama anlaşılan sözcükleri istemiyorlardı. Hele mücadele sözcüklerini. İşçi Birliği kayıt kâğıdındaki tek isim Loreda'ya aitti.

Loreda gözünü Jack'ten ayırmadan, "Jack'le nerede tanıştınız?" diye sordu.

"Seneler önce bir John Reed Kulübü'nde tanışmıştık. İkimiz de genç ve kibirliydik." Natalia sigarasını yere attı ve son moda ayakkabısının altında söndürdü. "Tarlalardaki işçilerin hakları konusunda konuştuğunu bildiğim ilk insandı. Birkaç sene önce Meksikalıların sınır dışı edilmelerine direnmemizi sağladı. Çirkin şeylerin yaşandığı zamanlardı ama..." Omuz silkti. "İnsanlar işlerini kaybedince korkuyorlar ve dışarıdan gelenleri suçlamaya yöneliyorlar. İlk adım onları suçlu olarak yaftalamak. Gerisi çok kolay. Biliyorsundur," dedi Loreda'yı süzerek.

"Biliyorum."

"Seneler önce Meksikalılar örgütlendiler ve sendikaya katılıp daha iyi ücretler için grev yaptılar. Ama bu, yanında şiddeti de getirdi. İnsanlar öldü. Jack bir yılını San Quentin'de geçirdi. Çıktığında kararlılığı iyice artmıştı."

Loreda *hapishane* ihtimalini düşünmemişti. "Daha iyi ücretler talep etmenin nesi yasalara aykırı ki?"

Natalia bir sigara daha yaktı. "Teknik olarak değil. Ama burası büyük para çıkarlarıyla yönetilen kapitalist bir ülke. Eyaletin göçmenlik karşıtı kampanyalarından sonra, kaçak durumdaki herkesi toplayıp sınır dışı ederek Meksika'ya gönderdikleri zaman çiftçiler büyük bir sorunla karşı karşıya kalacaktı ama o zaman da..."

"Biz gelmeye başladık."

Natalia onaylar gibi başını salladı. "Amerika'nın dört bir köşesine, işçilere buralara gelmelerini söyleyen broşürler dağıttılar. Ve işçiler geldi, hem de bir sürü işçi. Şimdi iş başına on işçi var. Sizinkileri örgütlemekte zorlanıyoruz. Fazla..."

"Bağımsızlar."

"Ben inatçı diyecektim."

"Evet. Çoğumuz çiftçiyiz, bazen hayatta kalmak için inatçı olmak gerekir."

"Sen inatçı mısın?"

"Evet," dedi Loreda yavaşça. "Sanırım. Ama her şeyden çok, öfkeliyim."

Elsa pencerelerden içeriye dolan gün ışığına uyandı ve içi Lonesome Tree'deki çiftlik evine duyduğu özlemle doldu. Bunu, temiz camlardan içeriye dolan, Tanrı'nın bakışları kadar saf gün ışığını görmenin sevincini ve insanın moralini nasıl yükselttiğini daha sonra günlüğüne yazacaktı.

Hayatın yeni ve korkutucu gerçeğini –bütün paralarını kaybettiklerini– yazmaktan daha iyiydi bu.

Eşyaları, çadırları, sobaları, yiyecekleri. Hepsi gitmişti.

Ama birisi şifonyerin üstüne açık mavi bir elbise ve kırmızı bir kazak bırakmıştı. *Küçük lütuflar.*

Ağır hareketlerle –dün geceden sonra her yeri ağrıyordu– yeni giysilerini ve hâlâ çamurlu olan lastik ayakkabılarını giydi ve

çocuklarını görmek için yan odaya gitti. Kapıyı açan olmayınca alt kata indi.

Otelin önündeki sokak trafiğe kapatılmıştı. Kızıl Haç bir çadır kurmuştu, Selamet Ordusu ve yerel presbiteryen kilisesi de. Elsa, Ant ve Loreda'yı tepsilerle yiyecek dağıtırken gördü. Onları kendileri her şeylerini kaybetmişken başkalarına yardım ederken görmek göğsünü kabarttı. Çektikleri onca acıdan, zorluklardan, yaşadıkları kayıplardan ve hayal kırıklıklarından sonra hâlâ gülümseyerek yemek dağıtıyorlardı. İnsanlara yardım ediyorlardı. Bu, Elsa'ya gelecek için umut verdi.

Jack yakındaki bir çadırda bereli bir kadınla konuşuyordu. Elsa ona yöneldi.

Jack onu görünce gülümsedi. "Kahve?"

"Çok iyi olur."

Jack onun için bir sandalye çekti. Elsa masanın üstünde, Jack'in etrafında duran broşür yığınlarını gördü. *Sendikalaşma Zamanı! Komünizm yeni Amerikancılıktır.* Broşürlerin bazıları İspanyolcaydı. İnsanları İşçi Birliği'ne katılmaya davet eden bir kayıt listesi gördü. Üstünde tek bir isim vardı: Loreda.

"Kahvenin yanında biraz da radikal bir ideoloji mi ikram ediyorsunuz?" dedi kâğıdı buruştururken. "Kızım bu işlere bulaşmayacak."

Jack yanına oturdu ve ona sokuldu. "Loreda koku almış bir tazı gibi peşimde dolaşıyor."

"O daha on üç yaşında." Elsa sokakta toplanmış insanlara baktı. "Bırak Komünist Parti'ye katılmayı, seninle konuştuğu için bile başı belaya girebilir. Çiftçiler sendikaları istemiyor."

"Zamanımıza dair üzücü bir yorum. Sonuçta burası Amerika."

"Benim bildiğim Amerika değil." Elsa ona döndü. "Neden komünizm?"

"Neden olmasın? Ben de tarlalarda bulundum. Hayatın göçmen işçiler için ne kadar zor olduğunu biliyorum. Büyük çiftçiler FDR'nin seçilmesine yardım ettiler. Bunu onlara borçlu.

Politikalarının çiftliklerde çalışanlar hariç neredeyse bütün işçilere faydasının olmasının nedenini hiç merak etmedin mi? Ben bunu düzeltmek istiyorum." Elsa'ya baktı. "İçimden bir ses, senin çabalamanın ne anlama geldiğini bildiğini söylüyor. Belki de bana eyalete gelen insanların çoğunun neden sendikalaşmak istemediğini anlatabilirsin."

"Gururluyuz," dedi Elsa. "Çok çalışmaya ve adil şansa inanıyoruz. Birimiz hepimiz için, hepimiz birimiz için değil."

"Birazcık hepimiz birimiz için yaklaşımının sizlere faydası dokunmaz mıydı sence?"

"Bence istediğin şey belaya yol açar." Elsa kahvesini bitirdi ve boş fincanı ona uzattı. Jack fincanı alırken, Elsa onun zamanı doğru göstermeyen eski kol saatini fark etti. Bu küçük bilgi onu şaşırttı. Daha önce hiç zamana aldırmayan bir erkek tanımamıştı. "Yardımların için sana minnettarım Jack. Gerçekten. Sizler bize yardım eli uzatan ilk insanlar oldunuz ama..."

"Ama ne?"

"Benim komünizme ayıracak vaktim yok. Başımızı sokabileceğimiz bir yer bulmalıyım."

"Anlamadığımı sanıyorsun Bayan Martinelli, ama anlıyorum. Tahmin ettiğinden daha fazla."

Jack'in onun soyadını söyleme şekli Elsa'yı şaşırtmıştı, çözemediği aksanı da soyadına neredeyse egzotik bir hava vermişti. "Lütfen bana Elsa de."

"Sizin için bir şey yapmama izin verir misin?"

"Ne?"

"Bana güvenir misin?"

"Neden?"

"Güvenin nedeni olmaz. Ya vardır ya yoktur. Bana güvenir misin?"

Elsa, Jack'in koyu renkli gözlerinin içine baktı. Onda Elsa'yı tedirgin eden bir yoğunluk vardı. Belki onu bütün bunlardan önceki hayatında tanısaydı korkutucu bulurdu. Jack'i kasaba

meydanında slogan atarken ve dayak yerken gördüğü günü ve daha sonra karakolun önünde karşılaştıklarında yüzünün nasıl morluklarla kaplı olduğunu hatırladı. O ve fikirleri şiddetle kol kola yaşıyorlardı, buna en ufak bir şüphe yoktu.

Ama Jack onun çocuklarını kurtarmış ve onlara kalacak bir yer sağlamıştı. Ayrıca Elsa onda gördüğü o kararlılığın altında tuhaf bir şekilde bir acının varlığını hissediyordu. Tam olarak yalnızlık değil belki ama Elsa'nın iyi bildiği bir tek başınalık.

Elsa ayağa kalktı ve gözlerini kaçırmadan, "Tamam," dedi.

Jack onu Loreda ile Ant'in sandviç dağıttıkları Kızıl Haç çadırına götürdü.

Ant onu görünce, "Anne!" diye çığlık attı.

Elsa gülümsemeden edemedi. Dünyada bir çocuğun sevgisinden daha iyileştirici ne olabilirdi ki?

"Sofra adabına ne kadar dikkat ettiğimi görmeliydin anne," dedi Ant sırıtarak. "Çöreklerin *hepsini* yemedim."

Elsa oğlunun temiz saçlarını okşadı. "Seninle gurur duyuyorum. Şimdi Bay Valen bize ilginç bir şey göstermeyi vadediyor. Kâşifler Kulübü keşfe hazır mı?"

"Yaşasın!"

Loreda, "Ben yeni eşyalarımızı alayım," dedi. Komünistlerin çadırına koştu ve içi giysiler, yatak örtüleri ve yiyeceklerle dolu bir kutuyla geri geldi.

Jack, Elsa'nın koluna hafifçe dokundu. Elsa ona bakınca gözlerinde, insanın her şeyi kaybetmesinin ya da belki de kaybedecek hiçbir şeyinin olmamasının nasıl bir şey olduğunu bildiğini düşündüren şaşırtıcı bir anlayış gördü.

"Beni takip edin. Şu kamyonetteyim."

Elsa çocuklarıyla birlikte kendi çamurlu kamyonetine yürüdü ve direksiyona geçti. Kamyonetin kasasında hiç açmadıkları, hayatlarının bu kırık dökük versiyonunda ihtiyaç duymadıkları birkaç parça eşya vardı.

Jack'in peşinden kuzeye doğru yol alırken fırtınanın bıraktığı hasar her yerde göz çarpıyordu. Kırılmış, devrilmiş ağaçlar, sokaklarda taşlar ve molozlar, yolları kaplayan toprak yığınları. Sel kanalları, yollardaki çukurlar ve sokak kenarlarındaki oyuklar suyla doluydu.

Yol kenarında, kalan eşyalarını yüklenmiş insanların oluşturduğu kesintisiz bir sıra vardı.

Yerle bir olmuş bir başka hendek kampının önünden geçtiler. Bir çamur ve etrafa saçılmış eşyalar deniziydi bu. Ama insanlar şimdiden ıslak araziye dönmüş, bata çıka ilerleyerek çamurun ve su birikintilerinin içinde eşyalarını arıyorlardı.

Üzerinde "WELTY ÇİFTLİKLERİ" yazan bir tabela görününce Jack kamyonetini kenara çekti. Elsa da aynısını yaptı. Sonra Jack onun tarafına yaklaştı. Elsa penceresini indirdi.

"Burası Welty'nin kampı. Toplayıcılardan bazılarını burada barındırıyor. Dün buradan bir ailenin ayrıldığını duydum."

"Bir aile buradan neden ayrılır ki?"

"Biri ölmüş," dedi Jack. "Bekçi kulübesindeki adama sizi Grant'in gönderdiğini söyle."

"Grant kim?"

"Patronlardan biri. Adını kimlerin kullandığını hatırlayamayacak kadar çok içer."

"Sen de bizimle gelecek misin?"

"Buralarda namım hayli kötü. Fikirlerimden pek hoşlanmıyorlar." Jack ona gülümsedi ve dönüp kendi kamyonetine yürüdü.

Elsa ona teşekkür edemeden Jack gitmişti. Elsa yavaş yavaş Welty arazisine girerken toprağın balçığa dönüştüğünü ama burayı sel basmadığını fark etti. Kamp iki pamuk tarlasının ortasında ve yoldan hayli içerideydi. Kampın çitle çevrili girişinde bir bekçi kulübesi vardı.

Elsa kulübeye yaklaştı ve durdu.

Orada silahlı bir adam duruyordu. Kalem gibi incecik bir boynu ve dirsek gibi sivri bir çenesi olan dal gibi zayıf bir adamdı. Kısacık tıraşlı kır saçlarını bir şapka örtüyordu.

"Merhaba bayım," dedi Elsa.

Adam kamyonete yaklaştı ve içeriye baktı. "Sele mi kapıldınız?"

"Evet, efendim."

"Buraya sadece aileleri kabul ediyoruz," dedi adam. "Ayaktakımı giremez. Zenciler. Meksikalılar da." Üçünü süzdü. "Bekâr kadınlar da."

"Kocam yarın eve dönüyor," dedi Elsa. "Bezelye toplamaya gitti." Duraksadı ve ekledi. "Bizi Grant gönderdi."

"Evet. Boş bir kulübemin olduğunu biliyor."

"*Kulübe*," diye fısıldadı Loreda.

"Elektrik için ayda dört papel ve iki şilte için de birer papel."

"Altı dolar," dedi Elsa. "Kulübeyi elektriksiz ve şiltesiz alabilir miyim?"

"Hayır, hanımefendi. Ama burada, Welty'de iş var ve bizim kulübelerimizde yaşayanlar işlerde önceliklidir. Büyük patronun doksan bin dönüm pamuğu var. Buradakilerin çoğu pamuk mevsimine kadar yardımla yaşar. Kendimize ait bir okulumuz var. Bir de postanemiz."

"Okul mu? Arazinin içinde mi?"

"Çocuklar için böylesi daha iyi. Fazla itilip kakılmıyorlar. İstiyor musunuz, istemiyor musunuz?"

"*Kesinlikle* istiyor," dedi Ant.

"Evet," dedi Elsa.

"On numaralı kulübe. Ödemeyi direkt ücretinizden keseriz. Bir şeyler satın alabileceğiniz, hatta ihtiyacınız varsa az miktarda nakit alabileceğiniz bir dükkânımız da var. Avans olarak elbette. Devam edin."

"Adım gerekmiyor mu?"

"Hayır. Devam edin."

Elsa çamurlu yoldan neredeyse bir kasaba gibi inşa edilmiş kulübe ve çadırlara doğru ilerledi. Tabelaları takip ederek 10 numaralı kulübeyi buldu ve kamyoneti yanına park etti.

Kulübe yaklaşık üç metreye üç buçuk metre büyüklüğünde, beton ve ahşap karışımı bir yapıydı. Yanları beton bloku şeklinde başlıyor, sonra ahşap destekli metal panellere dönüşüyordu. Pencere yoktu ama üst duvarların ikisinde sıcak günlerde yukarıya kaldırılıp sabitlenebilecek, uzun, metal havalandırma bacaları vardı.

Kamyonetten inip içeri girdiler. İçerisi loş ve gölgeliydi. Tavandaki bir kablonun ucundan çıplak bir ampul sarkıyordu. "Elektrik," dedi Elsa gözlerine inanamıyormuş gibi.

Ahşap bir rafın üstünde duran küçük ocak ve şilteleri serili iki paslı metal karyola kulübenin büyük bir kısmını kaplasa da birkaç sandalye, hatta belki bir masa koyacak kadar yer vardı. Zemin betondu. *Zemin.*

"Vay canına," dedi Ant.

"Bu *harika*," dedi Loreda.

Elektrik. Şilteler. Ayaklarının altında bir zemin. Başlarının üstünde bir çatı.

Ama... altı dolar. Elsa bunu nasıl ödeyecekti? Ellerinde avuçlarında ne varsa kaybetmişlerdi.

"Anne, iyi misin?" diye sordu Loreda.

"Keşfe çıkabilir miyiz?" diye sordu Ant. "Belki burada başka çocuklar da vardır."

Elsa durduğu yerde dalgın dalgın başını salladı. "Gidin. Ama çok oyalanmayın."

Çocuklarının arkasından o da kulübeden çıktı. Yaklaşık yirmi yirmi beş dönümlük araziye serpiştirilmiş birkaç kulübe ve en az elli çadır vardı. İnsanlar çalı çırpı topluyor, çocuklarının peşinden koşturuyorlardı. Burası tuvaletlerin, çamaşırhanenin ve okulun yerlerini işaret eden tabelalarıyla bir hendek kampından çok bir kasabaya benziyordu.

Burada olmanın ne büyük bir şans olduğu hissi, kaybetme korkusuyla gölgelenmişti bile. Elsa krediyle ne kadar yaşayabilirdi ki?

Kamyonete gidip Loreda'nın Selamet Ordusu'ndan topladığı eşyaların olduğu kutuyu aldı. Çocuklar için giysiler, ayakkabılar, paltolar, çarşaflar ve tek bir tava. Bir de idareli olurlarsa iki gün yetecek kadar yiyecek.

Ya sonra?

Elsa kutuyu kulübeye taşıyıp kapıyı kapattı.

"Selam," dedi yataklardan birinin üstünde oturan Jack.

Elsa şaşkınlıktan az kalsın kutuyu elinden düşürecekti.

"Özür dilerim," dedi Jack. "Seni korkutmak istemezdim. Uzak kalamadım galiba."

"Burada olmaman gerektiğini sanıyordum."

"Kuralları çiğnemeyi severim."

Elsa kutuyu yere bırakıp Jack'in yanına oturdu. "Bunu nasıl ödeyeceğimi bilmiyorum. Minnettarım. Gerçekten. Ama..."

"Sende olmayan bir parayı gerektiriyor."

"Evet." Bunu yüksek sesle söylemek Elsa'ya iyi gelmişti. "Selde her şeyimizi kaybettik."

"Keşke sana verecek param olsaydı ama benimki gibi işler fazla para getirmiyor."

"Az da olsa para getirmesine şaşırdım." Elsa ona baktı. "İşin tam olarak ne?"

"İşçi Birliği için çalışıyorum. Halk Cephesi. Ne dersen."

"Komünist Parti."

"Evet. Eyaletin çeşitli yerlerinde bordroya tabi yaklaşık kırk kişiyiz. Şu aralar Avrupa'da yaşananlar nedeniyle Hollywood'un desteği çok fazla. *Daily Worker*'a yazılar yazıyorum, yeni üyelerin birliğe katılmasını sağlıyorum, çalışma gruplarına liderlik ediyorum ve grevleri organize ediyorum. Kısacası kapitalist sistemin sömürdüğü insanlara yardım etmek için elimden geleni yapıyorum. Ve bunun daha iyi bir yolunun olduğunu insanlara anlatıyorum."

Jack, Elsa'nın gözlerinin içine baktı. "Sen ne oldu da kendini o kampta buldun? Bekâr bir kadın olarak yani..."

Elsa saçını kulağının arkasına itti. "Hikâyemin bir benzerini daha önce mutlaka duymuşsundur, inan bana. Teksas'ta çok kötü zamanlar yaşadık ve California'da daha da kötüsünü bulduk."

"Ya kocan?"

"Gitti."

"Aptalmış."

Elsa gülümsedi. Hiç böyle düşünmemişti ama bu hoşuna gitti. "Evet, benim durumum böyle. Ya sen? Evli misin?"

"Hayır. Hiç evlenmedim. Kadınlar yanımda getirdiğim beladan çekiniyorlar sanırım. Büyük, kötü komünist."

"Bugünlerde her şey korkutucu. Daha fazla bela nereden gelebilir ki?"

"Hapse girip çıktım," dedi Jack usulca. "Bu seni korkutur mu?"

"Eskiden korkuturdu." Elsa, Jack'in ona bakış şekline alışık değildi. "Bundan daha güzel olmayacağım, biliyorsun."

"Sana baktığım zaman bunu düşündüğümü mü sanıyorsun?"

"Neden risk alıyorsun? Komünizmle yani... Amerika'da asla işe yaramayacağını biliyor olmalısın. Ve sana neye mal olduğu ortada."

"Annem için," dedi Jack. "Annem açlıktan ölmek üzere olduğu ve benim yüzümden evlatlıktan reddedildiği için on altı yaşında buraya gelmiş. Babamın kim olduğunu hâlâ bilmiyorum. Annem bize bakmak için köpek gibi çalıştı, ne gerekiyorsa yaptı ama her gece, yatmadan önce bana iyi geceler öpücüğü verirken Amerika'da ne istersem olabileceğimi söyledi. Onu buraya getiren hayal buydu ve hayalini bana da bulaştırdı. Ama bu bir yalandı. En azından bizim gibi insanlar için. Yanlış yerden gelmiş ya da ten rengi yanlış olan, yanlış dili konuşan ya da yanlış Tanrı'ya dua eden insanlar için. Annem bir fabrika yangınında öldü. Çalışanların sigara molasına çıkmasını önlemek için bütün kapılar kilitliymiş. Bu ülke annemi sonuna kadar kullandı ve tükürüp

attı. Annemin tek istediği, fırsatlarımın olmasıydı. Onunkinden daha iyi bir hayatımın olması." Elsa'ya doğru eğildi. "Anlıyorsundur. Anladığını biliyorum. Sizin gibiler açlık çekiyor, açlıktan ölüyor. Binlercesi evsiz. Mahsul toplayarak, hayatta kalmalarına yetecek parayı bile kazanamıyorlar. Onları daha iyi ücretler için grev yapmaya ikna etmeme yardım et. Seni dinlerler."

Elsa güldü. "Bugüne dek kimse beni dinlemedi."

"Dinlerler. Senin gibi birine ihtiyacımız var."

Elsa'nın gülümsemesi silindi. Jack ciddiydi. "İşini kaybedersen grev neye yarar? Doyurmam gereken çocuklarım var."

"Loreda fişek gibi. Onun buna..."

"Loreda okula gitmeli. Ona daha iyi bir hayatı komünistlere katılmak değil, eğitim sağlayacak." Elsa ağır hareketlerle ayağa kalktı. "Üzgünüm Jack. Sana yardım edecek kadar cesur değilim. Ve lütfen, lütfen seninkileri kızımdan uzak tut."

Jack ayağa kalktı. Elsa onun gözlerindeki hayal kırıklığını görebiliyordu. "Anlıyorum."

"Öyle mi?"

"Elbette. Korku ancak..." Jack kapıya yürüdü, durdu ve kapının koluna uzandı.

"Ancak ne?"

Jack dönüp ona baktı. "Ancak yanlış şeyden korktuğunu fark edene kadar akıllıcadır."

O gece çocuklar uyurken Elsa günlüğünü kamyonette duran kutudan aldı. Sayfaları çevirdi. Çocuklar yazmanın insana iyi geldiği konusunda haklıydılar. Kelimeler sayfadan ona doğru uzanır gibiydi: *yağmur, lavanta rengi battaniyeye sarılı bebek, işsizlik, pamuğu beklemek, moral bozucu yağmur.* Bu akşam daha sonra, hiç değişmeyen korkusunu, o korkunun onu nasıl boğduğunu ve korkusunu çocuklarına belli etmemek için harcadığı daimî çabayı

yazacaktı. Yazmak ona hayatta kaldıklarını hatırlatacaktı. Sel ne kadar kötü olursa olsun hâlâ buradaydılar.

Bu günlük onun için çok değerliydi çünkü artık elindeki tek kâğıt buydu. Tony ile Rose'a bir mektup yazmak için sayfalardan birini yırttı.

Sevgili Tony ve Rose,

Bir adresimiz oldu!

Sonunda çadırımızdan çıkıp gerçek duvarları ve zemini olan bir eve kavuştuk. Çocuklar ön kapımızdan bir taş atımlık mesafedeki bir okula yazıldılar. Kendimizi kutsanmış hissediyoruz. Bu iyi haber. Pek de iyi olmayan diğer habere gelince, sel yüzünden eşyalarımızın çoğu mahvoldu. Düşünebiliyor musunuz? Sel. O suyun bir kısmının sizin oraya gelmesini çok isteyeceğinizi biliyorum.

Tanrım, bazen evi özlemekten nefesim kesiliyor.

Çiftlik nasıl? Kasaba? Siz?

Lütfen en yakın zamanda bize yazın.

Sevgiler,

Elsa, Loreda ve Ant

YİRMİ SEKİZ

Önceki akşam dört duvarı, tavanı ve ayaklarını basabilecekleri bir zemini olan bir kulübenin içinde, elektrikli ocakta pişirilmiş, karınlarını neredeyse doyuran bir yemek yemişlerdi. Akşam yemeğinden sonra yerde değil, gerçek karyolaların üstünde duran gerçek şiltelere uzanmışlardı. Loreda ona sokularak yatan küçük kardeşiyle derin bir uykuya dalmış ve sabaha tazelenmiş olarak uyanmıştı.

Kahvaltıdan sonra hepsi Selamet Ordusu'ndan edindikleri yeni giysi ve ayakkabılarını giymiş ve güneşli bir güne çıkmışlardı.

Welty Kampı pamuk tarlaları arasında kalan birkaç dönümün üstüne kurulmuştu. Kampı sel basmasa da şiddetli yağmurun izleri her yerdeydi. Otlar çamura batmıştı ama Loreda buranın daha iyi şartlar altında yemyeşil bir çimenlik olacağını görebiliyordu. Şimdi kampa rastgele serpiştirilmiş ağaçların çoğunun dalları fırtına yüzünden kırıktı. Sağda solda çamurlu suyla dolu hendekler vardı. On kulübe ve elli çadır, kampın ortasında portatif bir kasaba görüntüsü yaratıyordu. Loreda kulübeler ile ilk çadırlar arasında çamaşırhane ve önlerindeki uzun kuyruklarda

insanların sıralarını beklediği ikisi kadınlar, ikisi erkekler için dört tuvaletin bulunduğu bir bina gördü. Daha da önemlisi her girişte iki musluk vardı. Temiz su. Artık hendekten su taşımak, her kullanımdan önce suyu kaynatmak ve süzmek yoktu.

Şirketin dükkânında çocuklarını yanlarında tutan, çoğu kollarını önünde kavuşturmuş kadınlardan oluşan bir sıra vardı. Elle boyanmış bir tabela okulun yolunu işaret ediyordu.

"Yarın başlasak desem?" dedi Loreda tatsız bir sesle.

"Boşa konuşmuş olursun," dedi annesi. "Ben çamaşır yıkayacak, yiyecek bulacağım, siz okula gideceksiniz. Nokta. Marş marş."

Ant kıkırdadı. "Annem kazandı."

Annesi onları kampın diğer ucunda ince dallı ağaçlardan oluşan bir korunun içine kurulmuş iki çadıra yönlendirdi. Çadırlardan daha büyük olanın önünde durdu. Tabelada "KÜÇÜK ÇOCUKLARIN OKULU" yazıyordu.

Yandaki çadırda ise "BÜYÜK ÇOCUKLARIN OKULU" yazıyordu.

"Bence ben büyüğüm," dedi Ant.

Annesi Ant'i küçük çocuklar çadırına yönlendirirken, "Hiç sanmıyorum," dedi.

Loreda hızlı hareket etti.

İsteyeceği en son şey çadırına annesi tarafından sokulmaktı. Büyük çocuklar çadırına gidip içeri baktı. Yaklaşık beş sıra vardı. İkisi boştu. Gri, pamuklu bir elbise ve lastik çizmeler giymiş bir kadın, çadırın ön tarafında duruyordu. Yanında, üstünde bir kara tahtanın bulunduğu bir şövale duruyordu. Tahtaya *Amerikan Tarihi* yazmıştı.

Loreda içeri girdi, arka taraftaki boş bir sıraya oturdu.

Öğretmen kafasını kaldırdı. "Adım Bayan Sharpe. En yeni öğrencimizi tanıyabilir miyiz?"

Diğer çocuklar Loreda'ya baktılar.

"Loreda Martinelli."

Yan sıradaki oğlan ona, sırası onunkine değecek kadar sokuldu. Uzun boylu olduğu belliydi. Çok zayıftı. Kirli şapkasını gözlerinin üstüne kadar çektiği için Loreda onun gözlerini göremiyordu. Sarı saçları fazla uzundu. Bir kot gömleğin üstüne rengi solmuş bir tulum giymişti. Tulumunun bir askısı çözülmüştü ve göğüs kısmının bir köşesi köpek kulağı gibi kıvrılmıştı. Üstünde ona fazla büyük gelen, düğmelerinin çoğu eksik, kışlık bir palto vardı. Kepini çıkardı. "Lor-ey-da. Daha önce bu adı hiç duymamıştım. Çok hoş."

"Merhaba," dedi Loreda. "Teşekkürler. Senin adın ne?"

"Bobby Rand. On numaralı kulübeye mi taşındın? Pennipaker'lar selden hemen önce gittiler. Babaları öldü. Dizanteriden." Gülümsedi. "Okula benim yaşımda birinin gelmesine sevindim. Babam toplama yapılmayacağı zamanlarda okula gelmeme izin veriyor."

"Evet. Benim annem de üniversiteye gitmemi istiyor."

Bobby eksik dişini gösteren bir gülüşle karşılık verdi. "Çok havalı."

Loreda ona dik dik baktı. "Kızlar da üniversiteye gidebilir, bilmiyorsan söyleyeyim."

"Ah, ben şaka yapıyorsun sanmıştım."

"Hayır, yapmıyorum. Neredensin sen, Taş Devri'nden falan mı?"

"New Mexico. Bakkalımız battı."

"Çocuklar," dedi öğretmen bir cetvelle şövalenin üstüne vurarak. "Buraya çene çalmaya gelmediniz. Amerikan tarihi kitaplarınızın yüz on ikinci sayfasını açın."

Bobby bir kitap çıkardı. "Beraber bakarız. Önemli bir şey öğreneceğimiz yok zaten."

Loreda ona doğru eğilip açık haldeki kitaba baktı. Başlık, "Kurucu Atalar ve Birinci Kıta Kongresi"ydi.

Loreda el kaldırdı.

"Evet... Loretta'ydı, değil mi?"

Loreda isminin telaffuzunu düzeltmedi. Bayan Sharpe ona pek kulak verecek birine benzemiyordu. "Ben daha yakın tarihle ilgileniyorum efendim. Buradaki çiftlik işçileriyle. Meksikalıları sınır dışı eden göçmenlik karşıtı politikalarla. Ve işçi sendikalarıyla. Anlamak istediğim..."

Öğretmen cetveli çatlatacak kadar sert vurdu. "Burada sendikalaşmadan bahsetmeyiz. Bu, Amerika'ya uymayan bir kavramdır. Sofralarımıza yiyecek koymamızı sağlayan işlerimiz olduğu için şanslıyız."

"Ama aslında işimiz yok, değil mi? Demek istediğim..."

"Dışarı! Hemen, şimdi. Minnet duymaya hazır olana kadar da dönme. Bir de genç hanımefendilerin olması gerektiği gibi sessiz olmayı öğrenene kadar."

"Bu eyalette insanların derdi ne?" dedi Loreda kitabı Bobby'nin parmağının üstüne çarparak kapatırken. Oğlan acı dolu bir çığlık attı.

"Zengin adamların bundan yüz yıl önce yaptıklarını öğrenmeye ihtiyacımız yok. Dünya *şu anda* dağılıyor." Loreda kararlı adımlarla çadırdan çıktı.

Şimdi ne olacaktı?

Otları kaplayan çamurun üstünde şeye gitmeye başladı... Neye?

Nereye gidiyordu? Kulübeye dönerse annesi onu çamaşır işlerine koşardı.

Kütüphane. Aklına gelen tek şey bu oldu.

Kamptan çıktı, asfalt yola saptı ve kasabaya doğru yürüdü.

En fazla bir buçuk kilometre uzaklıktaki Welty'ye varınca, bir zamanlar parası olan insanlara ihtiyaç duyabilecekleri her şeyi sunan bir dizi tenteli dükkânın olduğu ana cadde boyunca yürüdü. Terziler, eczaneler, bakkallar, kasaplar, butikler. Şimdi çoğu kapalıydı. Kasabanın merkezinde tabelasının ışıkları söndürülmüş, pencereleri tahtalarla kapatılmış bir sinema vardı.

Loreda yine tahtalarla kapatılmış bir şapkacının önünden geçti. Girişinde bir bacağını öne uzatmış, bir bacağı bükülü bir adam oturuyordu. Tek kolunu bükülü bacağının üstüne dayamıştı ve parmaklarının arasından elde sarılmış kahverengi bir sigara sarkıyordu.

Adam yıpranmış fötr şapkasının altından bakışlarını ona çevirdi.

Birbirlerine anlayışla baktılar.

Loreda kütüphanenin önünde kısa bir süre durdu. Saçlarını kestirdiği günden beri buraya hiç gelmemişti. Burası ona şimdiden çok eskilerde kalmış gibi geliyordu.

Bugün pejmürde, bakımsız ve zayıf görünüyordu. En azından üstünde nispeten yeni ikinci el bir elbisesi vardı ama bağcıklı ayakkabılarına ve çoraplarına sıçramış çamur kimsede iyi durmazdı.

Loreda kendini zorlayarak kapıyı açtı. İçeri girince çamurlu ayakkabılarını çıkarıp kapının yanında bıraktı.

Kütüphaneci, Loreda'yı kirli çoraplı ayaklarından ikinci el elbisesinin yakasının eski püskü danteline kadar süzdü.

Lütfen beni hatırla. Bana Okie *deme.*

"Bayan Martinelli. Ben de tekrar gelmeni umuyordum. Annen kütüphane kartını alırken çok mutluydu."

"Noel hediyemdi."

"Güzel bir hediye."

"Ben... Nancy Drew kitaplarını selde kaybettim. Çok üzgünüm."

Bayan Quisdorf ona hüzünlü bir gülümsemeyle baktı. "Dert etme. Ben sadece seni iyi gördüğüme sevindim. Raflardan senin için ne getireyim?"

"Ben... İşçi hakları ilgimi çekiyor."

"Ah. Politika." Bayan Quisdorf yanından ayrıldı. "Bana biraz zaman ver."

Loreda yanındaki masanın üstüne yayılmış gazetelere baktı. *Los Angeles Herald Express*'in bir nüshasında şu başlığı gördü: "California'dan Uzak Durun. Göçmen Sürülerine Uyarı."

Yeni bir şey değildi bu.

"Göçmenlere Yapılan Yardımlar Eyaleti İflasa Sürüklüyor."

Loreda sayfaları çevirdi ve göçmenlerin yardım talep ederek eyaleti iflasa sürüklediğini iddia eden makaleleri peş peşe okudu. Gazeteler onları uyuşuk, tembel suçlular ilan ediyor, "başka türlüsünü bilmedikleri için" köpekler gibi yaşadıklarını söylüyordu.

Loreda ayak sesleri duydu. Bayan Quisdorf yanına geldi ve gazetelerin yanına ince bir kitap bıraktı. John Reed'in *Dünyayı Sarsan On Gün* adlı kitabı.

"John Reed," dedi Loreda. Bu isim ona bir şey hatırlatmıştı ama ismi nerede duyduğunu hatırlayamıyordu. "Teşekkürler."

"Ama bir uyarı," dedi Bayan Quisdorf alçak sesle. "Sözcükler ve fikirler ölümcül olabilir. Neyi kime söylediğine çok dikkat etmelisin. Özellikle bu kasabada."

Kampın çamaşırhanesi, altı büyük metal küvetin ve elle çalışan üç merdanenin olduğu uzun, ahşap bir binaydı. Ve mucizeye bakın ki bir kolu çevirdiğiniz anda su akıyordu. Elsa kamptaki ilk sabahını Selamet Ordusu'ndan aldıkları çarşafları ve selde giydikleri giysileri yıkamakla, elinde bükerek değil, merdaneden geçirerek sıkmakla geçirdi. Her şey temizlenince ıslak bohçayı kulübeye taşıdı, uyduruk bir çamaşır ipi gerdi ve kurusunlar diye hepsini astı.

Sonra önceki gece yazdığı mektubu alıp postaneye bıraktı. Sadece bu bile –mektup postalamak için yalnızca on beş metre yürümek zorunda olmak– büyük şanstı.

Ve şimdi alışveriş zamanıydı. Hemen orada. Kampın içinde. Ne büyük kolaylıktı bu.

Şirket dükkânı sivri bir çatısı ve beyaz bir kapının iki yanında dar pencereleri olan, yeşil ahşap kaplamalı, dar cepheli bir binaydı. Elsa oraya ulaşmak için çamurun içinden geçmek zorunda kalmış –sel ve yağmur yüzünden her yer çamur içindeydi– ve çamur kaplı basamaklardan yukarı çıkmıştı.

Kapıyı açarken başının üstünde şaşırtıcı bir neşe hissi uyandıran bir zil şıngırdadı.

İçeride raflar dolusu yiyecek vardı. Fasulye, bezelye ve domates çorbası kutuları. Pirinç ve şeker çuvalları. Tütsülenmiş etler. Yerel üretim peynir. Taze sebzeler. Yumurtalar. Süt.

Bir duvar tamamen giysilere ayrılmıştı. Pamukludan yünlüye her türlü kumaş topları. Kutularca düğme, kurdele ve makara. Her numara ayakkabı. Lastik ayakkabılar, yağmurluklar ve şapkalar. Pamuk ve patates toplama çuvalları, mataralar, eldivenler.

Elsa her şeyin fiyatının yüksek olduğunu fark etti. Bazı şeyler –mesela yumurta– kasabadakinin iki katı fiyataydı. Duvardaki kancalarda asılı duran pamuk toplama çuvalları Elsa'nın kasabada ödediğinin üç katına satılıyordu.

Boş bir sepet aldı.

Dükkânın arka tarafında neredeyse boydan boya uzanan bir tezgâh vardı. Arkasında favorileri bıyıklarıyla birleşecek şekilde kesilmiş, gür kaşlı bir adam duruyordu. Adam koyu kahverengi bir şapka, siyah bir kazak ve askılı pantolon giymişti. "Merhaba," dedi tel çerçeveli gözlüğünü burnundan yukarıya iterek. "Siz on numaralı kulübenin yeni sakini olmalısınız."

"Öyleyim," dedi Elsa. "Ben ve çocuklarım yani. Bir de kocam," diye eklemeyi akıl etti sonradan.

"Hoş geldiniz. Küçük topluluğumuza iyi bir yeni üye olacak gibi görünüyorsunuz."

"Evimizi... su bastı."

"Çoğu insanınki gibi."

"Paramızı kaybettik. Tamamını."

Adam başını salladı. "Yine tanıdık bir hikâye."

"Doyurmam gereken çocuklarım var."

"Ve artık ödemeniz gereken bir kira."

Elsa güçlükle yutkundu. "Evet. Fiyatlarınız... çok yüksek."

Arkasından kapının zili yine şıngırdadı. Elsa arkasına dönünce içeriye iri yapılı bir adamın girdiğini gördü. Al yanaklı, tombul yüzünde dişlerini açığa çıkaran bir gülümseme vardı. Adam parmaklarını kahverengi yün pantolonunu yerinde tutan askılara takarak ve iki yanındaki ürünleri inceleyerek rahat bir tavırla yürüdü.

"Bay Welty," dedi dükkân görevlisi. "Günaydın."

Welty. Patron.

"Lanet olası toprak kuruyunca gün daha aydın olacak Harald. Hanımefendi kim?" Elsa'nın önünde durdu. Elsa yakından bakınca adamın giysilerinin ve paltosunun kesiminin kalitesini daha iyi gördü. Babası da işe giderken böyle giyinirdi. Giysilerini, duruşunu sergilemek için özenle seçmiş bir adam.

"Elsa Martinelli," dedi. "Burada yeniyiz."

"Zavallı aile selde her şeyini kaybetmiş," dedi Harald.

"Ah," dedi Bay Welty. "Doğru yerdesiniz. Ailenizin karnını doyurmak için yiyecek stoku yapın. Canınız ne çekerse alın. Pamuk mevsimi gelince çok kazanacaksınız. Çocuklarınız var mı?"

"İki tane."

"İyi, iyi. Çocuk toplayıcılarımızı severiz." Bay Welty elini tezgâha, kasanın yanında duran şeker kavanozunu tıngırdatacak denli sert bir şekilde vurdu. "Ona çocuklar için biraz şeker ver."

Elsa teşekkür etti ama adamın onu duymadığından ya da dinlemediğinden emindi. Bay Welty arkasını dönmüş, dükkândan çıkmaya hazırlanıyordu.

Zil şıngırdadı.

"Şimdi," dedi Harald bir defter açarak. "On numaralı kulübe. Bu ay için altı dolar borç yazıyorum. Kira için. Başka ne lazım?"

Elsa tütsülenmiş ete özlemle baktı.

Harald nazik bir sesle, "İhtiyacınız olan ne varsa alın," dedi.

Elsa bunu yapamazdı. Bunu yaparsa her şeyden alıp hırsız gibi kaçması gerekirdi. Veresiye fikrinin onu baştan çıkarmasına izin veremezdi. Bu hayatta hiçbir şey bedava değildi. Özellikle de göçmenler için.

Yine de...

Koridorlarda kafasında hesap yaparak ağır adımlarla dolaştı. Seçtiği şeyleri sepete dokundukları anda infilak edebilirlermiş gibi özenle yerleştirdi: süt, tütsülenmiş et, bir file patates, bir paket un, bir paket pirinç, iki kutu ince dilimlenmiş kuru et, az miktarda şeker. Bir torba fasulye. Kahve. Biraz çamaşır deterjanı ve el sabunu. Diş macunu, diş fırçaları. Bir battaniye. İki zarf.

Sepeti kasaya götürdü ve içindekileri tek tek boşalttı.

Bunu yaparken içine yaklaşan uğursuzluğun habercisi, korkunç bir ağırlık çöktü. O güne dek parasını ödeyemeyeceği hiçbir şey almamıştı. Elbette Wolcott ailesi kasabadan veresiye bir şeyler alırdı ama sadece o an üzerlerinde para olmadığı zamanlarda. Babası hesaplarını bankadaki birikiminden hemen öderdi. Birikimi yokken veresiye almak Elsa'ya dilenmek gibi geliyordu.

"On bir dolar yirmi sent," dedi Harald, toplamı deftere "Kulübe 10" başlığı altında not düşerken.

Bu hızla giderse Elsa 26 Nisan'a dek, yani eyalet yardımı yükünü biraz hafifletene kadar –hafifleteceğini umuyordu– büyük borca girmiş olacaktı.

"Aslında," dedi usulca, "sadece bir kutu kıyılmış et yeter."

Kulübede rafları olmadığı için Elsa yiyecekleri sahip oldukları tek kutuya özenle yerleştirip kutuyu yatağın altına itti. İki kutu sütü, yarım kilo kahveyi ve bir kalıp sabunu dışarıda bıraktı. Onları dükkândan aldığı torbaya koydu ve kulübeden çıktı.

Kamyonetine bindi, güneye sapıp Welty kasabasının diğer tarafındaki hendek kampına gitti ve kamyoneti yol kenarına park etti. Arazi yer yer molozların açığa çıktığı bir su birikintisi ve

çamur deniziydi. Eşyalar, ağaç dalları, metal levhalar etrafa saçılmıştı. Gidecek başka yeri olmayan insanlar araziye dönmeye ve kampa yerleşmeye başlamışlardı.

Elsa, Dewey'lerin büyük çiftlik kamyonetini sağ tarafta, yarıya kadar çamura gömülü halde gördü. Etrafında bir grup insan toplanmıştı.

Elsa torbayı aldı ve çizmeleriyle cıvık çamura bata çıka, zaman zaman da su ayak bileklerini okşarken o tarafa doğru yürüdü.

Jeb ve oğlanlar kurtardıkları suntaları çakmakla meşguldüler. İki kız kamyonetin arkasına oturmuş, elbiseleri çamur içinde kalmış bebekleriyle oynuyordu. Bir eve konacağını düşünerek ta Alabama'dan getirdikleri çamura batmış sobaya bir sandalye yaslanmıştı.

Kamyonette yaşıyorlardı. Altısı birden.

Elsa, Jeb'i gördü ve ona el salladı. Jeb ona mahcup bir bakış attı. "Jean hendekte."

Elsa boğazına oturan yumru yüzünden konuşamadı ve başını öne eğerek alışveriş torbasını kırık sandalyenin üstüne bıraktı. Hiçbir şey söylemeden döküntülerle kaplı, çamurlu zeminden hendeğe doğru yürüdü.

Jean hendek kıyısında kovayla su çekmeye çalışıyordu. Elsa buradan kurtulduğu ve bu nedenle şükrettiği için utanç duyarak ona sessizce yaklaştı ve "Jean," dedi.

Jean ona döndü. Elsa, gülümsemesinden hemen önceki o bir saniyelik duraksamada arkadaşının çaresizliğinin derinliğini gördü. "Elsa," dedi Jean. "Gördüğün gibi sensiz mahalle cehenneme döndü."

Elsa'nın içinden onunla şakalaşmak gelmedi. "Nadine? Midge?"

"Nadine ve onunkiler gittiler. Jest yürümeye başlamıştı. Midge'i selden beri görmedim."

Jean ağır hareketlerle ayağa kalktı ve kirli suyla dolu kovayı yanına bıraktı.

Elsa ağlamaktan korkarak temkinli bir şekilde ona yaklaştı. Büyükbabasının, *gerekirse cesurmuşsun gibi davran*, derken ne demek istediğini sonunda anlamıştı. Öyle yaptı ve içinden ağlamak gelirken gülümsedi. "Burada olmanızdan nefret ediyorum."

"Ben de," dedi Jean kuru bir mendile öksürerek. "Ama Jeb kamyonetin arka tarafına bir tür yapı kurmaya çalışıyor. Hatta belki üstü örtülü bir balkon bile yapar. Yakında bu kadar kötü olmayacak. Toprak kuruyacak." Gülümsedi. "Belki çaya gelirsin."

"Çay mı? Bence artık cin içmeye başlamalıyız."

"Gelirsin, değil mi?"

Elsa, Jean'in de onunla aynı korkuyu taşıdığını gördü. "Elbette. Ayrıca bana ihtiyacın olduğunda haber vereceksin. Ne zaman olursa. Gece gündüz. Welty'nin çiftçiler kampında on numaralı kulübedeyiz. Yolun ilerisinde. Ben... size biraz yiyecek getirdim." *Yetmezdi.*

"Ah, Elsa, sana nasıl teşekkür edebilirim?"

"Bana teşekkür etmene gerek yok. Bunu biliyorsun."

Jean kovasını aldı. İki kadın bozuk kamyonete doğru yürüdüler. Dewey'ler sonraki aylarda mahsulleri nasıl takip edeceklerdi?

Elsa onları orada nasıl bırakacağını bilmiyordu ama elinden hiçbir gelmiyordu. İçinde yaşayabilecekleri arabaları olmayanların daha da kötü durumda olduklarının farkındaydı.

"Daha iyi olacak," dedi Jean.

"Elbette."

Gözleri, paylaştıkları yalanın farkında olduklarını anlatan bir bakışla buluştu.

"Sosyetik kızlar gibi cin içip çarliston yapacağız," dedi Jean. "Hep dans dersleri almak istemişimdir. Bunu sana söylemiş miydim? Montgomery'de genç bir kızken. Ders almak için anneme yalvarmıştım. Dans etmeyi hâlâ beceremem. Beni düğünümüzde görmeliydin. Jeb'le dans ederken korkunç görünüyorduk."

Elsa gülümsedi. "Ben ve Rafe'ten daha kötü olamaz. Yakında birbirimize dans etmeyi öğreteceğiz Jean. Sen ve ben, müzik

eşliğinde. Kimin bize baktığına ya da ne düşündüğüne aldırmadan." Arkadaşına sımsıkı sarıldı ve onu bir süre bırakamadı.

"Haydi git," dedi Jean. "Biz burada iyiyiz."

Elsa başını yavaşça öne eğdi, ailenin geri kalanına el sallayıp balçık kaplı arazide kamyonetine doğru yürüdü. Kendi sobasını yarısına kadar çamura gömülü ve yan yatmış halde gördü. Borusu yerinde değildi. Attığı her adımda ağlayacak gibi oluyordu, kendini tutabildiği her an bir zaferdi. Çamurdan bir kısmı görünen bir kova gördü, onu alıp yürümeye devam etti. Sonra bir kahve fincanı buldu, onu da aldı.

Welty'ye varınca benzin istasyonuna yürüdü, kovayı pompaların yanındaki muslukta yıkadı. Çamurlu çizmelerini de suya tutup temizledi ve tekrar ayağına geçirdi. Bütün bunları yaparken aklı kış ortasında çamur denizine gömülü bir kamyonette yaşayan arkadaşındaydı.

"Elsa?"

Musluğu kapatıp arkasına döndü.

Jack elinde bir tomar kâğıtla karşısında duruyordu. İnsanları, gördükleri muameleye öfkelenerek ayaklanmaya teşvik eden broşürlerden olduklarına hiç şüphe yoktu.

Elsa ona yaklaşmamalıydı, özellikle de burada, halka açık bir yerde ama kendini tutamadı. Savunmasız ve yalnız hissediyordu. Çok yalnız.

"Sen iyi misin?" dedi Jack onunla yarı yolda buluşunca.

"Ben... hendek kampına uğradım. Jean... ve çocuklar... orada..." Bunları söylerken Elsa'nın sesi titremişti.

Jack kollarını iki yana açtı, Elsa hiç konuşmadan ona sokuldu. Elsa onun göğsünde ağlarken Jack hiç konuşmadan ona sarıldı. Buna rağmen Jack'in kolları Elsa'ya iyi gelmişti, genç adamın gömleği gözyaşlarıyla ıslanmıştı.

Sonunda Elsa geri çekilip ona baktı. Jack kollarını çözdü ve başparmağıyla onun gözyaşlarını sildi.

"Öyle yaşanmaz," dedi Elsa boğazını temizleyerek. Aralarındaki o yakınlık anı şimdiden çözülmeye başlamıştı. Elsa, Jack'in ona sarılmasına izin verdiği için utanmıştı. Aciz ve acınası olduğunu düşünmesine şaşırmazdı.

"Evet, yaşanmaz. Sen eve götüreyim."

"Teksas'a mı?"

"İstediğin bu mu?"

"Jack, benim ne istediğimin hiçbir önemi yok. Benim için bile." Elsa açık ettiği zayıflığından utanarak gözlerini kuruladı.

"Bu zayıflık değil, biliyorsun. Bir şeyleri derinden hissetmek ya da istemek. İhtiyaç duymak."

Jack'in algısının keskinliği Elsa'nın irkilmesine neden olmuştu. "Gitmeliyim," dedi. "Çocuklar birazdan okuldan dönerler."

"Güle güle Elsa."

Jack'in bunu söylerken takındığı hüzünlü tavır Elsa'yı şaşırttı. Ya da belki de hayal kırıklığına uğrattı. Muhtemelen ikincisiydi. "Hoşça kal Jack," dedi ve onu orada bırakarak arkasını dönüp yürüdü. Bir şekilde Jack'in ona baktığını biliyordu ama kendisi dönüp ona bakmadı.

Mart sonu geldiğinde zemin kurumuş, hendek kampı yeniden dolmuştu. Loreda on dört yaşına basmıştı ve Martinelli ailesi borç içindeydi. Elsa takıntılı bir şekilde durmadan hesap yapıyordu. An itibarıyla sırf borçlarını ödeyebilmek için Loreda'yla birlikte bin üç yüz elli kilo pamuk toplamaları gerekiyordu. Üstüne bir de kira ödemesi ve erzak alması gerekecekti. Bu, kışla birlikte yeniden başlayacak acımasız bir döngüydü. İlerlemenin ya da içinden çıkmanın bir yolu yoktu.

Yine de Elsa her gün dışarı çıkıyor, çocuklar okuldayken iş arıyordu. İyi günlerde çapa yaparak, birilerinin çamaşırlarını yıkayarak ya da evini temizleyerek kırk sent kazandığı oluyordu.

O ve çocuklar bağış sepetlerindeki kıyafetleri karıştırmak için her hafta Selamet Ordusu'na uğruyorlardı.

Nisan ayında Elsa artık eyaletin resmî sakini olacağı ve yardım almaya hak kazanacağı zamana gün saymaya başlamıştı. Hükûmetten gelecek bir yardımı geri çevirmek artık aklının ucundan bile geçmiyordu.

Verilen tarihte sabah erkenden kalktı, çocuklara un ve suyla pankek yaptı ve dükkânda satılan litrelik sulandırılmış elma suyundan yarımşar bardak doldurdu.

Çocuklar uykulu gözlerle giyinip ayakkabılarını giydiler ve küçük kulübeden çıkıp uzun bir sıra bekleyecekleri tuvaletlere gittiler.

Geri döndükleri zaman Elsa onlara değerli jambonlarından küçük birer parçayla süslenmiş ikişer pankek verdi. Yataklarında yan yana oturuyorlardı.

"Sen de bir şeyler yemelisin anne," dedi Loreda.

Kızına bakarken Elsa'nın içi ezildi: kemikli bir yüz, çıkık elmacık kemikleri. Kareli pamuklu kumaştan elbisesi zayıf vücudundan dökülüyordu ve köprücük kemikleri âdeta fırlamış gibi görünüyordu.

Meydan danslarına gitmesi ve ilk aşkını yaşaması gereken yaştaydı.

"Anne?" dedi Loreda.

"Ah, özür dilerim."

"Başın mı dönüyor?"

"Hayır, alakası yok. Sadece düşünüyordum."

Ant güldü. "Düşünmek iyi gelmez anne. Bunu sen de biliyorsun."

Ayağa kalktı. Dokuz yaşına yeni basan oğlan sıska uzuvlarına fazla büyük gelen dirsekleri, dizleri ve ayaklarıyla sopa gibi zayıftı. Son birkaç ayda arkadaş edinmeye ve yine oğlan çocuğu gibi davranmaya başlamıştı. Saçlarını kestirmeyi reddediyor, her türlü oyundan nefret ediyor ve artık annesine anneciğim demiyordu.

"Bilin bakalım bugün günlerden ne?" dedi Elsa.

"Ne?" dedi Loreda kafasını kaldırmaya bile zahmet etmeden.

"Eyalet yardımı alacağımız gün," dedi Elsa. "Nakit para yani. Borcumuzu ödemeye başlayabilirim."

"Tabii," dedi Loreda boş tabağını sabunlu su kovasına batırırken.

"Eyalete bir yıl önce kayıt olduk," dedi Elsa. "Artık biz de eyalet sakinlerinin aldığı yardımı alabileceğiz."

Loreda ona baktı. "Onu geri almanın bir yolunu mutlaka bulurlar."

"Haydi ama Bayan Gün Işığı," dedi Elsa, Ant'e paltosunu giydirirken.

Kendi mantosunu giymekle uğraşmadı. Lastik ayakkabılarını ayağına geçirdi, omzuna bir battaniye aldı.

Hareketli kampa çıktılar. Don tehdidi geçtiğinden beri erkekler tarlalarda meşguldü. Traktörler aralıksız çalışarak toprağı hazırlıyor, havalandırıp tohum ekiyordu.

"Aklıma büyükbabam geldi," dedi Loreda.

Durup traktörlerin sesini dinlediler. Havada yeni sürülmüş toprağın kokusu vardı.

"Öyle," dedi Elsa ev özlemiyle dolarak.

Üçü yan yana okul çadırlarına kadar yürüdüler.

"Güle güle anne. Yardım konusunda bol şans," dedi Ant koşarak içeri girmeden önce.

Loreda da kendi çadırına girdi.

Elsa bir an durup gülüşen, konuşan çocukların ve onlara yerlerini almalarını söyleyen öğretmenlerin seslerini dinledi. Gözlerini kapatsaydı –bir an için kapattı da– kendini bambaşka bir dünyada hayal edebilirdi.

Sonunda arkasını döndü. Çadırların ve kulübelerin arasındaki yollar yüzlerce ayağın ağırlığı altında oyulmuştu. Tuvalete varınca kuyruğa girip sırasını bekledi.

Günün bu vaktinde tuvalet kuyruğu çok uzun olmaz, bekleyiş yirmi dakikadan fazla sürmezdi. Duş almak istiyordu ama sadece iki duş olduğu için bekleme süresi her zaman bir saatten fazla olurdu.

Kulübeye gitti, kahvaltı bulaşığını yıkadı ve eşyaları dolap olarak kullandıkları elma sandığına kaldırdı. Selden bu yana geçen birkaç ayda, sağdan soldan bir şeyler toplama konusunda ustalaşmışlardı.

Yatağını topladı, mantosunu giydi ve kulübeden çıktı.

Kasabada, eyalet yardım ofisinin önünde üzgün bakışlı erkek ve kadınlardan oluşan bir kuyruk uzanıyordu. Çoğu gözlerini önlerinde kavuşturdukları ellerinden kaldırmıyordu. Çoğu Ortabatılı, Teksaslı ya da Güneyliydi. Yardımla geçinmeye alışkın olmayan gururlu insanlar.

Elsa kuyruğun sonuna geçti. Çok geçmeden arkasına yeni insanlar eklendi. Kasabanın dört bir yanından kuyruğa akın eder gibiydiler.

"İyi misiniz hanımefendi?"

Elsa hafifçe silkindi. "Sanırım bir şeyler yemeyi unuttum. Ama iyiyim, sağ olun."

Önündeki sıska genç adamın üstünde muhtemelen yirmi kilo daha ağırken aldığı bir tulum vardı. Tıraş olmaya ihtiyacı varmış gibi görünüyordu ama gözlerinde nazik bir bakış vardı. "Onu hepimiz unuttuk," dedi gülümseyerek. "Perşembeden beri bir şey yemedim. Bugün günlerden ne?"

"Pazartesi."

Adam omuz silkti. "Çocuklar, bilirsiniz."

"Bilirim."

"Daha önce yardım aldınız mı?"

Elsa başını iki yana salladı. "Bugüne kadar yardım alma hakkım yoktu."

"Hakkım yoktu derken?"

"Yardım almak için bir yıldır eyalette yaşıyor olmalısınız."

"Bir yıl mı? O zamana kadar ölmüş oluruz." Adam derin bir iç çekerek sıradan çıktı ve uzaklaştı.

"Durun!" diye seslendi Elsa. "Şimdi kayıt yaptırmalısınız!"

Genç adam arkasına dönmedi, Elsa da peşinden gitmek için sıradan ayrılamazdı. Yerini kaybetmesi ona uzun saatlere mal olabilirdi.

Sonunda sıranın önüne ulaştı. Oraya varınca, taşınabilir bir daktilonun başında oturan aydınlık yüzlü genç kadına baktı. Yanında uzun bir fihrist kartları kutusu vardı. "İsim?"

"Elsa Martinelli. İki çocuğum var. Anthony ve Loreda. Geçen yıl bu tarihte kayıt yaptırmıştım."

Kadın kırmızı kartları taradı, birini çekip aradan çıkardı. "İşte burada. Adres?"

"Welty çiftçiler kampı."

Kadın kartı daktiloya takıp bu bilgiyi ekledi. "Pekâlâ Bayan Martinelli. Aileniz üç kişiden oluşuyor. Ayda on üç dolar elli sent alacaksınız." Kartı daktilodan çıkardı.

"Teşekkürler," dedi Elsa parayı olabildiğince ince bir rulo haline getirip yumruğuyla sararken.

Eyalet yardım ofisinden çıktığı sırada, sokağın biraz ilerisinde, federal yardım ofisinin önünde bir kargaşa gördü. Kalabalık bir grup bağrışıyordu.

Elsa avucundaki paraya çok dikkat ederek temkinli adımlarla o tarafa yürüdü.

Kalabalığın dışında kalan bir adamın yanında durdu. "Neler oluyor?"

"Federaller yardımı kesti. Artık yiyecek yok."

Kalabalıktan biri, "Bu doğru değil!" diye haykırdı.

Yardım ofisinin penceresine atılan bir taş camı kırdı. Kalabalık bağrışlarla ofise doğru hareketlendi.

Birkaç saniye içinde bir siren sesi duyuldu. Bir polis arabası ışıkları yanıp sönerek hızla yanlarına geldi. Üniformalı iki polis

ellerinde coplarla araçtan indi. "Serserilikten hapsi boylamak isteyenler el kaldırsın?"

Polislerden biri hırpani kılıklı bir adamı yakalayıp polis arabasına tıktı. "Başka var mı?"

Elsa yanındaki adama döndü. "Gıda yardımını nasıl kesebilirler? Bizi hiç mi umursamıyorlar?"

Adam hayret dolu gözlerle ona baktı. "Komik olmaya falan mı çalışıyorsun?"

Elsa yardım ofisinden ayrıldıktan sonra Sutter Yolu'ndaki hendek kampına yürüdü.

Selden bu yana geçen zamanda araziye yeni insanlar taşınmıştı. Eskilerden uygun yer bulabilenler çadırlarını ve barakalarını daha yüksek kısımlara kurmuş, kamyonetlerini oralara çekmişlerdi. Yeni gelenler ise hendeğin yakınına yerleşmişlerdi. Zemin baharda biten otlar ve yer yer topraktan fırlayan eski eşyalarla kaplıydı. Bir borunun ucu, bir kitap, kırık dökük bir gaz lambası. Bir değeri olan her şey çoktan kazılıp topraktan çıkarılmış ya da bulunmayacak kadar derinlere gömülmüştü.

Elsa, Dewey'lerin çadırına ulaştı. Topladıkları tahta parçaları, katranlı kâğıt ve döküntülerle kamyonetin etrafına bir baraka inşa etmişlerdi.

Elsa, Jean'i kamyonetin ön çamurluğunun yanındaki bir sandalyede otururken buldu. Mary ve Lucy otların üstüne bağdaş kurmuş, sopalarla toprağı kurcalıyorlardı.

"Elsa!" dedi Jean ayağa kalkmak için hareketlenirken.

"Kalkma," dedi Elsa arkadaşının solgunluğunu ve çökmüş halini görünce.

Ters çevrilmiş bir kovanın üstüne, Jean'in yanına oturdu.

"Sana ikram edecek kahvem yok," dedi Jean. "Sıcak su içiyorum."

"Bir fincan fena olmaz," dedi Elsa.

Jean kaynamış su doldurduğu bir fincanı arkadaşına uzattı.

"Federaller yardımı kesmiş," dedi Elsa. "Kasabada insanlar isyan ediyor."

Jean öksürdü. "Duydum. Pamuğa kadar nasıl dayanacağız bilmem."

"Dayanacağız." Elsa avucunu açtı ve bir sonraki aya kadar ailesini doyurmak için idareli kullanması gereken on üç dolar elli sente baktı. Aradan çektiği iki doları Jean'e verdi.

"Bunu alamam," dedi Jean. "Para olmaz."

"Elbette alabilirsin." İkisi de Dewey'lerin eyaletten aldığı yirmi yedi doların altı kişinin karnını doyurmaya yetmeyeceğini biliyordu. Hem Elsa dükkândan veresiye alışveriş yapabiliyordu. Ama Dewey'ler yapamıyordu.

Jean gülümsemeye çalışarak paraya uzandı. "Pekâlâ. Cin için para biriktiriyorum."

"Tam üstüne bastın. Çok yakında küfelik olacağız. Kötü kızlar gibi sarhoş gezeceğiz," dedi Elsa bu fikir karşısında gülümseyerek. "Hayatımda sadece bir kez kötü kız oldum ve tahmin et, bu bana ne getirdi?"

"Ne?"

"Kötü bir koca ve çok güzel bir yeni aile. Bu yüzden kötü olmaya ben varım."

"Söz mü?"

"Söz. Çok yakında Jean."

Elsa yürüyerek Welty Çiftliği'ne döndü ve dükkâna gitti. Yardım ofisinden eve dönerken kafasında bazı hesaplar yapmıştı. Her ay paranın yarısıyla borcunu öderse, çok sıkışsalar da bir şansları olabilirdi.

Dükkândan bir somun ekmek, bir Bolonya salamı, bir kutu ince kıyılmış et, biraz sosis ve bir file patates aldı. Bir kavanoz fıstık ezmesi, bir kalıp sabun, birkaç teneke süt ve biraz da iç-

yağı. Bunlara bir düzine yumurta ve bir Hershey's şekerlemesi eklemeyi her şeyden çok istiyordu. Ama insanlar veresiye altında ezilmeye böyle başlıyorlardı.

Aldıklarını tezgâhın üstüne bıraktı.

Harald aldıklarını kasadan geçirirken gülümsedi. "Yardım günü ha, Bayan Martinelli? Gülümsemenizden belli."

"Çok büyük bir yardım olduğu kesin."

Kasa çınladı. "İki dolar otuz dokuz sent."

"İyi para," dedi Elsa.

"Evet," dedi Harald, acısını paylaştığını anlatan bir bakışla.

Elsa parayı cebinden çıkardı ve saymaya başladı.

"Ah. Nakit almıyoruz hanımefendi. Sadece veresiye çalışıyoruz."

"Ama sonunda param oldu. Faturamı da ödemek istemiştim."

"O şekilde işlemiyor. Sadece veresiye. Hatta size nakit para da verebilirim, kredi olarak. Faiziyle. Benzin için falan."

"Ama... borcumdan nasıl kurtulacağım?"

"Pamuk toplayarak."

Durumun gerçekliği bütün ağırlığıyla Elsa'nın üstüne çökmüştü. Bunu nasıl daha önce anlamamıştı? Welty onun borçlanmasını, aldığı yardım parasını har vurup harman savurmasını ve bir sonraki kış yine batmış durumda olmasını *istiyordu*. Elbette krediyle nakit veriyorlardı –muhtemelen yüksek bir oranla– çünkü fakir insanlar daha az para karşılığında çalışır, daha azını isterlerdi. Elsa'nın yapabileceği tek şey yardım parasıyla kasabadan daha ucuz fiyatlarla alışveriş yapmak, şirket dükkânında biriken borcunu dengelemekti ama bu da çok fark yaratmazdı. Ayda on üç dolarla geçinemezlerdi. Elini sepete atıp et konservesini çıkardı ve tezgâha bıraktı. "Buna param yok."

Adam toplam tutarı tekrar hesaplayıp deftere not etti. "Üzgünüm hanımefendi."

"Gerçekten mi? Şeftali toplamak için kuzeye gitsem? Sanırım gitmeden önce kulübenin parasını peşin ödemem gerekir."

"Ah, hayır, hanımefendi. Hem kulübeden hem de garanti olan pamuk toplama işinden vazgeçmeniz gerekir."

"Yani mahsul peşine düşemez miyiz?" Elsa durdu ve adama bu sistemin bir parçası olmaya nasıl dayanabildiğini merak ederek baktı. İş peşine düşüp kulübeyi ellerinde tutmaları mümkün değilse, burada işsiz güçsüz pamuğu beklemekten, yardım paraları ve veresiyeyle geçinmekten başka şansları yok demekti. "Yani bizler köleyiz."

"İşçi. Bana sorarsanız şanslılardan."

"Öyle mi?"

"İnsanların hendek kampında nasıl yaşadıklarını gördünüz mü?"

"Evet," dedi Elsa. "Gördüm."

Alışveriş torbasını alıp dükkândan çıktı.

Dışarıda insanlar bir şeylerle uğraşıyordu. Kadınlar çamaşır asıyor, erkekler yakacak topluyor, küçük çocuklar etrafta oyuncak yerine koyabilecekleri döküntüler arıyorlardı. Elbiseleri üzerlerinden dökülen, çökük omuzlu bir düzine kadar kadın, iki tuvaletin önünde sıra bekliyordu. Burada artık üç yüzden fazla insan yaşıyordu. Beton alanlara on beş yeni çadır kurulmuştu.

Elsa kadınlara baktı. Gerçek anlamda. Düşük omuzlar. Bakımsız saçları örten eşarplar. Tekrar tekrar elden geçirilmiş elbiseler. Bileklerde toplanan çoraplar. Eskimiş ayakkabılar. Zayıf bedenler.

Yine de sıra beklerken birbirlerine gülümsüyor, konuşuyor, ellerinden kaçan, henüz okul çağına gelmemiş çocuklarının peşlerinden koşuyorlardı. Elsa o kuyrukta, bu kadınların sıradan şeyler hakkında –dedikodular, çocuklar, sağlık– konuştuklarını bilecek kadar kalmıştı.

Hayat en zor zamanlarda bile devam ediyordu.

YİRMİ DOKUZ

Mayıs ayında vadi güneşli günlerle kurudu ve her şey büyüyüp çiçek açtı. Haziranda pamuklar çiçeklendi ve budanmaları gerekti. Welty'nin söz verdiği gibi, Welty Çiftlikleri'nin çiftçi kampında yaşayanlar, ilk iş alanlar arasındaydı. Elsa uzun saatler boyunca güneş altında çalışıyordu. Vadinin hendek kampı sakinlerinin çoğu, tıpkı Jeb ve oğulları gibi iş için kuzeye doğru yola düşmüştü. Jean, kızlarıyla ve ellerinde kalan son mal varlıkları olan toprağa gömülü kamyonetleriyle birlikte kampta kalmıştı.

O gün şafak sökmeden hemen önce büyük bir kamyon pis bir duman saçarak Welty kampına girdi. Sırada bekleyen insanlar kamyona tırmanmak için durmasını bile beklemediler. Erkekler ve kadınlar, gözlerinin üstüne kadar çektikleri şapkaları ve fahiş fiyatlara şirket dükkânından almak zorunda kaldıkları eldivenleriyle kamyonun arkasına doluştular.

Loreda kabinin hemen arkasındaki ahşap kazıklara yaslanmış olan annesine baktı. O sabah kamyon geldiğinde sıradaki ikinci kişiydi.

"Ant'in ödevini yaptığından emin ol," dedi annesi.

"Emin misin? Ben de gelsem?.."

"Eminim Loreda. Hazır olduğu zaman pamuk toplayabilirsin, o kadar. Şimdi okula git ve sonunun benim gibi olmaması için bir şeyler öğren. Kırk yaşındayım ve çoğu gün kendimi yüz yaşında gibi hissediyorum. Ayrıca okulun kapanmasına bir hafta kaldı zaten."

Bir adam kamyonun arkasındaki kapağı kaldırdı. Birkaç dakika sonra kamyon sarsılarak pamuk tarlalarına doğru yola çıktı. Hava henüz sıcak değildi ama birazdan ısınmaya başlayacaktı.

Loreda kulübeye döndü. İçerisi şimdiden sıcak olmuştu. Her ne kadar yaklaşan yaz sıcağının habercisi olduğunu bilse de, soğuk geçen kıştan sonra bu sıcaklık hâlâ hoşuna gidiyordu. Havalandırma bacalarını açtı ve elektrikli ocağın başına geçip Ant'le kahvaltıda yiyecekleri yulaf lapasını pişirmeye başladı.

Kulübeye ışık vurunca Ant yalpalayarak yataktan kalktı ve kapıya doğru yürüdü. "Çiş yapmam lazım."

On beş dakika sonra mahrem yerlerini kaşıyarak geri döndü. "Annem işe gitti mi?"

"Gitti."

Bulup eve getirdikleri masanın yanındaki ahşap sandığa oturdu. Kahvaltıdan sonra Loreda, Ant'i okuluna bıraktı. "Okuldan sonra kulübede buluşuruz," dedi. "Oyalanma. Bugün çamaşır günü."

"Hava sıcak olacak." Ant yüzünü buruşturarak sınıfına girdi.

Loreda da kendi sınıfına yöneldi. Çadırın kapısına yaklaşırken, Bayan Sharpe'ın, "Bugün kızlar kozmetik malzemelerini karıştırmayı öğrenirken, erkekler bir fen projesi yapacak," dediğini duydu.

Loreda inledi. Kozmetik ürünler yapmak.

"Güzelliğin bir erkek bulmada ne kadar önemli olduğunu hepimiz biliyoruz," dedi Bayan Sharpe.

"Hayır," dedi Loreda yüksek sesle. "Hayır."

Kozmetik yapmaya şiddetle karşıydı. Kızlar geçen hafta saatlerce kuru malzemeleri eleyip ekmek yoğurmakla uğraşırken

erkekler aygıtların boyalarla çizildiği sunta bir uçak kabini maketinde "uçmayı" öğrenmişlerdi.

Loreda okulu çok sık kırmazdı çünkü annesinin eğitimi ne kadar önemsediğini biliyordu ama dürüst olmak gerekirse bazen buna dayanamıyordu. Ve Tanrı biliyordu ya, Bayan Sharpe ona her hâlükârda ters ters bakacaktı. Loreda'nın sınıfta sorduğu sorular hoşuna gitmiyordu. Loreda kulübelerine girdi, kütüphaneden aldığı son kitabı buldu ve kampın dışına doğru yürüdü.

Ana yola çıkınca sırtının ve çenesinin dikleştiğini hissetti. Kasabaya yürürken kollarını sallıyordu. Okulu kütüphaneye gitmek için kırmaktan daha iyi ne olabilirdi ki? Bu hafta *Komünist Manifesto*'yu okumuştu ve onun kadar aydınlatıcı başka şeyler bulmak için can atıyordu. Bayan Quisdorf, Hobbes adında bir adamın yazdığı bir şeyden bahsetmişti.

Ana cadde bugün hayli kalabalıktı. Takım elbiseli erkekler ve bahar renklerinde elbiseler giymiş kadınlar sinemaya doğru yürüyorlardı. Sinemanın tabelasında "KASABA TOPLANTISI" yazıyordu.

Loreda kütüphaneye girdi ve doğruca kayıt masasına yürüdü.

Kitabı Bayan Quisdorf'a teslim etti.

"Ve bundan ne öğrendik?" dedi Bayan Quisdorf, ortalıkta başka kimse olmamasına rağmen sesini iyice alçaltarak. Kütüphane çoğu gün boştu.

"Bütün mesele sınıf mücadelesi, değil mi? Tarih boyunca toprak sahiplerine karşı köleler. Marx ve Engels çok haklılar. Herkesin bütünün iyiliği için çalıştığı tek bir sınıf olsaydı dünya daha iyi bir yer olurdu. Bütün parayı kazanan büyük çiftlik sahipleri ve bizim gibi bütün işi omuzlayan insanlar olmazdı. Zenginler ceplerini doldururken biz açlık çekiyoruz."

"'Herkesin beceresine göre'den, 'herkesin ihtiyacına göre'ye," dedi Bayan Quisdorf başını sallayarak. "Genel fikir bu. Ama gerçekte işe yarayıp yaramadığını kim bilebilir?"

"Ah, sinemada ne oluyor? Kapalı olduğunu sanıyordum."

Bayan Quisdorf pencereden dışarı baktı. "Kasaba toplantısı. Sanırım siyaset denebilir. Burnumuzun dibinde hem de."

"Beni içeri alırlar mı?"

"Halka açık... ama... şey, bazen siyaseti hoş ve güvenli bir tarihsel bakış açısından öğrenmek daha iyidir. Gerçeği hayli çirkin olabilir."

"İçeri girmeme nasıl engel olabilirler? Artık ben de eyalet sakinlerindenim."

"Evet, ama... şey, dikkatli ol."

"Dikkatli olacağımdan emin olabilirsiniz Bayan Q," dedi Loreda.

Sıcak haziran güneşi parlıyordu. Loreda ara sokaktan ana caddeye indi ve önünde uzun bir kuyruk olan bir aşevinin önünden geçti.

İyi giyimli insan kalabalığının arasına karışıp sinema salonuna girdi. İçeride iki tarafında kırmızı kadife perdelerin olduğu, yerden yüksek bir sahne vardı. Altın yaldızlı ahşap oymalar göz alıcıydı. Birkaç dakika içinde koltukların çoğu dolmuştu.

Loreda koridor tarafına, siyah takım elbiseli ve şapkalı, puro içen bir adamın yanındaki koltuğa oturdu. Puronun kokusu biraz midesini bulandırdı.

Bir adam sahneye çıktı ve kürsüye geçti.

İzleyiciler sustu.

"Geldiğiniz için hepinize teşekkür ederim. Neden burada olduğumuzu hepimiz biliyoruz. Federal Acil Durum Yardım Bürosu, eyalete gelen insanlara geçici yardım sağlamak amacıyla 1933'te kurulmuştu. Bir göçmen akınına uğrayacağımızı bilmiyorduk. Ve birçoğunun ahlaken bu kadar zayıf olacağı kimin aklına gelirdi ki? Yardımlarla geçinmek isteyecekleri?.. FDR'nin sektör desteğiyle federal yardımı sonlandırdık ama eyalet bir seneden uzun bir süredir burada olan insanlara ödeme yapmayı sürdürüyor. Ve dürüst olmak gerekirse, eyaletin bu ihtiyacın altından kalkacak kaynağı yok."

Ahlaken zayıf mı?

Kalabalıktan bir adam ayağa kalktı. "Pamuk toplamayacaklar diye duyuyoruz. Neden toplasınlar ki? Yardımlarla gayet güzel yaşıyorlar. Benim vergilerimle!"

"Ya pamuklarımızı toplayacak yeterince işçi olmazsa?"

"Ya federallerin Arvin'de göçmenler için inşa ettiği şu kahrolası çadır kampına ne demeli? Orası kışkırtıcılar için bir kötülük yuvası olacak. Onlara bir de kahrolası sağlık hizmeti sağlamaktan bahsettiklerini duydum."

Bir adam ayağa kalktı. Loreda, Bay Welty'yi tanımıştı. Adam göğsünü şişirerek kampta dolaşmaya, işçilerine tepeden bakmaya bayılıyordu.

"Lanet olası yardım çalışanları, *Okie*'leri şımartıyor," dedi Welty. "Ben toplama mevsiminde *bütün* yardımı keselim derim. Ya canları sendikalaşmak isterse? Bir grevin altından kalkamayız."

Grev.

Kürsüdeki adam, izleyicileri susturmak için ellerini kaldırdı. "Bugün bu yüzden buradayız. Toplum Destekli Tarım da sizinle aynı endişeleri paylaşıyor. Mahsulün –ya da kârınızın– kötü etkilenmesine göz yummayacağız. Eyalet mahsulün ekonomimiz için ne kadar önemli olduğunu biliyor. Tıpkı çocuklarımızın güvenliğini sağlamak için kamplardaki hastalıklarla baş etmenin önemini bildiğimiz gibi. Bir göçmen okulu, bir göçmen hastanesi inşa etmeliyiz. Onları ayrı bir yerde tutmalıyız."

"Lanet olası kızıl kışkırtıcılar bu hafta çiftliğimde ortalığı karıştırıyorlardı. Grevin önünü başlamadan kesmeliyiz."

Bir adam mekânın sahibiymiş gibi kendinden emin bir tavırla koridorda ilerledi. Üzerinde açık kahverengi, demode bir palto vardı. Loreda onu görünce oturduğu yerde doğruldu.

Jack.

"Onlar da *Amerikalı*," dedi Jack. "Hiç mi utanmıyorsunuz? Pamuk hazır olunca onları canları çıkana kadar çalıştırmakta bir sakınca görmüyorsunuz ama iş bittiği anda çöp gibi bir kenara

atıyorsunuz. Mahsullerinizi toplayan herkese yaptığınız gibi. Para, para, para. Başka hiçbir şey umurunuzda değil."

İzleyicilerin arasından öfkeli bağrışlar yükseldi. İnsanlar ayağa kalktılar ve yumruklarını öfkeyle sallayarak bağırdılar.

"Bir insan topladığı bir kilo pamuğa karşı alacağı iki sentle ailesinin karnını doyuramaz. Bunu biliyorsunuz ve korkuyorsunuz. Korkmalısınız da. Bir köpeği yeterince uzun süre tekmelerseniz sonunda sizi ısırır," dedi Jack.

İki polis memuru içeri daldı. Biri Jack'i tuttuğu gibi dışarı sürükledi.

Loreda da dışarı koştu ve parlak ışık yüzünden kamaşan gözlerini kırpıştırdı. Kaldırıma broşürler saçılmıştı. *İşçiler, Değişim İçin Birleşin!*

Jack yerde yatıyordu. Şapkası yanına düşmüştü.

Loreda, "Jack!" diye haykırarak yanına koştu ve dizlerinin üstüne çöktü.

"Loreda." Jack şapkasını aldı, başına yerleştirdi ve ayağa kalkarken ona usulca gülümsedi. "Benim küçük stajyer komünistim. Nasılsın bakalım?"

Şakağındaki kesikten kan akarken nasıl gülümseyebiliyordu?

Bir polis sireni duyuldu.

"Gel," dedi Jack onu kolundan tutarak. "Bu hafta hapiste yeterince zaman geçirdim." Broşürlerini topladı ve Loreda'yı sokağın karşı tarafındaki lokantaya çekti.

Loreda, Jack'in yanındaki tabureye tırmandı. Bir peçete alıp Jack'in şakağındaki kanı silmeye koyuldu.

"Bana serseri havası vermiş mi?"

"Hiç komik değil," dedi Loreda.

"Evet. Değil."

"Ne oldu az önce?"

Jack, Loreda'ya çikolatalı *milkshake* ısmarladı.

"Pamuk fiyatları düşük. Bu, sektör açısından kötü ve işçiler için de kötü haber demek. Yetiştiriciler geriliyor."

Loreda krema kıvamındaki tatlı içeceği o kadar hızlı mideye indirdi ki başı döndü. "Bu yüzden mi toplantı yapıp bize hakaret ettiler?"

"Birlik olmanızdan ve daha fazla para talep etmenizden korkuyorlar. Sözde eyalet sınırlarının kapatılması bittiği için göçmenler yeniden eyalete akın ediyorlar."

"Bize geçinmemize yetecek kadar para ödemek istemiyorlar."

"Kesinlikle."

"Onlara nasıl para ödetiriz?"

"Bunun için mücadele etmeniz gerekecek." Jack duraksadı ve Loreda'ya umursamaz bir tavır takınmaya çalışarak baktı. "Şimdi, anlat bakalım ufaklık, annen nasıl?"

Elsa sıcak güneşin altında on saat ter döktükten sonra kamyonetten indi. Bir elinde iş kuponu vardı. Çok fazla bir şey etmese de hiç yoktan iyiydi. Şirket dükkânı kamp sakinlerinin kuponlarını nakde çevirmek için yüzde on kesinti yapıyordu ama insanlar bunu başka bir yerde yapamazlardı. Kredi yerine nakit isteyenler faiz ödemek zorundaydı. Bu nedenle, aldıkları ücret yeterince düşük değilmiş gibi, aslında ellerine yüzde on daha az para geçiyordu. Elsa elleri ve omuzları sızlayarak, yorgun argın dükkâna yürüdü ve içeri girdi. Girerken çınlayan zil sinirlerini iyice gerdi. Burasının ona düşündürdüğü tek şey gittikçe büyüyen borcu ve çıkış yolunun olmadığı gerçeğiydi.

Tezgâhta tanımadığı başka bir adam vardı.

"On numaralı kulübe," dedi Elsa.

Yeni adam defteri açtı, makbuza baktı ve Elsa'nın kazandığı tutarı not etti. Elsa dönüp yanındaki koridordan iki kutu süt aldı. Sütlere biçtikleri fiyatı ödemekten nefret ediyordu ama kemiklerinin gücünü korumak için Ant ile Loreda'nın süte ihtiyacı vardı. "Bunu da hesabıma ekleyin," dedi Elsa arkasına bakmadan.

Tuvalet sırasındaki kadınların arasına katıldı. Normalde etrafındaki kadınlarla sohbet başlatırdı ama pamuk tarlasında geçen on saatin sonunda enerjisi kalmamıştı.

Nihayet sıra ona gelince karanlık, pis kokulu yere girip tuvaleti kullandı.

Dışarıdaki tulumbada ellerini yıkayıp kulübesine yürüdü. Yolun bir kısmında onu takip eden bir ustabaşı, çit hizasında konuşan iki adamı dinlemek için durdu. Bu gittikçe daha sık oluyordu; yetiştiriciler, tarlalarda olmadıkları zamanlarda işçilerin kendi aralarında neler konuştuklarını öğrenmek için yanlarına casuslar gönderiyorlardı.

Elsa kulübe kapısına gelince duraksadı, kendini topladı ve kapıyı açarken gülümsemeyi başardı. "Merhaba, Kâşifler Ku..."

Durdu.

Jack, Elsa'nın yatağının kenarına oturmuş, beton zeminde bağdaş kurmuş oturan Ant'e doğru eğilmişti. Ant'in mest olmuş haline bakılırsa Jack ona bir hikâye anlatıyor olmalıydı.

"Anne!" dedi Ant ayağa fırlayarak. "Jack bize Hollywood'u anlatıyor. Birkaç film yıldızıyla tanışmış. Öyle değil mi Jack?"

Elsa yanındaki sandalyenin üstünde bir broşür yığını gördü. *İşçiler, Değişim İçin Birleşin!*

Jack ayağa kalktı. "Bugün kasabada Loreda'ya rastladım. Beni buraya o davet etti."

Elsa en azından biraz olsun utanma inceliğini gösteren kızına baktı. "Loreda kasabadaydı demek. Hem de okul gününde. Ne kadar ilginç. Ve seni, bir komünisti, broşürlerinle birlikte kulübemize davet etti. Ne kadar düşünceli bir davranış."

"Okulu kırıp kütüphaneye gittim," dedi Loreda, Elsa sütleri kaldırırken. "Bayan Sharpe sınıftaki kızlara kozmetik yapmayı öğretiyordu anne. Yani... kitap alamazken, açken göz kalemi yapmak bu kadar önemli mi?"

"Loreda bana senin son zamanlarda çok fazla çalıştığını söyledi," dedi Jack, Elsa'ya yaklaşırken. "Bugün hava çok sıcaktı."

"Hâlâ sıcak. Ve bir işim olduğu için şanslıyım," dedi Elsa. Jack ona fısıltısını duyacak kadar yaklaşınca, "Varlığınla bizi tehlikeye atıyorsun," diye ekledi.

"Çocuklara bir macera sözü verdim," diye fısıldadı Jack. "Ant bir kâşifler kulübünüzün olduğundan bahsetti. Ben de katılabilir miyim?"

"Lütfen anne," dedi çocuklar bir ağızdan.

"İstedikleri zaman kulakları çakallar kadar iyi duyuyor," dedi Elsa.

"Lütfeeeen."

"Tamam, tamam. Ama önce karnımızı doyuracak bir şeyler..."

"Hayır," dedi Jack. "Şu anda benim sorumluluğumdasınız. Yolda buluşuruz. Kamyonetim orada. Benimle görülmemeniz daha iyi olur."

"Seninle *olmamamızın* daha iyi olacağından eminim," dedi Elsa.

Loreda ayağa fırladı, Jack'i geçirip kapıyı arkasından kapattı. Sonra yüzünü ekşiterek annesine döndü. "Okul konusunda..."

Doğrusu Elsa şu anda onun okulu kırmasına aldıramayacak kadar bunalmış ve yorgundu. Yüzünü yıkayıp kuruladı, saçlarını taradı. "Bunu yarın konuşuruz." Ant'ten arkasını dönmesini istedi. İş giysilerini çıkardı ve Selamet Ordusu'ndan aldığı pamuklu elbiseyi giydi.

Kulübeden çıkıp Jack'in kamyonetinin beklediği ana yola yürüdüler.

Elsa yol boyunca izlendiklerinden endişelendi ama ortalıkta hiç ustabaşı görmedi.

Jack'in eski kamyonetine doluştular. Elsa, Ant'i kucağına aldı.

"Ve macera başlıyor!" dedi Ant, Jack kamyonetin yönünü yola çevirirken.

Çok geçmeden terk edilmiş otelin olduğu yola saptılar. "Burada bekleyin." Jack kamyoneti park etti, dışarı fırladı ve bütün masaları dolu gibi görünen küçük bir Meksika lokantasına girdi.

Birkaç dakika sonra elinde bir sepetle çıktı ve sepeti kamyonetin arkasına koydu.

Kasabadan çıkınca Elsa'nın daha önce hiç geçmediği bir yola saptılar. Yol kıvrılıp bükülerek dağların eteklerine uzanıyordu.

Jack kamyoneti kenara çekti ve park halinde bir düzine daha aracın olduğu, geniş, yeşil bir arazide durdu. İnsanlar yeni dikilmiş ağaçların altında dolaşıyor, çocuklar ve evcil hayvanlar otların üstünde koşturuyordu. Elsa birinde sandallarla gezinen insanların da olduğu üç göl gördü. Kıyıda insanlar gülüşerek ve birbirlerine su atarak yüzüyorlardı. Sol tarafta bir koruluğun arasında küçük bir orkestra bir Jimmie Rodgers şarkısı çalıyordu. Kıyıya bir dizi büfe kurulmuştu. Hava esmer şeker ve patlamış mısır kokuyordu.

Zamanda geri gitmek gibiydi bu. Elsa Öncü Yerleşimciler Günü kutlamalarını, Rose'la gün boyu yemek hazırladıkları, Tony'nin keman çaldığı ve herkesin dans ettiği zamanları hatırladı.

"Evdeki gibi," dedi Loreda.

Elsa uzanıp kızının elini tuttu, bir süre sonra bıraktı.

Çocuklar göle koştular.

"Çok güzel," dedi Elsa.

Jack sepeti kamyonetin arkasından aldı. "Kalkınma Dairesi burayı FDR'nin fonuyla kurdu. Adamlara iş verdi ve iyi bir ücret ödedi. Bugün ilk günü."

"Siz komünistlerin Amerika'daki her şeyden nefret ettiğinizi sanıyordum."

"Her şeyden değil," dedi Jack ciddi bir tavırla. "Yeni Düzen'e katılıyoruz. Sadece zenginler için değil, herkes için adalete, adil ücretlere ve eşit fırsatlara inanıyoruz. Komünizm aslında yeni Amerikancılık, sanırım bunu ilk kez yönetmen John Ford söylemişti. Yeni Hollywood Nazi Karşıtları Birliği'nin ilk toplantılarından birinde."

"Bu işi çok ciddiye alıyorsun," dedi Elsa.

"Çünkü ciddi bir iş Elsa." Jack genç kadının koluna girdi ve parkta yürümeye başladılar. "Ama bugün değil."

Elsa insanların ona baktıklarını, yıpranmış giysilerini, çıplak bacaklarını ve ayağına tam uymayan ayakkabılarını yargıladıklarını hissediyordu.

Yanından eldivenli elleriyle çantasını sıkı sıkı tutan mavi krep elbiseli, uzun boylu bir kadın geçti. Başını diğer tarafa çevirmeden önce havayı hafifçe kokladı.

Elsa utanç içinde durdu.

"O yaşlı huysuzun seni yargılamaya hakkı yok. Sen de ona dik dik bakarak kötü hissetmesini sağla," dedi Jack ve yürümeye devam etmesi için Elsa'yı harekete geçirdi.

Bu tam Elsa'nın büyükbabasının söyleyeceği türden bir şeydi. Elsa gülümsemeden edemedi.

Nehir kıyısında çimenlerin üstüne oturdular. Ant ve Loreda dizlerine kadar girdikleri suda oynuyorlardı. Elsa ve Jack ayakkabılarını çıkardılar. Jack şapkasını kenara bıraktı.

"Bana annemi hatırlatıyorsun," dedi Jack.

"Anneni mi? O kadar yaşlandım mı?"

"Bu bir iltifat Elsa. İnan bana. Annem çok sıkı kadındı."

Elsa gülümsedi. "Ben çok sıkı sayılmam ama bugünlerde her iltifat kabulüm."

"Annemin bunu nasıl başardığını, dilini doğru dürüst bilmediği bir ülkede, bir çocukla tek başına nasıl ayakta kaldığını hep merak etmişimdir. Diğer kadınların ve patronunun ona ettikleri muameleden nefret ederdim. Bunları sana neden anlattığımı bilmiyorum."

"Muhtemelen annenin yalnızlık çektiğini ve senin ona yetmediğini düşünüyorsun. İnan bana, yalnızlık çekmenin ne demek olduğunu bilirim ve onu bu duygudan koruyan tek şeyin sen olduğundan eminim."

Jack bir süre sessiz kalarak onu inceledi. "Annemden bahsetmeyeli uzun zaman olmuştu."

Elsa devam etmesini bekledi.

"Kahkahasını hatırlıyorum. Gülecek ne bulduğunu senelerce düşündüm... Şimdi seni burada, çocuklarınla görünce... Onları nasıl sevdiğini görünce sanırım annemi biraz anlamaya başladım."

Elsa, Jack'in onu tanımak ister gibi ısrarlı ve soran bakışlarını üzerinde hissetti.

"Suya girsene anne!" dedi Ant ona el sallayarak.

Elsa dikkatlerini dağıtan bu harekete minnettar kalarak Jack'le göz temasını kesti ve çocuklarına el salladı. "Biliyorsunuz, yüzme bilmiyorum."

Jack ayağa kalktı ve Elsa'yı da elinden tutup kaldırdı. Birbirlerine, Elsa'nın onun nefesini dudaklarında hissedeceği kadar yakındılar. "Hayır, gerçekten," dedi Elsa. "Yüzme bilmiyorum."

"Bana güven," dedi Jack onu suya doğru çekerek. Elsa ona karşı koyardı ama şu halleriyle bile yeterince meraklı bakışı üzerlerinde topluyorlardı.

Kıyıya gelince Jack onu kucaklayıp suya taşıdı.

Serin su Elsa'nın sırtına çarptı ve Elsa bir anda kendini Jack'in kollarında, suyun içinde masmavi gökyüzüne bakarken buldu.

Suyun üstündeyim.

Jack'in kollarında kendini ağırlıksız, güneşin ve suyun, soğuğun ve sıcağın kusursuz bir kombinasyonu içinde güvende hissetti. Kısacık, muhteşem bir an boyunca tüm dünya etrafından silindi ve kendini bambaşka bir yerde, şu andan çok öncede ya da çok sonrada, aç, yorgun, korkmuş ya da kızgın olmadığı bir zamanda hayal etti. Sadece var olduğu bir zamanda. Gözlerini kapattı ve yıllar sonra ilk kez huzurlu hissetti. *Güvende.*

Gözlerini tekrar açtığında Jack ona bakıyordu. Sonra başını eğdi, Elsa'ya bir an onu öpeceğini düşündürecek kadar yaklaştı ama öpmek yerine fısıldadı: "Ne kadar güzel olduğunu biliyor musun?"

Elsa bu aleni şakaya gülmek istedi ama Jack ona böyle bakarken hiç ses çıkaramadı. Bir süre sonra sessizliği tuhaf bir

hal aldı. Yine de ne demesi gerektiği konusunda en ufak bir fikri yoktu.

Jack onu çimenlerin üstüne geri taşıdı, yere indirdi ve hem sözleri hem de ona karşı hissetmeye başladığı beklenmedik duygular yüzünden allak bullak ve titrer halde bıraktı.

Sonra Jack, Meksika tarzı bir şalla geri döndü ve şalı Elsa'nın omuzlarına sardı. Sepeti açarken çocuklara seslendi. Loreda ve Ant giysilerinden sular süzülerek yanlarına koştular.

Ant annesinin yanına çöktü. Elsa onu şalın altına çekti.

Jack sepeti açtı, Coca-Cola şişelerini ve içlerine fasulye, peynir, et ve çeşnili bir sos doldurulmuş *tamale*'leri çıkardı.

Yıllardır toz, kuraklık ve Buhran'dan beri en güzel günleriydi bu.

"Nasıl da benziyor, değil mi?" dedi Loreda, saatler sonra park boşalıp gökyüzü karardıktan ve yıldızlar belirmeye başladıktan sonra.

"Neye?"

"Eve," dedi Loreda. "Değirmenin sesini duyduğuma yemin edebilirim."

Ama aslında duyduğu, belirli aralıklarla kıyıya vuran dalgaların sesiydi.

"Çok özledim," dedi Ant.

"Onların da bizi özlediğinden eminim," dedi Elsa. "Yarın onlara mektup yazıp bu harika günü anlatalım." Jack'e baktı. "Çok teşekkürler."

"Rica ederim."

Bakışmaları tuhaf şekilde samimiydi. Ya da belki de Jack'in bakışları veya bakışlarının hissettirdikleri yüzünden Elsa'ya öyle gelmişti. *Beni korkutuyorsun*, demek istedi ama bu çok saçma olurdu. Hem zaten ne önemi vardı ki. Bu sadece bir gündü. Tatil gibi. "Ve artık..."

Cümleyi tamamlamasına gerek yoktu. Jack ayağa kalktı. Ant ve Loreda da kalktılar. Jack onları kamyonetin arka tarafına yerleştirdikten sonra kabin kapısını Elsa'ya açtı.

Kampa dönüş. Gerçek hayata.

Uzun ve dolambaçlı dönüş yolu insana yalnızlık hissi veriyordu. Elsa kafasında Jack'le sayısız sohbet başlattı, söyleyecek ufak tefek şeyler buldu ama gerçekte pek bir şey söyleyemeyecek kadar allak bullaktı. Bugün... kendini özel hissetmişti ama o böyle şeylerden ne anlardı ki? Aslında olmayan bir duyguyu hayal ederek kendini küçük düşürmek istemezdi.

Welty kampının girişinde Jack aracı yolun kenarına çekip park etti. Elsa farların sarı ışığında kamyonetin önünden dolaşıp onun kapısına gelmesini izledi.

Elsa inince elini tuttu.

"Yakında Salinas'a gideceğim. Oradaki işçileri sendikalaştırmaya çalışmak için. Belki konserve fabrikalarına da giderim. Bir süre burada olmayacağım. Bu yüzden..."

"Bunları bana neden söylüyorsun?"

"Ortadan kaybolduğumu düşünmeni istemedim. Bunu sana asla yapmam."

"Doğru dürüst tanımadığın bir kadına bunları söylemen tuhaf değil mi?"

"Belki fark etmişsindir, bunu değiştirmeye çalışıyorum Elsa. Seni tanımak istiyorum. Bana bir şans verirsen..."

"Beni korkutuyorsun," dedi Elsa.

"Biliyorum," dedi Jack onun elini bırakmadan. "Çiftçiler korkuyor, kasaba halkı öfkeli, eyalet hızla para kaybediyor, insanlar çaresiz. Ne olacağı belli olmayan bir durumdayız. Er ya da geç bir şeyler değişecek. Geçen sefer olaylar patlak verdiği zaman üç sendika örgütleyicisi öldü. Seni tehlikeye atmak istemem."

İşin tuhafı Elsa bunu kastetmemişti. Jack'ten bir erkek olarak korkuyordu; ona baktığı zaman hissettiklerinden, içinde uyandırdığı duygulardan korkuyordu.

"Sen de bir sendika örgütleyicisi değil misin?" diye sordu.

"Öyleyim."

Elsa, Jack'in kendini içine attığı tehlikeyi ilk kez gerçekten fark ediyordu. "O zaman dikkatli olması gereken tek kişi ben değilim demek, öyle değil mi?"

Ay Işığı
KİTAPLIĞI

OTUZ

O uzun ve sıcak yaz boyunca Elsa ve Loreda iş bulmak için ellerinden geleni yaptılar. Başka yerlere bakmak için kamptan ayrılmaya cesaret edemedikleri ve yardım parasını benzine harcamak istemedikleri için Welty'de kaldılar ve buldukları her işi yaptılar. İş olmayan günlerde Elsa ev işlerini hallettikten sonra Loreda ve Ant'i yürüyerek kütüphaneye götürüyordu ve orada Bayan Quisdorf çocukları kitaplar ve projelerle oyalıyordu. Çocukların kütüphanede güvende olmaları, Elsa'ya hendek kampına gitme ve çamurlu suyun kıyısında ya da yarısına kadar toprağa gömülü kamyonetin yanında Jean'le sohbet etme fırsatını veriyordu.

"O nerede?" diye sordu Jean, ağustos sonlarının bilhassa sıcak bir gününde. Bu sıcakta kamp leş gibi kokuyordu ama ikisinin de umurunda değildi bu. Birlikte zaman geçirmekten mutluydular.

"Kim?" dedi Elsa, Jean'in yaptığı ılık çaydan bir yudum alırken.

Jean, Elsa'ya aralarında kusursuzlaştırdıkları bakışlardan birini attı. "Kimi kastettiğimi biliyorsun."

"Jack," dedi Elsa. "Onu düşünmemeye çalışıyorum."

"Ya daha çok çalış," dedi Jean, "ya da aklında olduğunu itiraf et."

"Erkeklerle iyi bir geçmişim yok."

"Geçmişin en iyi yanı ne biliyor musun Elsa? Geçmişte kalması. Ölü ve geride."

"Geçmişe aldırmayan insanların onu tekrarlamaya mahkûm olduğu söylenir."

"Kim demiş? Ben hiç böyle bir şey duymadım. Bana sorarsan asıl geçmişe sımsıkı tutunan insanlar gelecekteki şanslarını ıskalar."

Elsa arkadaşına baktı. "Haydi ama Jean," dedi. "Bana bak. En iyi günlerinde, gençken, iyi beslenirken, temizken ve düzgün giysiler içindeyken bile hoş değildim. Şimdi bir de..."

"Ah, Elsa. Kafanda kendinle ilgili nasıl yanlış bir resim var."

"Bu doğru bile olsa bu konuda ne yapılabilir ki? Ebeveynlerinin söyledikleri ve kocanın hiç söylemedikleri sonunda bir aynaya dönüşmez mi? Kendini onların seni gördüğü şekilde görürsün ve ne kadar ilerleme kaydedersen kaydet, o aynayı her zaman yanında taşırsın."

"Kır o zaman onu," dedi Jean.

"Nasıl?"

"Eline kahrolası bir taş al ve kır." Jean öne eğildi. "Ben de bir aynayım Elsa. Bunu sakın unutma."

Pamuk artık toplanmaya hazırdı.

Haber Welty kampına sıcak ve kuru bir eylül günü yayıldı. Mahsullerin üstünde uçuşan beyaz tüy yumakları masmavi göğe yükseliyordu. Kulübe ve çadırlara gelen bildiriler insanlara sabah altıda toplamaya başlamak için hazır olmalarını söylüyordu.

Elsa pantolon ve uzun kollu bir bluz giydi, kahvaltıyı hazırlayıp çocuklarını uyandırdı. Çocuklar şimdi yataklarının kenarına oturmuş, sıcak, şekerli polentalarını sessizce çiğniyorlardı.

O gün onunla toplamaya gelecek olmaları Elsa'nın içini acıtıyordu. Özellikle Ant'in. Ama bunun için toplantı yapmamışlardı. Geçen yıl saflık etmişlerdi. Elsa tek başına çocuklarını doyuracak, barındıracak ve giydirecek parayı kazanırken, onları okulda tutabileceğini sanmıştı. Ama artık öyle olmadığını biliyordu. Eyalette şunu anlayacak kadar uzun zaman geçirmişlerdi: Pamuk onların can suyuydu. Çocukların bile pamuk toplaması gerekiyordu.

Yetiştiricilerin onları dâhil ettiği döngüye kapılmaktan başka seçenekleri yoktu. Krediyle yaşamak, borç biriktirmek, hiçbir zaman yardımla bile yeterince kazanmamak ve düzlüğe çıkmamak zorunluluktu. Kışın iş bittiği zaman yeniden veresiye yaşamaya başlamak istiyorlarsa önce bu yılın borcunu temizlemek için yeterince pamuk toplamalıydılar.

Elsa pamuk çuvallarını rulo yaptı, mataralarını doldurdu, öğle yemeklerini paketledi ve çocuklarını yanına katıp hızlı adımlarla, bekleyen kamyonet sıralarına doğru yürüdü.

"Siz," dedi patron, Elsa'yı işaret ederek. "Üç kişi misiniz?"

Elsa, *hayır*, demek istedi.

"Evet," dedi Loreda.

"Çocuk pek çelimsiz," dedi patron, çiğnediği tütünü tükürerek.

"Göründüğünden güçlüdür," dedi Loreda.

Patron yanında kamyonet kasasına eğildi ve üç buçuk metre uzunluğunda, üç adet toplama çuvalı çekti. "Doğu tarlasına gidin. Çantaların tanesi bir buçuk dolar. Hesabınıza yazacağız."

"Bir dolar elli sent mi? Bu düpedüz soygun," dedi Elsa. "Bizim kendi çuvallarımız var."

"Welty arazisinde yaşıyorsanız Welty çuvalı kullanırsınız." Elsa'ya baktı. "İşi istiyor musunuz?"

"Evet," dedi Elsa. "On numaralı kulübe."

Adam üç uzun çuvalı onlara attı.

Elsa ve çocuklar diğer toplayıcılarla birlikte kamyonete bindiler ve sekiz kilometre uzaktaki bir başka Welty tarlasına götürül-

düler. Orada hepsi ayrı sıralara verildi. Elsa uzun, boş çuvalını açıp omzuna astıktan sonra Ant'e işi nasıl yapacağını gösterdi.

Ant sıranın arasında küçücük görünüyordu. Elsa ve Loreda ona işi uzun uzun anlatmışlardı ama o da ancak onlar gibi, yani işi yaparak öğrenecekti. Ellerini kanatarak.

"Bana bakmayı kes anne," dedi. "Ben bebek değilim."

"Benim bebeğimsin."

Ant gözlerini devirdi.

İşe başlandığını haber veren zil çaldı.

Elsa eğildi, işe koyuldu ve dikenli pamuk bitkisinin arasına uzanırken iğne gibi sivri diken etine batınca yüzünü acıyla buruşturdu. Kozaları çekiyor, yapraklardan ayırıp beyaz kısımları çuvalına atıyordu. *Ant'i düşünme.*

Aynı şeyi kim bilir kaç kez yaptı. Kopar, ayır, çuvala at.

Güneş gökyüzünde yükselirken teninin yandığını, yüzünden akan terin yakasında biriktiğini hissediyordu. Attığı her adımda arkasında sürüklediği çuval gittikçe ağırlaşıyordu.

Öğle yemeği saati geldiğinde tarlada sıcaklık kırk dereceyi geçmişti.

Su kamyonu yanlarından geçip sıraların başındaki yerini aldı. Bu, su içmek için yaklaşık bir buçuk kilometre yürümek anlamına geliyordu.

Elsa tarlanın önünde iş bulma umuduyla dikilen, saatlerce güneşin altında bekleyen işçi kalabalığını görmüştü. Yüzlerceydiler.

Ailelerinin karnını doyurmak için verilen her ücrete razı olacak kadar çaresizdiler.

Elsa çocuklarının da onunla birlikte pamuk topluyor olmasından her an, her nefeste nefret ederek çalışmaya devam etti.

Çuvalı dolunca onu sürükleyerek sırasından çıktı ve kantarların önündeki kuyruğa girdi.

Loreda da yanına geldi. İkisinin de suratları kıpkırmızıydı. Kan ter içinde ve nefes nefeseydiler.

"Şuraya bir tuvalet koysalar ölürler mi?" dedi Loreda alnını silerken.

"Hişşt," dedi Elsa sertçe. "İşimizi almak için sıra bekleyen şu insanlara bak."

Loreda tarlanın girişindeki sıraya baktı. "Zavallıcıklar. Durumları bizimkinden de beter."

Bir kamyon tozu dumana katarak toprak yol boyunca onlara yaklaştı. Yanlarına beyaz pamuk kozası resimleri çizilmişti ve "WELTY ÇİFTLİKLERİ" yazıyordu.

Kamyon sarsılarak durdu. Bay Welty aşağı atladı. Gücü kuvveti yerinde, iri yarı bir adamdı. Keçe şapkasının altından çıkan beyaz saçları pamuk tutamlarına benziyordu. Arkasında, kamyonetin kasasında dikenli tel makaraları vardı.

Herkes çalışmayı bırakıp o tarafa döndü.

İşçiler arasında, *patron*, fısıltıları dolaşıyordu. *Bu adam.*

Bay Welty kantarların olduğu platforma tırmandı. Bakışları tarlalarının ve işçilerinin üstünde dolaştı, sonra iş için sıra bekleyen işçilere doğru manidar bir bakış attı. "Federaller yüzünden bu sene daha az pamuk ekmek zorunda kaldım. Toplanacak daha az pamuk, pamuğu toplayacak daha çok insan var. Bu yüzden ücreti yüzde on düşürüyorum."

"Yüzde on mu?" diye bağırdı Loreda. "Ama bu parayla..."

Elsa elini kızının ağzının üstüne kapattı.

Welty doğruca Elsa ile Loreda'ya bakarak, "İşi bırakmak isteyen var mı? Ya bu ücreti kabul edersiniz ya da çekip gidersiniz," dedi. "Burada çalışan her birinizin yerini almak için bekleyen on kişi var. Benim için pamuğu kimin topladığı fark etmez." Duraksadı. "Ya da kampımda kimin yaşadığı."

Sessizlik.

"Ben de öyle düşünmüştüm," dedi Welty. "İşinize dönün."

Zil çaldı.

Elsa elini Loreda'nın ağzından yavaşça çekti. "Onlardan biri mi olmak istiyorsun?" dedi başıyla iş sırası bekleyen insanları işaret ederek.

"Biz de onlardanız!" diye haykırdı Loreda. "Bu *yanlış*. Jack'i ve arkadaşlarını duydun..."

"Hişşt," diye çıkıştı Elsa. "Bunlar tehlikeli sözler ve bunu sen de biliyorsun."

"Umurumda bile değil. Bu *yanlış*."

Loreda annesinin elinden kurtuldu. "Ben senin gibi olmayacağım anne. Bunu kabul edip bizi *gerçekten* öldürmedikleri sürece sorun yokmuş gibi davranmayacağım. Neden öfkelenmiyorsun?"

"Loreda..."

"Tabii anne. Bana uslu bir kız olmamı, çenemi kapamamı ve şirketin dükkânında her ay biraz daha borca batarken çalışmaya devam etmemi söyle."

Loreda çuvalını tartının üstüne sürükledi ve yüksek sesle, "Evet, bayım. Bana daha az ücret verin. İşi memnuniyetle yaparım," dedi.

Kantarın başındaki adam ona pamuğa karşılık yeşil bir kupon verdi. Kırk beş kiloya karşılık doksan sent. Üstelik şirket dükkânı da bundan yüzde on komisyon kesecekti.

"Çok sessizsin," dedi annesi kulübeye geri yürürlerken.

"Bunu bir lütuf kabul et," dedi Loreda. "Aklımdan geçenleri duymak istemezsin."

"Gerçekten anne," dedi Ant. "Sakın sorma ona."

Loreda durdu, annesine döndü. "Nasıl oluyor da benim kadar öfkelenmiyorsun?"

"Öfkelenmenin kime ne faydası var?"

"Hiç yoktan iyidir."

"Hayır, Loreda. Hiçbir faydası yok. Her gün vadiye akan insanları sen de görüyorsun. Daha az mahsul, daha fazla işçi. Ben bile temel ekonomiyi anlayabiliyorum."

Loreda boş pamuk çuvalını fırlatıp attı ve kulübelerin ve çadırların arasında zikzaklar çizerek koşmaya başladı. California bir anıya dönüşene kadar koşmaya devam etmek istiyordu.

Kampın uzak ucundaki koruya varmak üzereyken, bir adamın, "Yardım mı?" dediğini duydu. "Bu kahrolası eyalet ne zaman bize yardım etmek için bir şey yaptı ki?"

"Bugün yine vadinin her yerinde ücretlerden kesinti yaptılar."

"Ike, dikkatli ol. Bir işimiz var. Ve burada bir yerimiz. Bu önemli bir şey."

Loreda kuytu bir köşede toplanmış adamları dinlemek için bir ağacın arkasına saklandı.

"Yerleşimciler kampını hatırla. Şimdi daha iyi bir hayatımız var."

Ike öne çıktı. Başının saçsız ve sivri tepesinin etrafı gri bir saç halkasıyla çevrili, uzun boylu, zayıf bir adamdı. "Sen buna hayat mı diyorsun? Bu benim ikinci pamuk sezonum ve daha şimdiden sana karım ve çocuklarımla birlikte canım çıkana kadar çalışacağımızı, borcumuzu ödedikten sonra da geriye yaklaşık dört sent kalacağını söyleyebilirim. *Dört sent*. Üstelik iğneleyici olmaya çalışmadığımı da biliyorsun. Kazandığımız her kuruş kulübelerimiz, çadırlarımız, şiltelerimiz ve fahiş fiyatlı yiyeceklerimize karşılık dükkâna gidiyor."

"Hesapları tutarken hile yaptıklarını *biliyorsun*."

"Kuponlarımızı nakde çevirmek için dolar başına on sent kesiyorlar ama kuponları başka yerde bozduramıyoruz. Pamuk toplarken kazandığımız her kuruş şirket dükkânına borcumuzu ödemeye gidiyor. Böyle asla ilerleyemeyiz. Paramız olmasın diye ellerinden geleni yapıyorlar."

Yamalı bir tulum giymiş, başında hasır şapka olan bir adam, "Benim doyurmam gereken yedi boğaz var Ike," dedi. "Çoğumuzun bize bel bağlayan aileleri var."

"Hiçbir şey yapamayız. Valen'in ne dediği umurumda değil. Ona kulak vermek çok tehlikeli."

Jack.

Loreda bu işin bir şekilde parçası olduğunu tahmin etmeliydi. Jack eylem adamıydı.

Loreda ağacın arkasından çıktı. "Ike haklı. Valen haklı. Hakkımızı savunmalıyız. Bu zengin çiftçilerin bize böyle davranmaya hiç hakkı yok. Toplamayı bırakırsak ne yaparlar?"

Adamlar gergin yüzlerle birbirlerine baktılar. "Grevden bahsetmiyoruz..."

"Sen daha küçük bir çocuksun," dedi adamlardan biri.

"Bugün doksan kilo pamuk toplamış bir çocuk," dedi Loreda ve kızarıklıklarla, çiziklerle dolu ellerini gösterdi. "*Artık yeter* diyorum. Bay Valen haklı. Ayaklanmalı ve..."

Bir el Loreda'nın koluna yapıştı ve onu sıkıca tuttu. "Özür dilerim beyler," dedi Elsa. "Kızım zor bir gün geçirdi. Siz onun söylediklerine aldırmayın." Loreda'yı kulübelerine geri sürükledi.

"Kahretsin anne!" dedi Loreda annesinin elinden kurtulunca. "Bunu neden yaptın?"

"Adımızı sendika kışkırtıcısına çıkarırsan işimiz biter. O grupta yetiştiricilerin bir casusu olmadığını nereden biliyorsun? Her yerdeler."

Loreda artık içini kemiren bu öfkeyle nasıl yaşayacağını bilmiyordu. "Bu şekilde yaşamak zorunda olmamalıyız."

Annesi iç geçirdi. "Sonsuza dek sürmeyecek. Bir çıkış yolu bulacağız."

Yağmur yağınca.

California'ya varınca.

Bir çıkış yolu bulacağız.

Bayat ve hiç gerçekleşmeyen bir umut için yeni sözcükler.

Vadide gerilim hızla tırmanıyordu. Tarlalarda, yardım kuyruklarında, kampın etrafında, her yerde hissediliyordu. Ücretlerin düşürülmesi hepsini korkutmuş ve tedirgin etmişti. Yine olur muydu? Kimse o sözcüğü yüksek sesle telaffuz etmiyordu ama sözcük havada asılı duruyordu.

Grev.

Geceleri çiftçiler kampında ve hendek yerleşim alanlarında, tarlaların ustabaşıları ellerinde sopalarla boy göstermeye başladılar. Kulübeden kulübeye, çadırdan çadıra, barakadan barakaya dolaşıp konuşulanları dinliyorlardı. Orada görünmeleri sohbetler üstünde soğutucu bir etki yaratıyordu. Aralarında casusların, hoşnutsuzluğunu dile getiren ya da bela çıkaranların isimlerini vererek yetiştiricilerin suyuna gitmeyi seçenlerin yaşadığını herkes biliyordu.

Şimdi, pamuk toplayarak geçen uzun bir günün ardından Loreda yatağına serilmiş, annesinin elektrikli ocakta konserve et ve fasulye ısıtmasını seyrediyordu.

Dışarıda ayak sesleri duydu.

Kapının altından bir kâğıt parçası itildi.

Ayak sesleri uzaklaşana kadar hiçbiri kıpırdamadı.

Sonra Loreda yatağından fırladı ve kâğıdı annesinden önce kaptı.

ÇİFTLİK İŞÇİLERİ, BİRLEŞİN

Eylem çağrısı.
Daha iyi ücretler için mücadele etmeliyiz.
Daha iyi yaşam koşulları için.
Ücretlerimizin şimdi kesilmesi tesadüf mü?
Hiç sanmıyoruz.
Fakir, aç ve çaresiz insanları kontrol etmek daha kolaydır.
Bize katılın.
Boyunduruktan kurtulun.

İşçi Birliği size yardım etmek istiyor.
Perşembe gece yarısı
El Centro Otel'in arka salonunda bize katılın.

Annesi kâğıdı kaptı, okudu ve buruşturdu.

"Sakın..."

Annesi bir kibrit çakıp kâğıdı ateşe vermişti bile. Sonra onu beton zemine atıp küle dönene kadar yanmasını seyretti.

"O insanlar bizi işimizden ve bu kulübeden attıracaklar," dedi annesi.

"Bizi *kurtaracaklar*," diye karşılık verdi Loreda.

"Anlamıyor musun Loreda?" dedi annesi. "Bu adamlar tehlikeli. Çiftçiler sendikalaşmaya karşı."

"Elbette karşılar. Her ücrete çalışmamız için karnımızın aç olmasını ve insaflarına kalmamızı istiyorlar."

"Zaten insaflarına kaldık!" diye haykırdı annesi.

"Ben o toplantıya gideceğim."

"Hayır, gitmeyeceksin. Sence neden gece yarısı toplanıyorlar Loreda? *Korktukları* için. Koca koca adamlar komünistlerle ve sendika örgütleyicilerle bir arada görünmeye çekiniyorlar."

"Sürekli benim geleceğimden bahsediyorsun. Benim için kurduğun büyük hayallerden. Üniversiteden. Oraya nasıl ulaşacağımı sanıyorsun anne? Sonbaharda pamuk toplayıp kışın aç kalarak mı? Sadakalarla yaşayarak mı?" Loreda birkaç adım ilerledi. "Oy hakkı için mücadele veren kadınları düşün. Eminim onlar da korkmuştu ama hapse girmek anlamına gelse bile, değişim için kararlılıkla yürüdüler. Bazen sonuç her fedakârlığa değer."

"Bu kötü bir fikir."

"İtilip kakılmayı ve kötü muamele görmeyi, sadece sağ kalmakla yetinmeyi artık kaldıramıyorum. *Yanlış* olan onların yaptığı. Asıl onlara hesap sorulmalı."

"Ve sen, on dört yaşında bir genç kız olarak bunu onlara ödeteceksin, öyle mi?"

"Hayır. Jack ödetecek."

Annesi kaşlarını çattı, çenesi kırıştı. "Bay Valen'in bununla ne ilgisi var?"

"Toplantıda olacağından eminim. Onu hiçbir şey korkutmuyor."

"Bu konuda söyleyeceğim her şeyi söyledim. Sendika komünistlerinden uzak duracağız."

OTUZ BİR

Perşembe günü on saat boyunca pamuk topladıktan sonra Loreda'nın bütün vücudu ağrıyordu ve yarın sabah kalkıp aynı işe baştan başlaması gerekecekti.

Yüzde on daha az ücret karşılığında.

Kırk beş kilo pamuğa karşılık doksan sent. Şirket dükkânındaki dolandırıcıların kestiği yüzdeyle beraber seksen sent.

Loreda saplantılı bir şekilde, durmadan bunu düşünüyordu ve haksızlık içini kemiriyordu.

Tıpkı toplantının da aklından çıkmadığı gibi.

Ve annesinin korkusu.

Annesinin korkusunu onun sandığından çok daha fazla anlıyordu. Nasıl anlamazdı ki? California'da bir kış geçirmiş, sel yüzünden mağdur olmuş, her şeyini kaybetmiş, iki lokma yemek ve ayağına olmayan eski ayakkabılarla hayatta kalmıştı. Yatağa aç girmenin ve aç uyanmanın nasıl bir şey olduğunu, midenizi suyla kandırabileceğinizi ama bunun fazla sürmeyeceğini biliyordu. Annesinin akşam yemeği için fasulyeleri tane tane ölçerek sofraya koyduğunu ve tek bir sosisi üçe böldüğünü

gömüştü. Annesinin dükkâna olan borçlarına eklenen her kuruş için pişman olduğunu biliyordu.

Ama kendisi ve annesi arasındaki fark korku değildi; korkuları ortaktı. Fark ateşti. Annesinin tutkusu yok olmuştu. Ya da belki de hiç var olmamıştı. Loreda'nın annesinde hakiki bir öfke gördüğü tek zaman, Dewey'lerin bebeğini gömdükleri geceydi.

Loreda öfkelenmek *istiyordu.* Tanıştıkları gün Jack ona ne demişti? *Sende o ateş var evlat. Bu piç kurularının o ateşi söndürmesine izin verme.* Bunun gibi bir şey.

Loreda sessizce acı çeken kadınlardan olmak istemiyordu.

Onlardan biri olmayı reddediyordu.

Bu akşam bunu ispatlama fırsatı bulacaktı.

Saat on bir olduğunda yatakta uyanık yatıyordu. Geçen her dakikayı sayarak bekledi.

Yanında yatan Ant, örtüyü kendi üstüne çekmişti. Loreda normalde örtüyü geri çeker, hatta çekmekle yetinmeyip kardeşini hafifçe tekmelerdi. Bu gece umurunda değildi bu.

Yataktan usulca kalktı ve ılık beton zemine bastı. Ömrünün sonuna kadar bir zeminlerinin olmasına şükredecekti. Her zaman.

Yan gözle attığı kaçamak bakış, annesinin uyuduğunu doğruladı.

Palto askısından bir bluz ve tulumunu aldı, çabucak giyindi ve askıları ayakkabılarını giydikten sonra tutturdu.

Dışarısı hareketsizdi. Hava olgun meyve ve verimli toprak kokuyordu. Söndürülmüş ateşlerden geriye kalan belli belirsiz odun kokusu. Buradan hiçbir şey gerçekten ayrılmazdı. Her şey asılı kalırdı. Kokular. Sesler. İnsanlar.

Loreda ayak sesi var mı diye kulak kesilerek kapıyı arkasından sessizce kapattı. Kalbi hızla çarpıyordu. Bir yandan korkuyor... bir yandan hayat dolu hissediyordu.

Bekledi, ona kadar saydı ama etrafta hiç ustabaşı görmedi.

Hızlı hareket ederek gecenin içinde ilerledi.

Kasabaya varınca sinemanın ve belediye binasının önünden geçip otların bürüdüğü ve evlerin ve iş yerlerinin çoğunun tahtalarla kapatıldığı bir arka sokağa saptı. Sokak lambalarından uzak durmaya ve karanlıkta kalmaya dikkat ederek sel sırasında kaldıkları otele ulaştı.

Ortalık o kadar sessizdi ki toplantının iptal edilmiş olmaması için dua etti. Gün boyu tarlada kan ter içinde çalışıp o ağır çuvalı peşi sıra sürüklerken, emeğinin değerini eksilten kuponu cebine atarken bu akşamki toplantıyı düşünmüştü.

El Centro Otel'de hiç ışık yoktu ama ön tarafa birkaç araba park edilmişti. Loreda kapıları bir arada tutarak kilitleyen ağır zincirin, tokmakların birinden aşağı sarktığını gördü.

Kapıyı temkinli bir tavırla itti.

Gaga burunlu ve küçük, yuvarlak gözlüklü bir adam resepsiyon bankosunun arkasından ona baktı.

"Oda mı lazım?" dedi aksanlı bir sesle.

Loreda duraksadı. Sırf buraya geldiği için tutuklanabilir miydi? Yoksa bu adam büyük çiftçilerin kışkırtıcıları teşhis etmesi için buraya yerleştirdiği bir görevli miydi? Ya da Jack'in sadece doğru insanların toplantıya girdiğinden emin olmaya çalışan bir arkadaşı mıydı?

"Toplantı için geldim."

"Aşağıda."

Loreda merdivene yürüdü. Bir anda gerilmişti. Heyecanlıydı. Korkuyordu.

Bir süpürge dolabının ve çamaşır odasının yanından geçip dar basamaklardan aşağı inerken pürüzsüz ahşap korkuluğa tutundu.

Sesler geliyordu. O sesleri takip ederek arka taraftaki kapısı açık duran salona yürüdü.

İçeride insanlar omuz omuzaydı. Erkekler, kadınlar ve birkaç çocuk. Bobby Rand ona el salladı.

Odanın ön tarafından duran Jack dikkat çekiyordu. Diğer göçmenlerle benzer bir kılıkta –açık kahverengi kumaş ceket

altına rengi solmuş, lekeli bir tulum ve eski bir kot gömlek giymişti– olmasına rağmen onda bir canlılık, Loreda'nın daha önce kimsede görmediği bir enerji vardı. Jack bir şeylere inanıyor ve dünyayı daha iyi bir yere dönüştürmek için mücadele ediyordu. Bir kızın güvenebileceği türde bir erkekti.

"...yüz elli grevci kafeslere tıkıldı," diyordu tutkulu bir sesle. "Kafeslere. Amerika'da. Büyük çiftçiler, onların yozlaşmış polisleri ve casus kesilen vatandaşlar, tek istekleri adil muamele olan işçilerin grevini kırmak için, yurttaşlarınız Amerikalıları *kafeslere* tıktılar. İki sene önce, bir grup Tulare çiftçisi sırf grev örgütleyicileri *dinliyorlar* diye bir grup insana ateş edildi. İki kişi öldü."

"Bunları bize neden anlatıyorsun?" diye seslendi biri. Loreda adamı yaşadıkları yerleşimci kampından tanıyordu. Altı çocuklu, karısı tifodan ölmüş bir adamdı. "Bizi korkutmaya mı çalışıyorsun?"

"Sizin gibi iyi insanlara yalan söyleyecek değilim. Büyük çiftçilere karşı grev yapmak tehlikeli bir iştir. Bize var güçleriyle karşı koyacaklar. Ve bildiğiniz gibi, onların her şeyi var: para, güç, eyalet yönetimi." Jack bir gazeteyi herkesin göreceği şekilde havaya kaldırdı. Manşet şöyleydi: 'İşçi Birliği Amerikan Düşüncesine Ters.' Ben size asıl neyin Amerikan düşüncesine ters olduğunu söyleyeyim. Siz gittikçe fakirleşirken, büyük çiftçilerin zenginleşmesi."

"Evet!" dedi Jeb.

"Amerikan düşüncesine asıl ters olan, yetiştiricilerin açgözlülüğü yüzünden toplayıcıların ücretlerinde kesintiye gidilmesidir."

Kalabalıktan, "Evet!" nidaları yükseldi.

"Örgütlenmenizi istemiyorlar ama örgütlenmezseniz geçen kış Nipolo'da bezelye toplayıcılarının başına geldiği gibi açlıktan ölürsünüz. Ben oradaydım. Çocuklar tarlalarda öldüler. Açlıktan. Amerika'da. Büyük çiftçiler pamuk fiyatları düştüğü için daha az ekim yapıyor, bu yüzden daha az ücret ödüyorlar. Aman kârlarından kaybetmesinler. Size geçinilebilecek bir ücret verir gibi yapmaya bile gerek görmüyorlar."

Ike bağırdı: "Bizi insan yerine koymuyorlar!"

Jack kalabalığa baktı, insanlarla tek tek göz teması kurdu. Loreda ondan kalabalığa bir umut elektriğinin yayıldığını hissetti. "Size ihtiyaçları var. Gücünüz bu. Pamuğun hava kuruyken, ilk dondan önce toplanması şart. Kimse toplamazsa ne olur?"

"Grev!"diye bağırdı biri. "Bu onlara günlerini gösterir."

"Kolay değil," dedi Jack. "Pamuk binlerce dönüm araziye dağılmış durumda ve çiftçiler birlikte hareket ediyor. Bir ücret belirleyip ona bağlı kalıyorlar. Bu yüzden biz de birlikte hareket etmeliyiz. Tek şansımız, bütün işçiler olarak güçlerimizi birleştirmek. Her yerde, herkes. Haberi yaymanıza ihtiyacımız var. Üretim yollarını tamamen kapatmalıyız."

"Grev!" diye bağırdı Loreda.

Kalabalık, "Grev, grev, grev!" diye tezahürat yapmaya başladı.

Jack'in onu gördüğü anda, biri koluna yapıştı. Loreda acıyla çığlık attı ve kurtulmak için silkinerek kolunu tutan kişiye döndü.

Neredeyse burnundan ve kulaklarından dumanlar çıkacak kadar öfkeli görünen annesi yanında duruyordu. "Bunu yaptığına inanamıyorum!"

"Onun ne dediğini duydun mu anne?"

"Duydum," dedi annesi yan gözle salondaki kalabalığa bakarken.

Jack kalabalığı yararak yanlarına geldi.

"Konuşman harikaydı," dedi Loreda.

"Tek başına geldiğini fark ettim," dedi Jack. "Senin yaşındaki bir kızın tek başına dışarı çıkması için geç bir saat."

"Bunu Jean d'Arc'a da söyler miydin?" dedi Loreda.

"Başımıza bir de Jean d'Arc kesildin, öyle mi?" dedi annesi.

"Ben greve gitmek istiyorum Jack."

"Loreda," dedi annesi sert bir sesle. "Bay Valen diyeceksin. Şimdi yukarı çık, onunla konuşacağım. Seninle sonra görüşeceğiz."

"Beni zorla..."

"Git Loreda," dedi Jack düz bir sesle. Annesiyle birbirlerine bakıyorlardı.

"Tamam ama greve katılacağım," dedi Loreda.

"Git," dedi annesi.

Loreda arkasını döndü ve ağır adımlarla basamaklardan çıktı. Annesinin ne dediği umurunda değildi. Başının ne kadar belada olduğu ya da grevin ne kadar tehlikeli olduğu da.

Bazen insanın ayağa kalkıp yeter demesi gerekirdi.

"Welty'ye döneli ne kadar oldu?" dedi Elsa yalnız kaldıkları zaman.

"Bir hafta kadar oldu. Sana haber gönderecektim."

"Ah, bence gönderdin zaten." Elsa her şeyin farklı olmasını, farklı olmayı, kızının ateşine ve cesaretine sahip olmayı dileyerek ona baktı. "Loreda on dört yaşında bir kız Jack, gecenin bir yarısı gizlice evden çıkıp buraya gelmek için bir buçuk kilometre yürümüş. Başına neler gelebileceğini biliyorsun, değil mi?"

"Bu sana neyi gösteriyor Elsa? Loreda bu meseleyi önemsiyor."

"Bu neyi kanıtlar? Yanlış olduğunu hepimiz biliyoruz ama çözümün hayatlarımızı iyileştirmeyecek. Bizi kovdurduğunla kalacaksın ya da daha kötüsü olacak. Hayatta kalmamızın pamuk ipliğine bağlı olduğunu anlamıyor musun?"

"Anlıyorum," dedi Jack. "Ama hakkınızı aramazsanız sizi kuruş kuruş gömecekler. Kızın bunu anlıyor."

"O daha on dört yaşında," dedi Elsa.

Jack de sesini onunki gibi alçalttı. "Gün boyu pamuk toplayan on dört yaşında bir kız. Tahminimce Ant de topluyordur çünkü karınlarını doyurmanın başka yolu yok."

"Beni yargılıyor musun?"

"Elbette hayır," dedi Jack. "Ama kızın bu konuda kendi adına karar verebilecek kadar büyük."

"Diyor çocuğu olmayan adam."

"Elsa..."

"Onun adına kararları ben alırım."

"Kendine hakkını aramayı öğretmelisin Elsa. Sinmek yerine."

"İşte şimdi beni kesinlikle yargılıyorsun. Cesur bir kadın olduğumu sandıysan beni yanlış anlamışsın demektir."

"Hiç sanmıyorum Elsa. Ama sanırım sen buna inanıyorsun ve bu çok trajik."

"Loreda'dan uzak dur Jack. Ciddiyim. Oynadığınız bu savaş oyununda onun arada kalmasına izin vermeyeceğim."

"Kimse oyun oynamıyor Elsa."

Elsa arkasını dönüp yürüdü.

Jack peşinden gidecek oldu.

"Sakın," dedi Elsa sertçe ve yürümeye devam etti.

Dışarıda Loreda'nın kolunu tuttu ve onu yarı sürükleyerek sokağa çıkardı. Sonra karanlıkta eve doğru yürümeye başladılar. Yanlarından farları ışık saçan otomobiller geçiyordu.

"Anne, onu dinleseydin..."

"Hayır," dedi Elsa. "Sen de dinlemeyeceksin. Güvenliğini sağlamak benim sorumluluğum. Ve Tanrı biliyor ki diğer her şeyde çuvalladım. Bunda çuvallamayacağım. Beni duydun mu?"

Loreda durdu.

Elsa'nın durmaktan ve arkasına dönmekten başka seçeneği yoktu. "Ne?"

"Benimle ilgili çuvalladığını düşünüyor musun gerçekten?"

"Halimize baksana? Eski alet barakamızdan daha küçük bir kulübeye *yürüyerek* dönüyoruz. İkimiz de kibrit çöpü kadar zayıfız ve sürekli açız. Elbette çuvalladım."

"Anne," dedi Loreda ona yaklaşarak. "Senin sayende hayattayım. Okula gidiyorum. Düşünebiliyorum çünkü sen her zaman düşünmemi sağlamak istiyorsun. Benimle ilgili hiçbir şeyde çuvallamadın. Beni kurtardın."

"Sakın bunu tersine çevirmeye ve kendi adına düşünme, büyüme kisvesine sokmaya çalışma."

"Ama tam olarak öyle anne. Öyle değil mi?"

"Seni kaybedemem," dedi Elsa. Gerçek buydu.

"Biliyorum anne. Ve seni seviyorum. Ama buna ihtiyacım var."

"Hayır," dedi Elsa kararlı bir tavırla. "Hayır. Şimdi yürümeye başla. Sabah erken kalkacağız."

"Anne..."

"Hayır, Loreda. *Hayır.*"

Loreda saat beş buçukta uyanıp kendini yataktan kalkmaya zorladı. Elleri çok acıyordu ve daha on saat uykuya, iyi bir yemeğe ihtiyacı vardı.

Eski pantolonunu ve uzun kolları yırtık gömleğini giydi, ayaklarını sürüyerek tuvalet sırasına yürüdü.

Kamp tuhaf bir şekilde sessizdi. İnsanlar bir şeylerle meşgul ve hareket halindeydiler elbette ama çok fazla konuşma yoktu. Kimse uzun süreli göz teması kurmuyordu. Şapkasını gözlerinin üstüne kadar çekmiş bir ustabaşı dikenli tellere yaslanmış, insanları izliyordu. Loreda etrafta grevle ilgili konuşmalara kulak kesilmiş başka casusların da olduğunu biliyordu.

Tuvalet sırasına girdi. Önünde yaklaşık on kadın vardı.

Beklerken ağaçların arasında bir hareket gördü. Ike su pompasının başında su dolduruyordu. Loreda doğruca adamın yanına gitmek istedi ama cesaret edemedi.

Sonunda sırası geldi ve tuvaleti kullandı.

Arka kapıdan çıktı ve kapıyı arkasından sessizce kapattı. Etrafa baktı, oralarda oyalanan ya da etrafı izleyen birilerini görmedi. Rahat görünmeye çalışarak su pompasına yaklaştı.

Ike hâlâ oradaydı. Loreda'nın geldiğini görünce kenara çekildi. Loreda eğildi ve soğuk suyla ellerini yıkadı.

"Bu akşam toplanıyoruz," dedi Ike usulca. "Gece yarısı. Çamaşırhane."

Loreda tamam der gibi başını salladı ve ellerini pantolonuna sildi. Ancak kulübeye giden yolun yarısına gelince ensesinde bir ürperti hissetti. Biri onu izliyor ya da takip ediyordu.

Durdu ve aniden arkasına döndü.

Bay Welty ağaçların arasında sigara içiyordu. Loreda'ya bakıyordu. "Buraya gelin küçük hanım," dedi.

Loreda ağır adımlarla ona yaklaştı. Adamın kısık gözlerle ona bakışında içini ürperten bir şey vardı. "Buyurun bayım?"

"Benim için pamuk topluyorsun, değil mi?"

"Evet."

"İşinden memnun musun?"

Loreda kendini adamın gözlerinin içine bakmaya zorladı. "Çok."

"Erkekler arasında grevden bahseden kimseyi duydun mu?"

Erkekler. Her zaman her şeyin kendilerinden ibaret olduğunu sanıyorlardı. Ama kadınlar da haklarını arayabilirdi, kadınlar da grev sözcüsü olabilir ve üretim vasıtalarını erkekler kadar durdurabilirlerdi.

"Hayır, efendim. Ama duysaydım bile onlara insanın bir işinin olmamasının nasıl bir şey olduğunu hatırlatırdım."

Welty gülümsedi. "Aferin sana. Kendi değerini bilen işçileri severim."

Loreda ağır adımlarla kulübeye yürüdü ve kapıyı arkasından sıkıca kapattı. Kilitledi.

"Ne oldu?" dedi annesi kafasını kaldırarak.

"Welty beni sorguya çekti."

"O adamın dikkatini çekme Loreda. Ne sordu?"

"Hiç," dedi Loreda elektrik ocağından bir pankek alırken. "Kamyonetler geldi."

Beş dakika sonra hep birlikte kapıdan çıkmış, dikenli teller boyunca bekleyen kamyonet sırasına doğru yürüyorlardı.

Hiç konuşmadan diğer işçilere katıldılar ve bir kamyonetin kasasına tırmandılar.

Güneş pamuk tarlalarının üstünde yükselirken Loreda çiftçilerin bir gecede yaptığı değişiklikleri gördü: Çitlerin üstüne dikenli teller gerilmişti. Tarlanın ortasına henüz yarısı tamamlanmış, kuleye benzer bir yapı dikilmişti. İnşaatın tangırtıları tarlada yankılanıyordu. Daha önce hiç görmediği tüfekli adamlar tel örgüler ile yol arasındaki patikada gidip geliyordu. Tarla bir hapishane avlusuna dönmüştü. Bir savaşa hazırlanıyorlardı.

Ama *silahlar?* İnsanları grev yaptıkları için vuracak değillerdi ya! Burası Amerika'ydı.

Yine de işçiler arasında bir huzursuzluk dalgası yayılmıştı. Welty'nin istediği de buydu. İşçilerin korkması. Kamyonlar sarsılarak durdu. İşçiler indiler.

"Bizden korkuyorlar anne," dedi Loreda. "Biliyorlar ki bir grev..."

Annesi Loreda'ya onu susturacak kadar sert bir dirsek arttı.

"Acele edin," dedi Ant. "Sıralara dağıtıyorlar."

Zil çalınca Loreda eğilip çalışmaya, yumuşak, beyaz kozaları dikenli yuvalarından koparmaya başladı. Ama tek düşünebildiği o akşamdı.

Grev toplantısı. Gece yarısı.

Öğle vakti zil tekrar çaldı.

Loreda doğruldu, tutulan boynunu gevşetmeye çalışarak çekiç seslerini dinledi.

Welty yüksek platforma çıkmış, onu zengin etmek için canlarına dişlerine takıp çalışan adamlara, kadınlara ve çocuklara bakıyordu. "Bazılarınızın sendika örgütleyicileriyle konuştuğunuzu biliyorum," dedi. Güçlü sesi tarlalarda çınladı.

"Belki başka tarlalarda iş bulabileceğinizi ya da benim size, sizin bana duyduğunuzdan daha fazla ihtiyaç duyduğumu sanıyorsunuz. Şunu size açıkça söyleyeyim: İşin aslı öyle değil. Mülkümde bulunan her birinize karşılık, çitin diğer tarafında işinizi almak için sıra bekleyen on kişi var. Ve şimdi, aranızdaki çürük elmalar yüzünden arazimi korumak için çit çekmek ve

adam tutmak zorunda kaldım. Yüklü bir maliyetle. Bu yüzden ücretlerinizi yüzde on daha düşürüyorum. Kalan herkes bu fiyatı kabul etmiştir. Gidenler ise bir daha ben ya da bu vadideki herhangi bir yetiştirici için toplama yapamayacak."

Loreda aralarındaki pamuk sırasının üstünden annesine baktı.

Tarlanın ortasındaki yapı neredeyse tamamlanmıştı. Sabahtan beri inşa ettikleri şey artık netlik kazanmıştı: bir gözetleme kulesi. Yakında ustabaşılardan biri bir tüfekle orada volta atarak işçilere hadlerini bildirecekti.

Dudaklarını, *görüyor musun*, der gibi oynattı.

Uyku tutmayan Elsa gecenin karanlığında ücretlerdeki yüzde onluk kesintiye üzülüyordu.

Küçük ve karanlık odanın diğer tarafındaki paslı metal karyolanın gıcırdadığını duydu.

Açık havalandırma deliğinden süzülen ay ışığında kızının gölgesini gördü. Loreda hiç ses çıkarmadan yataktan kalktı.

Elsa doğruldu ve kızının hızla hareket etmesini izledi: Loreda giyindi, kulübe kapısına yürüdü ve elini tokmağa uzattı.

"Nereye gittiğini sanıyorsun?" dedi Elsa.

Loreda duraksadı ve ona döndü. "Bu akşam bir grev toplantısı var. Kampta."

"Loreda, hayır..."

"Beni ve ağzımı bağlaman gerek anne. Aksi takdirde gidiyorum."

Elsa kızının yüzünü net olarak göremiyordu ama sesindeki kararlılığı duymuştu. Ne kadar korksa da kızıyla gurur duymaktan kendini alamadı. Loreda ondan kat kat güçlü ve cesurdu. Büyükbaba Wolcott da Loreda'yla gurur duyardı. "O zaman ben de seninle geliyorum."

Elsa gündelik bir elbise giydi ve saçlarını bir eşarpla örttü. Ayakkabılarının bağcıklarıyla uğraşmaya üşendiği için lastik ayakkabılarını ayaklarına geçirip kızının peşinden kulübeden çıktı.

Uzaklardaki pamuk tarlalarına vuran ay ışığı beyaz pamuk kozalarını gümüş rengine boyuyordu. Bir çakal uludu. Elsa, tünediği yüksek daldan onları izleyen bir baykuş gördü.

Her gölgeye casusların ve ustabaşıların gizlendiğini ve kimlerin seslerini yükseltmeye cüret edeceğini izlediklerini tahmin ediyordu. Bu çok aptalca bir fikirdi. Aptalca ve tehlikeli.

"Anne..."

"Hişşt," dedi Elsa. "Tek kelime etmek yok."

Yeni çadır alanından geçip çamaşırhane yönüne saptılar. Burası üstünde metal çamaşır küvetleri olan uzun, ahşap bir yapının, uzun masaların ve elle çalıştırılan merdanelerin olduğu bir alandı. Erkekler buraya pek uğramazlardı ama şimdi içeride dip dibe duran kırk kadar erkek vardı.

Elsa ve Loreda kalabalığın arka tarafına süzüldüler.

Ike önde duruyordu. "Neden burada olduğumuzu hepimiz biliyoruz," dedi alçak sesle.

Cevap gelmedi. Tek bir kıpırtı bile olmadı.

"Bugün yine ücret kesintisi oldu ve tekrar olacak. Çünkü yapabiliyorlar. Hepimiz vadiye akan çaresiz insanları gördük. Her ücrete çalışırlar. Doyurmaları gereken çocukları var."

"Bizim de öyle Ike," dedi biri.

"Biliyorum Ralph. Ama ya hakkımızı savunuruz ya da bizi yok ederler."

"Ben kızıl değilim," dedi biri.

"Adını ne koyarsan koy, Gary. Adil ücretler almayı hak ediyoruz," dedi Ike. "Ve o ücretleri mücadele etmeden alamayacağız."

Elsa uzaktan gelen kamyon motorlarının sesini duydu.

İnsanların dönüp arkalarına baktığını gördü.

Farlar.

"Kaçın!" diye haykırdı Ike. Kalabalık panik halinde dağıldı. İnsanlar çamaşırhaneden dört bir yana koştular.

Elsa, Loreda'nın elini tuttu ve onu pis kokulu tuvalet kabinlerinden birine çekti. Başka kimse o tarafa gitmemişti. Binanın arkasındaki gölgeliğe sinip orada saklandılar.

Kamyonlardan ellerinde beyzbol sopaları, tahta değnekler tutan erkekler atladı. Birinin tüfeği vardı. Sıra oluşturup farların ışığında kampa doğru yürümeye başladılar. Motorların homurtusu ayak seslerini bastırıyordu. Silahlarını avuçlarına vuruyorlardı. *Pat, pat, pat.*

Elsa parmağını dudaklarına bastırdı ve Loreda'yı çit boyunca çekerek ilerledi. Sonunda kulübelere ulaştılar, kendilerininkine koşup içeri girdiler ve kapıyı arkalarından kilitlediler.

Elsa onlara doğru yaklaşan ayak seslerini duydu.

Kulübenin çatlaklarının arasından içeri ışık süzülüyordu. Etrafta avuçlarına vurdukları beyzbol sopalarının seslerinin eşlik ettiği adamlar dolaşıyordu.

Sesler iyice yaklaştı –*pat, pat, pat*– ve sonra yine uzaklaştı.

"Gördün mü Loreda?" diye fısıldadı Elsa. "İşlerini tehdit eden herkesin canını yakmaya hazırlar."

Loreda'nın cevap vermesi birkaç saniye sürdü. Ve verdiği cevap hiç de iç rahatlatıcı değildi. "Bazen karşı koymak gerekir anne."

OTUZ İKİ

"Bu hafta yardım parası almaya kamyonetle gidebilir miyiz anne?" diye sordu Ant, uzun, sıcak ve moral bozucu bir pamuk toplama gününün sonunda.

Elsa tarlada geçen bir günün ardından kasabaya yürüyerek gidip gelmenin hiç de cazip olmadığını itiraf etmeliydi.

Ama kış geldiği zaman dönüp dolaşıp insana musallat olan kararlar da böyle kararlardı işte.

"Sadece bu seferlik. Hatta Ant, istersen sen kampta kalıp arkadaşlarınla oyun oynayabilirsin."

"Gerçekten mi? Harika olur."

"Ben kalıp ona göz kulak olurum," dedi Loreda.

Elsa kızına manidar bir bakış attı. "Seni gözümün önünden bir an bile ayırmaya niyetim yok."

Ant'i kulübede bırakıp kamyonete bindiler.

"Kamyonet kullanma pratiği yapabilir miyim? Büyükbabam pratik yapmaya devam etmem gerektiğini söylemişti," dedi Loreda. "Ya acil bir durum olursa?"

"Senin kamyoneti sürmeni gerektirecek bir acil durum mu?"

"Mümkün."

"Pekâlâ."

Loreda direksiyona geçti.

Elsa yolcu koltuğuna yerleşti. Hava çok sıcaktı. Loreda motoru çalıştırdı.

"Pedalların nasıl işlediğini hatırlıyor musun? Dikkatli ve yavaş ol. Doğru..."

Kamyonet silkelendi ve stop etti.

"Özür dilerim," dedi Loreda.

"Bir daha dene. Acele etme."

Loreda pedallara bastı ve kamyoneti birinci vitese taktı. Yavaşça hareket ettiler.

Motor bir anda hızlandı.

"İkinci vites Loreda," dedi Elsa.

Loreda tekrar denedi ve sonunda ikinci vitese geçmeyi başardı.

Tekleyerek ve sarsılarak, önünde kalabalık bir insan grubunun beklediği eyalet yardım ofisine ulaştılar. Binadan çıkan kuyruk, otoparktan blokun aşağısına kadar uzanıyordu.

Elsa ve Loreda sıraya girdiler.

Orada dururlarken, güneşin vadiyi altın rengine boyadığı güzel anların ardından gökyüzü kararmaya başladı.

Bir çift polis arabası park alanına girdi. Araçlardan üniformalı dört polis çıktı. Dakikalar sonra bir Welty kamyoneti geldi ve içinden Bay Welty indi.

Kuyruktaki insanlar dönüp ona baktılar ama kimse bir şey söylemedi.

Polis memurlarından ikisi ve Bay Welty sıranın arasından geçip yardım bürosuna girdiler. İçeride kaldılar.

Elsa, Loreda'nın elini sıkıca tuttu. Normal zamanlarda sıradaki insanlar birbirlerine dönüp neler olduğunu sorarlardı ama sıradan günler değildi bunlar. Her yerde casuslar vardı, insanlar Welty'nin yanında yer edinmek ve işlerini korumak istiyorlardı.

Nihayet sıra kendisine gelince Elsa, hoş bir genç kadının, önünde içi eyalet sakinlerinin adlarıyla dolu bir dosya kutusuyla masa başında oturduğu küçük ve sıcak ofise girdi.

Welty neredeyse tepesinde dikilir gibi genç kadının yanında duruyordu. İki polis memuru da elleri bellerindeki tabancaların üstünde, onun yanında duruyorlardı.

Elsa, Loreda'dan ayrılıp masaya tek başına yaklaştı. Boğazı o kadar kurumuştu ki konuşmadan önce gırtlağını iki kez temizlemek zorunda kaldı. "Elsa Martinelli. Nisan 1935."

Welty, Elsa'nın kırmızı kartını işaret etti. "Adres Welty Çiftlikleri. Adı listede."

Kadın, Elsa'ya merhamet dolu bir ifadeyle baktı. "Çok üzgünüm hanımefendi. Pamuk toplayabilir durumda olanlara eyalet yardımı yok."

"Ama..."

"Toplayabiliyorsanız toplamak zorundasınız," dedi kadın. "Yeni politika bu. Ama endişelenmeyin, pamuk sezonu biter bitmez yeniden yardım listesine alınacaksınız."

"Bir dakika. Yani eyalet yardımımı kesiyor, öyle mi? Ama ben buranın sakiniyim ve pamuk topluyorum."

"Toplamaya devam edeceğinizden emin olmak istiyoruz," dedi Welty.

"Bay Welty," dedi Elsa. "Lütfen. Bizim bu paraya..."

"Sıradaki," dedi Welty yüksek sesle.

Elsa bu yeni gaddarlığa inanamıyordu. İnsanların, pamuk toplasalar bile, çocuklarının karnını doyurmak için bu yardıma ihtiyacı vardı. "Hiç utanmanız yok mu?"

"Sıradaki," dedi Welty bir kez daha. Polislerden biri Elsa'yı sıradan çıkarmak için yanına geldi.

Elsa sendeleyerek uzaklaşırken Loreda'nın onu tuttuğunu fark etti.

Yardım ofisinden (ismi bir şakadan ibaret olan ofisten) çıktı ve çoğu henüz yardımlarının kesildiğinden habersiz olan insan

sırasına baktı. Demek eyalet çiftçilerin grevden korunmasına yardım etmek için zaten binbir güçlükle ayakta kalan insanlara yapılan yardımı kesmişti.

Elsa bir bağrışma duydu ve o tarafa döndü.

İki polis memuru bir adamı duvara yaslamış, "Bu akşamki toplantı nerede? Nerede?" diyordu. Adamı tekrar duvara ittiler. "Aileni San Quentin'den nasıl doyuracaksın?"

"Elsa!"

Elsa, Jeb Dewey'nin ona doğru koştuğunu gördü. Çılgına dönmüş gibiydi.

"Jeb, sorun ne?"

"Jean. Hastalandı. Yardım edebilir misin?"

"Hemen yanına gidiyorum," dedi Elsa kamyonete koşarak.

Eski yerleşimciler kampına gitti ve kamyoneti Dewey'lerin kamyonetinin yakınına park etti. O, Jeb ve Loreda dışarı fırladılar. Kamyonet kasasının üstüne ahşap ve metalden bir çatı inşa edilmişti. Yan tarafa doğru uzatılmış ikinci bir çatı, şimdi çocukların oturmakta olduğu yemek pişirme alanının üstünü örtüyordu. Jean kamyonetin arkasındaki bir şiltenin üstünde yatıyordu.

"Bize ne yapacağımızı söyle," dedi Jeb.

Elsa kamyonetin kasasına tırmandı ve Jean'in yanında diz çöktü. "Hey, selam."

"Elsa," dedi Jean neredeyse duyulamayacak kadar alçak sesle. Bakışları donuktu, odaklanamıyordu. "Jeb'e senin bugün yardım almaya gideceğini söylemiştim."

Elsa elini Jean'in alnına koydu. "Ateşin var." Jeb'e seslendi. "Bana su getirin."

Birkaç saniye sonra Loreda, Elsa'ya bir bardak ılık su uzattı. "Al anne."

Elsa bardağı aldı. Jean'i ensesinden tutup suyu yudumlamasına yardım etti. "Haydi Jean, su iç biraz."

Jean onun elini itmeye çalıştı.

"Haydi ama Jean." Elsa zorla da olsa Jean'in ağzına biraz su döktü.

Jean ona baktı. "Bu kez fena."

Elsa, Jeb'e döndü. "Aspirin var mı?"

"Hayır."

"Loreda," dedi Elsa. "Kamyonetle şirket dükkânına git. Aspirin al. Ve bir termometre. Anahtar kontağın üstünde."

Loreda koşarak kamyonete gitti.

Elsa, Jean'e iyice sokuldu, onu kollarının arasına alıp sıcak alnını okşadı.

"Sanırım tifo," dedi Jean. "Benden uzak dursan iyi olur."

"Benden kurtulmak o kadar kolay değildir. İstersen kocama sor. Gecenin bir yarısı kaçmak zorunda kaldı."

Jean ona cılız bir gülümsemeyle karşılık verdi. "Aptalın tekiymiş."

"Jack de öyle diyor. Düşündüm de, Rafe'in annesi de öyle demişti."

"Şu hep bahsettiğimiz cinden biraz olsaydı fena olmazdı."

Elsa parmaklarını arkadaşının nemli saçlarının arasından geçirdi. Jean'in vücudundan Elsa'nınkine sıcaklık yayılıyordu. "Şarkı söyleyebilirim..."

"Lütfen söyleme."

İki kadın birbirlerine gülümsediler ama Elsa, Jean'in korkusunu görebiliyordu. "Her şey yoluna girecek. Sen güçlüsün."

Jean gözlerini kapattı ve Elsa'nın kollarında uykuya daldı.

Elsa ona sarıldı ve kamyonetin döndüğünü haber veren sesi duyana kadar sıcak alnını okşayarak, alçak sesle cesaret verici sözler fısıldamaya devam etti.

Tanrı'ya şükür.

Loreda kamyoneti onlarınkinin yanına park etti. Kapıyı açtı, indi ve kapıyı arkasından çarparak kapattı. "Anne!" diye seslendi. "Dükkân açık değildi."

Elsa, Loreda'yı görmek için başını çevirdi. "Neden?"

"Muhtemelen grev söylentisi yüzünden. Bize onlara ihtiyacımız olduğunu hatırlatmak istiyorlar. Domuzlar."

Jean'in vücudu bir anda yay gibi gerilip kasıldı. Gözleri yuvalarında döndü. Vücudu şiddetle titremeye başladı.

Elsa arkadaşını yatışana kadar kollarının arasında tuttu.

"Aspirin yok Jean," dedi.

Jean'in göz kapakları titreyerek açıldı. "Dert etme Elsa. Bırak beni..."

"*Hayır*," dedi Elsa kararlı bir sesle. Hemen dönerim. Sakın bir yere gideyim deme."

Jean'in nefes alıp verişi yavaşladı. "Dans etmeye gidebilirim."

Elsa, Jean'in başını yavaşça şilteye bırakıp kamyonetten indi. "Sen burada kal," dedi Loreda'ya. "Jean'e biraz daha su içirmeye çalış. Alnına ıslak bir bez koy. Üstündeki örtüyü açmasına izin verme." Sonra Jeb'e döndü. "Hemen dönerim."

"Nereye gidiyorsun?" dedi Jeb.

"Ona aspirin bulmaya."

"Nereden? Aspirin alacak paran var mı?"

"Hayır," dedi Elsa gergin bir sesle. "Hiçbir zaman paramızın olmaması için ne gerekiyorsa yapıyorlar. Sen burada kal."

Elsa kamyonete koştu, motoru çalıştırdı ve ana yola çıktı.

Hastaneye varınca park alanını yürüyerek geçti, temiz zeminde kahverengi, çamurlu ayak izleri bırakarak bir kadının tek başına iskambil falı açtığı danışma masasına yürüdü.

"Yardıma ihtiyacım var," dedi. "Lütfen. Hastaneye gelmemize izin vermediğinizi biliyorum ama bana biraz aspirin verirseniz büyük bir iyilik yapmış olursunuz. Arkadaşımın ateşi var. Ateşi gerçekten çok yüksek. Tifo olabilir. Bize yardım edin. Lütfen. *Lütfen*."

Kadın sandalyesinde doğruldu, kafasını çevirip koridorun iki tarafına baktı. "Tifonun bulaşıcı olduğunu biliyorsunuz, değil mi? Arvin'deki hükûmete bağlı yeni çadır kentte bir hemşire var. Ondan yardım isteyin. Sizin gibilere o bakıyor."

Sizin gibiler.

Elsa'nın canına tak etmişti.

Hastaneden çıktı, kamyonete gitti ve Ant'in beyzbol sopasını kasadan aldı. Sakinliğini korumaya çalışarak elinde sopayla park alanını geçti.

Bu kez kapıyı hızla iterek içeri girince bankodaki kadının küçümseyen bakışları ona çevrildi. Sonra Elsa beyzbol sopasını tahtada bir oyuk açacak bir şiddetle danışma masasına indirdi.

Kadın çığlık attı.

"Ah, demek dikkatinizi çekmeyi başardım. Aspirine ihtiyacım var," dedi Elsa sakin bir sesle.

Kadın arkasını dönüp dolap kapağını açtı. Titreyen ellerle ilaçları karıştırmaya başladı. "Kahrolası *Okie*'ler," diye mırıldandı.

Elsa bir lambayı parçaladı. Sonra sıra telefona geldi.

Kadın iki şişeyi alıp Elsa'ya uzattı. "Sizler hayvansınız," dedi.

"Siz de öyle hanımefendi. Siz de öyle."

Elsa aspirini aldı.

Ön kapıya ulaşmak üzereyken iri yarı bir adam koridordan ona doğru yaklaştı.

"Durdur onu Fred! O bir suçlu!" diye haykırdı bankodaki kadın.

Adam Elsa'nın yolunu kesti.

Elsa elinde aşağıda tuttuğu sopayla, kahverengi güvenlik üniformalı adama doğru bir adım attı. Kalbi küt küt atıyordu ama kendini tuhaf bir şekilde sakin hissediyordu. Hatta kontrollü. İlacı almıştı ve Jean'e ulaştırmasına kimse engel olamazdı. "Beni durdurmayı ne kadar istiyorsun Fred?"

Adamın bakışları yumuşadı. "Hanımefendi ve ben buraya beş yıl önce Indiana'dan geldik. O zamanlar her şey çok daha kolaydı. Gördüğünüz muamele için çok üzgünüm." Beş dolarlık bir banknot çıkardı. "Bunun faydası olur mu?"

Elsa bu küçük iyilik karşısında az kalsın ağlayacaktı. "Teşekkürler."

"Şimdi gidin. Muhtemelen Alice polisleri arıyordur."

Elsa hastaneden dışarı fırladı, beyzbol sopasını arkaya atıp motoru çalıştırdı ve gaza bastı. Kamyonetin arkası çakıl zeminde savruldu ama sonra toparlanarak karanlık yola çıktı.

Elsa yerleşimciler kampının yoluna saptı ve Dewey'lerin kamyonetinin önünde durdu.

Jeb'i kamyonetin arkasında karısını kollarının arasına almış halde buldu. Çocuklar Loreda'yla birlikte kamyonetin yan tarafındaki ahşap saçağın altında duruyorlardı. Oğlanlar küçük kızların ellerini tutuyordu.

"Sürekli cin sayıklıyor," dedi Jeb, ne yapacağını bilemez ve şaşkın bir halde. "İçki içmez oysa."

Elsa kamyonetin kasasına tırmanıp Jean'in diğer tarafına geçti. "Hey, yaramaz kız. Sana aspirin getirdim."

Jean gözlerini kırpıştırarak açtı.

"Duyduğuma göre cin isteyip bela çıkarıyormuşsun," dedi Elsa.

"Ölmeden son bir martini. Çok fazla bir şey olmasa gerek."

Elsa, Jean'in iki aspirini bir bardak suyla yutmasına yardım ettikten sonra sıcak alnını okşadı. "Sakın pes etme Jean."

Jean nefes nefese ve ter içinde Elsa'ya baktı. "Sen dans et Elsa," dedi neredeyse duyulamayacak kadar cılız bir sesle. "İkimiz için de." Sonra arkadaşının elini sıktı. "Seni çok sevdim dostum."

Geçmiş zamanla konuşma. Lütfen.

Elsa, Jeb'in ağlamaya başladığını duydu.

"Ben de seni seviyorum Jean," diye fısıldadı.

Jean kocasına bakmak için başını yavaşça çevirdi. "Şimdi... bebeklerim nerede Jeb?"

Elsa geri çekilmek, ev kamyonetten inmek için kendini zorladı. Dewey'lerin dört çocuğu kamyonete çıkıp Jean'in etrafında toplandı.

Elsa fısıltılar duydu. Elroy, "Tamam anne," derken kızlar ağlıyordu.

Sonra Jean'in titrek sesi duyuldu. "Hepinize söyleyecek ne çok şeyim vardı..."

Loreda, Elsa'nın omzuna dokundu. "Sen iyi misin?"

Elsa'nın cevabı ilkel bir çığlık oldu.

Ve çığlık atmaya bir kez başlayınca bir daha duramadı.

Loreda annesini kollarının arasına aldı ve her şey için –yaşam koşulları, yitirdikleri hayaller, körü körüne inandıkları gelecek için– ağlarken onu hiç bırakmadı. Jean'i tanımadan büyüyecek olan çocukları için. Annelerinin mizah anlayışını, yumuşaklığını, dayanıklılığını ve onlar için büyüttüğü umutları bilmeden.

Elsa içini tamamen boşaltana kadar ağladı.

Geri çekildiğinde Loreda korkmuş görünüyordu. "Özür dilerim," dedi Elsa gözlerini kurulayarak.

"Bazen... insan dağılıyor işte," dedi Loreda. "Öfkelenmek iyi geliyor."

"Haklısın," dedi Elsa. *Yeter.* "Bay Valen ve komünist arkadaşlarını nerede bulacağımı biliyor musun?"

"Sanırım."

"Nerede?"

"Broşürleri falan hazırladıkları bir ambar var. Willow Yolu'nun sonunda."

"Tamam." Elsa derin bir nefes aldı ve nefesini yavaşça serbest bıraktı. "Tamam o zaman."

O gece vadiye karanlık çöküp yıldızlar çıktıktan sonra Elsa çocuklarını kulübeden sessizce çıkarıp kamyonete götürdü. Araca binip yola çıkarlarken hiçbiri konuşmuyordu. Hepsi o akşam yapmaya karar verdikleri şeyin tehlikesinin farkındaydılar.

"Buradan sap," dedi Loreda.

Elsa kahverengi, ekilmemiş tarlaların arasından geçen toprak yola girdi. Yolun sonunda pencereleri kırık, kapıları tahtalarla

kapatılmış eski bir çiftlik evinin yanında griye çalan kahverengi bir ambar vardı. Ön tarafına altı yedi araba park edilmişti.

Elsa kamyoneti tozlu bir Packard'ın yanına park etti. Kamyonetten inip ambara doğru yürüdüler. Loreda yarı kırık kapıyı iterek açtı.

İçerisi gaz lambalarıyla aydınlatılmıştı. Talaşla kaplı toprak zemine birkaç masa kurulmuş, duvar kenarlarına rastgele sandalyeler yerleştirilmişti. En az bir düzine insan, kimi daktilo kimi teksir makinesi başında harıl harıl çalışıyordu. Havada yoğun sigara dumanı vardı ama samanın tatlı kokusunu bastırmaya yetmiyordu.

Elsa ve çocuklar komünistlerin arasında ilerlediler. Kimse onları fark etmemişti. Elsa bir teksir makinesinden çıkan kâğıdı gördü. Kalın harflerle yazılmış manşet şöyleydi: "İŞÇİLER, BİRLEŞİN!" Elsa mürekkebin ve metalin kokusunu duydu.

Bir ileri bir geri volta atarak başka bir kadına yazacaklarını dikte eden koyu renk saçlı, gözlüklü, ufak tefek bir kadının yanına geçtiler. "Fakirler daha da fakirleşirken zenginlerin daha da zenginleşmesine göz yumamayız. İnsanlar sokaklarda yaşarken ve açlıktan ölürken kendimizi nasıl özgürlükler ülkesi olarak nitelendirebiliriz ki? Radikal değişimler, radikal yöntemler gerektirir..."

Loreda'nın dürttüğü Elsa kafasını kaldırdı.

Jack onlara doğru geliyordu.

"Merhaba hanımefendiler," dedi Jack, Elsa'ya dikkatle bakarak. "Loreda," dedi, "Natalia teksir makinesinde. Yardımına ihtiyacı olabilir."

"Sen de onunla git Ant," dedi Elsa. "Ablanın yanından ayrılma."

Jack, Elsa'yı dışarıya, etrafına alakasız mobilyaların dizildiği bir ateş çukuruna götürdü. Kül tablaları ağzına kadar sigara izmaritleriyle doluydu. "Demek komünistler de herkes gibi ateş başında oturup sigara içiyor," dedi Elsa.

"O açıdan insana çok benziyoruz." Jack ona yaklaştı. "Ne oldu?"

"Jean öldü. Onu kurtarmamız imkânsızdı. Şirket dükkânı bize ders vermek için kapatılmıştı ve hastane de yardım etmek istemedi. Dikkatlerini çekmek için... bir beyzbol sopası kullanmak zorunda kaldım. Oradan ala ala sadece aspirin alabildim. Ah, bir de bugün adlarımızı yardım listelerinden çıkardılar. Pamuk toplayabilecek durumdaysan toplamak zorundasın. Eyalet yardımı yok."

"Duyduk. Büyük çiftçiler eyaleti buna mecbur bıraktılar. Adına 'İş Yoksa Aş Yok' politikası diyorlar. Yardımın, siz daha iyi ücretler için grev yaparken çocuklarınızın karnını doyurmasından korkuyorlar."

Elsa kollarını göğsünde kavuşturdu. "Hayatım boyunca bana ses çıkarmamam, çok fazla şey istememem, önüme konan her kırıntı için minnet duymam söylendi. Öyle yaptım. Kadınların yapması gerekenleri yapar ve kuralına göre oynarsam... ne bileyim... bir şeyler değişir sandım. Ama gördüğümüz muamele..."

"Haksızlık," dedi Jack.

"Yanlış," dedi Elsa. "Biz Amerika'da böyle insanlar değiliz."

"Evet."

"Grev." Elsa bu korkutucu kelimeyi alçak sesle telaffuz etti. "İşe yarayabilir mi?"

"Belki."

Dürüstlüğü için Jack'e minnet duydu. "Denediğimiz için bizi hırpalayacaklar."

"Evet," dedi Jack. "Ama hayat başımıza gelenlerden daha fazlasıdır Elsa. Yapmamız gereken tercihler var."

"Ben cesur bir kadın değilim."

"Ama işte burada, bir savaşın eşiğinde duruyorsun."

Sözleri Elsa'nın kalbinde bir yerlere dokunmuştu. "Büyükbabam Teksas Muhafızları'ndandı. Bana cesaretin bir yalan olduğunu söylerdi. Cesaretin korkunun yok sayılması olduğunu düşünürdü." Elsa, Jack'e baktı. "Ve ben korkuyorum."

"Hepimiz korkuyoruz," dedi Jack.

"Düşünmem, doyurmam, giydirmem ve güvende tutmam gereken çocuklarım var. Onların canlarını tehlikeye atamam."

Jack sustu. Elsa bunun nedenini biliyordu; Jack, söyleneceklerin devamını ona söyletecekti.

"Zaten risk altındalar," dedi Elsa. "Hak ettiğimizin bu olduğunu, Amerika'nın bundan ibaret olduğunu öğrenerek büyümemeliler. Onlara haklarını savunmayı öğretmeliyim."

Elsa hem evine dönmüş ve kendini bulmuş gibi sersemletici bir rahatlama hem de derin bir korku hissediyordu. *Cesaret korkuyu yok saymaktır.* Ama insan bunu pratikte nasıl yapabilirdi ki?

"Tarlanın ortasına inşa ettikleri o gözetleme kulesi... bizi korkutmak için, değil mi? Yapacağımız şey, yani grev, yasal olmalı."

"Yasal. Tanrı aşkına, Amerika'nın özü bu zaten. Protesto etme hakkı üzerine kurulmuş bir ülkeyiz ama kanunları hükûmet uyguluyor. Polis uyguluyor. Büyük şirketleri nasıl desteklediklerini sen de gördün."

Elsa evet der gibi başını salladı. "Ne yapacağız?"

"Önce haberin herkese yayılmasını sağlamalıyız. Cuma gününe bir grev toplantısı ayarladık. Ama bırak o toplantıya katılmak, toplanacağımızı insanlara söylemek bile çok tehlikeli."

"Her şey tehlikeli," dedi Elsa. "Ne olmuş yani?"

Jack elini onun yanağına koydu.

Elsa yüzünü onun avucuna dayayarak dokunuşunda güç ve teselli buldu.

OTUZ ÜÇ

Şafaktan hemen önceki karanlık dakikalarda Loreda kulübenin kapısını açıp dışarı çıktı. Önceki gece yapılan İşçi Birliği toplantısı ona enerji ve canlılık vermişti. Komünistler bir grev düzenlemek için çok çalışıyorlardı ama Loreda gibi insanların, haberi kamplara yaymasına ihtiyaçları vardı. Komünistler bunu tek başlarına yapamazlardı.

Ama çok da tehlikeli, demişti Natalia ona bir önceki gece. *Bunu sakın unutma. Ben küçük bir kızken devrimi yakından gördüm. Sokaklarda kan akar. Devletin bütün gücü, parayı, silahları ve insan gücünü elinde tuttuğunu bir an bile unutma.*

Loreda'nın cevabı, *bizim de yüreğimiz ve çaresizliğimiz var*, olmuştu.

Evet, demişti Natalia sigarasının dumanını üflerken. *Ve beynimiz. Bu yüzden kendininkini kullan.*

Loreda kapıyı arkasından kapatıp kampta yürümeye başladı. İnsanların güne hazırlandığını, kahvaltı hazırladıklarını, öğle

yemeklerini paketlediklerini duyabiliyordu. Tuvaletlerde uzun bir sıra vardı.

Ama sessizlik yeni ve sinir bozucuydu. Kimse gülmüyor, hatta konuşmuyordu. Korku kampa taşınmıştı. Herkes işçilere değil, çiftçilere sadık olmayı seçen insanlar tarafından izlendiklerini biliyordu. Ne yazık ki yanlış insana yanlış şeyi söyleyene ve gecenin bir yarısı kapınız çalınana kadar hainin kim olduğunu bilmiyordunuz. Kamptan dışarı sürüklenen ailelerin feryatlarını duymuşlardı.

Günün ilk ışıklarının renkleri yeni tel örgülerin üstüne çekilen dikenli tellerde parlıyordu. Loreda tuvalet sırasına girip bekledi. Sonrasında Ike'ı çamaşırhanenin önündeki musluktan matarasını doldururken gördü. Loreda ona yaklaşırken tamamen rahat görünmeye çalıştı ama bunu başaramamış olabilirdi. Adrenalinle doluydu; korku, heyecan ve coşku birbirine karışmıştı.

Ike'ın yakınından geçerken durmadan, "Cuma," dedi. "Willow Yolu'ndaki ambarda. Saat sekiz. Haberi yay."

Duyup duymadığını anlamak için arkasına bile bakmadan yürümeye devam etti. Her an durdurulmayı bekleyerek, çok yavaş adımlarla kulübeye döndü.

İçeri girince kapıyı arkasından kapattı.

Annesi ve Ant ona bakıyordu.

"Ne oldu?" dedi annesi alçak sesle.

Loreda başını salladı. "Ike'a söyledim."

"İyi," dedi annesi. "Haydi, gidip pamuk toplayalım."

O gece, tarlada geçen uzun ve sıcak bir günün daha sonunda Tony ve Rose'dan gelen bir mektupla neşelendiler. Yemekten sonra çocuklar Elsa'nın yatağına yerleştiler. Elsa zarfı açıp mektubu çıkardı. Mektup, Elsa'nın onlara gönderdiği son mektubun arkasına yazılmıştı. Kâğıt israfına gerek yoktu.

Canlarımız,

Sıcak ve kuru bir yaz oldu. İyi haber şu ki rüzgâr ve toz bize biraz nefes aldırdı. On gündür hiç kum fırtınası çıkmadı. Bittiğini düşünmek için yeterli değil ama her şekilde dualarımız duyulmuş olmalı. Ağustos ve eylülün ilk yarısı kelimenin tam anlamıyla nahoş geçti. Tek yaptığımız toz süpürmekti sanki ama son birkaç gündür hava bize daha iyi davranıyor. Ayrıca hükûmet en çok ihtiyaç duyduğumuz şeyin su olduğunu nihayet anladı ve bize tankerlerle su getiriliyor. Bu kış buğday mahsulü almak için dua ediyoruz. En azından iki yeni ineği ve atı doyurmaya yetecek kadar. Ama umut etmek zor.

Size sevgilerimizi gönderiyoruz. Hepinizi çok özledik.

Sevgiler, Rose ve Tony

"Sence onları bir daha görebilecek miyiz anne?" diye sordu Loreda, Elsa'nın mektubu okumasını takip eden sessizlikte.

Elsa arkasındaki paslı karyola başlığına yaslandı ve başını kucağına koyan oğlunun saçlarını okşamaya başladı.

Loreda, Elsa'nın karşısına, dar karyolanın ayak ucuna oturdu.

"California'ya gelmek için yola çıktığımız gün Dalhart'ta önünde durduğum evi hatırlıyor musunuz?"

"Şu kırık pencereli kocaman evi mi diyorsun?"

Elsa başını salladı. "Evet, kocamandı. Ben orada... kalbi olmayan bir evde büyüdüm. Ailem... beni reddetti. Sanırım en doğru bu şekilde ifade edebilirim. Ailem için dış görünüş önemliydi ve benim çirkinliğim ölümcül bir kusurdu."

"Ama sen..."

"Bunu iltifat almak için söylemedim Loreda. Hem Tanrı biliyor ya, yalanlara kanmak için fazla yaşlıyım. Sadece soruna cevap veriyorum. Buna ve uzun zamandır sormadığın diğer soruya. Benim hakkımda, büyükannen, büyükbaban ve baban hakkında. Her neyse, söylemeye çalıştığım şey şu: Küçük bir

kızken çok yalnızlık çektim. Dışlanmayı hak edecek ne yaptığımı hiçbir zaman anlayamadım. Sevilebilir biri olmak için çok çaba harcadım." Elsa derin bir nefes alıp verdi. "Babanızla tanışınca hepsinin değişeceğini sandım. Değişti de. Benim için. Ama onun için öyle olmadı. O her zaman çiftlikteki hayattan daha fazlasını istedi. Her zaman. Bildiğiniz gibi."

Loreda onaylar gibi başını salladı.

"Babanızı sevdim. Gerçekten. Ama bu ona yetmedi ve şimdi bana da yetmediğini anlıyorum. Babanız daha iyisini hak ediyordu, ben de öyle." Elsa bu beklenmedik cümleleri kurarken sözcüklerin onu bir şekilde yeniden biçimlendirdiklerini hissediyordu. "Ama hayatım asıl nasıl değişti biliyor musunuz? Evlilikle değil. Çiftlikle değişti. Rose ve Tony'yle. Ait olacağım bir yer, beni seven insanlar buldum ve bana çocukken hayal ettiğim yuvayı verdiler. Sonra siz geldiniz ve bana sevginin ne kadar büyük olabileceğini gösterdiniz."

"Ben sana vebalıymışsın gibi davrandım."

Elsa gülümsedi. "Sadece birkaç yıl. Ama öncesinde sen... benden hiç ayrı kalamazdın. Öğle uykusuna yatarken yanında durmam için ağlar, bana bensiz uyuyamadığını söylerdin."

"Çok özür dilerim," dedi Loreda. "Bütün o..."

"Özür dilenecek bir şey yok. Savaştık, mücadele ettik, ne olmuş birbirimizi kırdıysak? Bence sevgi budur. Sevgi her şeydir. Gözyaşı, öfke, sevinç, mücadele. Her şeyden önemlisi sevgi dayanıklıdır. Hep sürer. Bütün bunlar olurken –toz fırtınalarında, kuraklıkta ve seninle kavgalarımızda– seni, Ant'i ya da çiftliği sevmekten hiç vazgeçmedim." Elsa güldü. "Ve lafı uzatsam da soruna cevabım şu: Rose, Tony ve çiftlik bizim evimiz. Onları yine göreceğiz. Bir gün mutlaka."

"Deliymiş onlar," dedi Loreda. "Kendi ailenden bahsediyorum. Çok büyük bir şeyi kaçırmışlar."

"Ne gibi?"

"Senin ne kadar özel olduğunu hiç görememişler."

Elsa gülümsedi. "Bu bana bugüne dek söylediğin en güzel şey olabilir Loreda."

Cuma akşamı, yine pamuk toplamakla geçirilen uzun bir günün ardından Elsa ve çocuklar bir kez daha kamptan sessizce çıkıp grev toplantısı için Willow Yolu'nun sonundaki ambara gittiler.

Ambarın içinde daktilolar tıkırdıyor, insanlar yüksek sesle bir şeyler konuşuyor ve çalışıyorlardı. Çoğu komünistti. İçeride çok fazla işçi yoktu.

Jack onları kapıda görünce yanlarına geldi. "Çiftçiler gittikçe geriliyor," dedi. "Welty'nin çok sinirli olduğunu duydum."

"Dün gece kamp silahlı adamlarla doluydu. Bizi tehdit etmediler ama mesajı aldık," dedi Loreda.

"Bu işten uzak durdukları için insanları suçlayamayız," dedi Jack.

"Brennan'lar gelmiyor," dedi Ant. "Bizim gelmemizin de delilik olduğunu söylediler."

"Şu anda çiftlik arazisinde değiliz. Konuşamayacağımızı söyleyen bir yasa yok," dedi Loreda.

"Bazen yasal haklar olması gerektiği kadar önemsenmez," diye karşılık verdi Jack.

Natalia, Jack'in yanına sokuldu. Siyah pantolonu ve düğmeleri boğazına kadar iliklenmiş beyaz, ipek bir bluzun üstüne giydiği bele oturan taba rengi ceketiyle her zamanki gibi çok şıktı. Loreda'nın ona taparcasına hayranlık duymasında şaşılacak bir şey yoktu. Tehlikeli bir toplantının ortasında muhteşem ve sakin görünmeyi başarıyordu. Bir kadın nasıl bu kadar sağlam bir duruş sergileyebilirdi?

"Gelin," dedi Natalia, Jack'i kolundan tutarak. "Hepiniz."

Onları ambarın kapısına yönlendirdi.

Ambar ile yol arasındaki arazide Elsa ambara doğru gelen bir araç dizisi gördü. Araçlar peş peşe ön tarafa park edildi, kapılar

açıldı. İnsanlar araçlardan indiler ve ne yapacaklarını bilemez halde bir araya toplandılar. Sonra başkaları geldi. Çayırı yaya aşarak gelenlerin sayısı daha fazlaydı.

Elsa insanların bir araya toplanırken nasıl gergin göründüklerini, tedirgin bakışlarının sürekli yola ve boş araziye kaydığını fark etmişti.

Saat sekize gösterdiğinde Elsa'nın tahminiyle beş yüzden fazla insan toplanmıştı. Yoldan yürüyerek gelen yeni insanlar da ambarın önünde toplanan kalabalığa karıştı. Aralarında konuşuyorlardı ama alçak sesle. Herkes orada olmaktan, sadece bir grev konuşmasını dinliyor olmanın bile getirebileceği sonuçlardan korkuyordu.

"Onlarla sen konuşmalısın," dedi Jack, Elsa'ya.

Elsa güldü. "Ben mi? Beni neden dinlesinler ki?"

"Bu insanları tanıyorsun. Seni dinlerler."

"Haydi," dedi Elsa onu hafifçe iterek. "Onları beni ikna ettiğin şekilde ikna et."

Jack ambardan taşıdığı bir masayı çift kanatlı, büyük kapının önüne koydu ve üstüne sıçradı.

Kalabalık sessizleşti. Elsa tanıdık yüzlere baktı. Ortabatıdan ya da güneyden, Teksas'tan ve Büyük Ovalar'dan gelmiş insanlar. Bütün hayatları boyunca canlarını dişlerine takıp çalışmış ve yine bunu yapmak isteyen, açıklanamayacak kadar zor zamanlardan geçerken kafaları dağılmış, inançları azalmış insanlar. Hepsi de tıpkı Elsa gibi sadece bir çıkış yolu, bir şans yakalayabilseler hayat gemisinin dümenini doğrultabileceklerini düşünüyordu. En azından o güne kadar öyle düşünmüşlerdi.

"Sekiz sene önce Meksikalılar bu büyük vadinin mahsulünün neredeyse tamamını toplardı," dedi Jack. "Sınırı geçip gelir, bu tarlalara yerleşir, sonra mahsulü taşıyıp yollarına devam ederlerdi. Şubat ayında Nipomo'da bezelye toplanırdı. Haziranda Santa Clara'da kayısı. Ağustos, Fresno'da üzüm ayıydı. Eylülde ise burada pamuk zamanıydı. Gelir, toplar, sonra kışı geçirmek

için evlerine dönerlerdi. Bütün bu aşamalarda yerel halk için görünmezdiler. Ta ki 1929'daki Çöküş, sistemi yıkıp Californialıların kendi işleri konusunda endişeye kapılmalarına neden olana kadar. Amerikalıların her zaman korktuğu şeyden, dışarıdan gelenlerden korktular. Böylece eyalet, yasa dışı göçmenlerin tepesine çöktü ve Meksikalıları suçlu ilan edip sınır dışı etti. 1931 senesi geldiğinde büyük bir kısmı buradan gitmişti ya da saklanıyordu. Tarım sektörü için bir felaket olması gerekirdi ama sonra..." Kollarını iki yana açtı. "Toz Çanağı ortaya çıktı. Kuraklık. Büyük Buhran. Milyonlarca insan işlerini ve evlerini kaybetti. İşe ihtiyacınız olduğu, sadece masanıza yiyecek koymak ve ailelerinizi doyurmak istediğiniz için batıya geldiniz. Tarlalarda Meksikalıların yerini aldınız. Şimdi sizler toplayıcıların yüzde doksanını oluşturuyorsunuz. Ama siz görünmez olmak istemiyorsunuz, değil mi? Siz buraya yaşamaya, kök salmaya, Californialı olmaya geldiniz."

Kalabalıktan biri, "Biz Amerikalıyız!" diye bağırdı.

"Burada olmak bizim de hakkımız."

"Haklar," dedi Jack onlara bakarak. "Haklar Amerika'da çok önemlidir, değil mi?"

"Evet."

"Burada emeğinize karşılık adil ücret alma hakkınız var. Hayatınızı sürdürmeye yetecek ücreti alma hakkınız var ama yine de mücadele etmeniz gerekiyor. Bunu size onlar kendiliğinden vermeyecek. Çünkü cüzdanlarını sizin hayatta kalmanızdan daha fazla önemsiyorlar. Birleşmeliyiz. Erkek, kadın ve çocuk, mahsullerini toplayan kim varsa. Birleşmek, hakkımızı aramak ve *YETER* demek zorundayız. Bize değersizmişiz gibi davranmalarına izin vermeyeceğiz. Ekim'in altısında sesimizi duyurmak için harekete geçeceğiz. Haberi yayın. Barışçıl olacağız. Bu çok önemli. Burada bir protestodan bahsediyoruz, kavgadan değil. Pamuk tarlalarına girecek ve oturacaksınız. Bu kadar basit. Üretim vasıtalarını bir gün bile olsa yavaşlatabilirsek dikkatlerini çekeriz."

"Dikkat tehlikelidir!" diye bağırdı biri. "Canımızı yakmak isteyecekler."

"Canınızı her gün yakıyorlar. Ne için mücadele verdiğimizi hatırlamalıyız," dedi Jack. "Ayın altısında yoldaşlarım vadide ulaşabildiğimiz bütün tarlalarda ve çiftliklerde greve öncülük edecek. Her yerde aynı anda greve girebilirsek, o zaman..."

Siren sesleri cümlesini yarıda kesti.

Polis. Devriye arabaları, ışıkları çakarak son hızla onlara yaklaşıyordu.

"Aynasızlar!" diye bağırdı biri.

"Altısında grev!" dedi Jack. "Haberi herkese yayın. Hepimiz aynı günde. Bütün tarlalarda."

Polis arabalarının arkasında, kasaları elleri sopalı ve kürekli adamlarla dolu kamyonlar vardı.

Kamyonlardan birinin arkasında ayakta duran bir adam hoparlörden, "Lütfen dağılın," dedi. "Yasa dışı bir faaliyet içindesiniz."

Araçlar araziye yaklaşıp durdular. Adamlar ellerinde silahlarıyla aşağıya atladılar.

Kalabalık dağıldı. İnsanlar çığlık çığlığa itişiyorlardı.

"Loreda!" Elsa o kargaşada çocuklarını göremedi. "Ant!"

İnsanlar farklı yönlere koşuyordu. Araçlarla gelenler araçlara doluşup hızla uzaklaştılar. Diğerleri canlarını kurtarmak için tarlalarda koşuyordu.

Elsa, Loreda ile Ant'i birbirlerine sımsıkı sarılmış halde, insan dalgasının arasında ileriye doğru itilirken gördü.

Onlara doğru koşmaya başladı ama kafasına çok sert bir şey çarptı ve bilinci kapanarak yere serildi.

Elsa yavaş yavaş ayıldı. Ağzı kurumuştu. Susamıştı.

Hatırladığı son şey...

"Loreda! Ant!" Çok hızlı doğrulunca başı döndü.

Jack yanındaydı. "Buradayım Elsa."

Elsa bir yataktaydı. Daha önce hiç görmediği bir odada. Yatağın yanında boş bir sandalye vardı.

Jack ona bir bardak su verdikten sonra sandalyeye oturdu.

"Çocuklarım nerede?"

"Natalia onları kulübenize götürdü. Senin kamyonetinle."

"Sen bunu nereden biliyorsun?"

"Ona bunu yapmasını ben söyledim. Natalia hiçbir işi yarım bırakmaz. Kulübede yanlarında olacak, kapıyı kilitli tutacak. Çocuklara zarar vermeye yeltenen olursa da onları vuracak."

"Benim iyi olduğumdan haberleri olacak mı?"

"Natalia benimle olduğunu biliyor. Yani evet. Benim ona güvendiğim gibi o da bana güvenir."

"Bayağı yakınsınız yani."

"Birlikte çok şey atlattık."

Elsa suyu içip tekrar yastığa gömüldü. Kulakları çınlıyor, başının arkası zonkluyordu. Çekinerek zonklayan yere dokundu. Elini geri çektiğinde parmak uçları kanlıydı. "Ne oldu?"

"İzbandutlarından biri sana vurdu."

Elsa, Jack'in parmak boğumlarının kanlı ve soyulmuş olduğunu gördü. "Sen de onu yumrukladın, öyle mi?"

"Başlangıç olarak." Jack su dolu bir kaba batırdığı bez parçasını sıktı ve Elsa'nın alnına yerleştirdi.

Serinlik Elsa'ya iyi geldi. "Ne kadar zaman geçti?"

"Bir saat belki. İstediklerini aldılar. İnsanlar greve gitmekten korktu."

"Daha önce de korkuyorlardı Jack, ama geldiler. Benden başka yaralanan var mı?"

"Çok. Birkaç kişi de tutuklandı. Ambarı ateşe verdiler. Bütün teksir makinelerini ve daktiloları toplayıp götürdüler."

Elsa küçük odada etrafına baktı, lüksten çok uzak olduğunu gördü. Eski bir şifonyer, üstünde pirinç bir lamba olan bir komodin, yıpranmış bir halı. Bütün duvar dipleri ve yüzeylerin büyük bir kısmı kâğıt, kitap, dergi ve gazete yığınlarıyla kaplıydı. Ayna

yoktu. Gardırop da. Duvardaki kancalara birkaç erkek giysisi asılıydı, o kadar. Odanın tamamında geçici bir hava vardı. Ya da belki de hayatlarında kadın olmayan erkekler böyle yaşıyorlardı. "Neredeyiz?" diye sordu ama aslında biliyordu.

"Kasabada olduğum zamanlarda burada uyurum." Jack duraksadı.

"Burada yaşıyorum dememen çok ilginç."

"Benim hayatım... Daha çok bir fikirden ibaret. Bir amaçtan. Ya da ibaretti."

"Ne demek istiyorsun?"

"Yıllar boyu zenginlerle, işçilerine makul ücretler ödetmek için mücadele ettim. Varlık içinde yüzenler ile yokluk içindekiler arasındaki eşitsizlikten nefret ediyorum. Bunun için dayak yedim, hapse girdim. Yoldaşlarımın hırpalandığını gördüm. Ama bu akşam... Sana vurduklarını gördüğüm zaman..."

"Ne?"

"Ben... buna değmez, diye düşündüm." Jack ona baktı. "Sen dengemi altüst ettin Els."

Elsa aralarında bir bağ hissetti ama ne yapacağını ve kendini küçük düşürmeden Jack'e nasıl uzanacağını bilemedi. Aklına gelen tek şey, "Senin yanındayken ben de kendim gibi değilim," demek oldu.

Jack uzanıp elini tuttu.

Sessizlik tuhaf bir hal almıştı. Jack ondan bir şey söylemesini bekler gibiydi ama ne?

"Yüzünde ve saçlarında kan var. Belki seni kulübeye götürmeden önce duş almak istersin. Çocuklar seni böyle görmesin diye."

Elsa'nın yataktan kalkmasına yardım etti ve küçük banyoya doğru yürürlerken ona destek oldu. Sonra porselen banyo küvetinin üstündeki musluğu açtı ve Elsa'yı yalnız bıraktı.

Elsa soyunup küvete girdi. İç geçirerek kendini sıcak suyun içine bıraktı.

Su onu uzun süredir hiçbir şeyin rahatlatamadığı kadar rahatlattı. Elsa saçlarını ve vücudunu yıkarken canlandığını hissetti.

Ama bunu yaparken aklı hep Jack'teydi.

Ne kadar güzel olduğunu biliyor musun? Jack'in bu yabana atılmayacak sözcükleri sarf edişini hiç unutmamıştı ve şimdi de dengesini altüst ettiğini söylüyordu. Kesin olan bir şey varsa o da Elsa'nın da onun karşısında bir o kadar dağıldığıydı.

Elsa küvetten çıktı, kurulandı, çıplak vücuduna bir havlu sardıktan sonra eski elbisesine uzandı.

Sonra durdu.

O elbiseyi üstüne giydiği zaman yine Elsa olacaktı.

Bunu istemiyordu. En azından susan, daha azına razı olan ve payına o kadarının düştüğünü kabul eden Elsa olmak istemiyordu. Aşka uzanıp başarısız olmayı, hiç denememeye yeğlerdi.

Kapının kolunu yavaşça çevirdi.

Kapıyı açarken bile bunu yaptığına inanamıyordu. On iki yıldan uzun bir süre boyunca kocasının ona dokunması için yanıp tutuşurken kocasına uzanma cesaretini bir kez bile gösterememiş olan Elsa, şimdi bu banyodan üstünde sadece bir havluyla çıkıyordu.

Hayatının en cesur eylemi bu olmalıydı. Kapıyı açtı ve yatak odasına yürüdü.

Jack kollarını göğsünde kavuşturarak duvara yaslanmıştı. Elsa'yı görünce kollarını çözdü ve ona doğru yürüdü.

Elsa sıska bedeninden utanmamaya çalışarak havluyu bıraktı.

Jack durdu, sonra ona iyice sokulup usulca adını mırıldandı.

Elsa onun gözlerindeki bakışa inanamıyordu ama oradaydı işte. Arzu. Hem de kendisine duyulan arzu.

"Emin misin?" dedi Jack, Elsa'nın saçının omzuna düşen tutamını çıplak omzundan çekerken.

"Eminim," dedi Elsa.

Jack onu elinden tutup yatağa çekti. Elsa ışığı söndürmek için lambaya uzandı ama Jack boğuk bir sesle, "Sakın," diyerek onu durdurdu. "Seni görmek istiyorum Elsa."

Gömleğini ve atletini hızla çıkarıp bir kenara attı, pantolonunu indirdi ve Elsa'yı kollarının arasına aldı.

Dudakları dudaklarına değerken, "Bana ne istediğini söyle," dedi.

Elsa'dan bilmediği sözcükleri ve sahip olmadığı cevapları istiyordu.

"Belki şuranı öpmemi istiyorsundur? Ya da şuranı..."

"Ah, Tanrım," dedi Elsa ve Jack gülerek onu tekrar öptü. Dokunuşu sihirliydi ve Elsa'nın ne kontrol ne de inkâr edebileceği bir ihtiyacı uyandırıyor, daha fazlası için kıvranmasına neden oluyordu.

Jack'in elleri her yerindeydi ve ona daha önce hayal bile etmediği bir içtenlikle dokunuyordu. Dünya yok oldu, arzusundan ve ihtiyacından başka hiçbir şeyin kalmadığı bir hiçliğe dönüştü. Kimse Elsa'yı böyle tanımamıştı; Jack ona kendi vücudunun gücünü, ihtiyacının güzelliğini gösteriyordu. Elsa da onunla hayal ettiği her şeyi yapmaya cesaret buldu. Rahatlama dalgalar halinde geldi, Elsa kendini odadaki havayla bütünleşmiş gibi bedensiz ve tüy gibi hafif hissetti. Havada süzülür gibi. Nihayet kendine gelince –ihtiyaçtan ibaret bir hiçlikten sonra bedenine geri dönmenin verdiği his buydu– gözlerini açtı.

Jack yan yatıp ona baktı.

Elsa cesurca uzanıp onun dudaklarını, şakağını öptü. Bir noktada ağladığını fark etti.

"Ağlama aşkım," diye fısıldadı Jack onu kollarının arasına alıp kendine çekerken. "Geldiği yerde daha fazlası var. Sana söz. Bu sadece başlangıç."

Aşkım.

Natalia sigarasının dumanını üflerken, "Az kaldı, zemine oyuk açacaksın," dedi.

Loreda bir ileri bir geri yürürken durdu. "İki saat oldu. Belki de öldü."

Ant yerinden fırladı. "Öldüğünü mü düşünüyorsun?"

Loreda başını iki yana salladı. *Aptal.* "Hayır, Antsy, öyle düşünmüyorum."

"Geri dönecek," dedi Natalia. "Jack dönmesini sağlar."

Loreda dışarıda ayak sesleri duydu.

"Ant," dedi sertçe. "Buraya gel."

Ant ablasının yanına koştu ve kalçasına yaslandı. Loreda elini koruyucu bir tavırla kardeşinin omzuna attı.

Natalia ayağa fırladı ve kapı açılırken iki çocuğun önünde durdu.

Jack ve anneleri içeri girdiler.

"Anne!" Ant annesinin kollarına atıldı.

"Dur bakalım," dedi annesi. "Biraz yavaş ol ufaklık. Merak etme, iyiyim." Eğilip oğlunun alnına bir öpücük kondurdu.

"Anneniz biraz uyumalı," dedi Jack. Sonra Elsa'yı karyolasına götürüp yerleşmesine yardım etti.

Ant hemen karyolanın ayak ucuna tırmandı ve tıpkı bir köpek yavrusu gibi kıvrıldı.

Loreda, Natalia ve Jack kapıya doğru yürüdüler.

"Gerçekten iyi mi?" diye sordu Loreda.

"Evet," dedi Jack. "Kafasının arkasına kötü bir darbe aldı ama annenizin hızını kesmek için daha fazlası gerek. O gerçek bir savaşçı."

"Çok tehlikeli," dedi Loreda bu sözlerin doğruluğunu ilk kez gerçekten idrak ederek. Bunu herkesten duymuştu ama o akşama kadar tam olarak anlamamıştı. Grev için her şeyi riske atıyorlardı. Sadece işlerini değil. İşler gerçekten sarpa sarabilirdi.

"Artık görüyorsun," dedi Jack. "Böyle bir mücadele romantik değildir. Ulusal Muhafızlar süngülerle grevcilerin üstüne yürüdüğünde San Francisco'daydım."

"O gün insanlar öldü," dedi Natalia. "Grevciler. Adı Kanlı Perşembe olarak kaldı."

"Ama onlara karşı koymaya mecburuz, " dedi Loreda. "Bütün gücümüzle. Tıpkı annemin Jean'e aspirin almak için hastaneye beyzbol sopasıyla girerken yaptığı gibi."

"Evet," dedi Jack ciddi bir tavırla. "Mecburuz."

OTUZ DÖRT

Ayın altısında, Elsa ve çocuklar şafak sökmeden hemen önce, onları bekleyen Welty kamyonlarından birinin kasasına tırmandılar.

İşçiler sessiz ve suskundular. İnsanlar göz temasından kaçınıyordu. Elsa bunun, onların grev taraftarı mı, yoksa karşıtı mı oldukları anlamına geldiğinden emin değildi ama hepsi grevden haberdardı. Grev her yerde konuşuluyordu. Dikkatlice seçilmiş kelimelerle, karanlık köşelerde. Vadide çalışan herkes bugün bir grev olacağından haberdardı. Bu, yetiştiricilerin de grevden haberdar olduğu anlamına gelirdi.

"Seni ve Ant'i her an görüş alanımda istiyorum," dedi Elsa, kamyon pamuk tarlasının önüne yanaşırken. Jack'in kamyoneti yolun ortasına park edilmişti. O, Natalia ve birçok yoldaşı, ellerinde grev pankartlarıyla grevcileri bekliyorlardı. Tarlanın kapısı açıktı.

İşçiler kamyonetten inerken Jack, "Adil ücret! Adil ücret! Adil ücret!" diye tempo tutmaya başladı.

Jack ve Natalia'nın arkasındaki yolda ağır ağır ilerleyen birkaç araba ve kamyonet belirdi. Birkaç dakika içinde Jack ve yoldaşları,

iki yanını pamuk tarlalarının çitlerinin tuttuğu yolda, karşılarındaki grevciler ile arkalarındaki yetiştiriciler arasında kalacaktı.

İşçiler omuz omuza, bir arada komünistlere dönük duruyordu.

İlk araba Jack'in kamyonetinin arkasında durdu. İçinden eli tüfekli üç adam çıktı.

Bir kamyonet, arabanın yanında durdu. İki adam daha yola atladı.

Üçüncü bir kamyonet ağır ağır yaklaştı, Bay Welty elinde bir tüfekle indi. Öne çıkıp ilerledi, Jack'in bir metre kadar gerisinde, yüzü grevcilere dönük durdu. "Ücretler bugün kırk beş kilo pamuğa karşılık yetmiş beş sente indiriliyor," dedi. "Bu ücreti kabul edip toplamazsanız sizin yerinize bunu yapacak insan çok."

Arkasındaki beş silahlı adam, tüfeklerini hazır tutarak yelpaze şeklinde açıldı.

Jack, Welty'ye döndü, cesur adımlarla yürüdü ve ayakkabılarının burunları birbirlerine değecek kadar yakınında durarak, eylemcilerin oluşturduğu okun uç noktası oldu.

"Bu paraya toplamayacaklar."

"Sen benim için çalışmıyorsun bile, seni yalancı kızıl," dedi Welty.

"Bu işçilere yardım etmeye çalışıyorum. Hepsi bu. Açgözlülüğünüz Amerika'ya yakışmıyor. Yetmiş beş sente pamuk toplamayacaklar. Bu, geçinilebilir bir ücret değil." Jack işçilere döndü. "Sizin onun pamuğunu toplamanıza ihtiyacı var ama karşılığını ödemek istemiyor. Ne diyoruz?"

Kimse cevap vermedi.

Welty'nin adamları tüfeklerinin namlularını avuçlarına vuruyorlardı.

"Onlar senden akıllı, kızıl," dedi Welty.

Elsa şimdi ne yapmaları gerektiğini biliyordu, hepsi biliyordu. Jack ambarda söylemişti. *Barışçıl bir tavırla tarlalara girin. Yere oturun.*

Hareket etmezlerse, eyleme geçmezlerse bu grev başlamadan biterdi, yenilirlerdi ve patronları eskisinden de güçlü olurdu.

Elsa elini çocuklarının omuzlarına koydu. "Haydi çocuklar. Tarlaya."

Kalabalığın arasından geçerek ilerlediler ve üç karaltı olarak öne çıkıp tarlanın girişine yöneldiler.

Tel örgünün üzerinde yükselen dikenli tel güneşin ilk ışıklarıyla parlıyordu ve gözetleme kulesinin tepesinde namlusunu işçilere çevirmiş silahlı bir adam duruyordu.

"Gördün mü?" dedi Welty, Jack'e. "Bu küçük hanım, ücretini kimin ödediğini biliyor. Yetmiş beş sent hiç yoktan iyidir."

Elsa ikisine de bakmadan Jack ile Welty'nin arasından geçti. O ve çocukları pamuk tarlasına girdiler.

Loreda arkasına baktı. "Kimse bizi takip etmiyor anne."

Elsa içinden, *bizi takip edin*, diye geçirdi. *Lütfen. Yalnız bırakmayın bizi. Bırakırsanız her şey boşa gider.* Jack bunu hep birlikte yapmaları, üretim vasıtalarını durdurmaları gerektiğini söylemişti.

Jack arkasından, "Adil ücret!" diye bağırdı. "Adil ücret!"

Pamuk tarlasına yürürlerken geçen süre Elsa'nın hayatının en uzun altı dakikasıydı. Sıradaki yerini alıp döndü.

Pamuk işçileri bir süre oldukları yerde hiç kıpırdamadan durup tarlada tek başlarına olan Elsa ile çocuklarına baktılar.

İlk öne çıkan Ike oldu. Kalabalığı yararak ilerledi ve açık kapıya doğru yürüdü.

İşçiler tek tek Ike'ı takip ederek tarlaya girerken ve sıraları doldururken Loreda alçak sesle, "Bak anne," dedi.

İşçiler tek vücut halinde yüzlerini Welty'ye çevirdiler.

"İşe koyulun beyler!" diye bağırdı Welty.

Sanki orada sadece erkekler varmış gibi.

Elsa pamuk sıralarında duran insanlara, kader arkadaşlarına baktı. Onun gibilere. Cesaretleri onu yüreklendirdi. "Ne yapacağınızı biliyorsunuz!" diye haykırdı.

İşçiler yere oturdu.

Akşam karanlığı çökerken grevciler ayağa kalktılar ve patronun ve adamlarının öfkeli bakışları altında tarlalardan çıktılar.

Grevciler gün boyu sessizce oturarak tarlaları doldurmuşlardı.

Jack onları yolun ilerisinde bekliyordu. Dudağı kanıyordu ve gözü morarmıştı ama gruba gülümsedi. "Aferin size millet. Dikkatlerini çektik. Yarın daha da erken başlamalıyız. Bu kez hazırlıklı olacaklar ve sizi almaları için kamyon göndermeyecekler. Saat dörtte El Centro Oteli'nin önünde buluşacağız."

Hep birlikte eve dönüş yolunda yürümeye başladılar.

Loreda'nın içi içine sığmıyordu. "Bugün tek bir pamuk kozası bile toplanmadı. Bu o Şişko Kedi'ye bizi daha fazla sömürmemeyi öğretir."

Elsa, Jack'in yanında yürüyordu. Keşke kızı kadar mutlu hissedebilseydi ama endişesi hevesinden baskındı. Grevcilerin çoğunun onun gibi hissettiğini görebiliyordu. Jack'in morarmış yüzüne bakarak, "Senin ilgi çektiğin kesin," dedi.

Jack ona yaklaştı. Yürürken parmakları birbirine değiyordu. "Bir adam şiddete başvuruyorsa korkmuş demektir," dedi. "Bu iyiye işaret."

"Durumumuzu kötüleştirdik mi?"

"Yarın hazırlıklı olacaklardır," dedi Jack.

"Bu ne kadar böyle sürecek?" diye sordu Elsa. "Eyalet yardımı da olmadan başımız büyük belaya girecek Jack. Toplama yapmazsak bize dükkânda veresiye vermezler ve hiçbirimizin birikimi yok. Fazla dayanamayız."

"Biliyorum," dedi Jack.

Welty kampına ulaştılar. Orada yaşayan işçiler çadır ve kulübelerinin olduğu yönlere saptılar. Loreda ve Ant önden koştular. Diğerleri yola devam etti.

Jack ve Elsa durup birbirlerine baktılar. "Bugün müthiştin," dedi Jack alçak sesle.

"Oturmaktan başka bir şey yapmadım."

"Büyük cesaretti ve bunu sen de biliyorsun. Seni dinleyeceklerini söylemiştim."

Elsa, Jack'in gözünün altındaki mor şişliğe dokundu. "Yarın dikkatli olmalısın."

"Ben her zaman dikkatliyimdir." Jack ona rahatlatıcı olması gereken bir gülümsemeyle baktı ama Elsa zerre rahatlamadı.

Gecenin ilerleyen saatlerinde Elsa elektrikli ocağın başında tenceredeki fasulyeyi karıştırıyordu.

Duvarları zangırdatacak kadar sert bir şekilde kapıya vuruldu.

Elsa, "Çocuklar, arkama geçin," dedi ve kapıyı açmaya gitti.

Kapıda, elinde çekiç tutan bir adam duruyordu. "Bak sen," dedi adam. "Ön saftaki kadın. Kızıl'ın fahişesi."

Elsa çocukları bedeniyle koruyarak, "Ne istiyorsun?" diye sordu.

Adam, Elsa'nın eline bir kâğıt tutuşturdu. "Okuman var mı?"

Elsa kâğıdı adamın elinden çekti ve okumaya başladı.

Gerçek adlarını bilmediğimiz şahıslar,

Şu anda işgal ettiğiniz, California Arazileri 10. Blok olarak bilinen adresteki mülkü boşaltmanız ve şahsıma teslim etmeniz gerektiğini bildiririz.

Kanuna aykırı şekilde işgal edildiğinden, söz konusu mülkün üç gün içinde boşaltılması gerekmektedir. Mülkün belirtilen mühlette boşaltılmaması halinde kanuni yaptırımlara başvurulacaktır.

Thomas Welt, Welty Çiftlikleri'nin Sahibi

"Burayı tahliye mi ediyorsunuz? Kulübeyi nasıl kanuna aykırı bir şekilde işgal ediyor olabilirim ki?" dedi Elsa. "Bu kulübeye ayda altı dolar ödüyorum."

"Bunlar toplayıcılara tahsis edilen kulübeler," dedi adam. "Bugün pamuk topladınız mı?"

"Hayır, ama..."

"İki gece daha, hanımefendi," dedi adam. "Sonra buraya gelip bütün süprüntünüzü dışarı atacağız. Karar tarafınıza bildirildi."

Adam gitti.

Elsa kapı ağzında durup kampta kopan yaygarayı izledi. Bir düzine kadar adam uğursuz bir şekilde ilerliyor, uyarı astıkları kapıları tekmeleyerek açıyor, tahliye bildirileri dağıtıyor ve aynı bildirilerin birer kopyasını çadırların yakınındaki direklere çakıyordu.

"Bunu yapamazlar!" diye haykırdı Loreda. "Domuzlar."

Elsa çocuklarını içeriye çekti ve kapıyı çarparak kapattı.

"Amerikalılar olarak haklarımızı kullandığımız için bizi kapı dışarı edemezler," dedi Loreda. "Değil mi?"

Elsa, durumun Loreda'nın kafasına dank ettiği, riski gerçekten anladığı anı gördü. Daha önceki hendek hayatı ne kadar kötü olsa da en azından bir çadırları vardı. Şimdi buradan kovulurlarsa hiçbir şeyleri kalmayacaktı.

Yetiştiriciler bunu ve yarın pamuk toplamamanın işçiler için daha zor olacağını biliyorlardı. Bir sonraki gün daha da zor olacaktı.

Aç, evsiz ve yokluk çeken insanlar bir fikri nasıl savunabilirlerdi ki?

Elsa bir elin ağzının üstüne kapanmasıyla uyandı.

"Elsa, benim."

Jack. Elsa yattığı yerde doğruldu.

Jack elini onun ağzından çekti.

"Sorun ne?" diye fısıldadı Elsa.

"Kötü bir şeyler olacağı konuşuluyor. Senin ve çocukların kamptan bu gece ayrılmanızı istiyorum."

"Evet. Bugün hepimize tahliye bildirisi yaptılar. Sanırım bu sadece bir başlangıç." Elsa üstündeki örtüyü atıp yataktan kalktı. Jack'in eli hızlı bir okşayışla Elsa'nın vücudunun yan tarafından kaydı.

Elsa havalandırma bacasını kapattı, gaz lambasını yaktı ve çocukları uyandırmaya gitti.

Ant homurdandı, onu tekmeleyerek diğer tarafa döndü.

"Ne oldu?" dedi Loreda esneyerek.

"Jack yarın olay çıkabileceğini söylüyor. Buradan ayrılmamızı istiyor."

"Kulübeden mi?"

Elsa cılız ışıkta kızının yüzündeki korkuyu gördü. "Evet."

"Tamam o zaman," dedi Loreda dirseğiyle kardeşini dürterek. "Kalk Ant. Harekete geçiyoruz."

Birkaç parça eşyalarını kısa sürede toplayıp kutularla kamyonetlerinin arkasına, son birkaç ayda topladıkları sandık ve kovaların yanına koydular.

İşleri bitince Elsa ve Loreda kapıda durdu. İkisi de şilteli ve paslı karyolalara, küçük elektrikli ocağa bakarak ne büyük lüks olduklarını düşünüyordu.

"Grev bitince geri gelebiliriz," dedi Loreda.

Elsa cevap vermedi ama bir daha orada yaşamayacaklarını biliyordu.

Kulübeden çıkıp kamyonetlerine yürüdüler.

Çocuklar arkaya, Elsa şoför koltuğuna geçti. Jack de yanına yerleşti.

"Hazır mısın?" dedi Jack.

"Sanırım."

Elsa motoru çalıştırdı ama farları yakmadı. Kamyonet homurdanarak ilerledi.

Elsa kamyoneti sel sırasında kaldıkları, pencereleri tahtalarla kapatılmış El Centro Oteli'nin önüne park etti. Jack ön kapıdaki ağır zinciri çözüp onları içeri aldı.

Lobi sigara ve ter kokuyordu. Yakın zamanda orada insanlar olduğu anlaşılıyordu. Jack onları karanlıkta üst kata çıkardı ve ikinci kattaki ilk kapalı kapının önünde durdu. "Burada iki yatak var. Loreda ve Ant?"

Loreda ona yaslı duran, yarı uykudaki kardeşinin yanında yorgun bir tavırla başını salladı.

"Işıkları yakmayın," dedi Jack. "Sabah grev için sizi almaya geleceğiz. Elsa... senin odan bitişikteki."

"Teşekkürler." Elsa, Jack'in elini sıkıp bıraktıktan sonra çocuklarını ayrı yataklara yatırdı.

Ant çok geçmeden uykuya daldı, Elsa oğlunun nefesinin sesini duyabiliyordu. Bu basit sesin, sorumluluğunun özü olduğunu acı verici bir netlikle idrak etti. Çocuklarının hayatları ona bağlıydı ve o, ertesi gün greve katılmalarına izin veriyordu.

"Yüzünde yine o endişeli ifaden var," dedi Loreda, annesi yatakta yanına oturunca.

"Bu benim sevgi ifadem," dedi Elsa kızının saçlarını okşayarak. "Seninle gurur duyuyorum Loreda."

"Yarın olacaklardan korkuyorsun."

Elsa, Loreda'nın onun korkusunu bu kadar net görmesinden korkmalıydı ama korkmuyordu. Belki de insanlardan saklanmaktan, yeterince iyi olmadığını düşünmekten yorulmuştu. Yıllarca o kuyuyu sürekli doldurmuştu ama kuyu artık boştu. Ağırlığı kaybolmuştu. "Evet," dedi Elsa. "Korkuyorum."

"Ama bunu yine de yapacağız."

Elsa bir kez daha büyükbabasını düşünerek gülümsedi. Onlarca yıl alsa da, büyükbabasının ona o sözleri söylerken ne demek istediğini artık biliyordu. Hayatta önemli olan korku değildi. Korktuğunuz zaman yaptığınız tercihlerdi. İnsan korkusuna rağmen değil, korkusu yüzünden cesur davranıyordu. "Evet," dedi Elsa.

Eğildi, kızını alnından öptü. "İyi uykular güzel kızım. Yarın büyük bir gün olacak."

Çocukları bırakıp yan odaya girdi. Jack yatağın kenarına oturmuş onu bekliyordu. Komodinin üstündeki pirinç şamdanın içinde tek bir mum yanıyordu. Eşyalarının durduğu birkaç kutu bir duvarın dibine istiflenmişti.

Jack ayağa kalktı.

Elsa cesaretle ona yürüdü. Ve Jack'in gözlerinde sevgiyi gördü. Jack'in *ona* duyduğu sevgiyi. Rose'un ve Tony'ninki gibi derin, yerleşik ve tanıdık değil, taze ve yeni bir sevgiydi bu ama yine de sevgiydi; ya da en azından sevginin o güzel ve umut vadeden başlangıcıydı. Elsa bütün hayatı boyunca böyle bir anı beklemiş, özlemini çekmişti ve fark edilmeden, üstünde durulmadan geçip gitmesine izin vermeyecekti. Grevden önceki bu son saatlerde zaman ona inanılmaz kıymetli geliyordu. "Bir arkadaşıma çılgınca bir söz verdim," dedi.

"Ah, öyle mi?"

Elsa ellerini kaldırıp Jack'in başının arkasında birleştirdi. "Hayatımda hiç bir erkeği dansa kaldırmadım. Ve müzik olmadığının da farkındayım."

Jack, "Elsa," diye fısıldayarak onu öpmeye uzanırken, olmayan bir şarkı eşliğinde hareket etmeye başladı. "Müzik biziz."

Elsa gözlerini kapattı ve kendini ona bıraktı.

Bu senin için, Jean.

OTUZ BEŞ

Elsa bir öpücükle uyandı. Gözlerini yavaşça açtı. Dün gece hayatının en güzel uykusunu uyumuş olması şartlar düşünüldüğünde ona ayıp geliyordu.

Jack üstüne eğildi. "Yoldaşlarım aşağıda olmalı."

Elsa doğruldu, gözlerinin önüne düşen saçları itti. "Kaç kişisiniz?"

"Eyalet çapında binlerceyiz. Ama pek çok farklı cephede savaşıyoruz. Buradan Fresno'ya kadar her tarlada örgütleyicilerimiz var." Jack, Elsa'yı tekrar öptü. "Aşağıda görüşürüz."

Elsa yataktan kalktı ve çıplak halde eşyalarının durduğu kutulardan birine yürüdü. Kutuyu karıştırıp günlüğünü ve Ant'in okulun çöp kutusunda bulduğu en son kalem artığını buldu.

Yatağa oturdu, ilk boş sayfayı açtı ve yazmaya koyuldu.

Diğer her şey yitip gidince geriye sevgi kalır. Teksas'tan ayrılırken çocuklarıma söylemem gereken şey buydu. Ve bu akşam söyleyeceğim de bu olacak. Henüz anlayacaklarını

sanmıyorum. Nasıl anlasınlar ki? Kırk yaşındayım ve bu değişmez gerçeği ben bile daha yeni öğrendim.

Aşk... İyi zamanlarda bir rüyadır. Kötü zamanlarda ise kurtuluş.

Âşığım. İşte yazdım. Yakında bunu yüksek sesle söyleyeceğim. Ona.

Âşığım. Ne kadar delice, saçma ya da akıl almaz olsa da âşığım. Ve karşılıksız değil.

Bu aşk bana bugün ihtiyaç duyduğum cesareti veriyor.

Bizi, ülkenin dört bir yanından bir sürü insanı buraya, bu uçsuz bucaksız toprakların kıyısına kader rüzgârı savurdu ve şimdi nihayet hakkımızı korumaya, doğru olduğunu bildiğimiz şey için savaşmaya hazırız. Amerikan rüyamız için, o rüyanın yeniden mümkün olması için mücadele ediyoruz.

Jack benim bir savaşçı olduğumu söylüyor ve buna inanmamakla birlikte şunu biliyorum: Savaşçılar göremedikleri bir sona inanır ve o son uğruna mücadele ederler. Savaşçılar asla pes etmezler. Savaşçılar kendilerinden daha güçsüz olanlar için savaşırlar.

Bence annelik de böyle bir şey.

Elsa günlüğünü kapattı ve aceleyle giyinip yan odaya gitti.

Ant yatağın üstünde zıplıyor, "Bana baksana Loreda, uçuyorum," diyordu.

Loreda kardeşini görmezden gelerek ve başparmağının tırnağını yiyerek odada dolaşıyordu.

Elsa'nın içeri girmesiyle ikisi de durdu.

"Vakit geldi mi?" dedi Loreda ışıl ışıl gözlerle. Heyecanlı ve gitmeye hazır görünüyordu.

Elsa'nın içi endişeyle doldu. "Bugün..."

"Tehlikeli olacak," dedi Loreda. "Biliyoruz. Herkes aşağıda mı?"

"Düşündüm ki biz..."

"Biraz daha konuşmalıyız mı diyeceksin?" dedi Loreda sabırsızlıkla. "Çok konuştuk zaten."

Ant yataktan aşağı atladı ve çıplak ayaklarıyla ablasının yanında durdu. "Ben Gölge'yim. Beni kimse korkutamaz."

"Pekâlâ," dedi Elsa. "Bugün yanımdan ayrılmayın. İkinizi de her saniye görmek istiyorum."

Ant botlarını giydiği sırada Loreda, Elsa'yı kapıya doğru itti. "Gölge'yi bekleyin!"

Üçü aşağı indiğinde lobi boştu ama birkaç dakika içinde bir kalabalık toplandı. İşçi Birliği üyeleri gruplar halinde toplandılar, broşürlerini masaların üstüne yığıp grev pankartlarını duvarlara dayadılar. Hendek kampından, Welty kamplarından ve yeni kurulan Arvin'deki Yerleştirme İdaresi kampından gelen işçiler kaygı içinde kenarda duruyorlardı.

Elsa arka taraftaki bir köşede Jeb ile çocuklarını ve Welty kampı işçilerinden birkaçının yanında duran Ike'ı gördü.

Loreda, üstünde "ADİL ÜCRET" yazan bir pankartı aldı ve elinde "İŞÇİLER, BİRLEŞİN" pankartı tutan Natalia'nın yanında durdu.

Jack lobide öne çıktı. "Dostlar ve yoldaşlar, vakit geldi. Planımızı hatırlayın. Barışçıl bir grev. Tarlalara gidip oturacağız, o kadar. Daha fazla işçinin bize katılmasını umduğumuz için grevin bu sabah eyaletin her yerinde gerçekleşmesini diliyoruz. Gidelim."

Otelden çıkıp dışarıda toplandılar. Toplamda sayıları elliden azdı. Natalia, Jack'in kamyonetinin şoför koltuğuna geçti ve motoru çalıştırdı. Jack kamyonetin ahşap kazıklı kasasına tırmandı ve yüzünü gruba döndü. "Bir avuç cesur insan dünyayı değiştirebilir. Bugün korkanların adına da mücadele ediyoruz. Yaşanabilir bir ücret için savaşıyoruz." Haykırdı: "Adil ücret! Adil ücret!"

Loreda da pankartını havaya kaldırıp ona katıldı. "Adil ücret! Adil ücret!"

Kamyonet hareket etti, grevciler de peşi sıra yürümeye başladılar. Jack eğilip zeminden bir megafon aldı ve tezahüratının sesini yükseltti. "Adil ücret! Adil ücret!"

Elsa, çocuklar ve grevciler Jack'i dinleyerek kamyonetin arkasında yürüyorlardı.

Bir Lucky Strike reklam panosunun önünden geçtiler. Altında, kahverengi arazide yaşayan insanlardan bazıları kalkıp grevcilere katıldılar.

Yarım kilometre ötede, "İŞÇİLER İÇİN ASGARİ ÜCRET" yazılı pankartlar taşıyan bir grup din adamı da aralarına karıştı.

Her yeni yol ağzında ve kampta daha fazla insan onlara katılıyordu. Sesleri yükseldi: *Adil yevmiye! Adil ücret!*

Yeni insanlar ekleniyordu.

Elsa bir noktada arkasına dönüp kalabalığa baktı. Daha iyi ücret mücadelesi vermek için bir araya toplanmış altı yüz kişi kadardılar.

Loreda'yı dirseğiyle dürttü ve başıyla arkalarındaki insanlara bakmasını işaret etti.

Loreda sırıtarak daha yüksek sesle haykırdı. "Adil ücret! Adil ücret!"

Jack ve İşçi Birliği haklıydı. Yetiştiriciler pamuklarının havalar kötüleşmeden ve don yüzünden mahsuller mahvolmadan toplanmasını istiyorlarsa işçilerine adil davranmak zorundaydılar. Mesele komünist ya da kışkırtıcı olmak değildi. Mesele bütün Amerikalıların hakları için savaşmaktı.

Bir buçuk kilometre sonra artık yaklaşık bin kişilik bir kalabalık halinde, ellerinde yukarı kaldırdıkları pankartlarıyla tezahüratlar yaparak ve haykırarak bir köşeden döndüler ve Welty Çiftlikleri'nin girişine geldiler. Yol önlerinde iki tarafta pamuk tarlalarının çitlerinin sınırlandırdığı düz bir çizgi halinde uzanıyordu. Yolun ortasında bir adam tek başına onları bekliyordu.

Welty.

Natalia kamyoneti adamın önünde durdurdu.

Jack kamyonetin kasasından megafonla kalabalığa seslendi. "Bugün sizin gününüz işçiler! Söz sizde. Çiftlik sahipleri sizi duyacak. Bu kadar çok insanın hep bir ağızdan, *artık yeter*, demesini duymazlıktan gelemezler."

Loreda yüksek sesle, "Artık yeter! Artık yeter!" diye haykırdı.

Kalabalıktakiler de bu sözleri vurgulamak için pankartlarını sallayarak ona katıldılar.

"Barışçıl olacağız ama hakkımızı savunacağız," dedi Jack megafondan. "Artık itilip kakılmak ve açlığa mahkûm edilmek yok. Günlük işinize karşılık adil bir yevmiyeyi hak ediyorsunuz."

Elsa motor homurtuları duydu. Diğerlerinin de duyduğunu biliyordu. Slogan sesleri azaldı.

"Tarlaya girin," dedi Jack. "Oturun. Gerekirse kapıyı yıkın."

Elsa döndü ve grevcilerin arkasına işçilerle dolu bir saman kamyonetinin yanaştığını gördü. Sürücü onlara yol açmaları için kornaya bastı.

"Grev kırıcılar. İşlerinizi almak için buradalar," dedi Jack. "Onları içeri almayın."

Kalabalıktakiler biraz yayılarak kamyonet ile kapılar arasındaki yolu vücutlarıyla kestiler.

"Çalışmak yok! Adil ücret!" diye haykırdı Jack.

Welty, Jack'in kamyonetinin yanına geldi ve yüzünü grevcilere çevirdi. "Bugün yetmiş beş sent ödeyeceğim," dedi. "Kimler ailesinin karnını doyurup kulübelerimden birine yerleşmek ister? Kimler kış geldiğinde şirket dükkânından veresiye alışveriş etmek ve bir döşeği olsun ister?"

"Asla!" diye bağırdı Jack.

Kalabalıktan onaylayan bir uğultu yükseldi.

Welty'nin arkasındaki yolda bir kamyonet belirdi ve grevcilere yaklaştı. Bir adam, omzunda tüfekle kamyonetten indi. Tarlaya yürüdü ve kapıyı açtı.

"Ateş etmeyecekler. Biz yanlış bir şey yapmadık!" diye bağırdı Ike. "Güçlü durun!"

Tüfekli adam gözetleme kulesine tırmandı ve tüfeği grevcilere çevirdi.

"Bize durduk yerde ateş edemez," diye bağırdı Ike. "Burası hâlâ Amerika."

Yetmiş beş sent için pamuk toplamaya razı göçmen işçilerle dolu birkaç kamyonet daha grevcilerin arkasında durdu, şoförleri korna çalmaya başladı.

"Geçmelerine izin vermeyin!" diye bağırdı Jack.

Sirenler.

Uzaktaki yolda bir tozu bulutu içinde onlara doğru yaklaşan polis arabaları, arabalar ve kamyonlar göründü. Tek tek grevcilerin olduğu yola sapıp Jack'in kamyonetinin önünde bir barikat oluşturacak şekilde yan yana sıralandılar.

Kapılar açıldı. Ellerinde sopalar, değnekler ve silahlar olan maskeli adamlar araçlardan indi.

Düzeni korumayı kendine vazife edinmiş yetkisiz, kanun dışı adamlar. On kişiydiler.

Polisler silahlarını çekerek devriye araçlarından indiler.

Maskeli adamlar ağır adımlarla ilerledi.

Grevci topluluğu geri çekilirken tezahüratlar kesildi.

"Bu adamlar yaptıkları şeyden utandıkları için maskeli," dedi Jack megafondan. "Bunun yanlış olduğunu biliyorlar."

Elsa ona ve çocuklara doğru yaklaşan maskeli adamlara baktı. Çocuklarını yanında tutarak geri çekilmeye başladı.

"Anne, hayır!" diye haykırdı Loreda.

"Hişşt," dedi Elsa, Loreda'yı kendine çekerek.

"Geri adım atmayın," dedi Jack. Elsa'nın gözlerine bakarak ekledi. "Korkmayın."

Maskelilerden üçü Jack'in kamyonetinin kasasına tırmandı. Biri sopasını Jack'in sırtına indirdi. Jack megafonunu elinden düşürdü ve öne doğru sendeledi. Adamlar onu saçlarından tutup sürükleyerek kamyonetten indirdiler. Biri tüfeğinin kabzasıyla Jack'in kafasına vurdu. Jack dizlerinin üstüne yığıldı.

"İşinizin başına!" diye bağırdı Welty. "Grev bitmiştir."

Adamlar Jack'in etrafını sarıp onu tekme tokat dövmeye başladılar.

İşçiler geri çekildi, kimi pamuk tarlasına yaklaşmıştı. Grev kırıcıların kamyonetlerindeki sürücüler geçmek için korna çalmaya devam ediyorlardı.

Jack, "Elsa!" diye seslendi ve bu yüzden sert bir tekme yedi.

Ama Elsa, Jack'in ondan ne istediğini anlamıştı. *Seni dinlerler.*

Kamyonetin kasasına tırmandı ve Jack'in düşürdüğü megafonu alıp grevcilere döndü. Elleri titriyordu. "Durun!" diye haykırdı.

İşçiler durup ona baktılar.

Elsa nefes nefeseydi. Şimdi ne olacaktı?

Düşün.

Bu insanları *tanıyordu*, hem de çok iyi tanıyordu. Bu insanlar onun halkıydı. *Onun gibi* olanlardı. Californialılar bunu hakaret olarak söylese de bu aslında bir iltifattı.

Kendisi gibiydiler onlar. Bugün artık yeni bir grubun parçasıydılar: haklarını arayan, seslerini yükselten, *artık yeter* diyen insanların. Gece yarısı uykularından uyanmış ve haklarını savunmak için aç karnına yola düşmüşlerdi. Ve şimdi, büyükbabasının ona uzun zaman önce öğrettiklerini çocuklarına gösterme sırası Elsa'daydı. Parmaklarını boynunda asılı duran yumuşak, kadife kesenin etrafına sardı. *Çaresiz durumların ve ümitsiz vakaların koruyucu azizi, Aziz Yahuda, bana yardım et.*

"Ne?" diye bağırdı biri.

"Umut," dedi Elsa. Megafon, fısıltısını kalabalığı susturan bir kükremeye dönüştürdü. "Umut, yanımdan hiç ayırmadığım bir madenî para, zamanla sevdiğim bir adamın bana verdiği bir Amerikan senti. Yolculuğum sırasında... o madenî paranın ve temsil ettiği umudun beni ayakta tutan tek şey olduğu zamanlar oldu. Batıya... daha iyi bir hayat arayışıyla geldim... ama Amerikan rüyam yoksulluk, zorluklar ve açgözlülük yüzünden bir kâbusa dönüştü." Welty'ye baktı. "Son birkaç yıl, yitirilen

şeylerle geçti: İşler. Yuvalar. Yiyecek. Sevdiğimiz topraklar bize sırt çevirdi, hava durumu hakkında konuşup o mevsim her zamankinden fazla mahsul veren buğday için birbirlerini tebrik eden inatçı yaşlı adamlar dâhil hepimizi kırıp geçirdi. O yaşlı adamlar birbirlerine, *adam dediğin hayatını kazanmak için mücadele eder*, derlerdi."

Elsa kalabalığa baktı ve aralarından ona bakan kadın ve çocukları gördü. Onların gözlerinde kendi hayatını, çökmüş omuzlarında acılarını gördü.

"Adamlar. Adamlardan başka laf yoktu. Yemek pişirmenin, temizlik yapmanın, çocuk doğurmanın ve bahçelere bakmanın bir anlamı olmadığını düşünür gibiydiler. Ama biz Büyük Ovalar'ın kadınları da gün doğumundan gün batımına kadar çalışır, sevdiğimiz topraklar misali kuruyup kavrulana kadar buğday tarlalarında ter dökerdik. Bazen gözlerimi kapattığımda ağzımda tozun tadını duyduğuma yemin edebilirim."

Duraksadı. Sesinin yüksek ve güçlü çıkmaya başlaması onu da şaşırtmıştı. İşçilere baktı; hırpani kılıklarının ve aç yüzlerinin cesaret ve hayatta kalma nişanları olduğunu ilk kez fark ediyordu. Bu insanlar pes etmeyen iyi insanlardı. "Daha iyi bir hayat bulmaya, çocuklarımızın karınlarını doyurmaya geldik. Bizler tembel ya da işe yaramaz değiliz. Bu şekilde yaşamak istemiyoruz. Artık zamanı geldi," dedi. "*Artık yeter* deme zamanı geldi. Şirket dükkânının bizi kazıklamasına ve fakirliğe sürüklemesine son verme zamanı. Ücretlerin düşürülmesine son verme zamanı. Bizi kullanıp atmalarına ve birbirimize düşürmelerine son verme zamanı. Daha iyisini hak ediyoruz. *Artık yeter.*"

"Artık yeter!" diye bağırdı Ike.

Loreda tekrarladı. "Artık yeter!"

Kısa bir duraksamanın ardından kalabalık toparlanarak grev kırıcıların önünü tamamen kapattı ve Elsa'ya hep bir ağızdan haykırarak cevap verdiler.

"Artık yeter! Artık yeter! Artık yeter!"

Kalabalık, kuledeki silahlı adamı, polisleri ve maskeli fedaileri yok sayarak sesini yükseltti ve pankartlar havaya kaldırıldı.

Cesaretleri karşısında şaşıran ve canlanan Elsa da onlarla birlikte haykırıyordu.

"Adil ücretler!" diyordu işçiler pankartlarını sallayarak.

Elsa bir ıslık sesi ve hemen ardından ayaklarının dibinde bir metal tıngırtısı duydu. Birkaç saniye sonra bir duman bulutu her şeyin üstünü örterek dünyayı karanlığa gömdü.

Elsa'nın gözleri acıyordu. Grevcilerin görmeyen gözlerle, panik içinde birbirlerine çarptıklarını gördü. Kamyonetten geri geri uzaklaşıyorlardı.

Biri, "Göz yaşartıcı bomba atıyorlar!" diye haykırdı.

Bunu ıslık sesleri, kalabalığın arasına düşen metal göz yaşartıcı bombaların tıngırtıları ve yükselen yeni dumanlar izledi.

Elsa megafonu kaldırdı. "Uzağa değil, tarlaların içine kaçın!" diye seslendi şiddetli öksürük seslerinin arasında. Gözlerini sildi ama işe yaramadı. "Sakın pes etmeyin."

İşçiler panik halinde farklı yönlere koşarken birbirlerine çarpıyorlardı. Göz yaşartıcı bombaların dumanı arasında kimse önünü göremiyordu.

Bir silah patladı. Sesi bu kargaşayı bile bastırmıştı.

Elsa sert bir şeyin ona çarptığını hissetti ve yan tarafını tutarak sendeledi.

Ilık, ıslak ve yapış yapış.

Kan.

Loreda'nın, "Anne!" diye haykırdığını duydu ve cevap vermek, *ben iyiyim*, demek istedi ama acı buna izin vermedi.

Acı.

Elinden düşen megafonun kamyonetin kasasına çarptığını duydu. Yakıcı dumanın arasında Loreda'nın çığlık atarak kalabalığı yardığını ve Ant'in de ablasının yanında sendelediğini gördü.

Elsa'nın tek istediği ona ulaşmaları, uyanık kalmak ve çocuklarına onları ne kadar çok sevdiğini söylemekti ama acı onu

teslim alıyor, nefesini kesecek şekilde sıkıştırıyordu... Elini çocuklarına doğru uzatırken, *bebeklerim*, diye düşündü.

Her şey ağır çekimde olmuştu sanki. Bir silah sesi duyulmuş, annesi öne doğru yalpalamış, elbisesi kana boyanmıştı. Jack üstüne çullanan adamları iterek onlardan kurtulmuştu.

Loreda çığlık atarak Ant'in eline yapışmış, panik içinde kalabalığı yararak kamyonete yaklaşmaya çalışıyordu. Jack'in maskeli adamlardan birine kendi sopasıyla vurduğunu, bir diğerini yumruk atarak devirdiğini gördü.

"Onu vurdular!" diye bağırdı biri. Maskeli adamlar geri çekilmeye başladılar.

Jack kamyonetin arkasına atladı ve annelerini kollarının arasına aldı.

"Yaşıyor mu?" diye haykırdı Loreda.

Annesi kızarmış, yaşlı gözlerini açıp Jack'e baktı. "Başaramadık."

Jack annelerini kucaklayıp kamyonetten indirdi.

Kollarında Elsa'yla grevcilerin önünde durdu. Elsa'nın kanı parmaklarının arasından yere süzülüyordu. Göz yaşartıcı bombalardan çıkan duman bulutu havada asılı duruyordu.

"Greve devam... Onları yönlendir," diye fısıldadı annesi ve Loreda onu anladı.

"Tutuklayın şunları!" diye bağırdı Welty, tetikçilerine ama polis kanlar içindeki Elsa karşısında geri çekiliyordu. Maskeli tetikçiler donup kalmışlardı. Bazıları silahlarını yere attı. Grev kırıcılar sessizdi.

Loreda yerde, ayaklarının dibinde bir tüfek gördü. Tüfeği aldı ve göğsünü nişan alarak tarlanın girişini kapatan Welty'ye yürüdü.

Welty ellerini havaya kaldırdı. "Buna cesaret edemezsin..."

"Öyle mi dersin? Yolumuzdan çekilmezsen seni öldürürüm. Bundan hiç şüphen olmasın."

"Kimseye faydası olmaz. Lanet olası grevinizi kıracağım."

Loreda tüfeğin horozunu kaldırdı. "Bugün değil."

Welty ağır hareketlerle kenara çekildi.

Ike kalabalığı yararak öne ilerledi. Jack'in yanından geçip tarlaya girdi. Onu Jeb ve çocukları, Bobby Rand ve babası takip etti.

İşçiler sessizce ve ciddiyetle tarlaya girdiler ve o gün kimsenin pamuk toplamamasını garantilemek için sıraları tuttular.

Annesi Jack'in kucağında kafasını kaldırdı ve karşısında toplanan grevcilere baktı. Gülümseyerek fısıldadı: "Artık yeter."

Loreda korkmuş ve sarsılmış olmasına rağmen hayatı boyunca hiç kimseyle bu kadar gurur duymadığını düşündü.

❧

Elsa'yı kucağında taşıyan Jack, hastanenin kapısını tekmeleyerek açtı. "Karımın yardıma ihtiyacı var."

Danışma masasındaki kadın rahat sandalyesinden korku dolu bir ifadeyle doğruldu. "Onu buraya..."

"Ben Californialıyım," dedi Jack. "Hemen bir doktor bulun."

"Ama..."

"Hemen," dedi Jack, Loreda'ya bile korku veren bir sesle.

Kadın, doktoru çağırdı.

Beklerlerken yere kan damlıyordu. Bunu gören Ant ağlamaya başladı ve Loreda onu kendine çekti.

Beyaz önlüklü bir adam, yanında kolalı üniformalı bir hemşireyle onlara yaklaştı.

"Karnından vuruldu," dedi Jack. Bunu söylerken sesi titremişti. Onun korkusunu görmek Loreda'nın korkusunu da artırdı.

Doktor yardım çağırdı ve birkaç dakika içinde anneleri yatırıldığı sedyenin üstünde onlardan uzaklaştırıldı.

Jack, Ant'i kendine çekip ona sarıldı. Loreda da yanlarına sokuldu. Jack ona da sarıldı.

Loreda'nın tek düşünebildiği, annesine ne kadar kötü davrandığıydı. Senelerce. Şimdi bunu geri almak için söylenecek çok fazla şey yoktu. Annesine onu ne kadar sevdiğini ve ona hayranlık duyduğunu, büyüdüğü zaman onun gibi olmak istediğini söylemek istiyordu. Bütün bunları ona neden daha önce söylememişti sanki?

Gözyaşlarını sildi ama yenileri akmaya devam etti. Ant için güçlü durmayı bile başaramıyordu. Senelerdir ilk kez dua etti. *Tanrım, lütfen onu kurtar.*

Annem olmadan yaşayamam.

Beyaz.

Aşırı parlak ışıklar.

Yanma hissi.

Acı.

Elsa gözlerini açtı ve tepedeki ışığın yoğunluğu karşısında kısmak zorunda kaldı.

Yataktaydı.

Başını yavaşça çevirdi. Aldığı her nefes canını yakıyordu.

Jack kucağında Ant'le yanındaki sandalyede oturuyordu. Oğlunun gözleri kan çanağına dönmüştü. Çilli yanaklarından yaşlar süzülüyordu.

"Elsa," dedi Jack yumuşak bir sesle.

"Uyandı," dedi Ant.

Loreda içeri koştu ve neredeyse Jack'i ve kardeşini kenara itti. "Anneciğim!"

Anneciğim.

Bu tek sözcük her şeyi canlandırdı. Elsa'nın Loreda'yı sallayarak uyuttuğu, ona hikâyeler okuduğu, *fettuccine* yapmayı öğrettiği, kulağına, *cesur ol*, diye fısıldadığı zamanlar.

"Ben nerede?.."

Jack yüzüne dokundu. "Hastanedesin."

"Yani?"

Cevabı sevdiklerinin gözlerinde gördü. Şimdiden yas tutuyorlardı.

"Hasarı tamir edemediler," dedi Jack. "Çok fazla iç kanama olmuş ve kalbin... kalbinde bir sorun olduğunu söylediler. Vücudunu taşıyamıyormuş ya da onun gibi bir şey. Sana ağrı kesici verdiler... Yapabilecekleri başka bir şey yokmuş."

"Ama yanılıyorlar," dedi Loreda. "Senin hakkında herkes yanıldı, değil mi anne? Herkes yanıldı. Benim gibi." Loreda ağlamaya başladı. "İyileşeceksin. Sen güçlüsün."

Elsa'nın ölmek üzere olduğunu duymasına gerek yoktu. Vücudunun yavaş yavaş kapandığını hissedebiliyordu.

Ama kalbi havlu atmıyordu. Kalbi, ona dünyayı gösteren bu üç insana bakarken hissettiği sevginin tamamını içinde tutamayacak kadar doluydu. Onlara sevgisini gösterebileceği kadar uzun bir ömrü olduğunu sanmıştı.

Zaman.

Onun zamanı çok hızlı geçmişti. Kim olduğunu daha yeni keşfetmişti oysa.

Çocuklarına bilmeleri gerekeni öğretmek için vaktinin olduğuna inanmıştı ama hayat ona bu lütfu ve zamanı bağışlamamıştı. Yine de onlara asıl önemli olanı verdiğini biliyordu. Sevilmişlerdi ve bunu biliyorlardı. Geri kalan her şey teferruattı.

Sevgi kalır.

"Ant," dedi kollarını açarak.

Ant tıpkı bir maymun gibi çevik hareketlerle Jack'in kollarından Elsa'nınkilere geçti. Ağırlığı Elsa'yı yatağa bastırıyor, canını acıtıyordu. Oğlunun ıslak yanağını öptü.

"Ölme anne."

Bu, Elsa'nın canını kurşun yarasından daha çok yaktı. "Ben... hayatınız boyunca... sizi hep izleyeceğim. Gölge... gibi hani. Geceleri... sen uyurken."

"Nereden bileceğim?"

"Beni... hatırlayacaksın."

Ant ağlıyordu. "Gitmeni istemiyorum."

"Biliyorum bebeğim..." Elsa oğlunun gözyaşlarını silerken kendi gözyaşlarının akmaya başladığını hissetti.

Jack onun acısını gördü ve Ant'i kucakladı. Onu oğluna sarılırken görmek Elsa'nın içini sızlattı. Bu ağır ağır kaybedilen bir geleceğin... kurabilecekleri ailenin kısacık bir ön gösterimiydi.

Jack'e baktı. "Tanrım, ne güzel bir hayatımız olabilirdi."

Jack kucağında Ant'le ona yaklaştı ve Elsa'nın dudaklarını, gözyaşlarının tadını alabileceği kadar uzun öptü.

Elsa elini kaldırdı ve Jack onun dokunuşunu son bir kez hissedebilsin diye avucunu yanağına bastırdı. "Benim için onları eve götür," diye fısıldadı dudaklarına.

Jack başını salladı. "Elsa... Tanrım, seni seviyorum."

Loreda öne çıkınca Jack kucağında sakinleştirmek için sırtını okşadığı Ant'le geri çekildi.

"Selam anne," dedi Loreda titrek bir sesle.

Elsa fevri, güzel ve atılgan kızına baktı. "Dünyaya meydan okumanı izlemek isterdim bebeğim."

"Sensiz yapamam."

"Yapabilirsin... ve yapacaksın."

"Haksızlık bu," dedi Loreda. "Hiç kimse beni senin kadar sevmeyecek."

Elsa nefes almakta zorlanıyordu. İçinden yükselen bir denizde her an biraz daha boğulur gibiydi. Her harekette canı acıyarak elini boynundaki kolyeye götürdü. Kadife keseyi titreyen ellerinin arasına alıp kızının avucuna bıraktı. "Bize... inanmaktan vazgeçme." Soluklanmak için duraksadı. Her saniye canı bir öncekinden daha fazla acıyordu.

Loreda keseyi aldı ve gözyaşları arasında sımsıkı tuttu. "Sensiz ne yapacağım?"

Elsa gülümsemeye çalıştı ama yapamadı. Çok yorgundu. Çok güçsüz. "Yaşayacaksın Loreda," diye fısıldadı. "Her saniyesinde... seni ne çok sevdiğimi bilerek." *Kendi sesini bul, onu kullan... risk al... asla pes etme.*

Artık gözlerini açık tutamıyordu. Söylenecek daha bir sürü şey, çocuklarına aktarmak istediği bir ömürlük sevgi ve nasihat vardı ama zaman kalmamıştı.

Cesur olun, demiş olabilirdi ya da belki de bunu sadece hayal etmişti.

OTUZ ALTI

"Eve gitmemizi istiyor," dedi Loreda. Bu beklenmedik kelime –*ev*– ona bir istikrar hissi, tutunacak bir şey vermişti. Büyükannesi ve büyükbabası. Şu anda onlara ihtiyacı vardı.

"Öyle dedi."

Jack ağlayarak uykuya dalan Ant'e sarılmıştı.

"İyi. Onu buraya gömmeyeceğim," dedi Loreda. "Hem Ant ve ben burada kalamayız. Teksas'ta toz fırtınaları sürüyorsa bile. Burada kalamayız. Ben burada kalmayacağım."

"Elbette sizi eve götürürüm ama..."

"Para," dedi Loreda donuk bir sesle. Her şey dönüp dolaşıp paraya geliyordu.

"İşçi Birliği'yle konuşurum. Belki..."

"Hayır," dedi Loreda keskin bir sesle. Öfkesinin aniliğine ve yakıcılığına kendisi de şaşırmıştı.

Bu kadarı yeterdi.

Kahrolası yeter.

Çaresiz durumlar çaresiz önlemleri gerektirirdi. Annesinin böyle bir anda Jean için ne yaptığını biliyordu.

"İhtiyacımız olan şeyi nerede bulacağımızı biliyorum," dedi. "Kamyonetini alabilir miyim?"

"Kulağa pek iyi bir fikir gibi gelmiyor..."

"Değil zaten. Anahtarlarını alabilir miyim?"

"Kamyonetteler. Sakın beni buna izin verdiğime pişman etme."

"En kısa zamanda dönerim."

Loreda hastaneden dışarı fırladı ve Jack'in kamyonetiyle kuzey yolunu tuttu. *Bak anne, araba kullanmamı gerektiren acil bir durum oldu*, diye düşünürken tekrar ağlamaya başladı.

Kasaba sokaklarında hoparlörlü araçlarla dolaşarak insanlara işlerine dönmelerini, aksi takdirde serserilikten tutuklanacaklarını duyuran gönüllü kolluk kuvvetlerinin yanından geçti.

Bunu yapabilirdi.

Yapabilirdi.

Ölse, cehenneme gitse ya da hapse girse bile sorun değildi. Tanrı şahidi olsun ki annesini buraya, onları hırpalayan ve onlara ihanet eden bu yere değil, sevdiği topraklara gömmek için eve geri götürecekti.

Kamyoneti El Centro Otel'in önüne çekti ve annesinin odasına koştu. Odadaki tüfeği kaptı, bir çamaşır torbasına biraz giysi doldurdu ve tekrar Jack'in kamyonetine atlayıp kuzeye doğru yola devam etti.

Welty kampının yakınlarına varınca Old Gold sigaralarının reklam panosunun arkasına kamyoneti park etti. Tüfeği ve çamaşır torbasını aldı, boş bekçi kulübesinin önünden geçti.

Kamp sessizdi, bütün kulübelerin kapılarında tahliye bildirileri dalgalanıyordu. Bir çamaşır ipinden erkek çocuk giysileri –bir yün pantolon ve siyah bir kazak– aldı ve bir çamur birikintisinin içinde geniş kenarlı, yumuşak bir şapka buldu. Kendisine büyük gelen giysileri elbisesinin üstüne geçirdi, saçlarını şapkanın altına tıktı ve yanaklarına çamur sürdü.

Tavşan avına çıkmış bir oğlana benzemeyi umdu.

Kampa yenilginin ağırlığı çökmüştü. Maskeli gönüllü korumalar gitmişlerdi ama mesaj verilmişti. Güç teyit edilmişti. Annesi bu grev için canını verse de Loreda'nın grevin kırılacağından hiç şüphesi yoktu. Bugün değilse yarın ya da bir sonraki gün. Aç ya da umutsuz insanlar ancak bir yere kadar savaşabilirlerdi.

Duş, tuvalet ya da çamaşırhane için sıra bekleyen birkaç kadın ve çocuğun yanından hiçbiriyle göz teması kurmadan geçti. Zaten çoğunu tanımıyordu. Kamp şimdiden masaya yiyecek koyabilmek için her ücrete razı olacak yeni insanlarla dolmaya başlamıştı.

Kampın dükkânı, yeni gelenleri borç ağına düşürmek için ışıkları açık, hazır bekliyordu.

Loreda kapıyı dikkatle açıp içeri baktı.

Müşteri yoktu.

Rahat bir nefes aldı.

Kapıyı gürültüyle çarparak kapattı ve erkek çocuğu kılığı içinde çalım satarak yürümeye çalıştı. Bakışlarını yerden kaldırmıyordu.

Kasada daha önce hiç görmediği yeni bir adam vardı.

Şans yüzüne gülmüştü.

Tüfeği kaldırıp adama nişan aldı.

Adamın gözleri büyüdü. "Ne yapıyorsun evlat?"

"Seni soyuyorum. Kasadaki parayı bana ver."

"Biz veresiye çalışırız."

"Bana hakaret etme. Kredi vermek için nakit bulundurduğunuzu biliyorum." Tüfeğin horozunu kalırdı. "Yoksa Welty'nin parası için ölmeye hazır mısın?"

Adam kasanın çekmecesini açtı ve oradaki bütün banknotları çıkarıp tezgâhın üstünden Loreda'ya doğru itti.

"Bozuklukları da."

Adam bozuklukları da topladı ve paranın tamamını bez bir çantaya doldurdu. "Al. Elimizdeki bütün para bu. Ama Welty seni bulur ve..."

Loreda çantayı aldı. "Köşeye çök. Peşimden dışarı koştuğunu görürsem kafana kurşunu yersin. İnan bana, bunu yapacak kadar öfkeliyim."

Silahı adamın kambur sırtına tutarak dükkândan geri geri çıktı.

Dışarı çıkınca tüfeği çalıların arasına attı ve bir yandan erkek giysilerini çıkararak kampın arka tarafındaki ağaçlara doğru koştu. Kazağı yüzündeki çamuru silmek için kullandı, şapkayı çıkardı, pantolonu çıkardı, sonra hepsini bir çöp variline atıp para çantasını çamaşır torbasının içine tıktı.

Şimdi elbisesinin rengi solmuş, zayıf bir kız olmuştu.

Düdük sesini duyduğunda bekçi kulübesinin yarı yoluna gelmişti.

Silahlı adamlar kampa daldılar ve dükkânın önünde durdular.

Loreda çamaşırhaneye gitti ve sıraya girdi.

Biri, "Silahını buldum!" diye bağırdı.

"Dağılın, her yere bakın. Welty bu oğlanın bulunmasını istiyor."

Elbette. Bu büyük yetiştiriciler insanları kazıklamakta sakınca görmüyor ama soyulmaktan nefret ediyorlardı. Silahlı soygun yüzünden birini içeri tıkmak çok hoşlarına giderdi.

Loreda kalbi hızla çarparak, dili damağı kurumuş halde sırada ilerledi ama kendini kolluk görevlisi ilan etmiş adamlardan hiçbiri çamaşırhane sırasına bakmadı bile.

Bazen kadın olmak iyi bir şeydi.

Adamlar kampın içinde oğlanları arayarak, bulduklarını sorgulayarak, ellerinde ne varsa zorla alarak ve sorular haykırarak koşturuyorlardı.

Sonra bitti.

Nihayet adamlar gidince Loreda sıradan çıktı ve elinde içi para dolu çamaşır torbasıyla kampın tel örgüsünü takip ederek çıkışa doğru yürüdü. Kimse ona bakmadı bile.

Ana yola gelince yanıp sönen kırmızı ışıkları gördü. Polis kamptan kampa dolaşıyor, önlerine kim çıkarsa kenara çekip sorguluyordu.

Loreda kamyonetle hastaneye döndü.

Sonra kamyoneti park edip parayı saydı.

Yüz yirmi iki dolar. Ve doksan bir sent.

Bir servet.

O gece yıldızların kıramadığı karanlıkta, kamyonetin arkasında çam ağacından bir tabutla dağları ve Mojave Çölü'nün en zor kısmını kestirme yoldan aştılar.

Yolda çok az araba vardı. Loreda farların ışığının ötesinde kalan hiçbir şeyi göremiyordu. Ant ona yaslanmış uyuyordu. Anneleri öldüğünden beri tek kelime etmemişti.

Gece yarısı Barstow'u geçer geçmez Jack kamyoneti kenara çekti.

Çadır olmadan, zemine serdikleri battaniye ve örtülerin üstüne yattılar. Ant, Jack ile Loreda'nın arasındaydı.

"Şimdi anlatmak ister misin?" dedi Jack, Ant'in horultularının arasında.

"Neyi?"

"Parayı nereden bulduğunu?"

"İyi bir neden için kötü bir şey."

"Ne kadar kötü?"

"Aspirin bulmak için hastaneye beyzbol sopasıyla dalmak kadar."

"Kimsenin canını yaktın mı?"

"Hayır."

"Bunu bir daha yapmayacaksın ve yanlış olduğunu biliyorsun, değil mi?"

"Evet. Ama dünya karman çorman bir yer."

"Öyle."

Loreda iç geçirdi. "Onu nefesimi kesecek kadar çok özlüyorum. Hayatımın sonuna kadar nasıl dayanacağım?"

Cevap vermediği için Jack'e minnet duydu. Sessizliğinde gerçekler vardı. Loreda bunun asla atlatamayacağı bir keder olduğunu şimdiden biliyordu.

"Anneme onunla gurur duyduğumu hiç söylemedim," dedi Loreda. "Nasıl oldu da?.."

"Gözlerini kapat," dedi Jack. "Şimdi söyle. Ben kendi annemle senelerdir bu şekilde konuşuyorum."

"Sence duyuyor mudur?"

"Anneler her şeyi bilir evlat."

Loreda gözlerini kapattı ve annesine söylemiş olmayı isteyeceği her şeyi düşündü. *Seni seviyorum. Seninle gurur duyuyorum. Hiç senin kadar cesur birini görmedim. Neden o kadar uzun süre sana öyle acımasız davrandım ki? Sen bana kanatlarımı verdin anne. Bunu biliyor muydun? Seni yanımda hissediyorum. Seni her zaman yanımda hissedecek miyim?*

Gözlerini açtığında gökyüzü yıldızlarla kaplıydı.

SON SÖZ

1940

Çiftlik evinin arkasında, yemyeşil otlarla kaplı bir tarlada duruyorum. Sol tarafımda altın rengi bir buğday denizi dalgalanıyor. Büyükannemlerin çiftliği de vilayetteki bütün büyük çiftlikler gibi eğime dik sürülmüş. Gazeteler Başkan'ın Büyük Ovalar'ı kurtarmak için toprağı koruma planına övgüler yağdırıyor ama büyükannem bizi Tanrı'nın kurtardığını söylüyor. Tanrı ve Tanrı'nın yağmuru.

Benim yaşımdaki kızlara benziyorum ama çoğundan farklıyım. Ben bir savaşçıyım. Büyük Buhran'da yaşadıklarımızı unutmak ya da aldığımız zor dersleri yaşanmamış kılmak mümkün değil. Daha on sekiz yaşında olmama rağmen çocukluğumu bir kayıp zamanı olarak hatırlıyorum.

Annemin kaybı.

Her gün özlediğim, yerini dolduramayacağım tek insan annem.

Evin arkasındaki aile mezarlığına yürüyorum. Yemyeşil otlarla kaplı alanı yeni, beyaz çitler çevreliyor. Birimiz orayı her gün

mutlaka suluyoruz. Çit boyunca yıldızpatılar açıyor. Her yeni tomurcuk yüzümüzü güldürüyor. Hiçbir şeyi hafife almıyoruz.

Büyükbabamın koyduğu banka oturmaya niyetlenmişken her nasılsa ayakta kalıp mezar taşına bakıyorum. Bugün burada, yanımda olmalıydı. Bunun onun için anlamı çok büyük olurdu... hele benim için. Günlüğünü sıkı sıkı tutuyorum. Yazdığı birkaç kelimenin beni ömrüm boyunca idare etmesi gerekecek.

Arkamdan kapının açıldığını duyuyorum. Gelenin beni takip eden büyükannem olduğunu biliyorum. İçimdeki hüzün ne zaman kabarsa hissediyor; bazı günler kederimi yaşamam için benden uzak duruyor, bazı günler elimi tutuyor. Nasıl bilmiyorum ama hangisine ihtiyaç duyduğumu her zaman biliyor.

Mezarlığın kapısı gıcırdıyor.

Büyükannem gelip yanımda duruyor. Sabununa kattığı lavantanın ve bugünkü hamur işinde kullandığı vanilyanın kokusunu duyuyorum. Artık saçları beyaz; bu renge "cesaret nişanım" diyor. "Bugün postayla geldi. Jack'ten."

Bana üstünde gönderici adresi bir Hollywood adresi olan büyük, sarı bir zarf uzatıyor. Jack bugünlerde başka bir mücadele içinde. Bu kez Avrupa'daki savaş yüzünden faşizme direniyor.

Zarfı açıyorum. İçinde bir sayfası işaretlenmiş ince bir kitap var. O sayfayı açıyorum.

Annemin bir kamyonetin arkasında, megafonu ağzına tutarken çekilmiş, puslu, siyah beyaz bir fotoğrafı. Fotoğrafın altında şöyle yazıyor: *Sendika örgütleyicisi Elsa Martinelli, bir göz yaşartıcı bomba ve mermi yağmuru altında grevcileri yönlendiriyor.*

Körmüşüm ve parmaklarım bir şekilde daha derindeki bir imgeyi açığa çıkarabilirmiş gibi resme dokunuyorum. Gözlerimi kapatıyor ve onu orada, *"Artık yeter! Artık yeter!"* diye haykırırken hayal ediyorum.

"Sesine kavuştuğu gün," diyorum.

Büyükannem başını sallıyor. Bu, son birkaç yıldır sık sık konuştuğumuz bir şey.

"Onu görmeliydin," diyorum. "Onunla o kadar gurur duydum ki."

"Tıpkı bugün onun da seninle duyduğu gibi," diyor büyükannem.

Gözlerimi açıyorum ve karşımdaki mezar taşını görüyorum.

Elsa Martinelli
1896–1936
Anne. Evlat.
Savaşçı.

"Keşke anneme onunla gurur duyduğumu söyleseydim," diyorum usulca. Pişmanlık kendini en tuhaf anlarda gösteriyor.

"Ah, *cara*, bunu biliyordur."

"Ama ben söyledim mi? Her şey ne kadar korkunçtu ve ben... ben onu görmezden geldim. Sürekli hayatımın *dışarıda*, başka bir yerde olduğunu sanırdım. Oysa hemen yanı başımdaydı. Annem yanımdaydı."

"Biliyordu," diyor büyükannem yumuşak bir sesle. "Ve şimdi gitme zamanı."

"Onu nasıl bırakabilirim."

"Bırakmayacaksın. Onun da seni asla bırakmayacağı gibi."

Uzaktan Ant'in kahkahasını duyuyorum. Sesin geldiği yöne dönüyorum ve golden retriever cinsi köpeğimizle birbirlerine doğru koşup çarpıştıklarını görüyorum. Büyükbabam beni California'da, denize yakın bir şehirde üniversiteye gitmek üzere bineceğim trene götürmek için değirmenin önünde bekliyor.

California, anne. Geri dönüyorum.

Dimdik.

"Trenler beklemez," diyor büyükannem. "Oyalanma."

Uzaklaştığını duyuyorum ve bana yıllardır bulamadığım sözcükler bir anda çıkıp gelecekmiş gibi, onunla baş başa kalacağım

son bir dakikayı verdiğini anlıyorum. "Üniversiteye gidiyorum anne."

Otlar bir esintiyle dalgalanıyor; onu ve uzun zaman önce unuttuğum sözlerini duyduğuma yemin edebilirim. *Sen benim asla kopmayacak bir bağla bağlı olduğum parçamsın Loreda. Bana sevgiyi sen öğrettin. Bu koskoca dünyada bunu ilk sen başardın ve sana olan sevgim benden sonra da yaşamaya devam edecek.*

Kusursuz bir anı. Bana huzur ve cesaret veren bir veda. Onun cesareti. O cesaretin bir parçasına bile sahipsem şanslıyım demektir.

Cesur ol.

Bu dünyada bana söylediği son şey buydu ve keşke ben de ona cesaretinin bana her zaman rehberlik edeceğini söyleyebilseydim. Rüyalarımda, *seni seviyorum*, diyorum; ona her gün beni nasıl şekillendirdiğini, bana hakkımı aramayı ve erkeklerin dünyasında bir kadın olarak sesimi duyurmayı öğrettiğini söylüyorum.

Ona olan sevgim böyle sürüyor. Hatırlanan ve hayal edilen anlarda. Onu böyle canlı tutuyorum. Kulaklarımdaki, vicdanımdaki ses onun sesi. Dünyayı en azından kısmen onun gözlerinden görüyorum. Onun hikâyesi –aynı zamanda bir zamanın, bir toprağın ve insanların yenilmez iradesinin hikâyesi– benim hikâyem; birlikte dokunmuş iki hayat ve her iyi hikâye gibi bizimki de başlayacak, bitecek ve yeniden başlayacak.

Sevgi kalır.

"Hoşça kal," diye fısıldıyorum ama sözcüğü bırakmak yerine göğsüme bastırıyorum. Mezar taşına bakıyor, benim için onu sonsuza dek tanımlayacak olan o kelimeyi görüyorum: *savaşçı.*

Gülümseyerek dönüyorum ve arkama, her zaman annemin dönüşümü bekleyeceği yuvam olacak çiftliğe bakıyorum.

Ama şimdilik, ben yine zorlukların cesaretlendirdiği, kayıpların güçlendirdiği bir kâşif olarak sadece kendi hayal gücümde var olan bir şeyin peşinde batıya gidiyorum. Bugüne dek bildiğimden farklı bir hayatın peşinde.

Umut, yanımdan ayırmadığım ve bana her zaman seveceğim bir kadın tarafından verilmiş bir madenî para ve şimdi ben yeni bir arayışçı neslin bir parçası olarak batıya giderken onu da yanımda götürüyorum.

Üniversiteye giden ilk Martinelli.

Bir kız.

YAZARIN NOTU

Başkan Franklin D. Roosevelt, 6 Eylül 1936'da radyodan yaptığı ulusa sesleniş konuşmasında şöyle demişti:

> Sıcak yüzünden mahsul veremeyecek kadar kavrulan buğday tarlalarını asla unutamam. Büyümesi durmuş, koçanları kof, yaprakları soyulmuş, güneşin bıraktığı kadarını da çekirgelerin alıp götürdüğü uçsuz bucaksız mısır tarlalarını. İki yüz dönümde bir ineği doyuramayacak kahverengi otlaklar gördüm.
>
> Yine de, kuraklık görülen bu bölgelerde kalıcı bir felaket olduğunu ya da gördüğüm tablonun, bu bölgelerdeki nüfusun başka yerlere taşınması gerektiği anlamına geldiğini bir an bile düşünmenizi istemem. Hiçbir çatlamış toprak, kavurucu güneş, yakıcı rüzgâr, hiçbir çekirge sürüsü bu umutsuz günlerde ayakta kalmak için direnen ve kendi kendilerine yetmeleri, azimleri ve cesaretleriyle bize ilham olan yılmaz Amerikan çiftçisi ve hayvancısıyla, onların eşleri ve çocuklarıyla boy ölçüşemez. Yuvaları inşa etmek babalarının vazifesiydi, o yuvaları ayakta tutmak bu insanların vazifesi oldu. Bize düşen ise mücadelelerinde onlara yardım etmektir.

Azimleri ve cesaretleri. Kendi kendilerine yetmeleri. Çok büyük bir jenerasyonu tanımlayan kelimeler. Aklımda yer eden ve çok derin anlamlar taşıyan sözcükler.

Özellikle de şimdi.

Bu notu yazdığım 2020 Mayıs'ında dünya koronavirüs salgınıyla savaşıyor. Eşimin en yakın arkadaşı, beni yazmak konusunda cesaretlendiren en eski dostlarımızdan biri ve oğlumun vaftiz babası olan Tom, geçen hafta virüs nedeniyle hayatını kaybetti. Acılarını paylaşmak için eşi Lori ve ailesinin yanında bile olamıyoruz.

Amerika'daki zor zamanları, tarihimizin en kötü çevre felaketini, ekonominin çöküşünü ve kitlesel işsizliğin etkisini anlatan bu romanı yazmaya üç sene önce başladım. Büyük Buhran'ın modern hayatlarımızla bu kadar bağdaşabileceğini, bu kadar çok insanın işsiz, muhtaç kalacağını ve gelecek korkusuna kapılacağını en çılgın rüyalarımda bile hayal edemezdim.

Bildiğimiz gibi, tarihten alınacak çok ders var. Başkalarının karşı karşıya kaldığı zorluklardan çıkarılacak umut gibi.

Daha önce de kötü zamanlar geçirdik ve ayakta kaldık, hatta büyüdük, geliştik. Tarih bize insan ruhunun gücünü ve dayanıklılığını gösterdi. Sonunda bizi kurtaracak olan, idealizmimiz, cesaretimiz ve birbirimizle bağımızdır. Şimdi bu karanlık günlerde tarihe, bu büyük ulusun mirasına ve geçmişimizin hikâyesine bakıp oradan güç alabiliriz.

Romanım kurgusal karakterlere odaklansa da Elsa Martinelli 1930'larda daha iyi bir hayat peşinde batıya giden yüz binlerce erkek, kadın ve çocuğun temsilcisidir. Çoğu, kendilerinden yüz yıl önce batıya giden öncü göçmenler gibi yanlarına sadece hayatta kalma iradesini ve daha iyi bir gelecek umudunu almıştı. Güçleri ve cesaretleri kayda değerdi.

Bu hikâyeyi yazarken geçmişi olabildiğince gerçekçi bir şekilde anlatmaya çalıştım. Bu romanda geçen grev kurgudur ancak 1930'larda California'da yapılan grevlere dayanmaktadır. Welty

kasabası da kurgudur. Tarihî kayıtlardan saptığım başlıca yer, olayların zaman akışı oldu. Bazı olaylarda kurgusal anlatımıma daha iyi uydurmak için tarihlerle oynamayı seçtim. Tarihçilerden ve uzmanlık alanı o dönemler olan kişilerden şimdiden özür diliyorum.

Toz Çanağı yılları ve California'da yaşanan göç tecrübesi hakkında daha fazla bilgi için internet sayfam KristinHannah.com'da yer alan okuma listesine göz atabilirsiniz.

TEŞEKKÜR

Beni 1936'da göçmen işçileri barındırmak için Kalkınma Dairesi tarafından inşa edilen "Weedpatch" kampında uzun ve özel bir tura çıkaran Sharon Garrison'a teşekkür etmek istiyorum. Anılarını benimle paylaştığın için teşekkürler Sharon. Ayrıca her yıl düzenlenen Toz Çanağı Günleri kutlamalarıyla o dönemi canlı tutan sayısız gönüllüye de teşekkür ederim. Kampta yaşamış çok sayıda insanla tanışıp konuştuğum için çok mutlu oldum.

Austin'deki Teksas Üniversitesi'ne ve Harry Ransom Merkezi'ne teşekkürler. Sanora Babb'ın orijinal belgeleri paha biçilmezdi. *Whose Names Are Unknown* adlı romanı, bu dönemle ilgilenen herkesin mutlaka okuması gereken bir eser.

Yaratıcı "köy"üme kocaman bir selam gönderiyorum. Bunu siz olmadan başaramazdım. İsim sırasının bir önemi olmaksızın, Jill Marie Landis'e, Jennifer Enderlin'e, Andrea Cirillo'ya, Jane Berkey'ye, Ann Patty'ye, Megan Chance'e, Jill Barnett'a ve Kimberly Fisk'e teşekkür ederim. Bazen editöryel süreçte ya da yazım sürecinde (bazen ikisinde birden) aklımı kaybediyorum ve beni hizaya sokan, güldüren bütün akıllı kadınlara minnettarım.

Jane Rotrosen Agency'deki müthiş ekibe teşekkür ederim. Bu yıl birlikte çalışmaya başlamamızın yirmi beşinci yılı. Zaman göz açıp kapayıncaya kadar geçti ve bu inişli çıkışlı yazarlık yolculuğunda sizden daha iyi ortaklar düşünemezdim.

Birlikte çalışmanın büyük bir ayrıcalık olduğu, bana filmlerin ve televizyonun izah edilemez dünyasında sebat ve neşeyle rehberlik eden Matthew Snyder'a teşekkürler. Bir de beni sanal dünyada tutmak için elinden geleni yapan Carol Fitzgerald'a. Dönemi araştırmama yardım eden Felicia Forman ve Arwen Woehler'a da teşekkür ederim.

St. Martin's Press'te parçaları bir araya getiren insanlar, sizinle çalışmayı çok seviyorum: Sally Richardson, Lisa Senz, Dori Weintraub, Tracey Guest, Brant Janeway, Andrew Martin, Anne Marie Tallberg, Jeff Dodes, Tom Thompson, Kim Ludlam, Erica Martirano, Elizabeth Catalano, Don Weisberg, Michael Storrings. Ve elbette geminin kaptanı, John Sargent. Bu ekibin bir parçası olduğum için hayal bile edemeyeceğiniz kadar minnettarım.

Vaftiz annem Barbara Kurek'e çok teşekkür ederim. Seni seviyorum.

Ayrıca bu sene salgının ön saflarında mücadele veren acil servis çalışanlarına, sağlık çalışanlarına, kritik temel işlevlerin yerine getirilmesini sağlayan ve toplumlarımızın güvenliğini koruyan herkese özellikle teşekkür etmek istiyorum. Sizler birer rock yıldızısınız.

Son olarak sevgili eşim Ben'e teşekkür ederim. Sevgin için, kahkahalar için ve beni ayakta tuttuğun için. Her şey için.

Ayışığı Kitaplığı

@AYISIGIKITAP